MEDEDELINGEN VAN DE STICHTING JACOB CAMPO WEYERMAN ("Het JCW") no. 1, jan. 1978

Jaarverslag 1977

STICHTING
JACOB CAMPO
WEIJERMAN

1. Het JCW

Naar aanleiding van een idee geopperd tijdens het vierde internationale achttiende-eeuwse congres, juli 1975, te Yale (USA), werd 14 januari 1977 overgegaan tot de oprichting van een Jacob Campo Weyerman-genootschap. In de loop van 1977 werden bij notariële akte de statuten vastgelegd van een Stichting van die naam, die als doelstelling heeft het bevorderen van de kennis van leven en werk van Jacob Campo Weyerman (1677-1747), en de uitgave van zijn toneelstukken, tijdschriften, enz.

De mogelijkheid bestaat om via uitnodiging of voordracht lid of vriend te worden van het JCW [voor evt. contributie, zie bijgaand schrijven], en, buiten de in eerste alinea genoemde aktiviteiten om, deel te nemen a) aan een jaarvergadering, op 14 januari van elk jaar, waarvoor na 1978 convocaties zullen worden verstuurd; b) aan een bezoek aan een der plaatsen waar JCW zich heeft opgehouden, telkenjare op 9 augustus (zijn geboortedatum).

2. Aktiviteiten in 1977

Naast de affaires van oprichting, vastleggen der statuten e.d., voerde het bestuur, wegens het driehonderd jaar eerder geboren worden van Campo, korrespondentie met eerst de gemeente, later met het gemeente-archief van Breda, om tot enigerlei manifestatie te komen bij die geboortedatum, daar Breda toch eigenlijk als de bakermat van JCW gezien kan worden. Vooral door de vriendelijke bemoeienissen van de gemeente-archivaris dhr. G.J.W.Steijns, kwam eind augustus een geheel door deze Breda-expert samengestelde tentoonstelling in de Openbare Bibliotheek van Breda tot stand, die de volgende items omvatte:

a) schilderkunst: een jachttafereel door Weyerman, uit 1733, groot 113 x 158 cm., afkomstig uit het Stedelijk en Bisschoppelijk Museum te Breda, dat dit museum in 1975 had aangekocht.
b) archivalia (vrnl. de reeds bij Rehm geciteerde)
c) oeuvre-exemplaren
d) fotokopieën van krantenartikelen met JCW verband houdend, waarvan hieronder wegens de volledige onbekendheid hiervan, en om der wille van de bibliografische volledigheid een opsomming volgt:

auteur	datum	blad	titel
Alph.A.J.M.Groneman	15/10/1927	Dagblad van Noord-Brabant	Jacob Campo Weyerman. Een geniale boef en een smeerpoets [Knipsel in bezit v. h. Sted. Museum Breda]
anoniem	22/4/1887	Nieuwe Bredasche en Oosterhoutsche Courant	Jakob Campo Weijerman
anoniem	16/6/1895	Bredase Courant	Jacob Campo Weijerman
A.Hallema	19/12/1925	Dagblad van Noord Brabant. Vierde blad	Een Bredasche journalist uit de 18e eeuw. Jacob Campo Weyerman
H.	12/4/1947	Bredasche Courant	Jacob Campo Weyerman. Een Bredase journalist uit de 18de eeuw
Jacques R.W. Sinninghe	20/4/1951	De Stem	De wonderlijke historie van Lieske de Saint-Mourel. Een Brabants meisje, dat als soldaat vocht
H.	5/4/1956	Bredasche Courant	Uit de historie. Een journalist uit de 18e eeuw. Bredanaar leverde kritiek op de toenmalige kranten
H.	20/7/1966	Bredasche Courant	Jacob Campo Weyerman: 18e eeuwse Bredase vrijbuiter
H.	3/9/1967	Bredasche Courant	Een dappere Brabantse als militair. Lys Sint Mourel in het leger van Willem III
Pierre van Beek	23/3/1970	Nieuwsblad van het zuiden	Meisje uit Oisterwijk vocht vier jaar als soldaat vermomd

Gerard van Herpen	9/12/1975	De Stem	Kostbare aanwinst voor Stedelijk Museum: Jacob Weijerman een roemrucht Bredanaar

Voor de bibliografische volledigheid vermelden wij nog dat er in de in Breda uitgegeven Stem van 11 augustus 1977 eveneens een artikel over Weyerman verscheen n.a.v. een bezoek v.. een Amsterdamse Weyerman-delegatie aan dat blad om Weyerman te Breda te promoten.
13 Augustus 1977 verscheen van de hand van H.M. de Blauw in Vrij Nederland, p. 13 en 14, een artikel, getiteld " 'Tuimelzieke ketterkrop, onverschilge in eere of leer', deugniet uit beginsel'. Jacob Campo Weyerman, een satiricus uit de roaring twenties van de achttiende eeuw". Naar aanleiding van deze publikatie kwamen met andere Weyerman-geïnteresseerden kontakten tot stand, o.a. Peter Loeb, G.Postma, mevr. C.M.Geerars, G.J. van Setten. Hernieuwde belangstelling van de zeer in JCW als schilder geïnteresseerde kwam van de directeur van het Bredase Museum, dhr. F.J.J.Kimmel.

3. Aktiviteiten in 1978

- 9 augustus zal het bestuur met eventueel andere leden Charleroi met een bezoek vereren, daar in de chronologisch/topografische volgorde dit de eerste plaats is die Weyerman bezocht: hij werd in het legerkamp vóór die stad geboren.
- Als uitgave van de firma Thespa te Amsterdam, in de reeks Amsterdamse smaldelen, zal verschijnen een geannoteerde teksteditie van de eerste twintig nummers van Weyermans Vrolyke Tuchtheer. De tekst is momenteel reeds voor 90% gezet. Waarschijnlijk zal de uitgave een deeltje tekst en een deeltje kommentaar bevatten.
- In mei 1978 wordt een Weyerman-tentoonstelling verwacht in het Persmuseum op de Turfmarkt te Amsterdam. De heer H.M. de Blauw verstrekt hiertoe adviezen aan het Persmuseum.
- Een zevental nummers uit een zevental JCW-tijdschriften zal herdrukt worden in een bloemlezing (met annotatie) uit satirische tijdschriften, getiteld 'Tgraf der melancolien, door H.M. de Blauw en A.J.Hanou.
- In 1978 of 1979 zal verschijnen de letterlijke tekst van de stukken van het proces-JCW uit 1739, in een speciale of gewone aflevering van het Dokumentatieblad 18' eeuw, door A.J.Hanou.

4. Aktiviteiten in 1979 en later

- Op het ogenblik bereiden de Amsterdamse uitgevers Postma en Schippers een nieuwe reeks tekstuitgaven en studies neerlandistiek voor. Een aparte serie daaruit zal alleen achttiende-eeuwse zaken bevatten; deze serie heeft als redactie H.Stouten en A.J.Hanou. Van belang is dat in deze serie de volgende uitgaven gepland zijn:

(kopijklaar)	okt. 1979	ed. T.Broos	Den Persiaansche Zydeweever
	okt. 1980	ed. H. de Blauw	Hollansche Zindelykheit
	okt. 1981	ed. H.Stouten	Leven van Syberg
	okt. 1981	ed. A.Hanou	Leevens-byzonderheden van Arminius

- Vermeldenswaard is dat mevr. B.Sierman in het kader van een onderzoek naar literatuur rond de kermis 1700-1730 tevens onderzoek verricht naar La Lause en diens reizende toneelgroep, die vele malen in de geschriften van JCW figureert.

5. JCW-observaties

Op de vergadering van 14 jan. 1977 heeft nog geen lezing plaatsgevonden. Wel zijn enkele summiere observaties geplaatst, waarvan een enkele hier tekstueel weergegeven wordt.

A.J.Hanou
WEYERMANNIANA IN DE AUCTIECATALOGUS-DIERKENS (1761)

In de auctiecatalogus van het boekenbezit van C.Dierkens (Bibliotheca Dierkensiana, gedrukt te Den Haag bij O. van Thol; gebruikt het ex. UBA sign. 1353 G 23), welk bezit 30 nov. tot 7 dec. op de Grote Zaal van 't Hof te Den Haag verkocht werd, komen verschillende Weyermanniana voor. Deze catalogus is in verschillende opzichten interessant: a) wegens in margine bijgeschreven verkoopprijzen b) de plaats van verschillende items in de catalogus, inzicht gevend in bij welke groep werken of welk genre tijdgenoten de werken van JCW indeelden c) andere nader te noemen gegevens.
1. De eerste groep Weyermanniana komt voor als no. 757 t/m 766. Zij omvat: Levensbeschryving der Schilders (Hage 1729, 3 dln.), Historie des Pausdoms (A'dam 1725, 3 dln.), Amst.

De Hermes (A'dam 1722, 2 dln.), Ontleder der Gebreken (A'dam 1724, 2 dln.), Echo des Werelds (A'dam 1726, 2 dln.), Persiaansche Zydewever (A'dam), Beweegredenen van Moses Marcus tot 't verlaten des Joodschen Godsdienst (A'dam), Vrolyke Tugtheer (A'dam 1730), Doorzigtige Heremyt (Hage 1730), Maagdenburgsche Alchimist (Utr. 1733).

Behalve de drie laatste items, waarvan er twee bovenaan rechts op een pagina afgedrukt werden en daarom misschien niet bij na te noemen accolade betrokken konden worden (was voor het derde item op voorgaande pagina onderaan die accolade te kort?), zijn alle andere items in margine geaccoladeerd; vertikaal bijgedrukt staat: "in 14 zeer fraje egale france banden". Het "14" korrespondeert met de 14 delen die alle items behalve de twee laatstgenoemde vertegenwoordigen. Het is een indicatie voor de waardering die de tijdgenoot voor deze JCW-teksten gehad moet hebben. Een opmerking van die aard komt in deze zeer rijke catalogus slechts sporadisch voor. Een zeer enkele keer krijgt een latijnse editie de vermelding "uni forma comp. exemp. nitidissima", bij Vondel valt de opmerking "weergaloos Ex.", terwijl dezélfde kwalificatie slechts voorkomt bij de Historien, Mengelwerken, Brieven e.d. van Hooft (no's 211-215). Het werk van JCW behoorde dus tot het fraaiste bezit uit de duizenden banden bevattende boekenverzameling van Dierkens; Cats b.v. (no's 1633-1637) moet het maar doen met de mededeling "in 5 france banden". Het is mijns inziens, daar het JCW-werk wel meer in dit type banden aangetroffen kan worden, strijdig met de in secundaire literatuur zoveel voorkomende opvatting, dat tijdgenoten JCW aanzagen als randverschijnsel en iets verachtelijks.

Dit schijnt mij ook uit de verkoopsprijs van deze groep werken tot uitdrukking te komen. De gehele groep - tien teksten dus - ging in één keer voor ƒ 35,-- van de hand. Ik heb het niet nagerekend, maar het is zeker niet minder dan de nieuwwaarde bij verschijnen. Andere teksten van de betreffende twee pagina's, zoals De la Rue's Geletterd Zeeland mét zijn Staatkundig en heldhaftig Zeeland, en Van Manders Schilderboeck - een editie uit 1604 ! - gaan resp. voor ƒ 2:10:- en 18 st. van de hand!

De gehele groep bevindt zich in de catalogusafdeling "Nederduitsche Godtsgeleerde, Historien, Reisbeschryvingen, Poëten en andere Mengelwerken, in Quarto". Binnen deze JCW-groep heeft de inventarisator - of is de volgorde die der opbouw van Dierkens' bibliotheek? De opvatting verandert er niet door - kennelijk geen onderscheid gemaakt tussen JCW's historiewerken, tijdschriften, een toneelstuk, en werken over/tegen Moses Marcus en Syberg. De tien auteurs voorafgaand aan JCW zijn: Virgilius in proza door Vondel, Van Belle, Van der Goes, De la Ruë, Aysma (Ryk der Goden), C. de Bye (Gulden Cabinet der Schilderkonst), Van Mander. Geen klein bier dus, om met onze zuiderburen te spreken. De tien items volgend ná de JCW-groep zijn: Waereld vol Gekken-nesten anders genaamd 't Dwergen-toneel (een werk lat men na r onze begrippen bij JCW-satire kan laten aansluiten), Renversement de la Morale Chretienne (een werk dat ƒ 10:15 opbracht!), Ripa's Iconologia, en dan: Doudyns' Haegse Mercurius (10 stuivers), Esopus in Europa van JCW's tegenvoeter Romeyn de Hooghe (11 stuivers), Burmans Redevoering voor de Comedien (ƒ 2,--), Kuenens Instellingen [...] der Vrye Metselaars (4 st.), de Courier de la Paix par le Coeur (11 st.), De Coeur's Vreedecouriers (5 st.) en het Omstandig Verhaal van de nooit gehoorde Diefstallen van de Goude Tafel (19 st.; het werk is mij niet bekend).

Een hoogst boeiende mélange, maar wat valt er uit af te leiden? De werken voorafgaand aan de JCW-groep zijn van zwaar kaliber. Maar de volgende? Het schilderkunstig element (Ripa) blijft gehandhaafd. Voor de rest? Satirische, of satirisch-politieke tijdschriften, een snufje vrijmetselarij, een scheutje antichristendom, een wolkje kriminele belangstelling - alles voorzover ik die daar genoemde teksten ken. Maar nogmaals: in grote lijnen is het, toen nóch nu, onbelangrijk werk waartussen deze JCW-teksten functionneren. En met betrekking tot de JCW-groep betekent het dus ook een hogere waardering van de tijdgenoot voor zijn tijdschriften, toneel, pamfletto̲ire biografieën, dan wijzelf wel eens veronderstellen.

Opvallend is dat JCW's tijdschriften staan wáár ze staan, in de buurt waarvan dus ook Doudyns Haegse Mercurius en Romeyn de Hooghe's Esopus in Europa voorkwamen. Immers, vanaf no. 1378 - zij het bij de octavo-afdeling! - worden een groot aantal tijdschriften verkocht, maar niet één van JCW. Dáár komen tijdschriften van Steele voor; ook Van Effens Hollandsche Spectator en Misanthrope; de Examinator van Van Ranouw; de Patriot of Hollandsche Zedemeester uit 1743; en vele meer. Natuurlijk, zij staan daar wegens het andere formaat; maar is dat formaat in het geval Doudyns/Weyerman dan misschien ook iets meer dan formaat - daardoor een ander genre? Beschouwde men JCW's tijdschriften als niet tot deze groep behorend? Werd daarnaast zijn oeuvre gevoeld als behoren tot een eenheid, die ook zijn Levensbeschryving der Schilders etc. omvatte? Tegen dit laatste pleit het voorkomen van groep 3 elders, waar toch ook JCW nominatim als auteur genoemd wordt. Als het verschil in formaat (vgl. advertenties) als zo belangrijk ervaren werd, moet het oeuvre van JCW en Doedyns door de tijdgenoot - wellicht vormgeving gepaard gaande aan andere inhoud? - als anders dan dat van de spectatorschrijvers ervaren zijn.

2. De tweede groep Weyermanniana bevat slechts no. 1002: Piet fopt Jan en Jan fopt Piet (1737), in de bibliografie-Ter Horst als no. 26, waar het blijkens de titelopgave een samenspraak tussen een katholiek, protestant en jansenist is. Afgezien van het feit dat het werkje hier in de catalogus in de rubriek "Nederduitsche Boeken in Oct. en kleinder formaat" voorkomt blijkt de context van de nummers inderdaad hier een religieus dispuut (en bevestigt daarmee het belang van context-items in dergelijke catalogi): het volgt direkt op teksten als Jesuiten kost, Nieuwen-kost, Geusen oogen-salve in Paapse potten, Papenraad niet altyd kwaad, Nieuwsgierige Passagier na 't Vagevuur. De twee direkte volgers van no. 1002 zijn Van Moelwyks Vredevorst Salomon, en, mogelijk van dezelfde, de Zegepralende Offerande van 't Vleesch. - Mét de genoemde voorgangers, én een Papekost en Geuzekost werd Piet fopt Jan voor ƒ 3:16 verkocht. De tekst zal dus verband houden met een protestants/katholieke controverse; genoemde "kosten" zijn alle uit de jaren '20 en '30. - En, merkwaardig: die hele groep, behalve Piet fopt Jan en de direkt er aan voorafgaande Nieuwsgierige Passagier heeft weer de toevoeging: "in france banden".

3. Een derde groep, de nrs. 1345/46, in dezelfde hoofdrubriek als de voorgaande, bevat J.C.Weyerman leven van de Baron Syberg / Utr. 1733 en de Levensbyzonderheden van Arminius/Weyerman/Hennebo &c. 1738. De omgeving bestaat uit boeken over politieke gebeurtenissen, en echte of geromantiseerde biografieën over bekende personen. Er aan vooraf gaan levens van de graaf van Bonneval, Richelieu, kardinaal de Retz, Spinoza, Willem Bleertman (?), Ignatius van Loyola, Agrippa; er op volgen levens van de ridder de Vial, Bellisse.

Men kan zich afvragen waarom de Maagdenburgsche Alchimist uit groep 1 niet op deze plaats ondergebracht is: het is óók een soort biografie van Syberg. Zeker wegens het formaat; maar gezien het boven opgemerkte bestaat er dan wellicht ook aanleiding de twee werken qua opbouw te vergelijken, en daaruit informatie te puren wat de tijdgenoot als belangrijker of ander soort biografie beschouwde.

Syberg, overigens, ging samen met Ignatius en Agrippa voor 11 stuivers weg; de Levensbyzonderheden apart voor 5 stuivers. Dat is voor deze biografieën niet veel, zelfs weinig. Waren de tijdgenoten wél in JCW's oeuvre geïnteresseerd, niet in hemzelf?

4. Rest mij te vermelden dat de werken Lyste van Rariteiten van Anna Folie en Lyste van Spreekwoorden. Staat en Inventaris van de Nalatenschap van Don Gio dy Strsatslypio, waarvan in de annotatie der Tuchtheer (ed. 1978) bij p. 11 het vermoeden uitgesproken werd dat zij uit de kring van JCW afkomstig zouden kunnen zijn, hier als één nummer (1477) voorkomen en voor ƒ 1:4 verkocht werden. Ongeveer het gemiddelde bedrag voor een item in die context: een van uitgaven van grapjes, vermakelijke historiën, erotica.

B.Sierman

VREUGDEGEJUYCH; EEN BRIEF AAN DE HAAS

1. In de biliotheek van het gemeente-archief te Den Haag, sign. Lb 10, is een boekwerk genaamd:

VREUGDEGEJUYCH // DER // HERVORMDE NEDERDUYTSCHE // GEMEENTE, // OVER DE KOMST VAN DEN // EERWAARDEN, HOOGGELEERDEN, EN // VERDIENSTIGEN PREDIKANT, // JAN GYSBERT MOLL, // Beroepen den 11. van de Sprokkelmaand, en bevestigt op // den 17. van de Bloeimaand in 's Gravenhage. // DOOR // JACOB CAMPO WEYERMAN. // Adversis lugere licet, gaudere secundis, // Et cum Fortuna sic variare Animum // Theognis // 's GRAVENHAAGE, // Gedrukt voor den Autheur, en te bekomen // By MATTHEUS GAILLARD, // En by de Boekhandelaars in de voornaamste Nederlandsche Steden.

[Titel iets afwijkend van en vollediger dan Ter Horst no. 36]

4°, A^4-E^4.

Voorin staat de handtekening van Weÿerman.

Tevens een aantekening "Zie Nieuw Kerkelijk Weekblad, 's Gravenhage 1917" een verwijzing die nog nagezocht moet worden. In de CCP wordt geen Nieuw Kerkelijk Weekblad vermeld. Met potlood staat een aantekening dat de inwijding in 1744 zou zijn geschied: ik heb echter nog geen aanwijzingen over dominee Moll kunnen vinden.

2. Volgens de catalogus van J.C.B.Nieuwenhuis: Catalogus Handschriftenverzameling. Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam 1970. staat onder nummer 545 een 20e-eeuwse kopie van een brief van Jacob Campo Weyerman aan Johan de Haas vermeld.

De geschreven kopie dateert van 1912. De heer Carl von Hohenlocher uit Berlijn bood de originele brief aan de gemeentearchivaris van Rotterdam aan voor frs. 10,- ; deze ging niet op het aanbod in, schreef de brief over en stuurde het origineel terug. De tekst luidt als volgt:

s Gravenhague den 10 9ber

Mijnheer,

Op dit moment ontfang ik UE missive, doch het is mij, ten uijterste leet, dat ik de eer niet kan hebben om UE tegens den avond te ontmoeten, also ik aanstonts na Leyden en van daar na Amsterdam moet. het is op 't slag van negen uuren. ik zal de eer hebben, om UE per naaste te adviseren, wanneer ik zijn zal tot Rotterdam. Met een ongemeene haast, ik ben altoos met veel achting

Mijnheer
UE zeer gehoorzaame Dienaar
(get.)Campo Weyerman

Den Heer
Mijnheer Johan de Haas
tot
Rotterdam

T.Broos
EEN NEGENTIENDE-EEUWSE OPINIE OVER WEYERMAN

C.R.Hermans geeft in de Bijdragen tot de geschiedenis, oudheden, letteren, statistiek en beeldende kunsten der provincie Noord-Braband 1845 dl. I, p. 211-372 een "Opgave der titels van boekwerken betrekkelijk de geschiedenis der stad en baronie van Breda". Als no. 146 vermeldt hij twee werken over JCW: resp. Zeldzame levens-gevallen van J.C. Wyerman [...] Tweede druk. In s'Gravenhage, by Pieter van Os. MDCCLXIII. 12°. 167 blz. en een Aanhagzel behoorende tot de zeldzaame levens-gevallen [...] Door den Schryver van zyne Historie. In s'Gravenhage by Pieter van Os. 12°. 127 bladz. Achter het voorgaande werk. Als no. 999 (drukfout voor 147) vermeldt hij de in 1739 bij Scheltus gedrukte Sententie. Genoemde boeken verbleven in de boekerij van het Noord-Brabantsch Genootschap.
Op p. 353-356 wordt bij no. 146 een soort kenschets van Weyerman gegeven. De tekst luidt:

"Deze man is door zijne liederlijke levenswijze, en zijne losbandige en eerroovende schriften zeer bekend in de geschiedenis der Nederlandsche letterkunde. De verzamelaar der Levensbeschrijving van eenige voornaame meest Nederlandsche mannen en vrouwen (II Dl. blz. 94-102), J.Kok in de Bijvoegsels op het Vaderlandsch Woordenboek (III Dl. blz. 343-349) en Witsen Geysbeek in zijn Woordenboek der Nederduitsche dichters (VI Dl. blz. 492-499) hebben zijn avontuurlijk leven breedvoerig beschreven, en daartoe zijne Levens-gevallen (No. 146) tot grondslag gelegd, die ons nopen om over dezen fielt te spreken.

Weyerman werd den 9 Augustus 1677 te Breda uit geringe lieden geboren. Zijne moeder had als tamboer in het Nederlandsche leger gediend, en was door dapperheid en moedbetoon tot den rang van sergeant opgeklommen: in het beleg van Bonn werd zij gewond en hare kunne werd onder het verbinden ontdekt, weshalve zij haar afscheid kreeg, met eene jaarwedde van 200 gulden. De jonge Campo betoonde veel aanleg voor de beoefening der wetenschappen, waarom zijne ouders hem naar de Latijnsche school zonden en na een driejarig verblijf bij den predikant Van het Woud in Delftsland tot verdere ontwikkeling bestelden. Aldaar zijnde vond hij in het naburige Delft gelegenheid om zijnen aanleg voor de schilderkunst te ontwikkelen. Immerzeel getuigt van hem, dat hij geen onverdienstelijk bloemschilder geweest is (a). In zijne ouderlijke woning teruggekeerd begon hij zich aan allerlei ligtmisserijen over te geven, verliet zijne gestrenge ouders weldra, om door Belgie, Frankrijk, Italie, Engeland en Nederland jaren achtereen te zwerven en liet overal sporen van een ongebonden gedrag achter. Verleider van verschillende brave meisjes, maakte hij zich daarenboven nog berucht door eene verregaande hekelzucht, waarvoor ieder bloot stond, die maar een' vijand had, daar Weyerman voor geld gereed was, om ieder in zijne blaauwboekjes schandelijk ten toon te stellen. Eindelijk geraakte hij om zijne lasterschriften in handen der justitie van Holland, en werd den 22 Julij 1739 tot eene levenslange gevangenis veroordeeld. Hij overleed op de voorpoort te 's Gravenhage in of omtrent het jaar 1751.

Die lust heeft om Weyerman van nabij te leeren kennen, die neme zijne Zeldzame levens-

lotgevallen (No. 146) in de hand, , hoezeer ik de lezing daarvan voor jongelingen zeer bedenkelijk acht, die daarin dan ook weinig vermaak zullen vinden, tenzij hun smaak door het leezen van gemeene romans en platte physiologien reeds bedorven is. In de Levens bijzonderheden van Johan Hendrick, baron van Syberg, heer van Ermelinghoven en Bonckersbek etc.., door Jakob Campo Weyerman (Tot Utrecht by Jacobus van Lanckom, boekverkooper. 1733. 12°. 336 bladz.), (eene ware geschiedenis van eenen beruchten goudmaker), spreekt Weyerman veel van zijnen omgang met dezen gewaanden ridder van het roozenkruis, en doet zich daarin als een avontuurlijk mensch kennen even als zijn held was, wiens leven hij met zulke gemeene kleuren uiteenzet. Ook zijne levens van de Nederlandsche schilders (4 deelen in 4°. met portretten en zijn eigen portret) zijn vol van allerlei fielterijen, welke hij zijne kunstbroeders ten laste legt, en dikwijls als ooggetuige en deelgenoot op het tooneel komt.

In het boekregister van Arrenberg vind ik Weyermans levens byzonderheden als in 1736 in 4°. uitgegeven. Waarschijnlijk heeft de auteur van het werk, dat ons bezig houdt (N°. 146) daaruit overvloedig geput, die den eersten druk in 1756 oplegde, en de goede aftrek bewoog hem, om in 1763 eene nieuwe uitgave te bezorgen, waar achter hij eenige levensbijzonderheden voegt van Campo's moeder, en daarbij nieuwe guitenstukken van Weyerman en eenige fielterijen van Jan Rogier opdischt. Het geheele boek is een zamenraapsel van gemeenigheid en eene oefenschool van zedebederf, weshalve het mij leed doet, den leezer zoo lang daarmede te hebben moeten bezig houden.

H.M.de Blauw
ILLUSTRATIES BIJ DE WERKEN VAN WEIJERMAN

Een groot satiricus is per definitie een vaardig realist, want lachwekkende vervorming, wat satire ondermeer is, is een ridicule vervorming van de werkelijkheid. Een satirisch schrijver als Weijerman, die tevens schilder was van een bij uitstek realistisch genre als het bloemstilleven, was van de relatie tussen satire en realisme, beeld, afbeelding, verbeelding en beeldvervorming beslist goed op de hoogte. Het is dan ook niet vreemd te veronderstellen dat de satirische schrijver Weijerman de nodige, deskundige aandacht gehad heeft voor het illustratiemateriaal bij zijn geschriften. Een onderzoek naar de gravures, titelplaten, portretten, vignetten e.d. bij het werk van Jacob Campo moet beslist eens worden ingesteld.

De illustraties van de tijdschriften zijn uiterst interessant, als ook de verklaringen die de auteur er soms bij geeft en niet in de laatste plaats zijn de soms vage aanduidingen in de afbeeldingen zelf zeer belangwekkend. Wie is de auteur A.H. van de verklaring van de titelplaat bij de Rotterdamsche Hermes? Is dat al de Amsterdamsche Hermes? Ja, dat is dat curieus. En van wie is het geschrift (in dezelfde prent) waar Thalia met haar knie op rust en wat schrijft zij (ik lees: ISNA met omgekeerde s)? En waarom is de naam van Scarron als enige fout geschreven? Besteedde de schilder Weijerman zo weinig aandacht aan beeldmateriaal bij zijn teksten? Het lijkt mij moeilijk aan te nemen. Maar wat betekent dan de informatie die de aanschouwer in die prenten geboden wordt? Waarom verandert het vignet van de Rotterdamsche Hermes (Hermes staat op het punt Argus met een zwaard de schedel te klieven), dat ook nog (met minieme wijzigingen) de nummers van de eerste jaargang van de Amsterdamsche Hermes siert, met ingang van de tweede jaargang van laatstgenoemd tijdschrift in een fluitspelende Hermes? Dreigde daar Argus (achter wie de auteur Hermanus van den Burg schuilgaat) weer te ontwaken, had Hermes de moord niet aangedurfd of moet Argus met schel gefluit juist wakker gemaakt worden? En waarom komt er plotseling in nummer 25 van de tweede jaargang van de Amsterdamsche Hermes (16 maart 1723) al een afbeelding voor die pas twee jaar later de nummers van de Echo des Weerelds zou opsieren? Vragen genoeg en dus in dit geval leuke onderzoekjes genoeg.

Op het gevaar af volledig te worden wil ik nog enkele illustraties bij JCW-werken noemen. De titelplaat bij de beide delen van de Amsterdamsche Hermes waar Hermes (met uiterlijke trekjes van zijn alter ego Weijerman?) door Juvenalis en de Bloem-godin tot hekelen en bloemschilderen wordt aangezet, vertoont een bloemschildering op een ezel die qua compositie sterk lijkt op echte stukken van Weijerman zoals wij die kennen in de musea te Cambridge en Amsterdam. Zijn de bloemschilderingen die te zien zijn boven de boekenkasten op de titelplaat van de Ontleeder der Gebreeken (1726) misschien in werkelijkheid stukken van Jacob Campo geweest? Was graveur Philips zo nauwkeurig om die bloemstukken precies weer te geven? In dat geval had Weijerman wellicht ook ruim driehonderd boeken. En misschien valt met vergrotingsapparatuur ook nog te lezen wat de Ontleeder daar schrijft. Aardig is verder nog de titelplaat van het Oog in 't Zeil, dat een kopie is van die van de Amsterdamsche Hermes, op het schilderij op de ezel na

(in dit geval stelt het schilderij een rondbodem (soort botter) voor met een oog in het zeil en een bezem in de mast - dit laatste betekent ook heden nog dat het schip te koop is).

De meest aardige prent, en daar wil ik iets meer over zeggen, is het portret van Weijerman, dat onder andere voorkomt in zijn Doorzichtige Heremyt. Dit portret, gemaakt door Cornelis Troost en door Jakobus Houbraken gegraveerd, vertoont Weijerman met zijn linker elleboog leunend uit een ovale lijst. Op de achtergrond is een schilderij, staande op een schildersezel zichtbaar. Het schilderij is wederom een bloemstuk. Rechtsboven komt een palet voor dat opgehangen is en geen verfklodders meer bevat, dit in tegenstelling tot vroegere illustraties in JCW-werk waar de paletten nog wel in gebruik waren. Wil Troost/Houbraken aangeven dat JCW met schilderen is gestopt (is de strijd tussen Juvenalis en de Bloem-godin die al in 1722 gevoerd werd in het voordeel van de eerste beslist?)? Toch kennen we nog een schilderij, geen bloemstuk maar een jachttafereel, van Weijerman uit 1733. Met schrijven is JCW kennelijk nog volop bezig, want linksonder zien we een inktkoker, een ganzeveder en een blad bedrukt papier en wel een pagina uit de Ontleeder der Gebreeken. Het vignet van dit tijdschrift is duidelijk te zien. Iets minder duidelijk is het paginanummer te lezen: pagina 173. Onder het vignet is nog een jaartal zichtbaar, het kan zijn 1729, wat absurd is want toen was de Ontleeder der Gebreeken al lang verschenen en Weijerman geen 48 jaar, zoals vermeld staat in de lijst waaruit de vrolijke courantier hangt. Het jaartal is 1724. Dat kan, want het eerste deel van de Ontleeder der Gebreeken verscheen van maandag 11-10-1723 tot maandag 2-10-1724, en het tweede deel van maandag 16-10-1724 tot maandag 8-10-1725. Maar er kan ook het een en ander niet, want pagina 173, dat uit 1724 moet zijn en dus in het eerste deel moet zitten, is geen beginpagina van een tijdschriftaflevering, doch een middenpagian uit nummer 22 van 6 maart 1724. Op de middenpagina's komen geen vignetten voor. We nemen aan dat het een speelsigheidje is van de schilder/graveur (hoewel: in die tijd van realisme?). Dan blijft echter nog: 6 maart 1724. Jacob Campo werd op 9 augustus 1724 pas 47 jaar en was dus op 6 maart van dat jaar nog maar 46. Voor de hand ligt dus dat het hele blaadje op het portret maar speelsigheid van de schilder/graveur is. Of was men wel realistisch en heeft Weijerman wel een juiste leeftijd laten vermelden, omdat hij nu eenmaal in 1675 in plaats van in 1677 was geboren?

In zijn boek over Cornelis Troost heeft J.W.Niemeijer het op bladzijde 193 ook even over deze datering op het portret en hij zegt dat Houbrakens prent heeft gediend als frontispice in een ongedateerde bundel toneelstukken die Weijerman heeft uitgegeven. Dit maakt de zaak nog ingewikkelder, want Ter Horst heeft in zijn bibliografie van Weijermans werken op goede gronden de bundel en dus de prent op 1725 gedateerd. Indien Niemeijer veronderstelt dat in 1725 de prent voor het eerst verscheen, zitten we nog steeds met een als 48-jarige voorgestelde 47-jarige die op 46-jarige leeftijd werd geportretteerd. Niemeijer dateert het schilderij dat Troost van Weijerman maakte echter op 1727/28, wat wel overeen zou komen met de 48-jarige leeftijd. Maar dan slaat behalve de paginering ook de datering van de Ontleeder der Gebreeken op het portret nergens op. Ontleding van deze gebreken in de informatie voert ons dan slechts tot de vraag: als het geen realisme is, is het dan misschien satire?

14-1-1978

6. Opmerkenswaardigheden

- Mevr. B.Sierman kreeg in het Fitzwilliam Museum te Cambridge een bloemstilleven van JCW onder het oog, signatuur PD 95-1973. Compositie en penseelvoering van dit schilderij lijkt zeer veel op het bloemstilleven van Weyerman zoals afgebeeld in de Catalogus van schilderijen (1975) van het Rijksmuseum te Amsterdam.
- De heer Arnoud de Blauw constateerde bij een bezoek aan het Museum te Kassel, dat zich daar niet één, zoals reeds bekend, doch drie schilderijen van Weyerman bevinden. Helaas bleken zij voor lange tijd uitgeleend aan het museum te Karlsruhe.
- Volgens informatie van dhr. H.M. de Blauw pleegt de romantische schrijver Adriaan van der Hoop regelmatig JCW te citeren als motto bij zijn poëtische werkjes. "Een braaf mens dus, en niet geheel een buitenzinnig renegaat", aldus de vinder.
- Er wordt naar gestreefd op het Inst. voor Neerlandistiek te Amsterdam een verzameling fotokopieën van alle bekende JCW-teksten aan te leggen. Zo zal er tenminste één plaats in het land zijn waar, na verloop van tijd, men er zeker van kán zijn een [illegible] kunnen bestuderen. Het instituut kent bovendien gunstige openingstijden.
- Het exemplaar van JCW's Naa[illegible] (375 H 33) [illegible] zoek. Eveneens het UBL-exemplaar van JCW's Talmud.

ajh

H.M. de Blauw

DE GEBOORTEPLAATS VAN JACOB CAMPO WEYERMAN. EEN VLUCHTIG ONDERZOEKJE.

In het kader van de jaarlijkse trip van de Stichting Jacob Campo Weyerman naar een plaats waar JCW ook geweest is, heb ik een onderzoekje gedaan naar de geboorteplaats van JCW. Uitgaande van G.J.Rehm, Jacob Campo Weyerman en zijn familie. Vergelijking tussen de biografieën en gegevens uit het gemeente-archief van Breda (In: De Nederlandsche Leeuw, jrg. 75, 1958), die komt tot de vaststelling dat de geboorteplaats in de buurt van Charleroi moet zijn geweest ben ik de gegeven feiten gaan verzamelen en beoordelen. Rehm zegt dat JCW geboren werd op 9 augustus 1677 in een legerkamp bij Charleroi. Deze mededeling is gebaseerd op een getuigenis gedaan op verzoek van de moeder van JCW en vastgelegd bij notaris Willem van Bommel te Breda op 28 december 1699. De getuigenis werd afgelegd door een tante van JCW (halfzuster van zijn moeder) en door nog een tante (schoonzuster van zijn moeder). Zij legden deze getuigenis bij de notaris (geschiedde zoiets onder ede?) af op verzoek van JCW's moeder in verband met een proces dat op dat moment tegen JCW gevoerd werd. Het waren dus verklaringen ten gunste van JCW.

Was er op 9 augustus 1677 een legerkamp van troepen van de Republiek voor Charleroi? Ja, de stadhouder Willem III trok op 6 augustus 1677 vanuit Aalst, waar hij zijn troepen had verzameld, over Geeraardsbergen en Adingen naar Charleroi. Het was de laatste van verscheidene pogingen om de in Franse handen zijnde vesting te veroveren. Men trok er op de 6e heen, doch reeds de 14e augustus trok men terug naar Brussel. Er rekening mee houdende dat de afstand Aalst-Charleroi enige dagen marcheren was, zal het Staatse leger omstreeks de 9e bij Charleroi zijn aangekomen. Volgens Rehm was de moeder van JCW marketentster bij dat leger. Rehm stelt ook dat JCW gedoopt moet zijn door de veldprediker van het regiment Blauwe Garde waarbij de vader van JCW diende. Rehm heeft vervolgens gezocht naar een doopakte in de archieven van Charleroi en van gemeenten in de omgeving van die stad. Een rare veronderstelling: kinderen geboren in het kamp van de vijand worden opgenomen in de registers van Franse gemeenten. Veel waarschijnlijker is het dat de geboorte (is en/of doop) is genoteerd in de archieven van de regimenten met welke de moeder van JCW meetrok (Overigens is het, lijkt mij, bijzonder dat een hoogzwangere vrouw meetrekt met een leger, een kind baart, en dan snel weer met het leger terugtrekt; maar JCW's moeder heeft wel meer sterke staaltjes laten zien in haar leven). Met welk regiment trok de moeder van JCW mee? Rehm neemt aan dat het hetzelfde reiment was waar vader JCW op 19 oktober 1694 als ruiter bij diende. Bewijzen ontbreken, evenals de bewijzen van een huwelijk tussen vader en moeder JCW, dat volgens Rehm ongeveer in de laatste maanden van 1676 moet zijn gesloten. Enige zekerheid over het regiment van pa en/of moe is er niet. Rehm gaat er van uit dat pa (en dus ook moe) Weijerman in augustus 1677 diende bij het regiment garde van de Graaf van Portland (ook door Rehm de Blauwe Garde genoemd). In 1677 bestond er nog geen graaf van Portland, want het zou nog twaalf jaar duren voordat de eerste graaf met deze naam zou bestaan (zijnde de vriend van stadhouder Willem III, de bij Deventer geboren Hans Willem Bentinck 1649-1709). Deze Bentinck was van 5 juni 1674 tot 7 augustus 1701 kolonel van het Regiment Gardes te Paard, een regiment dat op 16 augustus 1672 was opgericht en aanvankelijk onder aanvoering had gestaan van kolonel Karel Rijngraaf van Salm. Er was dus een regiment ruiters in 1677 o.l.v. de latere Graaf van Portland. Het zou inderdaad de zgn. Blauwe Garde kunnen zijn, want de Gardes te Paard droegen donkerblauwe rokken, gele vesten en gele broeken. Rehm zegt er niets over en ik heb er nog niets over gevonden, dat dat regiment van Bentinck in augustus 1677 ook bij Charleroi lag en dat of de moeder en/of de vader van JCW op dat moment deel uitmaakte van dat regiment of bijbehorende civiele diensten. Bovendien is niet bekend of er van dat regiment (of van andere regimenten die bij Charleroi lagen) archieven bewaard zijn gebleven (het zou nog nagezocht kunnen worden in het Rijksarchief).

Om de zaak nog wat moeilijker te maken, nog het volgende: bij de troepen die in augustus 1677 Charleroi belegerden waren behalve Nederlandse ook Spaanse troepen aanwezig. Mogelijk maakte moeder JCW deel uit van zo'n Spaans legeronderdeel. Tenslotte zou ze al eerder bij een Spaans legeronderdeel hebben gediend onder de kapitein Campo Plantines (hoewel Rehm hier niets over heeft kunnen vinden). Zou het niet waarschijnlijker zijn dat moeder JCW in 1677 bij een Spaans legeronderdeel diende onder kapitein Campo Plantines en derhalve bij de geboorte haar zoon ondermeer de naam Campo gaf naar de toen bevelvoerende Plantines (mogelijk ook de echte vader?) in plaats van naar een kapitein waaronder zij in vroeger jaren had gediend?

Conclusie: de geboorteplaats zou zeer goed bij Charleroi geweest kunnen zijn, maar echte bewijzen ontbreken, ook bij Rehm, die overigens in zijn artikel vader JCW laat sterven in 1699 en in 1689 moeder JCW al het testament laat krijgen. Er zijn dus nog vele zaken die uitgezocht dienen te worden.

10 maart 1978.

A.J.Hanou
WEYERMANS "SCHOONE DWAALSTAR"

1. De JCW-handschriften te Leiden.

D.J.H. Ter Horst geeft in zijn bibliografie van JCW's werken als eerste item op: "Besweering van den disperaten Antwerpsen courantier. Klucht-spel. Brugge, 1705." In een onderschrift daarbij vermeldt hij: "Dit is het eerste gedrukte werk van Weyerman, dat wij kennen. Hs. no. 533 der Mij v. Ned. Lett. te Leiden bevat echter: J.C.Weyerman, De schoone Dwaalster of de vereenigde Gelieven. - De vruchtbaare Juffer. - Den Heer is betoovert en de Juffer is behext. Blijspelen. Op het titelblad van het eerste stuk leest men: "Opgestelt in het jaar 1704." Een latere hand schreef op het titelblad van het derde stuk: "In 's Hage bij Engelbert Boucquet 1767." Van een druk uit dit jaar is mij niets bekend. Weyerman zelf vermeldt onder zijn werken achter zijn autobiografie: "Drie blijspellen gedrukt te Breda. 2 dln." Een Breda'sche uitgave kwam mij niet in handen. Namen van stukken en jaar van verschijnen zijn overigens niet opgegeven."
Deze informatie van Ter Horst geeft geen indruk van de inhoud van dit handschrift. Men zou kunnen vermoeden dat het gaat om stukken kopij in de trant van kopij als van de Talmud, in de processtukken 1739. Het handschrift bevat echter liefst 131 folia! Het bevat bovendien meer dan Ter Horst opgeeft. Hieronder een exakte opgave.

Fol. 1^r-39^r: De schoone dwaalstar. Blijspel.
fol. 40^r- 64^v: De vruchtbaare Juffer. Blijspel.
fol. 65^r- 70^r: Den wandelende Jood (Eerste Vertoog - Nommer 1) [proza]
fol. 70^r- 77^r: Treureijndent blijspel. [proza]
fol. 77^r- 79^v: Karakter eens Leeliaans. [proza]
fol. 79^v- 89^v: Karakter van een Gaskon onder de Schets der Verwaandheijd.
fol. 90^r: klad (opzet) van een toneelstuk.
fol. 91^r-131^v: Den Heer is betoovert. Blijspel.

Het gehele hs. is een JCW-autograaf. Met uitzondering van fol. 90 recto is het een netschrift met hier en daar een doorhaling. De afmetingen zijn 325 bij 200 mm (opgave K. Bostoen). De foliering is een latere; JCW zelf heeft elk onderdeel zelf van een eigen foliering voorzien.
Naar de herkomst van dit handschrift wordt nog gezocht. - Van deze stukken etc. zal in de Mededelingen een uitvoerige inhoudsopgave gegeven worden, wegens het mogelijk gerelateerd zijn van die inhoud aan later, gedrukt, werk waarvan edities worden voorbereid; en, uiteraard, omderwille van onze uitbreiding van kennis. Zeker is het het vroegste van JCW bekende.

2. De Schoone Dwaalstar.

Een editie van dit blijspel is mij niet bekend. Het ms. lijkt moeilijk te kunnen hebben functioneren als definitieve kopij, gezien de foutieve nummering der tonelen (z. onder). Het "No 9" op de titelpagina is nogal intrigerend: had JCW al acht eerdere spelen of stukken geëntameerd?
Fo. 1 geeft een titelpagina:

de
schoone dwaalstar
of de
vereenigde gelieven
blijspel,
door
Jakob Campo Weijerman
opgestelt jn het jaar 1704.

De versozijde geeft een lijst personages:

Fo. 1[v] geeft een lijst van

	Personaadjen.
Leeuwevuur,	een kolonel.
Ligtvoet,	zijn vrient.
Braambos,	een geweezen Majoor, en muijtzuchtig heerschap.
Kantoorel,	een Koopman.
Jongbloed,	een onnoozele opgeschooten Jongen.
Bandelier,	een knegt van den Kolonel.
Steurkrab,	een knegt van Ligtvoet.
Roozemond,	een jonge schatrijke Juffer.
Liefdevlam,	haar Nicht.
Los-op,	een rijke weduwe.
Bloemzoet,	haar Kamenier.
Betje,	een Verkoopster van Chinasappelen.

Zijdewinkelier, Kleermaakster, Linnennaaister, etcetera.

Fo. 2 begint, na een english title, met het eerste bedrijf, eerste toneel. "Het Tonneel vertoont de slaapkamer van Jonker Ligtvoet, die zich doet kleeden bij zijn knegt". De jonker scheldt Steurkrab uit die hem de laatste nacht toen hij dronken was niet naar zijn logement hielp; deze zat n.l. zelf met enkele jonge heren te drinken. Steurkrab beklaagt zich over het lot der knechts:

"Gijlieden draagt goude en zilveren galons; en wij arme
duijvels scharrelen jn saijette passementen.
Gij speelt de pharaon of de piket; wij zitten te seldermenten
onder een gravejasje.
Gij zwelgt bourgonje, ofte champagnewijn;
wij slurpen een kapje Schiedammer wijwater.
Gij maakt knoopgaaten met de punt;
wij knippen er een dozijn met de knijf of de stok."

Tweede toneel.

Kolonel Leeuwevuur met zijn knecht Bandelier bezoekt Ligtvoet. Zijn militaire prestaties in de slag bij Blenheim worden bejubeld. Volgens Bandelier waren vooral de nederlandse jagers beter dan de fransen, al bevindt hij zichzelf liever in de achterhoede. Leeuwevuur hoopt nu echter op successen bij frisse schonen, die hij zoekt in schouwburg, saletten, Maaliebaan, Mijrtenhaag of Beukenlaan. Bandelier heeft liever een poezele waardin die hem met spijs, drank en huisvesting gerieft, en daarna een schikkelijke kamenier die om zijnentwil mevrouws beste jurk wil verkopen; maar het allereerst heeft hij nu een linnennaaister nodig want een half dozijn schone hemden is urgent.

Ligtvoet informeert nu Leeuwevuur over Roozemond, een parel van het kooprijk Amsterdam, die twee miljoen waard is. Leeuwevuur zal dit beleg ondernemen. Spreekt met zijn knecht af in Het Schild van Vrankrijk tegen vier uur.

Derde toneel.

Bandelier schept tegenover Steurkrab op over zijn prestaties bij de slag bij Blenheim, hoewel hij wegens een plotselinge koliek niet teveel kon doen in deze zijn eerste veldtocht. Steurkrab prefereert dienst bij een regiment saletjonkers: hij en zijn heer smullen van damesdiertjes op Dam of Kalverstraat bij een jood gekocht. Zij gaan ontbijten bij vader Jeremias.

Vierde toneel.

Allerlei leveranciers maken hun opwachting bij Roozemond en haar nicht Liefdevlam.

Vijfde toneel.

Roozemond bekritiseert allerlei waren, vooral van een galanterieverkoopster (wier dochter zwanger is van een kadet) die van alles verkoopt: thee, chinese beeldjes, handschoenen, japanse worstelaars, kampvegters (moedernaakt paar aan paar gekoppeld) e.d.:

"'k heb ambermesjes, om het haair
Te scheijden, Joosjes, en Chineesche goude snaaren
Tot braceletten, ik heb kerkcieraaden voor
Het Theealtaar, gevormt uijt paerls en jvoor".

Volgens Liefdevlam is heel de stad jaloers op Roozemond. Van Roozemond mógen ze: zíj heeft twee miljoen, en

"Ik heb Jtalien doorkruijst,
In Vrankrijk lang genoeg gehuijst,
des zal het zijn een haan, een roodkam scherp van spooren,
die beijde en mijn persoon en hoofdsom kan bekooren."

Tweede bedrijf.

Eerste toneel.

Leeuwevuur beklaagt zich tegenover Ligtvoet dat er op de Dam geen appetijtelijke 'glippend' Juffertje te bekennen is. Ligtvoet stelt voor liever te gaan eten bij de Gaskon de Lansak "op kikvorschbout en duijvels brood"; hij kan bovendien beter op juffers van staat azen, zoals mevr. Framboise op de societeit, en Frelle Luijelak. Zij komen te spreken over Kantoorel:

"die quant is een borger snoeshaan, wiens vader
hem een braaf kapitaal naliet, met steenen,
zuchten, en woeker behaalt, een soort van een pla-
tonieschen haan, het zinnebeelt van een op twee beenen
gaande mensch; een kaerel, meerderdeels over-
gegeeven aan het vermaak,
Ofwel jn de wieg gelegt en opgefokt tot een winkelsnaak,
Een nar die zich opwerpt tot een blaauwe Jan,
en met aapen en papegaaien
De Juffers gerieft, onderwijl hij de Virtuoso's met
Surinaamsche slangen en vlindertjes komt te paaien".

Tweede toneel.

Kantoorel voegt zich bij de vorigen: hij zou graag de slag bij Blenheim gezien hebben. Leeuwevuur beschouwt dit als "Warmoesstraatskoeraagie". Evenzeer beschout hij het als een typische liefdesbenadering van Warmoesstraatwinkeliers, om Roozemond, zoals Kantoorel wil, te benaderen met geschenken van kakatoes, papegaaien, parkieten, apen, kraaien enz. waarvan K. net een fregat (met kapitein Grol) heeft binnengekregen. Kantoorel bestrijdt dit; hij heeft bovendien in die straat een huis van de eerste rang, een "tuijn trots een maakelaar jn de diemermeer", en een span puike harddravers. Er nadert een andere figuur, waarvan Ligtvoet zegt:

"dat is den Majoor Braambosch, een kaerel noch Torij
Noch Wig; een ondier dat zich vergemelijkt over het
goed gevolg van onze wapens; wiens grootste vrienden
Zijn valschemunters, sluijkers, spinosisten en bedienden
van den duijvelshoek; die dag voor dag den duijvel
een pond kaarssen ontsteekt"

Derde toneel.

Deze Braambosch blijkt het macchiavellisme voor te staan, in alles. Hij is wegens omkoping ooit uit een voornaam ambt gebonsd. Hij ontmoet zijn kornuiten dagelijks in de herberg De Vosch, waar zij 's nachts in het Liesbosch geschoten zwijnen eten: 't zijn zeven afgedankte officieren, vijf onbeëdigde beamptschrijvers, een misnoegd deurwaarder, een span struikrovers en elf jakobieten. Hij wil Roozemond schaken.

Na zijn vertrek stelt Leeuwevuur Ligtvoet over langs de Herengracht te wandelen om Roozemond te zien. Knecht Steurkrab overhandigt Ligtvoet een brief van de grootmoeder van Sieur Jongbloed, die met een wagen van Utrecht naar het Herenlogement gekomen is; zij wil een baan voor haar zeventienjarige kleinzoon. Steurkrab krijgt opdracht hem op te halen.

Vierde toneel.

Mevrouw Los-op beklaagt zich tegenover juffrouw Bloemzoet dat Roozemond alle heren wegsteelt.

Vijfde toneel.

Gesprek tussen ongeveer alle voorgaanden (behalve de kechts). Bijvoorbeeld over het toneel, dat in Frankrijk veel beter is. Hier zitten de spelers na afloop te gravejassen in de Berenstraat "met een kort pijpje jn den bek". Majoor Braambosch prijst de Berebijt.

Derde bedrijf.

Eerste toneel.

Monoloog van Liefdevlam, die zich bezint op haar toekomst. Zij bezit ƒ 25.000, maar daarmee kan je tegenwoordig zelfs geen à la mode winkelier krijgen. Ligtvoet heeft haar ƒ 4.000 per jaar aangeboden om haar te kameren - maar dan word je met de nek aangekeken, én je wordt ouder. Kolonel Leeuwevuur? Maar die wordt bij vrede slechts half betaald. Majoor Braambosch loopt het risiko van gevangenschap en ophanging. Zou Kantoorel niet het beste zijn?

Tweede toneel.

Liefdevlam zegt tegen Ligtvoet zijn aanbod niet te willen. Volgens Ligtvoet is dat onzin: Dorothe Trapgans krijgt ƒ 1.500 per jaar, Susanna Zilverschoon ƒ 500. Hij verwenst haar als zij bij haar standpunt blijft.

Derde toneel.

Verschillende Roozemond-aanbidders smeken Liefdevlam hun voorspraak te zijn. Braambosch wil haar in dat geval oreilletten ter waarde van 100 dukaten geven bijvoorbeeld. Braambosch raadt Kantoorel (die weer drie schepen met aapjes e.d. aankreeg) op te geven: zijn

bezit van een half miljoen zal niet baten.

Vierde toneel.

"Het tonneel vertoont het Haarlemmer pleijn". - Steurkrab haalt daar Jongbloed af en licht hem in over deugden en ondeugden van Amsterdam(mers).

Vijfde toneel.

Zij beiden ontmoeten Bandelier. Jongbloed zegt na het overlijden van grootje een kapitaal van ƒ 50.000 te zullen erven; nu echter krijgt hij maar twee schellingen per week van haar. Wel heeft hij een paar dukaten meegekregen, alsmede een wissel van ƒ 100. Bandelier zegt dat zij die moeten gaan verteren bij Blauwe Jan, de Doolhof, de Joodsche Kerk, de manke Susan, de schouwburg, Pontak en de plaats Roiaal.

Vijfde [sic] toneel.

"Verbeelt een binnensaal", waar Leeuwevuur Roozemond onderhoudt met kaartspel. Hij zegt een huwelijkshater te zijn, hetgeen Roozemond in hoge mate intrigeert. Hij vertrekt op aankondiging van bezoekers.

Vierde [sic] toneel.

Braambos biedt Roozemond een huwelijk aan maar wordt afgewezen; hij gaat zijn kansen nu bij mevr. Los-op beproeven. Men gaat de de cargo van Kantoorels schepen bezichtigen.

Vijfde [sic] toneel.

"Het tonneel vertoont de kamer van een wijnhuijs nabij het schouwburg". - Hier bevinden zich de knechten en Jongbloed. Zij spreken over een frans auteur met een spierblonde pruik, die is gaan opduiken met een zilveren schenkbord, en over het platteland waar Jongbloed vandaan komt. Jongbloed is er in geïnteresseerd waar je in Amsterdam verstand kan kopen; Bandelier belooft hem drie à vier pond te brengen. Er is sprake van een "jonge duif" te bestellen, als Betje binnenkomt van haar arbeid sinaasappels in de schouwburg te verkopen; zij blijkt een oude bekende van de knechts, die haar verzoeken iets te zingen, waar zij niet voor voelt want de laatste nacht is zij nog met drie jonge makelaars "op de bouten geweest" en "gevoel mij noch wel zo heesch als het spook van den kommandeur jn den gestraften Vrygeest". Na aandringen zingt zij toch een liedje van drie koupletten en gaat dan terug naar het laatste bedrijf van hopman Ulrig.

De drie gaan vervolgens een hoer opzoeken, die volgens het kommentaar uit groots geslacht is: in Monmouths tijd moest haar papa "loosen tegens Tyburn".

Zesde toneel.

Roozemond poogt met Leeuwevuur over diens huwelijkshaat te praten; hij blijkt haar plots toch vurig lief te hebben.

Vijfde bedrijf [sic].

Eerste toneel.

Ligtvoet en Liefdevlam onderhandelen weer. Ligtvoet meldt quasi - als list voor Leeuwevuur - dat die al presentjes krijgt van mevr. Goude Tor; dus waarom zou hij óók niet mogen hopen? Als Roosemond dit hoort laat zij Leeuwevuur in diverse gelegenheden zoeken. Kantoorel herhaalt zijn aanzoek.

Derde toneel.

Een kamer in het huis van mevr. Los-op. Zij bespreekt het aanzoek van Mraambos met Bloemzoet: hij is al over de vijftig!

Het toneel verandert in het salet van Roozemond. Leeuwevuur vertelt haar dat zij hem overgehaald heeft. Roozemond trapt er in en vraagt nu zelf zijdelings om een huwelijk. Ligtvoet komt, lachend om zijn gelukte list, op.

Vierde toneel.

Op aanraden van Roozemond zullen Kantoorel en Liefdevlam ook in een huwelijk samengaan.

Vijfde toneel.

Het huwelijksverbond tussen mevr. Los-op en Braambos wordt bekend gemaakt.

Zesde toneel.

"Een onderschout, en eenige gerichtsdienaars komen op het tonneel, met Jongbloed, Steurkrab en Bandelier; de voorige persoonaadgien verblijven". De onderschout licht Ligtvoet er over in, dat bij een onderzoek in het jodenkwartier naar personen van kwaad gerucht hij Jongbloed betrapte vergezeld van drie snollen; Steurkrab had hij betrapt onder de rokken van de kruiskat Maaij Bobbekop; hij had gezegd knecht van Ligtvoet te zijn. Ligtvoet woedend. Jongbloed vertelt zijn wedervaren op de Zeedijk. Hij blijkt - uiteraard! - zijn wissel te missen.

T.Broos

OPGAVE VAN HET WERK VAN JCW VOLGENS DE CENTRALE CATALOGUS VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK TE DEN HAAG.

Bibliotheek + evt. signatuur	titel, druk
Bibliotheca Thysiana 11	Werken van JCW. Amsterdam, H.Bosch enz. 1722-34, 12 dln. 4°. Bevat: I,II. Den Amsterdamschen Hermes [anon.] 1722, 23. - II,IV. Den Ontleeder der gebreeken [anon.] 1724, 26. - V-VII. De historie des pausdoms 1725, 28. - VIII. Aanmerkingen daarover, enz. 1734; De voorn. beweegredenen enz. voor Moses Marcus tot het verlaaten van den Joodschen godsdienst enz. z.jr. - IX,X. Den echo des werelds 1726, 27. 2 dln. - XI. Den vrolyke Tuchtheer 1730; De doorzigtige Heremyt 1730. - XII. De Persiaansche Zydewever; Demokriets en Herakliets Brabantsche Voyagie enz., z. jr.
UB Leiden, Prentenkabinet 32, Boekhandel 21	[Weyerman, J.C.] Den Amsterdamsche Hermes (...) Amsterdam 1722-23 2 dln. 4°. Vervolg op het voorg. verschenen 30 sept. 1721 - 21 sept. 1723.
UB Leiden	Bezwering van den desperaten Antwerpschen Courantier. Blijsp. Z.pl. en j. 4°. In: J.C.Weyerman, Den Persiaanschen zydeweever enz.
UB Leiden	Besweering van den disparaten antwerpsen courantier. Klucht-spel (d. J. Campo Weyerman). Brugge, 1705. 8°.
UB Leiden	Bezweering van den desperaten antwerpschen courantier. Klugtsp. (d. JCW). Amsterdam 1712. 8°.
UB Leiden	Voyage, Democritus en Heraclitus Brabantsche - . Klugtsp. (d. JCW). Amsterdam 1712. 8°.
UB Leiden	Idem. 4e druk. Amsterdam 1718. 8°. Fragment eener verzameling van de tooneelstukken door den S. vervaardigd.
UB Leiden	Idem. Gent, z.j. Met ingevoegd portret van den dichter, d. J.Houbraken. 4°.
UB Amsterdam, UB Leiden	Demokriets en Herakliets brabandtsche voyage d. JCW. Z.p. en j. 4°.
UB Amsterdam 2347 H 17	JCW. De doorzigtige heremyt (...) Z. pl. [1729], 4°, met afb. 27 sept. 1728 - 28 febr. 1729. No. 1-23. Hierachter: Den vrolijke courantier, 7, 14 mrt. 1729 no. 1,2.
Gem. Bibl. Rotterdam, UB Leiden	De doorzigtige heremiet (...) 2en dr., z.pl. en uitg. omstr. 1729. 8°. 143 blz., afb.

UB Leiden, UB Amsterdam, Prentenkabinet	De doorzigtige Heremyt (...) 's Gravenh. 1730. 4°. In wekelijkse nommers verschenen (no. 1-23) van 27 sept. 1728 tot 28 febr. 1729. Daaraan is toegevoegd met doorloopende pagineering van 't voorgaande (blz. 185-200) het "Eerste (en tweede) papier van den vrolyken Kourantier", uitgeg. den 7 (en 14) Maart 1729, met een nieuw vignet.
Gem. Bibl. Rotterdam 1386 D 8	Eenige letterlievende, zeedekundige, historische en stichtelijke betrachtingen, opgestelt in onrym en in vaarzen. 's Gravenhaage, Var Thol, [1742], 4°, 48 blz.
Prov. Bibl. Leeuwarden	Den echo des weerelds, ernstig en vermaakelijk, in onrym en rym. Amst. 1726. 4°.
UB Utrecht, UB Amsterdam, Gem. Bibl. Rotterdam, Boekhandel	Den echo des weerelds (weekblad van 29 oct. 1725 tot 13 oct. 1727). Amst. 1726, 27. 2 dln.
UB Amsterdam Br. Pijn. 188-2	Eenige letterlievende enz. betrachtingen. 's Gravenhage [1742]. 4°. Met handtekening van den schrijver.
UB Amsterdam, Prentenkabinet	Eenige scherpe aanmerkingen over De historie des pausdoms, opgestelt by een Karthuyzer monnik, en in een brief overgeschikt aan den autheur; en deszelfs andwoort, enz. Amsterdam 1734. 4°.
UB Leiden	De gehoornde ofte vrouwelijk bedrog. Kluchtsp. t'Abdera (Amst.?) Z.j. 8°.
UB Leiden	Broeders, De gehoornde - , of het vrouwelyk bedrog. Klugsp. Z.pl., z.j. 4°. In: JCW, Den Persiaansche Zydewever enz.
UB Leiden	Idem. Amst. 1712. 8°.
UB Leiden	Idem. 4e druk. enz. Amst. 1718. 8°. Fragment eener verzameling van de tooneelstukken door den S. verzameld.
Th. Sch. Kampen	Godgeleerde, zeedekundige en historiesche bedenkingen, over den text des apostels Pauli. Amsterdam, 1730. 112 blz.
UB Amsterdam	De historie des pausdoms (...). 3 dln. Amsterdam 1725, 28. 4°. Met titelpl.
Atheneum Bibl. Deventer	De historie des pausdoms. 3 dln. met vervolg, 1 Bd. Te Amsterdam 1725-28. 8°.
UB Leiden	De Hollandsche Zindelykheyd. Blijsp. Z.pl. en j. 4°. In: De Pers. Zijdew. enz.
UB Leiden	De Hollandsche Sinnelykheid [sic] Blysp. d. *** Amst. 1713. 8°.
UB Amsterdam	Den kluyzenaar in een vrolyk humeur. Utrecht z.j. 4°. Ontbr. no. 5.

UB Leiden, UB Utrecht, UB Groningen, Berchmanianum Nijmegen, PGNB 's Bosch, Prentenkabinet, OFM 37	De levens-beschryvingen der Nederlandsche konst-schilders en konstschilderessen. 's Gravenhage 1729; Dordregt 1769. 4 dln. 4°.
Prov. Bibl. Middelburg 46 E 11	Idem: le deel. 's Gravenhage, Wed. E. Boucquet, H.Scheurleer, E.Boucquet en J. de Jongh, 1729. 21 cm. 412 blzz.
Prov. Bibl. Middelburg, Kunstnijverheid	Idem, 3 dln. 's-Gravenhage, Boucquet enz. 1729.
Prov. Bibl. Leeuwarden	Idem, deel I en II. 's-Grav. 1729. 4°.
Ottema Kingma St. Leeuwarden	Idem, 3 dln. 's Gravenhage, Boucquet enz. 1739. 21 cm.
UB Amsterdam, UB Leiden, PGNB 's Bosch 1296 G 43	De leevensbyzonderheden, van Johan Hendrik, Baron van Syberg, heer van (...). 2 dln. (1 bd.) Utrecht 1733. 8°. - Het 2e dl. o.d.t. De leevensbyzonderheden, van den vermaerden bedrieger, Johan Hendrik enz.
UBA Port. ton. 124-21, RMNW Leiden	Den Maagdenburgsche alchimist, of den gewaanden baron van Syberg ontmaskert. Blyspel [in 5 bedrijven]. Te Utrecht, by Jurriaan van Paddenburg en Anselmus Muntendam 1733. 4°.
UB Amsterdam	Maandelyksche 't Zamenspraken (...). Amsterdam 1726. 8°. Het titelbl. v.d. le afl. ontbreekt.
UB Leiden, Prov. Bibl. Middelburg	Ontleeder der gebreeken 1724-26. 2 dln. 4°.
Prentenkabinet	Ontleeder der gebreeken 1724 en 25. kl. 4°.
UB Amsterdam 2347 H 16	Oog in 't zeil dl. 1-50 [1768]
UB Leiden, UB Amsterdam, UB Nijmegen, Boekhandel, Prov. Bibl. Leeuwarden, UB Utrecht, UB Groningen, Prentenkabinet	Oog in 't zeil, 1780
UB Utrecht, PGNB 's Bosch, Prov. Bibl. Leeuwarden	Perz. Zydewever, z.pl., z.j.
UBA 632 D 22, 691 B 115, UB Leiden, Prentenkabinet	Perz. Zydewever [c. 1730?]
UB Leiden	Rotterdamsche Hermes [bijgevoegd: diverse pamfletten betr. dit tijdschrift]
Prentenkabinet	De snelziende Lynceus
UBA 2383 F 14[2)]	De steen der wijzen.
UB Amsterdam	Treurvertoog ter loflyker geheugen van Henrik Velse
UB Amsterdam, UB Utrecht, UB Leiden, Prov. Bibl. Middelburg, Gem. Bibl. Rotterdam, Prov. Bibl. Leeuwarden	Voornaamste gevallen van den wonderlyken Don Quichot
Prov. Bibl. Leeuwarden, UB Amsterdam, UB Leiden	Vrolyke Tuchtheer

UB Leiden, Rijksmuseum		Zeldzaame levensgevallen.
UB Amsterdam		Nieuws tyding uit de andere wereld.
Kon. Bibliotheek Den Haag	858 H 63	Democritus en Heraclitus; Bezweering desperaten Antwerpsche courantier [1705]; Gehoornde broeders 1712. 3 dln. in 1 bd.
,,	324 C 26	De Adelaar.
,,	450 D 1	Amsterdamschen Hermes.
,,	26 L 6,7	,, ,,
,,	847 E 7	Besweering desperaten Antwerpsen courantier.
,,	30 G 45	,, ,,
,,	846 E 28	,, ,, , ed.1712.
,,	30 G 45[2])	Democritus en Heraclitus
,,	3164 BB	Doorzichtige hermiet. 1728-29.
,,	450 D 2	,, ,, 1730
,,	234 K 27	2e exemplaar.
,,	28 K 38	Idem. Z.pl. 1730?
,,	450 D 4	Echo des werelds
,,	191 C 7	Eenige letterlievende betrachtingen.
,,	3145 E 4	Eenige scherpe aanmerkingen over de Historie des Pausdoms.
,,	233 L 12	De geest van Jacob Campo Weyerman.
,,	30 G 45[3])	De gehoornde broeders.
,,	3145 E 1-3	De Historie des Pausdoms.
,,	943 G 68[1])	Leevensbyzonderheden Syberg.
,,	1355 B 36	Levensbeschryvingen Nedrl. Konstschilders.
,,	448 J 126	Maagdenburgsche alchimist.
,,	234 J 2	Maandelyksche 't zamenspraaken.
,,	450 I 3	Ontleeder der gebreken.
,,	191 C 8	Oog in 't zeil. 1780.
,,	450 [illegible] 7	Persiaansche Zydewever.
,,	29 C 9[1])	Natuurkundige, historische etc. t'zaamenspraaken.
,,	760 D 2	,, ,, ,ex. op gr. papier.
,,	pflt. 17073	Piet fopt Jan en Jan fopt Piet [toegeschreven aan JCW].
,,	1350 D 18	Rotterdamsche Hermes.

Koninklijke Bibliotheek	Den Haag Pamflet 17463	Treurvertoog ... Henrik Velse
,,	Pamflet 17070	Verdeediging van Jacob Campo Weyerman tegens Alexander Le Roux.
,,	144 A 1	Voornaamste gevallen ... Don Quichot.
,,	450 D 5	Vrolyke Tuchtheer.
,,	234 K 27[2)]	,, .
,,	Pamflet 17193	Zegenzang 1741 ... Hove van Holland.
,,	29 C 27	Zeldzaame leevensgevallen.
,,	3064 F 27-28	Leevens van den Paus Alexander VI [vertaling van Alex. Gordons Lives of pope ...].
,,	450 D 6	Moses Marcus' voornaamste beweegredenen.
,,	448 H 54	Hollandsche Sinnelykheid.
,,	30 G 57	,, ,, .
,,	326 C 28	Den Talmud.
,,	M 148 J 96	Naakte Waarheyt.

A.J.Hanou
WERKEN VAN JCW IN DE STADSBIBLIOTHEEK ANTWERPEN

<u>signatuur</u>	<u>titel</u>
C 14517[2]	Beswering courantier 1705.
C 89766	Bezweering courantier z.j.
C 89766	Gezangen van Anakreon, met sleutel.
C 14517[3]	Gehoornde broeders 1711.
C 14517[1]	Democritus en Heraclitus, Gent 1701.
C 25878	Echo des Weerelds I-II, Amsterdam 1726-7.
C 25876	Amsterdamschen Hermes, Amsterdam 1722-3.
C 183775	Doorzigtige Heremyt 2e dr. Z.p. z.j.
C 185897	,, ,, , 's-Grav., R. van Kessel, 1730. 200 blzz, met afbb.
K 183745	Historie des pausdoms, Amsterdam 1725-8.
H 8452	Levensb. Ned. konstschilders I-III, 's-Grav. 1729; IV, Dordt 1769.
C 25880	Snelziende Lynceus I, [1-]2; II, 1. Amsterdam, G. de Groot, 1748-9. 2 dln in één band.
C 25877	Ontleeder I, Amsterdam 1724.
C 67669	Ontleeder I, Amsterdam 1724.
C 25881	Oog in 't zeil, Leyden 1780.
C 183774	Oog in 't zeil, Leyden 1780.
C 25879	Den vrolyke tuchtheer. Amsterdam, 2. dr. [J. van der Woude?] 1730. 4°. pltn.

C 14517[4]	Hollandsche zinnelykheid, Amsterdam, tweede dr. 1717.
C 25882	Persiaansche Zydewever.
C 38291	Cervantes' Quichot, 1746.
C 67994	Maandelyksche 't zamenspraaken no. 8, Amsterda 1726 (over Rubens, A. van Dijk, Kneller).
C 185898	Moses Marcus.
E 106857	Sententie tegen JCW, 's-Gravenhage, Scheltus, 1739.
C 30219	Levens gevallen van JCW. 's-Gravenhage 1763.

NB. Geen van deze exemplaren - het lijstje is een haastwerk van enkele jaren geleden - is gezien. Het noemen van de Lynceus zal wel op een vergissing berusten. De catalogus van de stadsbibliotheek schrijft trouwens ook de Amsterdamsche Argus I-III (sign. C 25875) aan Weyerman toe.

Ton Broos
IS. VAN EEGHEN OVER FIGUREN EN PLAATSEN IN JCW'S TIJDSCHRIFTEN.

In Ondernemende geschiedenis, 22 opstellen geschreven bij het afscheid van mr. H. van Riel als voorzitter van de vereniging Het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief ('s-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1977) komt p. 109-123 een artikel van I.H. van Eeghen voor, getiteld "Gijsbert Tijssens' toneelstukken en het bedrog in de achttiende-eeuwse boekhandel".
Zij behandelt van Tijssens verschillende spelen over de boekhandel, de intekeningscondities e.d.; een daarin voorkomende boekhandelaar Schrokhart Slingerbeen identificeert zij met Jacobus Lindenberg (1675-?), die enige tijd schelmenstreken uithaalde in Nijmegen. In noot 14 brengt zij een uitspraak van Weyerman, "Nijmeegse molduyvel", "molschipper" hiermee in verband zonder de precieze JCW-plaats te vermelden. In 1696 kwam hij in Amsterdam terug; in 1711 kocht hij een huis op de N.Z.Voorburgwal over de brouwerij de Hooiberg bij de Molsluis, en later "een bezitting bij Breukelen, waar hij naast de bestaande huizen Lisboa en Angola van de familie Pechlin een huis Kleyn Angola liet bouwen" (p. 114).
Op p. 115 zegt de schrijfster: "De buitenplaats had enige vermaardheid gekregen door de schrifturen van Del Campo Wyerman. In Breukelen gevestigd, werd hij voor stof voor zijn schimpblad 'Den ontleeder der gebreeken' door een vriend - Tijssens? - gewezen op Lindenberg[21]. Op 27 augustus 1725 kondigde hij een beschrijving van de Reus Kakus op Kleyn Angola aan en de nummers van 3 en 10 september werden daaraan gewijd, overigens herdoopt tot Huys te Paddesteyn[22]. Over de boekhandel wordt niet gesproken, wel over andere zonden: 'die puriteynsche tronie' en 'die tong die onbezweeken, zig van de stempelstraf wist vrij en vrank te preeken'. Huis en tuin worden uitvoerig beschreven. Gevraagd naar de architekt, zegt Kakus: 'Dat ben ik, door het uytrooken van een pijp tabak, die mijn meester Romeyn pas ten halve uitgezoogen had (dronkenschapshalve) heb ik zijn konst ten deele, doch zijn deugden, heel en al, veroovert'[23]. De Ontleeder werd voortgezet als 'Den Echo des Weerelds' en daar werd op 28 januari 1726 weer een nummer aan Kakus gewijd, op 18 maart, 19 augustus en 12 december gevolgd door kortere mededelingen. Meer dan een jaar te vroeg laat Weyerman de doodsklok van Breukelen over de heer van Paddesteyn luiden, maar in december ontmoet hij Kakus op de Dam bij een valse aangifte over de afname van koffie en thee, die de schoonzuster op Paddesteyn uitvent.
Bij deze publikaties sluit Tijssens' toneelstuk aan."
Tekst der noten hierbij:
"21. Tevoren was daar steeds Grillo op Rotsenburg aan de Stichtse Vaart het mikpunt geweest.
22. Misschien was Lindenberg al eerder als reus Kakus (Cacus, de vuurspuwende reus in het Aventijnse hol, die wegens roof door Hercules werd bedwóngen) over de hekel gegaan. Paddesteyn knoopte misschien aan bij Puyterveen van het 'Belsikte Swaantje' van Abraham Alewijn. Voor Angola en Lisboa zie P. van Eeghen, Pechlin-Gijssens, in: Nederl. Leeuw 1962, blz. 325-326.
23. In de toneelstukken wordt Romeyn de Hooghe ook vaak in ongunstige zin genoemd. De kunstaspiraties van Lindenberg blijken uit het portret van Trip (Van Eeghen, DAB, III, blz. 219). Als nog zotter bouwwerk noemt Weyerman Angola van Pedro Pechlin. Onbekend was hem blijkbaar, dat Pieter van der Aa, de Leidse boekverkoper - door al zijn collega's gehaat - met de zuster van Pechlin van Angola was getrouwd. Op 24.9.1725 volgt nog een passage over 'Jacques de Guyt'."

MEDEDELINGEN VAN DE STICHTING JACOB CAMPO WEYERMAN (Het JCW) no. 3, mei 1978.
Herengracht 330-336, Amsterdam.

A.J.Hanou
EEN NAIEVE WEYERMAN.

Van de vlaamse polygraaf Lode Baekelmans vindt men in de twintigste-eeuwse Weyerman-literatuur nog wel eens genoemd zijn opstel "Een fameus Libellist over de Sinjoren", dat opgenomen werd in zijn boek Oubollige poëten [sic], waarvan volgens zijn bibliograaf P.Arents in 1920 en 1926 drukken verschenen. In dat opstel behandelt hij Weyermans verhouding tot Antwerpen en citeert hij uitgebreid diens toneelstuk Den Antwerpschen Courantier.
Nog nooit heb ik echter verwezen gezien naar een andere Weyerman-escapade van Baekelmans, die indertijd toch echter in een niet onbekend tijdschrift verscheen. Het betreft hier een toneelstuk van Baekelmans, dat onder de titel "De Blauw Schuyte. Fantastische Levensinwijding in 3 bedrijven" in twee afleveringen juli en augustus 1924 in Groot-Nederland verscheen. Wegens de onbekendheid en curiositeit van dit opstel is een korte weergave ervan wellicht niet ondienstig.

De lijst personen blijkt duidelijk gebaseerd op de Antwerpsche Courantier, maar niet alléén:
Jacob Campo Weyerman, een jong kunstschilder op avontuur.
Baron van Syberg, een alchimist op leeftijd.
Jan Bierlaars, de Waard uit "De Blauw Schuyte".
Marianne, zijn dochter.
Spierings, Antwerpsch kunstschilder.
Moesel, de Beul.
De Courantier.
Houvast, de Stalknecht.
Kraay, de Hannekenuit.
Krijn Platvoet } twee Antwerpsche hapschaars.
Daan van Hoboken }
De Speelman.
Twee havelooze Spaansche soldeniers.
Volgens Baekelmans' regie-aanwijzing speelt het stuk te Antwerpen in de zomer van 1701. Enigszins op rederijkerswijze (hangt hiermee de titel van het stuk, en welke titel tevens de naam van de kroeg - zie onder - is soms samen?) opent het stuk met een proloog, met de intonatie der varende luyden:

"Vrouwen, soldaten, studenten, ouwe heeren:
Voor Ulie rijzen we uit 't vergeten graf;
Onz' oude knoken valt het straf
Tot d'oude ziel, de arme, weer te keeren!
Wij kennen d'ijdelheid en 's levens waan
Maar een auteur heeft vieze kuren
Hij roept onz' schimmen op van d'hellebaan
Tot spel van waarheids en verbeeldingsuren..."

De proloog stelt verder dat de mensen nog steeds even dwaas zijn als vroeger, en stelt het Weyerman overkomene als voorbeeld daarvan:

"Jacob Campo Weyerman
Was het bewijs daarvan...
Een avonturier, een courantier,
Een spotter, een krotter,
Wiens spectatoriale geschriften
Waren vol venijn en wrange giften
Voor idioten, zijn tijdgenooten.
Hij eindigde boven de Gevangenpoort
In 't Haagje, en zijn laatste woord
Was een grap van de galgensoort!
[...]
Zie Campo maar... De wereld sloeg aan stukken!
De oorlog zong zijn lied, het menschdom moest zich bukken
Toen Weyerman in De Blauw Schuyte kwam...
Hij was toen twintig jaar, eerzuchtig en verwaten
Hij werd belachen, uitgeschud door schelmse maten,
Hij keek toen, looze Marianne in de oogen;
Hij vluchtte heen met haar... en was opnieuw bedrogen!"

Deze conceptie van Campo als verwaten, uitgeschud, in de liefde bedrogen is op zijn minst onconventioneel te noemen. Afgezien van een zekere lichtzinnigheid of onvoorzichtigheid die in 1738 het Hof van Holland tot ingrijpen dwong, is Weyerman in al zijn geschriften eerder een uiterst zelfverzekerde persoonlijkheid, die uitstekend weet hoe het in de wereld aan toe gaat, en die van allerlei dubieuze situaties op sublieme wijze partij weet te trekken, dan een naïeveling of hoorndrager.
Misschien baseerde Baekelmans deze omvorming van JCW's karakter uiteindelijk toch op een passage in F.L.Kerstemans bekende biografie. In de 1763-druk stelt deze i.v.m. JCW's verblijf in Antwerpen (p. 7-8): "Dog in weerwil van de afkeer dewelke hy voor die Landaard [de Brabantse] betoonde, scheen hy egter niet ongevoelig voor de bekoorlykheeden van een zeekere Herbergiers Dogter aldaar te zyn, die hy onder belofte van een Trouwverbintenis tot gunsten van die natuur had weeten te beweegen; het welke de Zwaarwigtigheid van haar Lighaam naar verloop van eenige maanden merkelyk deed vermeerderen. Hy bemerkte die onvoorzigtige stap toen het te laat was, dog wel haast vond hy middel om ze te herstellen; tot dien einde begon hy, met haar de kragtdaadigste verzeekeringen van een steedsduurende standvastigheid te geeven: Waar toe is een Meysje van zeeventien Jaaren, dat door de liefde bestierd word, niet al bekwaam? want om kort te gaan, hy bewoog haar met zyn fluweele tong om met hem de vlugt uit Antwerpen te nemen. Zy begaaven zig voor eerst na Ryssel [...]" waar Campo zich van haar ontdoet om naar Parijs te gaan.
Misschien ook heeft Baekelmans zich laten inspireren door het verhaal in Weyermans eigen Zeldzaame Leevens-byzonderheden (A-dam, Barent Dass, 1738) over de Spaanse Juffer met wie hij te Antwerpen in 1704 uit een kasteleinie de wijk moest nemen (p. 85), toen hun onhuwelijkse relaties ontdekt werden.
Op zichzelf is deze bronnenproblematiek trouwens niet zo interessant. Immers ook de in dit toneelstuk optredende Syberg is een geheel ander type dan de uiterst gewiekste en geslepen charlatan die naar voren komt in JCW's werken over deze pseudo-alchmist, waar hij ware Cagliostro- of St.Germain-dimensies bereikt (en waar alleen al JCW's op voet van vertrouwheid met deze figuur verkeren, hoe lakoniek-weigerend om werkelijke hulp aan Syberg te verlenen ook, toch de nodige vragen over JCW's eigen moraal doet reizen); bij Baekelmans is het een wat oud en amechtig antroposofentype, dat op zoek naar een amorfe vorm van wijsheid gemakkelijk door een aantal schrandere volksfiguren bedot kan worden.
Laten we maar aannemen dat de karakters gevormd werden naar Baekelmans' beste kunnen. Inmiddels - hoe verloopt zijn stuk nu eigenlijk?

Het eerste bedrijf begint met een regie-aanwijzing. "Het tooneel verbeeldt de Paardenmarkt met op den voorgrond de O.L.Vrouw der Stilte, werk van A.Quellin, op arduinen pompzuil. Op den achtergrond de afspanning De Blauw Schuyte [bestond deze soms in Baekelmans tijd daar werkelijk?], "derde huis naast den oosthoek van de Watermolenbrugge naer 't Essenhuys". De wagenpoort staat open. Voor de ramen een houten bank, een half douzijn tabouretjes en een paar leege vaten."
Bij die pomp komt de herbergsknecht Houvast in gesprek met de Courantier, die voor zijn blad vist naar leuke nieuwtjes over eventuele nieuwe gasten. Houvast meldt de komst van
"Een jonge snuiter, een konstschilder van Breda, Jacob Campo Weyerman...
COURANTIER. Bah, een konstschilder!
HOUVAST. Verders is gearriveerd Baron van Syberg, Heer van Ermelingshoven en Bonckersbek ... Een fraaie vrek...Ik droeg zijn zware koffers en hij prees mijn kloeke schouders".
Deze baron blijkt een boekensnuffelaar en de courantier vermoedt een geheime diplomatieke missie; hij eet en drinkt als een mus, terwijl de jonge schilder voor drie eet. Als Weyerman het eerst aantreedt gaat dat als volgt (kursivering is van Baekelmans):
"WEYERMAN. (een mengsel van blooheid en overmoed, aarzelt even in het portaal, kijkt naar Courantier terwijl Bierlaars met de schuimende potten komt aandragen). Goedenavond!
BIERLAARS. Meester Courantier, dat is de befaamde konstschilder uit Breda!
COURANTIER. Ik groet U, jonge Meester!
BIERLAARS. Meester Courantier is een man van invloed...Op zijn gezag koopt men schilderijen...
WEYERMAN. Vereerd in uw gezelschap te mogen plaats nemen...
COURANTIER. Mag ik U een glas offreeren? [...] Op studiereis?
WEYERMAN. Ik zoek mijn weg in de wereld...Schilder portretten en bloemstukken...
COURANTIER. En uw vriend?
WEYERMAN. 'k Heb geen vrienden!
COURANTIER. Ik bedoel uw meester!
WEYERMAN. Is dood!
COURANTIER. Ik bedoel uw reisgezel? Baron van Syberg...
WEYERMAN. (fluisterend). Hij is, meen ik, een stoker van het drinkbaar goud."
Hierover ontspint zich met enkele andere Antwerpenaars een diskussie. Marianne, dochter van de waard, komt helpen. Zij zegt te kiezen voor de liefde, niet voor het goud;
"MARIANNE. (loos tot Weyerman). En wat kiest Monsieur?

WEYERMAN. Ik ben zoo jong, Joffrouw Marianne!
MARIANNE. (hengelt naar een compliment). Zeg het maar...
WEYERMAN. (een beetje onzeker). Ik wou... Ik wou wel allebei!
MARIANNE. (teleurgesteld). Gulzigaard!

Dit type dialoog is kenmerkend.
Het gezelschap wordt vergroot door de komst van Syberg. Hij wordt uitgevraagd; hij blijkt te zoeken naar de wijsheid (waarmee het alchimistische goud geassocieerd wordt), en reist de wereld af om in verband daarmee een mogelijkheid te vinden ingelijfd te worden bij de Rozekruisers.
Ondertussen bezoekt ander Antwerps volk de herberg, sprekend over lokale gebeurtenissen en een slag bij St.Jago, en lokale wijsjes zingend. Ondertussen poogt Marianne de aandacht van Weyerman te trekken, tot haar vader het bedtijd vindt [sic] - waarna ze het gesprek verder bijwoont via een open raam op de eerste verdieping. - Het gezelschap spreekt af een streek met Syberg uit te halen: zij zullen hem de volgende avond om middernacht kwqsi inwijden in het geheim der Rozekruisers.
Als het gezelschap gaat slapen, blijft Weyerman nog wat nadromen over het goud. Hij wordt beslopen door twee spaanse soldeniers, die hun ongenoten soldij door roof willen aanvullen. De waakzame Marianne waarschuwt hem echter; haar nadere avances worden echter nog niet met succes beloond. De herbergsknechts voorzien dit van kommentaar.

Het tweede bedrijf begint in de schenkkamer, waar een kelderdeur openstaat. Het gezelschap treft alle voorbereidingen om daar Syberg zg. in te wijden, alsmede Weyerman, die in het geheim van goudmaken wil delen. Zij worden geblinddoekt in de kelder geleid en met allerlei rozekruiserspraat (à la vrijmetselaars) beziggehouden. Men geeft hen wijn, die water is, en Syberg krijgt een zware steen te dragen die zg. goud is. Weyerman wordt naar zijn wensen gevraagd: hij wil een groot kunstschilder en een man van aanzien worden. Als rozekruiser moet hij een eed van kuisheid zweren, waar hij wat aarzelend over is. Marianne, die erbij tegenwoordig is, ziet hem liever naar Venus overhellen - maar hij beslist vóór de eed en het goud, tot hij opnieuw aarzelt. De medeplichtigen gaan hierover beraadslagen. In die tijd merkt Weyerman "grienend" dat de steen een steen is, en verschijnt Marianne om hem te bevrijden - welke scène eindigt:
"WEYERMAN. (streelt op zijn beurt haar handen). Hoe zou ik u kunnen vergeten!
MARIANNE. (plagend). Het goud!
WEYERMAN. Nu weet ik hoe rijk een arme duivel is!
MARIANNE. Een vrouwenjager meer in de wereld!
WEYERMAN. (trekt haar in zijn arm). Marianne!
MARIANNE. (week). Campo!
WEYERMAN. Wij zijn maar eenmaal jong! (wil haar zoenen, maar wijkt bloo terug).
MARIANNE. (neemt zijn hoofd tusschen de handen en perst haar lippen op zijn mond). Dwaze jongen! Ben ik uw eerste liefje?.."

Het derde bedrijf speelt weer voor de herberg, bij de ochtendschemer. Vroege leden van het gezelschap zijn wat benauwd voor de gevolgen van de klucht en de opsluiting. Syberg blijkt alles inderdaad opgevat te hebben als inwijdingsmysteriën. Weyerman en Marianne komen op en praten over hun vrijen in de kelder. Marianne stelt voor de wijde wereld in te trekken, samen, hoewel zij het Weyerman laat uitspreken. Weyerman is wat onthutst van het idee dat te moeten doen zonder reisgeld, maar zij stelt voor haar moeders versterf mee te nemen.
Na nog wat onbelangrijke perikelen vertrekken zij inderdaad, onder het elkaar toefluisteren van liefdeswoordjes.
Volgen nog wat passages waarin de achterblijvenden hun vertrek bemerken en de waard zijn verlies bejammert.

Zoals opgemerkt: meer een curiositeit. Een Weyerman in een vooroorlogs eerstecommuniepakje, in een stuk voor patronaatsgebouwen. De Historie des Pausdoms - had die niet beter achterwege kunnen blijven?

B.Sierman
MOLLSHOOP

Toen Weijerman de laatste jaren van zijn leven in de Gevangenpoort in Den Haag zijn vonnis uitzat, bracht hij zijn dagen niet alleen door met het fluiten naar zijn getemde muizen die af en aan draafden, of het schrijven van smeekschriften om te mogen worden verbannen, maar leverde hij ook nog enige "stichtelijk" werk. Een voorbeeld daarvan is het in de Medelingen nr. 1 p. 4 vermelde Vreugdegejuigh op Dominee Moll.
Wie was deze dominee Moll? Over hem en over het Vreugdegejuigh verscheen een kort artikel van

E.J.W. Posthumus Meyes: Kerkelijk 's-Gravenhage in vroeger eeuw, afl. IV (1). Van dit artikel hierbij een kort verslag.
Jan Gijsbert Moll werd op 18 februari 1703 in Berkewoud geboren, als zoon van een predikant. "Zelf was hij in 1737 tot het heilig dienstwerk te Eemnes-buiten ingeleid en had na Weesp ook de Zwolsche gemeente gearbeid". Dan volgt zijn benoeming in Den Haag. "Met blijdschap werd hij in het midden der gemeente ontvangen, en als opvolger van Ds Velse [2] begroet, terwijl een der lidmaten [JCW] veler gevoelens vertolkte in een welkomstwoord (...) In achttiende eeuwsche breedsprakigheid gaat deze schrijver voort zijne wenschen voor den nieuwen predikant te ontboezemen, en gemeente en leeraar op het beteekenisvolle van hun wederzijdsche roeping te wijzen. Hooggestemd zijn de loftuitingen die hij den beroepen leeraar toevoegt (...)". Tijdens zijn loopbaan in Den Haag wordt dominee Moll in 1748 een half jaar vervangen door dominee Van Spankeren als hij hofprediker te velde bij de Prins Erfstadhouder wordt. "Naar de wensch zijns harten hervatte daarop Ds Moll zijn taak in de Haagsche gemeente (...) Nog een vijftiental jaren mocht de gemeente zich in zijn toewijding verheugen, tot eene toenemende lichaamszwakte hem noopte zijn emeritaat te vragen, hetwelk hem op 2 november 1763 eervol verleend werd." Zijn slechte gezondheid werd volgens de geciteerde Kerkeraadsnotulen veroorzaakt door "dat hy voor 34 jaren, nog student zijnde, op eene extra ordinaire wyze door een schot in de beenen was gekwetst, met verbreking der pypen en separatien, waar van hy wel genezen was, doch de gevolgen by het klimmen zyner jaren gevoelde."
Dominee Moll overleed op 18 juni 1767.

9 april 1978.

(1) Nieuw Kerkelijk Weekblad. Onder redactie van al de predikanten der Ned. Herv. Gem. te 's Gravenhage, 2e jaargang, 1917, no. 59. Gemeente-archief Den Haag.
(2) 1683-1744.

B. Sierman
FANCLUB 18e EEUW.

De klappers van het Haagse gemeente-archief bieden de mogelijkheid bij verschillende mensen na te gaan wat zij aan Weyermanniana nalieten na hun dood.
Zo komt er in 1798 in de inventaris van Jacob Kap (Not. prot. 4618, p. 501) onder de boeken in octavo voor: "'t Leeven van Weyerman".
In de inventaris van de advokaat Martin Hartingh de Champvent en zijn vrouw Johanna Maria van Breugel (Not. prot. 4195, p. 1028) van 12 januari 1770 komt voor: "Don Quichot door Jacob Campo Weijerman 1 vol.".
Op 8 januari 1785 blijkt notaris Gysbert Myne (Not. prot. 4542, [1] 4038, p. 56) bezeten te hebben "Weyerman Leevens byzonderheeden" en "Weyerman de doorzigtige heremyt in quarto". De inventaris van Martin Jacob Diodati, van ± 1781 (Not. prot. 4034, p. 374) levert een "Zeldzame Leevensgevallen van Campo Weyerman en aanhangsel. 8°. 2 stukken. s'Hage 1763. ing." op en (p. 288) "de Doorzigtige Heremyt 4°, 1728 ing.".
Nogal fanaat was kennelijk Johan Adriaan Verstolk, oud-schepen der Hove, wiens inventaris van 21 jan. 1793 biedt:
"Weyerman, De Heremiet
— de Ontleeder der Gebreeken, Twee deelen, Amsterdam, 1724
— den Amsterdamsche Hermes, Twee deelen, Amsterdam, 1722, hoorne band.
— den Echo des Werelds Twee Deelen, Amsterdam 1726, hoorne band
— betragtingen en andere Dichtstukken etc: in een Pakje".

B. Sierman
DOODSKLOK.

In het Haags gemeente-archief komt Weyermans overlijden voor in het pro deo-begraafregister. Volgens deze bron overlijdt Jacob Campo Weijerman te Den Haag op 9 maart 1747, oud 64 jaar. Deze leeftijdsopgave klopt dus weer eens niet met het aangenomen geboortejaar 1677.

A.J.Hanou
DE BOEKEN TEGEN DE NAAMLOZE ZONDE

Ter Horst rangschikt onder no XLI in zijn biliografie enkele titels van JCW-geschriften "die niet nader gedetermineerd konden worden", en onder letter F noemt hij (1) vervolgens: "Twee vertoogen over de Zonden, etc.
T.z.p. [d.i. de bron, n.l. de autobiografie achter de Konstschilders] - Elders sprak Weyerman van zijn "twee boekdeeltjes in 8° tegen de naamlooze zonde". Vgl. Sautijn Kluit, p. 240."
Met Sautijn Kluit is bedoeld diens bekende artikel Jacob Campo Weijerman als journalist; de opmerking over de zondige boekjes gaat terug op de processtukken. Letterlijk staat daar (het verband is JCW's verdediging dat hij toch ook een groot aantal geleerde en moreel verheffende werken geproduceerd heeft): "Ook zijn alle mijne uijtgegeevene schriften niet remarkabel, gelijk als blijkt uijt mijn Historie des Pausdoms, drie deelen in quarto, benevens een Supplement, uijtmaakende een vierde deel in dat formaat. Gelijk als blijkt uijt twee boekdeeltjes in octavo, bij mij geschreeven, tegen de naamlooze Zonde, welke bij een iegelijk, ja zelfs bij onze Predikanten gelaudeert ende geextolleert zijn geworden". Best mogelijk, maar daarmee hebben we nog geen titel.
Een titel wordt wél genoemd bij Evenhuis (2) die in zijn hoofdstukje over de homofilie (NB. 'naamloze zonde' is een term die in de achttiende eeuw 'sodomie', homoseksualiteit dekt) en staatkerk opmerkt: "Slechts enkelen verhieven er hun stem tegen [d.i. tegen de vervolging van 1730 en 1740]. Hermannus Noordkerk deed het in een juridisch betoog over de vraag of homofilie een reden tot echtscheiding is. Bezwaren opperde ook, tot beschaming der predikanten, de pamflettist Weyerman"; in de bijbehorende noot wordt van Weyerman opgegeven "Zedenkundige en historische bedenkingen, Amsterdam 1730". Gezien het hier onder volgende lijkt het me niet onmogelijk dat Evenhuis dat werkje totaal niet heeft gezien, maar de titel elders in achttiende-eeuwse literatuur heeft opgepikt; JCW is totaal niet tolerant ten aanzien van homofilie.
'Godgeleerde en zeedekundige betrachtingen' komen bij Ter Horst wel voor (als no XXIII), maar gaande over Lukas 14 en Ecclesiastes 2. Volgens de opgave van T.Broos in de Mededelingen no 2 van JCW-werk volgens CC/KB bestaat er een "Godgeleerde, zeedekundige en historiesche bedenkingen, over den text des apostels Pauli. Amsterdam 1730." Het jaartal klopt met de eerste grote homofielenvervolgingsgolf; en Paulus laat zich in Romeinen 1 en elders tégen de sodomie uit.
Het door Broos opgegeven - unieke - exemplaar had als signatuur: "Th. sch. Kampen". Het bleek te berusten op de Gereformeerde Theologische School te Kampen. Een fotokopie voor het JCW-archief bleek onmogelijk te versturen wegens de slechte staat van het exemplaar. Snelle autopsie op 10 april ter plaatse leverde het volgende op.

1. De bedenkingen 1.
Bedoeld exemplaar heeft als signatuur 102 G 27. Het werk moet ná 1935 in deze bibliotheek beland zijn, daar het nog niet in een gedrukte catalogus van het bezit van deze bibliotheek uit 1935 vermeld staat. In feite is het een convoluut; in een achttiende-eeuwse band met opschrift bevinden zich twee JCW-werkjes die dezelfde signatuur dragen.
De titel van het tweede werkje, dat - zie onder - in tijd eerder ligt, luidt:
GODGELEERDE, / ZEEDEKUNDIGE / EN / HISTORIESCHE / BEDENKINGEN, / Over den Text des / APOSTELS PAULI, / Ende insgelyks ook de mannen, nalaa-/tende het natuurlyk gebruyk der / Vrouwen, zyn verhit geworden / in hun lust tegens malkanderen, mannen met mannen schan-/delykheit bedryvende, en / zo voorts. Romeynen. / I. Kap. v. 27. / DOOR / JACOB CAMPO WEYERMAN. / [drie fleurons] / T'AMSTERDAM, / Gedrukt voor den AUTHEUR, 1730.
Het werk is een octavo; collatieformule: $*^8$, A-G^8. Het bevat [XVI]+112 blzz.
2. Inhoud.
* 2 begint de tekst met een "Aan den kristelyken leezer", waarmee verder het voorwerk, dat met de voluit gedrukte naam van JCW onderschreven is, geheel gevuld is.
Volgens JCW is bedoelde zonde zo hatelijk, dat zelfs de dichtkundige pennen opgewekt worden om er een streek aan te geven: "een voorbeelt dat my aanmoedigt om dien grouwel, oorspronkelyk uyt de door een stortregen van vuur en zwavel omgekeerde Steden, in onrym te behandelen, op een Godgeleerde, Zeedekundige, en Historiesche Wyze". De sodomiet "oversuykert zyn tong met een zeedige teem" ($*3^v$), is een "gevleescht spook" (* 4); de Sodomfielt is zo hatelijk voor het gemenebest, omdat hij met voorbedachten rade het verderf der onnozelen bestudeert en bewerkt (* 4).
JCW ziet het kennelijk als een kwaal van hogere kringen, want het betreft "hooggetopte misdaadigen" ($* 2^v$), "Sodomietsche Meyboomen" (* 6).
De arabische paginering vangt aan met een english title. JCW begint te argumenteren dat

men zich in het algemeen aan bekend vermaak en beproefde wellust houdt; maar geeft men zich hier eenmaal aan over, dan blijft men er bij. - P. 7/8 geeft hij een bewerking van een stuk Seneca over kuisheid en vroomheid. P. 10 e.v.: er is geen zaak van meerder troost voor de mensen dan het huwelijk; vandaar dat God dat instelde en leerde "tot wat voor eynde hy zulks deet, in woorden die wel nadrukkelyk den bequamen en vrolyken ommegang tusschen den man en de vrouw behelsden". Wel is het beter, als men niet meer van elkaar houdt, te scheiden dan "hoerenwinkels te loopen doorkruyssen, op zyn buurmans bed te stappen [...], of in de verfoeielyke en aan de natuur verschrikkelyke zonde te vallen, van schandjongens met zich herom te vervoeren, onder de geblankette benaaming van lyfknegts, of byeenkomsten daar den duyvel presideert te beleggen" (p. 15-16). - Volgens de natuurkundigen is oorzaak: weerzin tegen vrouwen of gebrek aan vrouwen. - De gebeurtenissen van Lot, Sodoma en Gomorra (p. 23-29). - De geografie van die plaatsen in het latijn door een berucht graaf, door JCW hier vertaald (p. 29-34). - Voorbeelden in de oudheid: Alcides, Socrates, Plato e.d. (p. 34-37). - Sindsdien: Angelus Policianus (38), Muret (39-40), vele romeinen en fransen; de jezuïten zijn er mee besmet, vooral hun opleidingsscholen in Limoges en Bordeaux (42-47); de periode onder Hendrik III in Frankrijk (50); gevallen die Sandvoort meemaakte (54-58).
Schrijvers over dit onderwerp worden voorwerp van aanslagen, zegt een vriend tegen JCW, die antwoordt (58): "Ik gaf hem tot andwoort, dat een bekende Paap reeds had gevraagt aan een Leysch porceleyn- en bedverkooper, Of dien man noch leefde, die de Historie des Pausdoms had opgestelt?"
De gebeurtenissen met een onderbisschop in een beruchte stad in Brabant in 1706 (65-73); JCW's bron is hier een augustijner monnik.
De fysionomie van een door wroeging verteerde sodomiet; hij is een overwonden uurwerk (74); "hun spyt is gelyk als ink in water gestort, die de gansche fonteyn verzwart en onbruykbaar maakt" (74); "het licghaam zelfs is verleelykt, want die wroeging verdikt het bloed, en veraart de huyd in een vaale lyfkoleur. Het oog eens Sodomiets is duyster, zyn tronie staat gestrekt, het opslag is verbaast, en het geheel ondier schynt in een steen of stokbeelt hervormt" (75). Verder over alles wat de sodomiet aan spanning verteert. Religieuze gronden van verwerping. "Wort den Sodomiet niet snooder en dwaazer, als hy ter liefde van een leelyken jongen, die zo blank is als den ongelketel eens kaerszemaakers, of van een begonstigden lyfknegt, die geen andere verdiensten heeft als dat hy op de wyze van een echo het voorgezegde herhaalt, zich zelven uyt zyn gelukzaligheyt hort? (p. 88-89).
P. 90-98 een verhaal over een mastenbooms Sodomiet [= Breda, wegens het nabijgelegen Mastenbos?], een heer de R** , van grote middelen, die naar een kleine frontierplaats verhuisde om tenminste daar de eerste te kunnen zijn. Hij had daar een buitenhuis met 4 tot 6 jongelingen gehuurd terwijl zijn vrouw thuis bleef. Een zeker man die een Heremyts leven voerde op oostenrijkse bodem [= JCW?] bezocht hem eens om hem te kunnen vermanen. De heer liet zich echter niet beleren en verdedigde zich met Kor. 6:13.
Besluit: de overheid kan niet streng genoeg tegen het verschijnsel optreden. Sodomieten horen in de hel in het gezelschap van Judas Iskariot, Herodes, Simon Magus, Nero, Heliogabalus, Pasiphaê, Tiberius (t/m 110).

3. <u>Bijzonderheden.</u>

De op p. 54 voorkomende Sandvoort wordt een "berucht Leeraar in de Godgeleertheyt" genoemd en in de tekst "een man onder wiens opzigt, zegt den schryver van dit Vertoog, ik de eerste gronden van de Godgeleerdheyt, Wysbegeerte, en Taalkunde heb bestudeert in myn eerste jeugd". Een bijbehorende noot zegt: "N.Sandvoort, geboortig van Breda, die eerst Predikant op het Woud, een kleyn dorp in Delflant, en naderhant tot Middelburg dat zelve ampt heeft bekleedt". Deze maakte te Saumur gevallen van sodomie bij monnikken mee.
Pagina 111 geeft:
"POSTSCRIPT.
Op den sesde van de toekomende maand van Augustus, deezes jaars 1730, zal het 2 deel van deeze Godgeleerde, Zeedekundige en Historiesche Bedenkingen ["Pauli" is dus deel 1 van de boeken tegen de naamloze zonde], te bekomen zyn by deszelfs Schryver <u>Jakob Campo Weyerman</u>, en by de overige Boekverkoopers in de voornaamste Nederlandsche Steden; en dan zal hy van die stoffe afzien, om zyn Leezers twee bedenkingen te geeven, het eerste over den Prediker, kapittel 2 vaers 11. <u>Ziet het was al ydelheyt en quellinge des geets, ende daer en was geen voordeel onder de zonne</u>: benevens geen onaangenaame omschryving over den Text van den Evangelist Lukas, kapittel 14. vaers 20. <u>Ende een ander zey: Ik hebbe een wyf getrouwt, en daarom kan ik niet komen</u>".
De twee laatste <u>Bedenkingen</u> worden genoemd onder Ter Horst XXIII; echter betreft het daar een uitgave Amsterdam 1734.
De laatste bladzij, 112 heeft trouwens nog:
"WAARSCHOUWING.
Op primo Augusti, deezes Jaars 1730. kan 'er noch ingetekent worden in de 4 Traktaaten van JAKOB CAMPO WEYERMAN, volgens de voorwaardens in de Berichten, die alom te bekomen zyn, vermelt; en die, doch tot een kleyn getal by hem zyn te bekomen."

4. De Bedenkingen 2.
Als eerste in de Kamper convoluut komt voor:
GODGELEERDE, / ZEEDEKUNDIGE / EN / HISTORIESCHE BEDENKINGEN, / Over den Text der / SPREUKEN SALOMONS. / Den godlooze heerschende over een arm / volk, is een brullende leeuw en beer, / die gins en weer loopt. Een mensch / gedrukt om het bloed eener ziele, / zal na den kuyl vlieden, men / ondersteune hem niet. / Kap. 28. Vaers 15, 17. / DOOR / JAKOB CAMPO WEYERMAN. / [3 fleurons] / T'AMSTERDAM, / Gedrukt voor den AUTHEUR, 1730.
Het octavo-werkje heeft een wat merkwaardige collatieformule: $*^4$, $A-D^8$, $*D^4$, $E-G^8$. Dat wil zeggen: na [VIII] blzz. volgt p. 1-64; vervolgens opnieuw (arabisch) opnieuw 67-64 maar, evenals bij de katernsignatuur, een asterisk evenens vóór de arbische paginering; vervolgens p. 65-111 (versozijde=[112]). Evenveel pagina's dus als in Bedenkingen 1, afgezien van het voorwerk. Wegens gebrek aan tijd heb ik niet kunnen onderzoeken of het merkwaardige D-katern met het voorwerk tot één vorm hoort. Of is het misschien een cancel?
5. Inhoud.
* 2 begint in dit geval met een "Aan de kristelyke jeugd". Salomons hoer verlokte n.l. de dwaze jongeling; de verleiders van onze jeugd gebruiken eveneens de listen van een loontrekkend kamerhoer; voorbeeld van zo'n verleidend gesprek ($*2$ - $*3^v$). Vlucht hiervan, Bataafse jeugd! Als in het voorgaande geval onderschrijft ook hier JCW volledig de opdracht.
De arabische paginering vangt aan met een english title. Sodoma werd ondanks zijn lage ligging niet verwoest door water, maar door vuur. Waarom? Omdat de lust des vleeschs als een vuur is. Wacht u voor het glansrijk maar hels vuur van Sodoms brullende leeuwen en beren (1-7). - De middelen die sodomieten toepassen ter verleiding (9-10). - De gruwel van Sodom vernietigt alle resterende goede eigenschappen; men kan b.v. niet dát zijn én tegelijk een goed rechter. Het komt vooral veel voor bij de z.g. christelijken die schijnheilige farizeeën zijn.
P. 29 e.v.: de schrijver zelf maakte op zijn eerste reis naar Londen in een gezelschap Tories kennis met enkele ierse en franse monnikken. Zij verscholen zich overdag. Een van hen, pater Paolo, was met een knecht gehuisvest bij een oude weduwe; maar 's nachts sliep die knecht bij hem. Op zekere tijd kwam JCW in het wijnhuis van de vijf klokken op de Strand (4), waar hij algemene verwarring bemerkte: een van genoemde jonge ierse priesters had kennelijk de dochter van zijn hospita verleid. Notabene werd deze ier hierover door juist pater Paolo aangevallen (p. 30), waaruit JCW indertijd, hem toen nog niet zo kennend, tot Paolo's vroomheid besloot (een noot op p. 31 zegt dat die zaak inderdaad is voorgevallen). Speech van Paolo tegen de vrouwen; wordt met enthousiasme tegengesproken door de jonge ier met behulp van bijbel en klassieken (34-40).
Vele binnen- en buitenlandse priesters zijn 'homofiel'. De schandjongens van Narsinga [?], en Puna in Peru, worden nagevolgd "by onze Bataafsche Grooten, by onze aanzienlyke Koopluyden, naarstige Winkeliers, en andere mindere stervelingen" (42).
Een goed christen is juist matig en bedaard, heeft een gelijkmatig humeur en bewaart zijn gemoedskalmte. Daarom bemint een oprechte ziel de deugd, hetgeen bij sodomieten niet het geval is; toch kunnen ook zij Gods genade verkrijgen. Historische voorbeelden van verzoening met God, vóór de dood.
Historische voorbeelden van deze monsters zijn: Rochester, "die te gelyk een van Engelands grootste Dichters, zo wel als een der grootste booswichten is geweest" (76); hij schreef zelfs een blijspel Sodom over die gruwel; een gedeelte van dat treureyndent blyspel is te vinden in "Gedichten op onderscheyde voorwerpen, by den zeer eerwaardige Graaf van Rochester, gedrukt tot Antwerpen" (77). JCW vertaalt [!] een der minst schandelijke passages (78):

Nor shall our Love-fits, Cloris be forgot,
When each the wel-lookd' Linkboy strove't enjoy [L. = fakkeldrager]
And the best kiss, was the deciding lot,
Whether the boy usd you, or i the boy.

Ook zal geen oor 't verhaal van Venus luym verdrieten,
Toen ieder om het graagst den toortsknaap wou genieten,
Die met zyn piklicht ons, op 't donkerst van den nacht,
Naar onze woonplaats bragt;
En toen de beste kus het groot verschil moest deelen,
Of dat dien jongen uw, of ik dien knaap, moest streelen.

Na dit staaltje van JCW-puns vervolgt hij met Hendrik III van Valois (79); teksten van Jan Baptist Rousseau hierover (82). Het vertoog Sodoms zonde en straffe over pausen (82). Alexander Gordons (5) Lives of Pope Alexander VI. and his son Caesar Borgia (83-84); anderen over deze figuren (84.86).

Volgt nog een algemene tirade tegen het euvel, die p. 96 eindigt. Op p. 87 een nieuw hoofd: Rechtsgeleerde Bedenkingen. / NAREDEN, / Behelzende eenige Rechtsgeleerde / AANMERKINGEN / Over de straf der / SODOMIETEN./

Hetgeen de zwaarddood bij de Romeinen hiervoor bespreekt, en nadien de verbranding. Overspel en bloedschande zijn eigenlijk minder belangrijke zonden tegen de natuur; daarom werden Lot en zijn dochters ook niet met vuur bestraft. Een openbare doodstraf d.m.v. vuur is het aangewezen middel (103).

En op p. 106 volgt, "Dewyl 'er nog eenige bladzyden overschieten" een beschrijving van

LOTH'S HUYSVROUW,
verandert in een Zoutpilaar

dat volgens JCW een bewerking is van het latijnse gedicht van de graaf Emanuel Schats (106-109), en dat m.i. wat merkwaardig aansluit in een boekje tegen sodomie:

"Een vrouw, en spraakeloos? een vrouw, en stil te zwygen?" (p. 107)

6. Bijzonderheden.

P. 110 heeft als soort advertentie:

"Op den 4. van de maand September deezes jaars 1730, zal 'er by den Schryver van dit vertoog, een traktaat te bekomen zyn, getytelt, Godgeleerde, Zeedekundige, en Letterlievende Bedenkingen over den Text van den Prediker, kapittel 2. vs. 11. Ziet het was al ydelheyt [etc.] [...]

Benevens een diergelyke Bedenking, zynde geen onaangenaame omschryving over den Text des Evangelists Lukas. kapittel 14 vaers 20. Ende een ander zey [...]

Die beyde verklaaringen zyn opgestelt by JAKOB CAMPO WEYERMAN, by wien noch eenige weynige Exemplaaren te bekomen zyn van zyn Godgeleerde, Zedekundige, en Historiesche Bedenkingen over den Text des Apostels Pauli aan de Romeynen, kapittel I. vaers 27. Als van 's gelyken eenige Exemplaaren van den Vrolyken Tuchtheer, gedrukt in dit jaar 1730. Benevens de voornaamste beweegreden en Omstandigheden van Moses, Marcus, tot het verlaaten des Joodschen Godsdiensts, &c. by den voornoemden Autheur."

7. Besluit.

Afgezien van de winst van allerlei kleinigheden (Sandvoort gewaardeerd als zijn leermeester; een Londense episode; een opmerking over de Tuchtheer waarvan nog maar één advertentie bekend was, etc.) lijkt mij het bibliografisch probleem van wat nu die boeken over de naamloze zonde wel zijn hiermee opgelost. Deze twee horen bijeen (de zetspiegel van de titelpagina's is trouwens identiek; ook de gebruikte fleurons zijn dezelfde).

Vragelijk lijkt mij nog wel of de telkens voorkomende andere twee traktaten ook nog in zekere mate met de twee hier beschrevene in inhoudelijk verband zijn. Zeker schijnen zij te behoren tot een reeks traktaten-1730. Op zich ook al een wat merkwaardige kwestie: vanwaar deze traktaatzucht? Voor de eerste twee is dat misschien wel duidelijk: JCW kon alleen maar geld slaan uit de 1730-hetze, en betoont zich hier een professional die daar gebruikt van maakt. Maar de andere?

(1) in: Het Boek 28 (1944-46) p. 240
(2) R.B. Evenhuis. Ook dat was Amsterdam IV. Baarn 1974, p. 51
(3) Zie b.v. uit 1730 en 1731 Alle de Copyen van Indagingen, en het Vervolg; de juni-aflevering van het tijdschrift Holland uit 1976, gewijd aan "Strafrecht en criminaliteit in de 18e eeuw"
(4) "Dat wynhuis in de Strand, een voorstad van Londen, was op die tyd de vergaaderplaats van veele Torys"
(5) JCW vertaalde dat blijkens Ter Horst no XVII (editie Rotterdam 1731). Was deze kwestie soms de aanleiding daartoe?

MEDEDELINGEN VAN DE STICHTING JACOB CAMPO WEYERMAN ("Het JCW") no 4, juni 1978
Herengracht 330-336, Amsterdam

Erik de Blauw
ONTLEEDER ... ONTLEEDING ... ONTLEED

Op maandag 11 oktober 1723 begon Jacob Campo Weijerman onder pseudoniem met de publicatie van zijn weekblad Den Ontleeder der Gebreeken, zynde Een aangenaam Vertoog over de Opperheerschende Feilen dezer Eeuw, benevens eenige ongemeene Voorvallen, aardige Opmerkingen, Koffihuis-Rdenvoeringen, en Liefdens Verhandelingen. Er verschenen 52 nummers tot en met maandag 2 oktober 1724. Even daarna kwam bij Hendrik Bosch in Amsterdam een titelpagina, titelplaat + uitlegging en een pagina met short-title uit om te voegen voor deze 52 nummers. Blijkens de titelpagina van deel I van de Ontleeder verscheen dit alles in 1724. De pagina met short-title bevat de volgende tekst: Den Ontleeder der Gebreeken. Benevens de vier Tegen-Ontleeders Door den Ontleeder der Gebreeken. Deze vier tijdschriftafleveringen verschenen om de veertien dagen van dinsdag 11 januari 1724 tot en met dinsdag 22 februari 1724. In 1726 kwam bij Hendrik Bosch nog een tweede deel van de Ontleeder uit, bestaande uit 52 nummers verschen van maandag 16 oktober 1724 tot en met maandag 8 oktober 1725.

Uit de pagina met short-title voor het eerste deel blijkt dat de schrijver van de Ontleeder en de schrijver van de Tegen-Ontleeders een en dezelfde is, namelijk Weijerman. Hij heeft echter tijdens zijn proces dat leidde tot zijn gevangenschap tot driemaal toe beweerd dat hij niets te maken had met Den Ontleeder der Gebreeken ontleed. Weijerman noemde het een rampzalig voddeboek, geschreven in het Engels door George Catlijn, M.D., woonachtig in de Korsjessteeg te Amsterdam (zie hierover W.P.Sautijn Kluit, Jacob Campo Weijerman als journalist. In: Bijdragen voor Vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde. Nieuwe Reeks 7e deel (1872) p. 205 e.v.). Sautijn Kluit merkte wel enig verschil tussen titels van Tegen-Ontleeder en Ontleeder Ontleed, doch hij schreef dit toe aan het feit dat Weijerman uit zijn geheugen de titels had genoemd. Sautijn Kluit, evenals andere schrijvers over Weijerman (o.a. H.W. van der Meij in De Nederlandsche Spectator 1895, 1896) namen aan dat met beide titels steeds de vier tijdschriftafleveringen uit 1724 werd bedoeld. Oorzaak hiervan was ook de mededeling van Weijerman op pagina 120 in het eerste deel van zijn Ontleeder der Gebreeken (dus al in 1724) over "De Ontleeding van den Ontleeder der Gebreeken", terwijl hij zestien pagina's verder spreekt over "den Tegen-Ontleeder". Op grond van de ontkenning van Weijerman en de gevens uit de artikelen van Sautijn Kluit en Van der Meij heb ik in een artikel over Weijermans bekende opponent Hermanus van den Burg (in Documentatieblad van de Werkgroep 18e eeuw) de vier tegenontleders toegeschreven aan Van den Burg. Ik meen nu dat noch Van den Burg, noch Catlijn de schrijver is geweest van de Tegen-Ontleeders.

Ik ben tot een gewijzigde mening gekomen na ontdekking, aankoop en bestudering van een tekst die ik onlangs in het buitenland aantrof. Het boekje, in fraai leer gebonden, met op de rug de volgende tekst: Weyerman Ontleder der Gebre [sic] Ontleed, telt na een titelpagina en een Voorreden van 17 bladzijden (ongenummerd) 270 pagina's. Aan het eind (1 pagina ongenummerd) staat nog een Bericht. Ik neem hieronder de tekst van de titelpagina volledig over:

DE ONTLEEDER DER GEBREEKEN ONTLEED: OF AANMERKINGEN OP DE AANMERKELYKE AANMERKINGEN, Gemaakt door de Heer JAKOB CAMPO WEYERMAN; Op een Boek genaamt, Gemeenzaame t'Zamenspraaken tusschen een Geneesheer en zyn Lyders in de Koorts, Scheurbuik, Steen, Graveel, Vallende-Ziekte, en andere Zenuwachtige Gebreken. Vrysters-Ziekte, en Qualen toevallig aan Kraamvrouwen; als desgelyks in Venus-Qualen, enz. enz. En tot een Bewys van de Deugden van de Medicynen daarin gerecommandeert, heeft de Schryver van de gemelde Zamenspraaken, en van dit werk, order gegeeven aan Barent Das, zoo veel van de Middelen voor de Koorts, Gratis, of Om niet, weg te geeven, als genoeg is om Honderdt Persoonen te geneezen, welke die ziekte hebben; op Conditie, dat de zulke die dezelve aanneemen, zich verbinden zodanige duidelyke en gemakkelyke Onderrichtingen waarteneemen, die in een Bladt Papier voorgestelt zyn; te bekomen by B.Das voornoemt. De prys is 2 Stuivers. Mitsgaders een Uittreksel uit de Bisschop Burnet's Verhaal van de Tegnwoordige Staat der Engelsche Geestelykheit, Opgedraagen aan de Koninginne Anna. 't Gantsche Werk is

doormengt met Godgeleerde, Natuurkundige, Zedekundige, Ernstige en Boertige Redeneeringen. DOOR ---- ---- M.D. Unusquisque ut legit ita intelligit [fleuron] Gedrukt door Pieter Muntendam, te Utrecht; worden verkoft by B.Das, Boekverkooper te Amsterdam, en by de Boekverkoopers in de voornaamste Steden der Nederlanden. Gedrukt A.D. 1738.

Het boek, geschreven door een medicus, bestaat uit vijf samenspraken gehouden tussen een Heer en een Doctor (voer bezoeken van de heer aan de dokter en een bezoek van de dokter aan de heer). Het is blijkens de titel geschreven naar aanleiding van Weijermans Natuurkundige historiesche, ernstige, schertsende, en vrolyke aanmerkingen over de Gemeenzaame t'zamenspraaken, tusschen een geneesheer en zyn lyders. Door Jakob Campo Weyerman. Tot Amsterdam gedrukt, en zyn te bekomen bij Barent Dass, boekverkoper in de Pylsteeg, en by de verdere boekverkopers, in de voornaamste Nederlandsche steden. 1738. (exx. o.a. aanwezig in de KB, een op groot papier).

Even samenvattend: een geneesheer schreef een boek met samenspraken, hierop kwam Weijermans boek Natuurkundige Aanmerkingen uit in 1738 en daarop verscheen een boek in samenspraken geschreven door een geneesheer getiteld De Ontleeder der Gebreeken Ontleed. Dit laatste boek heeft Weijerman tijdens zijn proces voortdurend ontkend geschreven te hebben, en van dit boek heeft hij gezegd dat het van de medicus Catlijn was, en het is ook dit boek dat allerlei schrijvers over Weijerman tot nu toe niet bekend was.

Zoals al uit de titel van De Ontleeder der Gebreeken Ontleed blijkt is het geschreven door een geneesheer en gaat het voor een deel over Engelse zaken en voor een deel over zaken betrekking hebbend op Weijermans aanmerkingen. Het blijkt dat, hoewel de titelpagina anders doet vermoeden, slechts de voorrede en pagina 32 tot en met pagina 56 gericht zijn tegen en gaan over Weijerman. Blijkbaar had de naam Weijerman in 1738 flinke publiciteitswaarde. In de samenspraken is het voortdurend de heer die informatie verstrekt over Weijerman en is het de dokter die Weijerman niet kent, en die na het een en ander over hem gehoord te hebben van de heer, aanneemt dat Weijerman een onbelangrijk man is, die bovendien al dood is. De heer is echter vol lof over Weijerman die hij een tovenaar met de pen noemt en die hij vergelijkt met Richard Steele.

Ik heb nog niet kunnen achterhalen of de heer en dokter fictieve personen zijn in deze tekst, of dat ze werkelijk bestonden. De tekst geeft weinig aanleiding om aan fictie te denken. Het vermoeden dat de dokter dezelfde is als Catlijn lijkt me dan ook niet ongegrond. Daaruit zou dan wel volgen dat het boek niet door Catlijn geschreven is, want de eerste regel van de eerste samenspraak geeft aan dat een 'ik' (ook de schrijver van de voorrede) de samenspraken van de heer en de dokter opgeschreven heeft. De vraag is dan weer wie de 'ik' dan wel is. Misschien toch Catlijn? Maar over deze figuur is tot op heden geen enkele informatie gevonden, noch zijn er van hem teksten (dis ook niet de samenspraken waar Weijerman op reageert) gevonden. Zou de schrijver misschien toch Weijerman zijn? Hij was er best toe in staat.

Aangezien nog niet alle teksten die verband houden met het ontledingsprobleem rond Weijerman zijn achterhaald en ook nog niet alle wel achterhaalde teksten die hiermee samenhangen door mij geraadpleegd konden worden, ga ik voorlopig niet verder op de door mij gevonden tekst in. Ik zal echter in een later artikel de ontledingsproblematiek uitgebreid aan de orde stellen.

12-4-1978

Jan Vleugels

JCW IN HET BUITENLAND I

Tijdens een verblijf in Stockholm een bezoek gebracht aan de Kungliga Biblioteket (Koninklijke Bibliotheek). Niets van JCW gevonden. Nadere informatie leverde het volgende op:

Zo er in Zweden iets van JCW is, dab biedt de biliotheek van Uppsala de meeste kans.

Adèle Nieuweboer

JCW OVER ZICHZELF ALS "KONST-SCHILDER"

In 1729 verschijnen bij de Wed. E.Boucquet, H.Scheurleer, F.Boucquet en J. de Jongh te 's-Gravenhage drie delen van De levens-beschryvingen der Nederlandsche konst-schilders en konstschilderessen. Getuige het voorbericht wil Weyerman met dit werk een beter produkt op de markt brengen dan Arnold Houbrakens "de groote Schouburgh der Nederlandse Konst-schilders en Konstschilderessen" (xx1).

Merkwaardigerwijs volgt pas in 1769 het vierde en laatste deel, nu bij Ab. Blussé en Zoon, te Dordrecht. In dit laatste deel duikt ook JCW als kunstschilder op, waarmee we dus in feite een stukje autobiografie in handen hebben.

Waarom dat grote tijdsverschil in de uitgave van deel 1 t/m 3 en deel 4? De uitgever van het laatste deel vermeldt in een kort voorwoord: "veel moeite en kosten heeft het ons gebaart om het tot dus verre te brengen. Wy zagen ons door wettige aankoop, ter publicque Boekverkoping van den Overleden M. Gaillard [...] in 't bezit van Weyermans eigenhandig geschreve Copye gestelt" (x2).

Mattheus Gaillard, eerzaam boekverkoper en drukker te 's-Gravenhage en uitgever van meerdere kunsthistorische boekwerken (o.a. het door JCW gewraakte werk van Houbraken) overleed in 1766. Hoe kwam deze Gaillard aan de JCW-handschriften? Zeker is, dat hij ± 1744 contacten met Campo heeft gehad. In die tijd immers gaf hij diens Vreugdegejuych uit (zie Mededelingenblad no. 1, p. 4). Wist hij op basis van die contacten de papieren van Weyerman zelf los te krijgen? Of was de kopij gedurende een aantal jaren in bezit van de firma Boucquet en heeft Gaillard ze van de eerste uitgevers overgenomen? Wanneer heeft dan die transactie plaatsgehad?

In het laatste geval blijft de vraag: waarom zijn Boucquet e.a. dan niet eerder overgegaan tot het completeren van het werk? Kwamen er soms te veel aanstootgevende opmerkingen in voor? Mogelijk, gezien de opmerking vooraf in deel 4: "Wy zagen ons [...] wel in 't bezit van Weyermans eigenhandig geschreve Copye gestelt, maar daar door ook in eene noodzakelyke omstandigheid, om verscheide geschreve bladen te verwerpen, welke of aanstootelyk waaren, of zaken bevatten die reeds door hem elders waren geboekt" (x2 - x2b).

Wanneer Gaillard echter de papieren rechtstreeks van Weyerman kreeg, doet zich een ander probleem voor. Waarom kregen de uitgevers van de eerste drie delen de kopij niet? Was er een conflict? Of heeft JCW zo lang gewerkt aan de stukken die aan het vervolg van de levensbeschrijvingen in deel 4 voorafgaan, n.l. Aanmerkingen over het betaamelyke en het aanvoeglyke van de schilderkonst (p. 1-36) en Korte levensschets der konstschilders, van de schilder-akademie in 's Hage (p. 37-92)? Mogelijk, maar minder waarschijnlijk. Aannemelijker lijkt me dat Blussé zowel het vervolg op de levensbeschrijvingen als deze twee stukken uit de nalatenschap van Gaillard aankocht en eenvoudigweg al dit 'schilderkonstig' werk tegelijkertijd heeft uitgegeven, hoewel het oorspronkelijk wellicht niet als een dergelijk geheel bedoeld was.

Uitgaande van de mogelijkheid dat Gaillard de handschriften van JCW zelf ontving, ontmoeten we nog een raadsel. Gaillard moet ze dan ± 20 jaar (JCW stierf 1747, Gaillard 1766) in bezit hebben gehad, zonder er iets mee te doen. Als mogelijke oorzaak kan ik voorlopig niets anders signaleren dan het aanstootgevende, dat ik ook bij Boucquet e.a. noemde en dat bij een eerzaam uitgever als Gaillard heel goed een moeilijk punt geweest kan zijn.

Dan nu het item JCW in deel 4. Ook dat is niet geheel probleemloos. Hoe sterk is b.v. het al eerder genoemde ingrijpen van de uitgever in de oorspronkelijke tekst geweest? Merkwaardig is ook dat het stuk in twee delen uiteenvalt.

Op p. 409-468 vindt men een beschrijving, getiteld: Jakob Campo Weyerman, afgezien van een korte inleiding gesteld in de derde persoon en in de trant van de beschrijvingen van de andere kunstschilders in het werk. Een levensbeschrijving is het nauwelijks te noemen, althans er is geen sprake van een volledig, chronologisch, rechtlijnig iets. Het stuk bevat weliswaar biografische gegevens, maar deze worden veelvuldig afgewisseld met smakelijke anecdotes. Aan het slot volgt een opsomming van werken.

Op p. 469-475 treft men aan: Eenige leevens byzonderheden van Jakob Campo Weyerman, konstschilder &c., gesteld in de eerste persoon en in wat men een typische JCW-stijl zou kunnen noemen. Afgaande op deze tweede titel en na het anecdotische eerste stuk zou men kunnen verwachten eindelijk een chronologisch overzicht te krijgen. Niets is minder waar. Na enkele zeer summiere gegevens uit JCW's schildersleven volgt een Londense episode en met de afloop daarvan eindigt tevens het vierde deel.

Vanwaar deze indeling in twee stukken? Gezien het anecdotische karakter van beide zou het tweede uitstekend in het eerste gepast hebben. Is het bijeenplaatsen van de stukken op rekening te schrijven van Blussé, die ze los in de naltenschap van Gaillard aantrof? Nee, Weyerman heeft ook de tweede tekst bedoeld als behorend bij het geheel; hij sluit het stuk immers af met: "dewyl ik my niet wil inlaaten in een langduurige oprekening van alle die byzonderheeden te meer daar ik scheep kom voor Autheur van de Leevensbeschryvingen der Nederlandsche Konstschilders en Konstschilderessen, en niet Historieschryver van myne byzondere leevensgevallen zal ik het kort en goed maaken en dit Deel besluiten" (p. 475). Heeft de uitgever dan geknoeid met het eerste stuk? Vreemd is in ieder geval dat aan het eind daarvan een beschrijving van "zyn Leevensbyzonderheden van zyn Jongelingschap tot aan zyn Grysheid" (p. 468) wordt aangekondigd, waarna men in het tweede stuk kan lezen: "noch minder zal ik den Leezer verdrietig vallen in hem te onderhouden met eenige Kinderachtige passagien van myn eerste jeugd, volgens de loflyke gewoonte der Fransche Memorie Schryvers, die doorgaans beginnen met de wieg, gelyk als den Trap des Ouderdoms, en met het Kloosterleeven eindigen" (p. 469-470). Of is dit alles toch een Campo-grap?

Kortom, open vragen genoeg rond deze tekst. In deze en volgende afleveringen van het Medelingenblad zal de tekst van dit autobiografische stuk [niet meer aanwezig ter UBA. Red.] worden opgenomen (naar ex. KB, sign. 1355 B 36), waarbij mogelijk als het speurwerk daartoe aanleiding geeft, ook opheldering van hierboven gesignaleerde duistere zaken zal worden gegeven.

De tekst:

409] JAKOB CAMPO WEYERMAN,

Geen onderwerp is zo uitheemsch, waar in een Fransch Schryver niet een pligtpleeging weet op te dringen aan zyn Vorst: Ook is geen stoffe zo maager, waar in geen Gedenkschrift-Schryver van zyn byzondere Leevensbedryven, niet iets komt tusschen in te lassen t'zyner eere, roem en lof.

Wy verheffen en schatten eens anders uitmuntendheden, eerder uit een achting voor ons byzonder gevoelen, dan wegens derzelver waarde; en als wy voorwenden eens anders deugden te pryzen, geschied zulks uit een slag van ter zyde op dat anderen ons zouden verheffen.

Dewyl den Leezer nu genoegzaamlyk merkt, dat zulks my is bekent, denk ik geheel myn vermogen in te spannen, om door het vermyden van Charibdis niet te vervallen in Scylla; ook vereischt een bestaan van die natuur een ervaaren Stuurmanschap. "Maar wie toch vergt, ,, wie parst, wie spoort u aan tot de beschryving van uw Konst- en Leevensbyzonderheden". Wie vraagt de Nieuwsgierigheit: dat zal ik u ontvouwen, antwoort de Openhartigheit.

Een jaar drie ofte vier geleeden, heeft een bedurven Koopman in Schilderyen, zich opgeworpen tot een Waagweeger van de meerdere ofte mindere verdiensten der Penseelhelden; en een dommekrachts onderneeming van die natuur, stuit my tegens de borst. Wie weet of een diergelyk Kladschilder met de pen, myn Konst- en Leevensbedryven niet zou bestryken met doosjes zwart, in plaats van ultramaryn, na myn overlyden, bewust dat de overleedenen

410] niet byten. Dat nu geen dode Leeuw zich kon verweeren tegens een leevenden Dog, zou ons Plinius konnen zeggen, des noods zynde, een Romein die geen minder Dieren-schilder is geweest met de pen, als den laatstgemelde Haagenaar was met het penssel. Tot voorkoming van die ramp, vat ik de pen op, en ik zal myn Konst- en Leevensbyzonderheden beschryven na waarheit, gematigt door zedigheit; en zonder meer tyd verlies die Venezoen-pastey ontginnen.

Jakob Campo Weyerman is gebooren te Breda, op de negende van de Oogstmaand, in het jaar duizent zes hondert zeven-en-zeventig. Hy wiert tot de letteroeffeningen bestemt by zyn Ouders; en na de Fransche taal te hebben geleert, bestelt op de Latynsche Schoolen te Breda, hoewel reeds getreeden in zyn vyftiende jaar. Die Schoolen doorliep hy in drie jaaren, zynde doorgaans de letteroeffeningen van de laagste tot de hoogste School voor een tyd van zes jaaren beperkt; doch deswegens is hy ruim zo veel dankbaarheit verschuldigt aan de goede natuur, als aan zyn byzondere vlyt, oordeel of geest.

Ik zeg, aan de goede natuur, alzo de verscheelende bequaamheden der menschen, welke wy noemen Wysheit, ofte Voorzigtigheit, tot het bestier van Staats- of Landzaaken, ofte van een Ampteloos leeven, lynrecht groeijen uit dat klein vernuft, het welk wy met ons brengen op de Waerelt; en derzelver gebrek in menschen, ontstaat uit eenig mangel in onze ontvangkenis ofte geboorte. Alhoewel nu dien magel kan werden verbetert eenigermaate, by toevallen van Opvoeding, Letteroeffening, Ommegang of Beezigheit; echter vermag het niet te gaan boven het bereik van zyn natuurlyk vermogen, zo min als het leeven kan gaan over

411] het bestemt tydbestek, langs de sterkte of de zwakheit van de voortqueekende kracht.
Noch geen achtien jaaren oud zynde, wiert hy aanbevoolen aan de leertucht van den Heer
Sandvoort, Predikant op het Woud, een klein Dorp gelegen in Delftland. Aldaar onderwees
hem die geleerde Man in de Hebreeuwsche en in de Grieksche taal, welke laatste inzonder-
heit hy zodanig behartigde, dat hy den Griekschen Dichter Pindarus kon vertaalen, voor de
vuist. Daarenboven wiert hy onderwezen in de Wysbegeerte, in de beginselen van de Godge-
leerdheit, in de Wis- en Starrekunde, als desgelyks in de Grieksche en Romeinsche geschig-
ten.

Niettegenstaande hy zich naarstiglyk bevlytigde in alle die gemelde letteroeffeningen,
echter dreef de Tekenkonst boven, het voorensgezegt graan van vernuft, dat hy als uit de
geboorte met zich had ter waerelt gebragt. Tot voortzetting van die lust, wandelde hy
tweemaal 's weeks na Delft, en bediende zich aldaar van het onderwys eens Schilders genaamt
Thomas van der Wilt, een tamelyk goed Historie- en Konterfytzelschilder; doch noch beter
Tekenaar als Schilder.

Alzo den mensch eerder zyn belangen verzaakt, als zyn smaak, voel ik trek den Leezer een
zeldzame bejegening te verhaalen tot vervrolyking van dit onderwerp. Den voorensgemelde
Leevens- en Konstbeschryver der Schilders veroordeelt in zyn Schets, ofte Voorwaarden van
Inschryving, welke Boekdeelen zullen werden gedrukt in partibus infidelium, alle onderne-
mingen van die natuur. Hy wil de Leevensbedryven der vrolyke Konstschilders schoeijen op
den styl der Martelaars-schriften, gegrondvest op kruissen en raders: en in navolging van
412] Reynaart den Vosch, scheld hy de druiven voor zuure vruchten, dewyl zyn loomheit hem
verhindert die versnapering te konnen bereiken.

Omtrent een half jaar voor Jacob Campo Weyerman zich vertrok uit dat Dorp, om zyn Letter
oeffeningen te gaan voltooijen op de Hoogeschoolen tot Utrecht, stont hy te praaten met den
Predikant voor de Poort van zyn huis. Een Watermolenaar en zyn Vrouw, welke hadden gehoort
dat den Dominé een goed vrient was van den Heer Putman, Dykgraaf van Delfland, kwamen hem
verzoeken, van een goed woord te willen doen by dien Dykgraaf, om te mogen werden verplaatst
op een andere Watermolen. Den Predikant vroeg wat hem bewoog te willen schiften van Molen?
waar op den Molenaar antwoorde, om dat het zo vreeslyk tot zynent spookte, dat zy het niet
langer konden harden. Hy voegde 'er by, dat als wanneer hy des avonds eens buiten de deur
trat om na den wind te kyken, het spook hem by wylen een gons gaf, dat hy overhoop tuimel-
de, gevolglyk noch liever wilde gaan bedelen, als aldaar langer te maalen. De Vrouw ont-
bloote daar op haar armen, en een gedeelte van haaren boezem, welke ligchaams deelen blont
en blaauw genepen waaren; en 's mans gezegde wiert bekrachtigt langs dat bewys.

Den Leezer gelieve te weeten, dat die Watermolen leelyk was berucht, dewyl de voorige
Molenaarin, een Oud Wyf haar zelven had verdronken; gevolglyk dat zy zo wel spookte in
Delfland, als den Quelduivel van Mascon den beest plagt te speelen in Vrankryk. Weyerman
viel hartiglyk aan te lacghen over dat spook relaas, waar over den Predikant zich ergerde,
zynde hy een Anti-bekkeriaan, en het scheelde luttel of zou hem met den schendnaam van
413] Vrygeest hebben vereert. Tot voorkoming van dat onweer, vroeg Campo den Molenaar, of
hy zich noch onthield op dien Watermolen? zyn bescheid was neen; waar op hy wiert verzogt,
van hem den sleutel te willen geven van dat spokent Waterkasteel, alzo hy aldaar eenige
nachten den Sperwer zou gaan bewaken; welk verzoek wiert ingewilligt, waar na den Molenaar
en zyn Vrouw vertrokken. Den Heer Sandvoort ziende dat het hem ernst was, zei, dat hy zyn
mede Student zou mee nemen, op dat derzelver wedervaaren grooter geloof mogt hebben by de
Boeren, zynde het getuigschrift van twee persoonen meer aanneemelyk in rechten.

Zo gezegt, zo verricht, zy verreisden met hun beiden na dien betoverden Watermolen, zo
luchthartiglyk als twee doolende Ridders, gespitst tot het ontginnen van een gevaarlyke
avontuur. Tusschen vallen en opstaan kwamen zy aldaar te belanden, tegens het daalen van
den nacht, en namen fluks bezit van die plaats. Uit eenige aldaar overgebleeven turf wiert
een vuur aangelegt, en een paar kaarsen ontstoken langs de tusschenkomst van tondeldoos en
een bosje zwavelstokken. Een paar hoopen van die zelve brandbaare stoffe verstrekten hen
tot stoelen; waar na zy malkanderen een praatje verleenden tegens den schrik der eenzaamheit.

Tusschen twaalf en een uur hoorden zy een slurvent gedruis, waar op Weyerman fluks het oog
sloeg naar de openstaande deur van het vertrek, en een gedaante zag naderen met langzaame
schreeden. Die figuur scheen hem toe als een persoon omhangen met een beddelaken, en indien
hy min voorbaarig waare geweest, zou hy gewislyk dat verbeelt Spook hebben bezichtigt meer
van naby. Doch hy greep fluks den Degen in de rechter en een brandende kaars in de linker-
hand, om een proef te neemen of dat Spook ook was gehart tegens de punt van een spitse
414] kling. Den Boldergeest ziende dat den Student op hem los schoot, vertrok zich schielyk
achterwaards, om zich te bergen langs den haazesprong der bloodaards, gezegt een tydige
vlugt. Maar die vlugt waare het Spook mislukt, indien Weyerman niet eerst had gestruikeld,
en vervolgens gevallen, ook wiert zyn kaars uitgedooft in dien val. Nochtans hy verrees
schielyk, greep de tweede brandende kaars, vervolgde op nieuws het Spook, doch ley zyn

houden op een yl nest".
Den Spookbanner stoof dan te rug na de keuken, en bevont dat zyn Medemakker was overhoop
gebuitelt van zynen turfzetel (juist op die wyze tuimelt een stervende Leeuwerik van zyn
verheeven zoodje) en als noch ley te spartelen in die demoedige gestalte, gelyk als een
op 't gypen leggende Kikvorsch. Weyerman rechte dien tot stervens toe onthutzelden Bloet-
beuling op, vertrooste hem na zyn vermogen, en sprak hem een hart in 't lyf; maar te ver-
geefs. "Laat ons toch na het woud keeren, myn vrient", krochte en steende zyn Medemakker
,, met een zwakke stem, of wy zyn beiden lyveloos, want het is geen rein spel in deeze
,, Moolen. Nooit zullen de Schelmze Boeren my verwyten, dat ik het Molenzeil streek voor
,, een gewaant Spook; antwoorde hem Campo op een fieren toon, gevolglyk zal ik alhîer post
,, houden tot de komst des bloozenden dageraats". Den ander had niet veel zin dat besluit;
doch overheert moet lyden. Daagsch daar aan vertrok dat gespan Avanturiers na het Woud, om
aan den verlangenden Predikant verslag te doen van dien togt.
Jakob Campo Weyerman deet een beknopt verhaal van zyn wedervaaren aan de Heer Sandvoort,
415] onderwyl dat zyn Spitsgenoot, dien hy alvoorens had gesleept na het huis van zyn Oom
by wien hy was gehuisvest, lei te worstelen met een wakkere koorts. Den Predikant scheen
eenigzins ontstelt op het hooren van dat relaas, en was mogelyk bedacht om een Argument
te vormen uit dat geval tegens Balthazar Bekker, toen zyn Leerling hem uit dien droom redde
met deeze woorden.
,, Dit geval vervat niets boven natuurlyks, om deeze vermoedelyke gissingen. Ik geloof dat
,, dees of geene Boer toelegt om aldaar Molenaar te worden, en uit dien hoofde den rol
,, speelt van een Boldergeest. Den verloopen Bedienaar van die Molen, en zyn Wyf werden
,, geslaagen en genepen buitens deurs, en in het duister, zonder den Persoon te zien die
,, zulks verricht, ook schynt het een paar bloode menschen. Nu is myn gevoelen, dat dien
,, eigen Snoeshaan, die al dat spel maakt, zich op den voorleeden nacht heeft verstout om
,, ons te vernestelen, en zich ten dien einde met een beddelaken vermomt, misschien dat hy
,, dacht het geen werk te zullen zyn, om een paar Dorpsstudenten te doen verkassen, met de
,, knyf in de vuist. Maar zich ziende bedroogen in zyn meening, heeft hy zich bedient van
,, myn val, en is langs het zoldervenster ontsnapt. Ook schynt my zulks te meer waarschyn-
,, lyk, dewyl ik verhaaste stappen heb gehoort, en namaals het venster open gevonden".
Den Predikant viel over in het gevoelen van zyn Leerling, dien hy vroeg, of hy noch wel een
tweeden nagt wilde overbrengen in dien Molen. Waar op den ander antwoorde van ja, en den
Dominé zei, hem te zullen, verzellen in stee van zyn kranken Medemaat. Ook gingen zy der-
waards, op den helderen dag; doorzogten den Molen naauwkeuriglyk; slooten daar op het
416] zoldervenster en de deur; bleven opzitten tot den dageraat; en vertrokken zonder iets
te hebben gehoort of gezien, dat na eenig Spook geleek.
Vyf of zes dagen daar na, vernachte Weyerman in die Molen voor de derdemaal, vergezelschapt
met den Zoon van den Predikant van Schipluy, en met Meester Pols den Chirurgyn van dat Dorp,
zonder het minste Spook te verneemen. Korts daar op wiert een oolyke Beksnyder begiftigt
met dien Molen, het welk het vermoeden vermeerderde, dat die baaijevanger al dat spel had
bestooken.
Dewyl ons papiere tafereel min is opgespannen voor een relaas van Letteroeffeningen, als wel
tot Konstverhaalen, zal ik onzen Konstschilder niet verzellen op de Hoogeschoolen tot
Utrecht, niettegenstaande hy zich aldaar heeft bevestigt in den Godsdienst, in de Genees-
kunde, in de Taalen, en in meer andere loflyke Studien behoorende tot de goede letteren.
Den Leezer genoege zich te weeten, dat hy de Schilderkonst van Bloemen, Fruiten, Dieren,
Vogels, en kruipende Diertjes, genoegzaam leerde zonder onderwys; want alhoewel hy eenigen
tyd schilderde onder het opzigt van Simon Hardimé, vermag hy te zeggen, dat het leeven zyn
Konst meer heeft bevoordeelt, als wel deszelfs lessen.
Op het jaar duizent zeven hondert en negen stak Jakob Campo Weyerman over na Londen, alwaar
hy zich eenige tyd heeft onthouden. In die Hoofdstad van Engeland schilderde hy veele groote
stukken, in den beginne, en in het vervolg kleine Kabinetstukken, welke Konsttafereelen
noch werden gevonden in de Paleizen van Lords, en in de Huizen van voornaame Koopluiden.
Onder meer konststukken, verçierde hy twee tamelyk groote Spiegels met Bloemen, Fruiten en
417] Vlindertjes, voor Anna Stuart, Koninginne van Groot Brittanje, ter waarde van twee
duizend vier Honderd Guldens. Dat paar Konstspiegels wierd ten Hove gehaalt op een staatelyke
wyze, verzelt by den Konstenaar, die zich verbeelde een Afgezant te zyn by die gelegentheid,
om, aan Haare Majesteit van Groot Brittanje de geschenken aan te bieden van zyn Moogendheid.
Die Spiegels aanbood hy in Persoon aan de Koningin, welke genadiglyk wierden aanvaart,
hooglyk gepreezen by die Prinses, en den Konstenaar genoot zyn betaaling in tyd en wylen.
Hier ter stee zal den Schryver van deeze Bladen, de Konstschilders een voorschrift neêr-
stellen, op wat wyze zy zich zullen hebben te gedragen omtrent wanbetaalende Grooten, tot
het erlangen van de verschuldigde kontanten wegens geleverde Konstschilderyen.
Jakob Campo Weyerman had op een tyd twee kabinetstukken geschildert voor den Hartog van
* * *, een Lord al ommers zo berucht wegens een prompte Wanbetaaling, als vermaart door
zyn groote geest, dapperheid, zachtmoedigheid, en andere Adelyke hoedanigheden. Hy stelde

die stukken in handen van een Kruyer, om dezelve te draagen tot aan het Paleis van dien Hartog, en verzelde die in Persoon. Gevalliglyk ontmoete hy den Heer Peters by den weg, een Konstschilder en zyn boezem vrient, die hem vroeg, werwaards die tafereelen wierden gevoert. Zo dra was den naam des Hartogs niet genoemt, of den Goedeman sloeg de handen in malkaar en schreeuwde in zyn Antwerps axtent "bai God, Campo, jeerste liever in het woter, ,, dan zeide noch woorze blaiven, want dyen Hartog betoolt Vrienden noch vaianden". Campo zei hem stemmiglyk, dat den kloot eens zynde uitgeschooten den schieter zich behoort te
418] getroosten aan een linksche of rechtsche kans.

Dat paar stukken wiert overgegeeven aan een gespan lakeyen, en gebragt in de slaapkamer des Hartogs, onderwyl den ongeduurige Konstschilder na den uytslag stont te wachten met een pynlyk hart, ten laatste kwam 'er een volgdienaar, die hem zachtjes inluysterde, dat Milord Duke ten hoogste scheen voldaan over de Schilderyen en hem eerstdaagsch de behoorlyke betaaling zou bezorgen. Dat was gezegt dat de betaaling zou geschieden in het onbekent Zuydlant, doch dat die luchtstreekt alvoorens moest werden ontdekt. Op dat bescheid stak den Konstenaar de Hand in de beurs en schonk dien lakey een Engelsche halve kroon zynde een Daalder van onze Munt, met verzoek, dat hy den Kamer dienaar wilde Boodschappen hoe den Schilder ernstiglyk verzogt om den Hartog te moogen opwachten voor een oogenblik. Den Kaamerdienaar die gemeenzaamlyk was bekent met Campo, voldeet aan dat verzoek, waar na hem wierd gelast van in 's Hertogs slaapvertrek te komen.

,, Milord Duke, sprak den Bloemschilder, na den Hertog beleefdelyk te hebben Goemorgen ,, gewenscht, het is my leed dat uw Genade zo veel haast heeft gemaakt met dat paar Kabi-,, netstukken het geen my heeft verhindert van 'er noch een zeker iets by te voegen dat 'er ,, aan ontbreekt". Maar dat spel wiert gestuit: Den Hoofsche struis stoof niet af op die qualsterbyen; en zeer zelden werden oude Vogels verschalkt langs boekwyte doppen. Den Hertog antwoorde, te zyn vergenoegt met die Konststukken en gevolglyk zouden die verblyven in statu quo. Den Konstschilder hield voet by stek, al hoewel hy had gemist in dien eersten
419] scheut, alzo hem was bekent, dat Batavia niet is te bezeilen met een enkelt ty, maar de vaart meermaal moet werden hervat, voor men den hoek van de Kaap kan te bovenkomen. Hy spande derhalven een ander web op het getouw zyns geests, en vroeg aan Milord Duke, of het hem vry stont een vry woord te moogen spreeken. Dit verzoek zynde begenadigt met een fiat begon hy al voorens te meesmuylen en vervolgens te spreeken.

,, Milord Duke, sprak hy, het leeven eens Konstschilders is onderhevig aan noch meerder ,, beurt verwisselingen, als alle Nasos gestalts verwisselingen, heden is hy zo vry en bly ,, als een klimmende leeuwerk; en morgen zo bedroeft en oversnoeft als een Germaansche ,, Baron, die uit de Kolveniers Doelen werd overgevoert na de Stadhuys gyzeling; ook ben ik ,, noch meer beducht voor dat laatste lot, als ooit sint dunstans duivel schrikte voor den ,, wywaters bak. Althans is myn woonplaats gebloqueert by een heir van schuldeyschers, een ,, vee zo onverbiddelyk als het noodlot, by aldien nu dien muytenden troep niet wert ver-,, zoent door de tusschenkomst van eenige Guinees, zal ik werden geleid van Duinkerken ten ,, Haaring uyt het Strand na (*) Ludgate ofte na de Fleet". den Hartog meesmuilde een poos, en zey vervolgens, dat hy een vertoog moest Koopen over de zuynigheit, en die redenvoering bestudeeren by dag en by nacht. "wie niets heeft om te bespaaren Milord, beleyd de zuynig-,, heit vruchteloos, weersprak den vrolyke Konstschilder, ten welken eynde myn winst in ,, vieren wert verdeelt. Een gedeelte is bestemt voor myne tafel en kleedy, het tweede
420] ,, geschikt tot een onthaal der britsche juffers; en het overige gedeelte wert ver-,, smolten in het schouwburg, (*) Merrimans teerlingen, en de Fransche speelkaart met een ,, woord, ik volg de levenswyze van een volmaakt Britsch Edelman".

Den Hartog viel hartiglyk te lagchen over dat partaadgie traktaat, en zei vervolgens in die vrolyke luim tegens zyn Kamerdienaar, "George zegt tegens den Sekretaris dat hy Mr. ,, Campo betaale zonder eenig uitstel, alzo deszelfs Britsche levenswyze geen borg kan ,, veelen".

Langs die quinkslag bekwam den Schilder zyn betaaling; doch of juist de Schuldeisschers uit die kontanten wierden betaalt, konnen wy den Leezer niet toezeggen.

Niettegenstaande die Britsche levenswyze, omarmde onze Konstschilder korts daarna de hervorming van zeden, en hy waare waarschynlyk gelukkig geweest, indien hy daar in had blyven volharden. Hy was die hervorming verschuldigt aan zyn vyanden, welke quanten op alle hoeken en markten onophoudelyk bazuinden, dat hy dat handje nooit zou uithouden; te meer, dewyl hy een douzyn uuren zat te drinken in een Wynhuis, tegens een uur dat hy zyn konst behartigde in het schildervertrek. In den beginne stoorde hy zich grootelyks over die aanmerkingen zo strydende tegens zyn geneigdheden; en hy bediende zich by wylen van degen en stok om dat

(*) Twee civile Gevangenissen in Londen.

(*) Merriman, den bevoorrechte Teerlingmaker in Londen.

gebas te sussen; doch te vergeefs. Eindelyk begon hy te redenkavelen, en hy ondervont, dat een man van verstant de schimp eens vyants kan verbeteren tot zyn byzonder nut; als by voorbeelt.
421] Den bedreeven Geneesheer pikt somtyds een voortreffelyk tegengift uit de schadelykste Plantgewassen, tot heeling veeler quaalen. De doornstruiken, alhoewel steekelig en onhandelbaar, echter in een heining gestooken, wert daar door het tamgedierte verhindert van uit te spatten ingevaaren. Op die wyze, of wel een vyant in het geheel onaangenaam is aan de menschelykheit, echter vermag hy te werden hervormt in een heilzaamen Mithridaat by een oplettent Man; en als dan verstrekt hy tot een wacht op onze bedryven, om niet te verdwaalen buiten het bestek der bescheidenheit.
'sMenschen leeven is benodigt, ofte om getrouwe vrienden, ofte om gestrenge vyanden; en veeltyds overkomt ons meer heil langs onze vermoede vyanden, als by onze waare vrienden. Want daar een vrient veeltyds gemeene zwakheden over 't hoofd ziet, en uit achting, oogluiking, bloedverwantschap, ofte eigenbaat, ons op den tuil houd met zyde woorden, gedraagt zich een vyant gantsch verschilliglyk. Een vyant grypt na ieder dwaaling, en werpt zich op tot een bespieder van alle onze bedryven, waar langs wy als by een dwingelant werden omheint met het paalwerk van deugd en voorzichtigheit, en indien wy komen te spatten buiten derzelver omtrek, jaagt zyn geesselroe ons ylings in den cirkel der bescheidenheit. Een vyant verstrekt aan den zot een blaasbalk van gramschap, maar is aan den wysgeer een Schoolmeester der deugden.
Wy konnen werden bedroogen by onze vrienden, en wy konnen ons zelven bedriegen. Maar geen vyant kan trouwloos zyn ofte ons om den tuin leiden. Die Quant is ons al te bekent om hem te vertrouwen. Wy beschouwen dien vyandelyke Ulis op een zekere tusschenwydte, buiten het
422] bereik van ons den ring des bedrogs te konnen booren door de neus, en in die gestalte herom te voeren, als een danssende Beer: zo dat indien een vrient al eens meer behaagt, een vyant zal ons meerder bevoordeelen.
Deeze en diergelyke zeedekundige betrachtingen, wierden eerst bevat by de beschouwende kennis, en vervolgens in 't werk gestelt by onzen Konstenaar. Hy vermyde alle gezelschappen zorgvuldiglyk. Hy schilderde naarstiglyk. Hy hervormde zyn keuken en kleerkamer zuiniglyk. En hy overwon een goubeurs binnen 't jaar.
Eensklaps bekroop hem de reislust om geheel Engelant te gaan bezichtigen, ten welken einde hy een te gelyk schoon en sterk paard kogt, bequaam om zyn persoon te draagen, benevens een valies, voorzien met een betaamelyk kleed, lynwaat, en andere toebehoortens. Die speelreis duurde een geheel jaar, een van de aangenaamste jaaren zyns leevens, te meer dewyl hem niets links bejeegende, en zyn taalkunde, geletterdheit, en welleevendheit, hem den ingang gaaven by alle geleerde en konstlievende mannen. Ik vermag den Leezer geen uitgestrekte beschryving, ja zelfs geen schets ter neer te stellen, betreffende veele zeldzaamheden by hem gezien geduurende die karavane, uit hoofde van ons beknopt bestek. Ik zal dan maar zeggen ter loops, dat zyn goudbeurs ebde met der tyd; dat hy vervolgens zyn paard in de zak stak; en toen zyn reis vervorderde, somtyds op wagens, en by wylen op zyn eigen hoeven.
Op een zeekere ochtendstond besloot hy te verreizen na het Bath, een klein Steedje, niet min befaamt als Aken wegens deszelfs heelzaame wateren. Den wandelende Konstschilder ver-
423] volgde zyn reis in de grootste gerustheit des waerelts, zo dewyl hy den weg derwaards had opgestelt met de potlootspen, als om dat een geldeloos Reiziger zich niet bekommert met eenige gevaaren. Hy heeft meermaals verhaalt, dat, zynde een liefhebber van gelykenissen, hy alle de bouwvallige voorwerpen, zo van huizen als van dorre boomen, vergeleek by zyn uitgeteerde goudbeurs, gevictualieert met het oneven, dat echter het drietal niet kon uitmaaken.
Na vyf ofte zes Engelsche mylen te hebben afgelegt, zag hy een groote Diergaarde leggen aan de rechterhand, en alzo de poort openstont, trat hy 'er in, begeleid door zyn goed gestarnt. Hy spansseerde ontrent een uur in dat park, toen hy een klein Kasteel zag leggen aan de rechterhand, alwaar hy aanschelde om den weg nader te vragen, dog de hofpoort was en bleef geslooten. Hy vervolgde dan zyn weg lynrecht, en zag een heerlyk Kasteel opdagen korts daar aan, en op die noordstar richte hy zyn koers. Langs een grooten boog kwam hy op het plein van het Kasteel, en zag een verheeven puy, waarop eenige Heeren stonden waar onder een uitmunte boven alle de anderen, zo door zyn ryzige ligchaams gestalte, als door de Ridderorde des Koussebands; en vlak voor die Puy stont een Koets bespannen met zes Izabelkoleurde Paarden.
Den Konstschilder groete die Heeren in 't voorbygaan met een grootsche zwier, en wiert hergroet, alzo hy noch rykelyk was genopt, niet tegenstaande het verval van zyn beurs. Hy nam zyn weg langs een tweden boog van dat plein, en belande aan een klein Dorp, alwaar hy in een Herberg trat om zich te vervarsschen. Maar pas zynde gezeeten, trat 'er een Lakei in zyn vertrek, die hem vroeg uit den naam van den Hartog van B * * *, wie hy was, en werwaards hy
424] zyn reis had geschikt? Het antwoort was, dat wanneer hy de eere mogt hebben van zyn

Ge..de op te wachten, die dubbelde vraag als dan zou werden opgelost.

Een moment daar op keerde den Lakei te rug, en verzogt den Konstenaar, van te willen komen by den Hartog op het Plein. Reeds was die Lord Duke in de Koets gestapt, weshalve den Schilder het Portael naderde, en die gedaane vraag oploste met dit kort bescheid. "Milord Duke,
,, ik ben een Konstschilder by beroep, en wel een der voornaamste in Groot Brittanje: doch
,, werwaards ik gaa, is my als noch onbekent; ik taal na de Fortuin, en den Hemel gaave dat
,, ik dezelve mogt ontmoeten aan uw Hof".

Dit bescheid beviel den Hartog zo wel, dat hy zyn Opperhofmeester deet komen aan de Koets, en hem beval dien Heer een kamer aan te wyzen, en plaats te geven aan de tafel van de Edellieden, benevens een knegt tot zyn dienst.

Aan dat Hof hield hy zich een geruime tyd op, en indien zyn wispeltuurige inborst hem niet had de weelde wars gemaakt, waare hy waarschynlyk aldaar voor altoos gebleeven.

Uit die schielyke gestaltverwisseling van een te voet wandelent Konstenaar, in een te paard rydent Hoveling, blykt oogschynelyk en handtastelyk het vermogen van de Fortuin. Ik zeg derhalve, dat de Lukgodes vele rampen en feilen verhelpt in den Mensch, onherstelbaar by het oordeel en de reden.

De Mensch behoorde zich te gedraagen met zyn Fortuin, gelyk als met zyn gezondheit; die te genieten wanneer ze goed is; geduldiglyk te verdargen wanneer ze quaad is; en zich nooit te bedienen van wanhopende middelen, dan by wanhopende gelegendheden.

425] Jakob Campo Weyerman zei dan het Hof van den Hartog vaar wel, en vertrok na het Bath, alwaar hy alles verloor in eene nacht, wat hy overgewonnen en bespaart had geduurende tien ofte twaalf maanden. Daar op verliet hy die heilzame wateren, om te zien of hy de krankte van zyn Beurs kon herstellen te Bristol, en het geene hem was gevrybuit by de Speelkaart, te herwinnen door het konstpenseel. Ook ontmoete hy in die beroemde Zeestad geen klein getal konstlievenden, welke zyn Persoon en konst ontfingen met opene armen. Onder veele andere tafereelen schilderde hy aldaar voor een Kommissaris van de Koninginne Anna vier konststukken, welke t'zedert zyn verzonden na Londen. Noch een groot stuk gestoffeert met allerhande wilt, levensgroote, voor een schatryk Land-Edelman, op wiens Lusthuis, of liever Paleis wegens deszelfs heerlyk gesticht, hy zich somtyds weeken en maanden ging verlustigen met de jagt, visschery, en kontrydanssen.

Onderwyl dat hy zich onthield in Bristol, speelde een voornaam Koopman die Treurrol met zyn leven, waar ons de nieuwstydingen zo veele voorbeelden jaarlyks van geven. Ik zal den Leezer dat jammerstuk mede deelen, tot een bewys hoe schielyk een Engelsman overhelt tot het bedryf van een onherstelbaare euveldaad, als wanneer hem de zwarte gal komt te overylen.

Tegens het aangaan van de Bristolsche Kermis, draaide hy een zyner Flesvrienden op 't steven, een welgegoed en welgelooft Koopman, die zyn aanspraak poogde te ontglippen. Den Man was verbleekt en vervallen, t'zedert den tyd van drie dagen, waarin hy hem niet had gezien, ook bemerkte den Schilder uit zyn woorden, dat een doodelyke droefgeestigheit hem geheelyk had
426] bezeeten. Hy vroeg hem na de oorzaak van die schielyke verandering; waar op den Koopman hem zei, dat hy tegens de Kermis eenige Rekeningen van belang moest betaalen, aan zyn Schuldeisschers, maar de diepte van die Sommen niet kon opzeilen in zyn kas. Hy deet 'er toe, dat hy vry meer, dan die Rekeningen bedroegen, had in te vorderen, maar dat zyn Schuldenaars hem betaalden in slakken munt. Den Konstschilder raade hem van het geene hem ontbrak op te zoeken in de beurzen zyner vrienden, zynde zyn krediet zo goed als de Londensche Bank. Den Koopman weder andwoorde, dat hy zulks vruchteloos had beproeft, dewyl zuchten noch betuigingen, vermogende waaren de porfiersteene gemoederen te kneden der Bristolsche Handelaars, onderwyl dat de sterkste sloten hunner yzere geldkisten openstoven langs de lonken van een beschilderde Toneelpagadet. "Ja wel myn lieve Flesgenoot, sprak den vrolyke Konstenaar, dan moet gy u
,, werpen tusschen de armen van den tyd, en gedenken, dat alle waereldsche zaaken, zo schielyk
,, vloeien als zy ebben. Veeleer zal ik my smakken tusschen de yskoude bouten des doods,
,, weecsprak den wanhopende Brit, als het naaste middel tot vernietiging van myn smart, en
,, het beginzel van myn rust".

Den Konstschilder al ommers zo bedreven in Zeedekunde, als Euklides in de Wiskunde, verzogt dien Koopman ernstiglyk, van een enkelt gespan drielingsflessen met hem te willen ontkurken in de Valk, by welke gelegendheit hy hem een kort Sermoen zou geeven over den tyd des doods. Dat verzoek zynde ingewilligt, spansseerden zy na dat Wynhuis; vorderden het vertrek van de Roos; dronken de eerste fles leeg staansvoets; proefden de tweede, beide om de aandacht te
427] scherpen des aanhoorders, en de stem te verklaaren des spreekers; waar na Campo zyn aanspraak ontgon op dezen trant.

,, Niets is meer vervalscht, niets meer bedrieglyk, als de verachting des doods. Ik zeg, die
,, verachting voorgewend by de Heidenen uit de natuurlyke reden en standvastigheit, zonder de
,, hoop op een beter leeven. Groot is het verschil tusschen te Sterven met snorkery en met
,, opzet, en tusschen de verachting des Doods. Het eerste is veelvoudig, maar het tweede
,, nooit wezendlyk noch oprecht; en echter hebben de Wysgeeren Hemel en Aarde bewogen op dat
,, onderwerp, om den Mensch te overreden dat 'er geen quaad is vervat in de Dood; en min

,, aanmerkelyke Mannen, zo wel als Helden, hebben ons veele uitmuntende Voorbeelden verzorgt
,, tot bekrachtiging van dat gevoelen.
,, Niettemin trek ik in twyfel of ooit eenig nadenkent Mensch zulks stemde? Ja wat meer is,
,, de moeite welke zy namen om anderen en hen zelven te overtuigen, betoont duidelyk, dat
,, 'er niets zo ongemaklyk was als een onderneming van die Natuur. Den Mensch vermag reden
,, te hebben tegens de begeerte om langer te leven, maar heeft nooit eene dringreden tot
,, de verachting des Doods. Zelfs die geenen, welke geweldige handen hebben gelegt op hen-
,, zelven, beschouwden nooit dat bedryf als een onaanmerkelyke zaak, maar eisden daar
,, tegens, en verschooven het meermaals voor zy bestendig waren in dat besluit.
,, De ongelykheid van moed, zo aanmerkelyk in een byster groot getal van Menschen, is
,, alleenlyk gegrond op den verscheiden indruk des Doods, die kragtiger werkt op hun ver-
,, beelding, by zommige geleegentheden, als wel op andere tyden. Daar zy het veeltyds vrezen,
428] ,, na 'er nader kennis mede te hebben gemaakt. Indien den Mensch ontzegt zich zelven
,, te willen overtuigen, dat de Dood niet is het grootste aller quaden, behoort hy dat Spook
,, niet te zien in het aangezigt, noch alle deszelfs verschrikkelyke omstandigheden te over-
,, wegen. De wyste en de stoutste Mannen, bedienen zich van de glimpigste en eerlykste voor-
,, wendzels, om het hoofd af te wenden van die Vorst der verschrikkingen. Een iegelyk, die
,, innerlyk is bekend met de Dood, bevind het te zyn een vervaarlyk Voorwerp. De standvas-
,, tigheid der Wysgeeren, was niet anders als de noodzakelykheid van het Sterven; zy dachten
,, wanneer 'er geen hulpmiddel op was om dien dans te ontspringen, zulks moest geschieden
,, bevalliglyk. Als ook, dewyl zy buiten staat waren eeuwiglyk te konnen leven, wilden zy
,, niets nalaten tot het veréeuwigen hunner namen.
,, Maar laat ons de zaak eens beschouwen langs den gladsten kant, laten wy ons vergenoegen
,, met niet alles te zeggen wat wy denken, en meer verhoopen van een gelukkige vaststelling,
,, als alle de zwakke redeneeringen, welke ons verschalken, dat wy de Dood konnen naderen
,, zonder de geringste aandoening des Gemoeds. De glorie van treffelyk te Sterven, de hoop
,, van te werden bejammert na wy zyn verscheiden, de begeerten van een goeden naam na te
,, laten, de verzekering van te zullen zyn vrygestelt uit de elenden van het tegenwoordig
,, Leven, en van niet langer af te hangen van een wispeltuurige en eigenzinnige Fortuin,
429] ,, zyn hulpmiddelen die niet geheel te verwerpen zyn. Doch zy baten niets meer om ons
,, een hart onder den riem te steken, als een slegte Heg in een gevecht den moed der Soldaten
,, versterkt in het optrekken tegens den Vyand, die Vuur geeft; het schynt een goede schuil-
,, plaats op een tusschenwydte, maar een schraale beschutting van naby beschouwt. Te
,, vergeefs vleit zich den Mensch, dat de Dood het zelve zal zyn van naby, als hy zich
,, verbeelt van verre; en dat zyn redeneeringen, innerlyk de zwakheid zelve, zo hard van
,, aardt zullen zyn om proef te houden, en niet te buigen voor het gestrengste aller beproe-
,, vingen. Daar en boven betoont het, dat wy maar luttel zyn bekend met de eigen Liefde.
,, als wy ons verbeelden, dat die ons zal van eenig nut zyn omtrent het staaren op dat ding
,, als een kleinigheid, het welk onvermydelyk deszelfs ondergang moet veroorzaken; en de
,, reden, waar van wy zo veele onderstanden verwachten, is dan te zwak om ons te overreeden
,, omtrent de waarheid van geene wy wenschen.
,, Ja, myn dierbaare Vriend! zelfs de reden verraad ons gemeenlyk by deze gelegentheid, en
,, in stee van ons aan te moedigen tot een verachting des Doods, geeft zy ons een meer
,, levendige vertooning van deszelfs verschrikkingen en yslykheid. Alles wat zy kan doen ten
,, onzen behoeve, is alleenlyk onze hoofden te wenden na een andere kant, en onze gedachten
,, en oogen te hechten op andere voorwerpen. Kato en Brutus verkozen Adelyke voorwerpen.
,, Doch alhoewel de voorwerpen Adelyk ofte Onädelyk zyn, echter strekt dat alles tot geen
,, verschooning aan de Zelf-moord, de vervloekste en verfoeilykste aller Zonden, als dewelke
430] ,, in een ogenblik het Beeld Gods verbreekt, en de onschatbaare Ziel godlooslyk over-
,, geeft tusschen de klauwen des Duivels".

De vertwyfelde Koopman verzuchte hartiglyk over dat welmeenend vertoog, en betuigde aan den Konstschilder van niets te zullen ondernemen tegen zyn Leven. Op die verzekering omarmde Campo hem tederlyk; ontgon een vrolyk diskoers; en bleef met hem zitten praaten tot twaalf uuren in den nacht. Maar, helaas! als den Duivel van wanhoop eens heeft post gevat in een vergalde Ziel tot vertwyfeling, valt het al immers zo moeilyk hem te verbannen, als de vast-gewortelde Broederschap van Lojola's Societeit. Des Ochtends vroeg wierd dien Koopman gevonden in een Veld buiten Bristol, waar hy zig zelven had door den kop geschooten met een Pistool, en wierd noch op dien eigen avond begraven.

Om ons nu niet te verwyderen van onzen ongestadigen Konstschilder, gelieve den Lezer te weten, dat hy Bristol verliet, en vertrok naar Oxford, een der vermaardste Hoogeschoolen van Groot-Brittanje. Aldaar Studeerde hy vlytiglyk in de Geneeskunde, voornemens om vervolgens die Praktyk op te zetten, Eskulaap ter eere, en Sint Lukas tot spyt. Vooral benaarstigde hy de Ontleed- en Kruidkunde, te meer, dewyl zeker Hoogleeraar in de Medecyne, van zyn kennis, zich maar alleenlyk bediende van Kruiden, Olie van Olyven, en gebraade Appelen, en echter zyn Koets hield op die groene Praktyk. Hy bekreunde zich ook luttel aan de voorschriften der

Geneesheeren, alzo de ervarendheid hem meermaals had aangetoont, dat het gros der Doktooren
hun Recipes schryven zonder de minste voor- of nagedachten. Daar in gelyk aan een beroemd
Apotheeker, die, als 'er deze ofte geene Lyders eenige Geneesmiddelen verzogten voor hunne
431] Kranktens, een hoed vol Voorschriften, by verstandige Geneesmeesters opgestelt, omhut-
selde, en dan een Briefje beval te trekken, met deze welmeenende wensch, "den Hemel geeve
,, U geluk!".

Maar deze studie bleef weer in het gebroken steken; en hy verrysde naar York, een Stad
voorzien van acht-en-twintig zo Kerken als Kapellen, en de Hoofdstad van het Hartogdom van
dien Naam. Echter troonde hem dat getal der Bedeplaatsen min derwaards, als wel het nieuw
Gebouw van den Graaf van Carlile, een van de schoonste Paleizen van Engeland. Hy bood zyn
Penseel aan by dien Graaf, en wierd aanstonds aanvaart, te meer, alzo hy Milord een Kabinet-
stuk liet zien, het laatste dat hy had geschildert tot Oxfort. Voor dien Milord schilderde
hy vyf groote Bloem- en Fruitstukken, waar van het grootste noch staat voor een Schoorsteen
in de Eetzaal van dat Paleis. Daar en boven Penseelde hy eenige Kabinetstukken, als ook
sommige Gediertens, zo Vogels als viervoetige Dieren, alle welke Tafereelen rykelyk wierden
betaalt.

Hier vorens is gezegt ter loops, dat Jakob Campo Weyerman was een Liefhebber van de Jagt,
en nu zullen wy 'er een klein geval toe doen, hem toen ter tyd bejegent, van inhoud als
volgt.

Naby het vorens gemelt Paleis, Howard Castle genaamt, stont een groote Berg, beplant met
Beukebomen, zo hoog als Ceders, en bevolkt met duizende Eekhoorntjes van allerhande koleur.
Op een tyd dat hy wederkeerde van de Jagt, passeerde hy over dien Berg, en zag by het
schynsel van de Maan een Dier zitten loeren tusschen de takken van een Beukeboom. Fluks
sloeg hy de Snaphaan aan de kop, en gaf vuur, waar op dat Dier van boven neer tuimelde,
432] verminkt aan den achterste poot. Maar hy had zyn prooi wel getroffen, doch niet verwon-
nen. Dat Beest schoot den Jaager toe op zyn beurt, scheurde hem een lok uit de paruik, en
verscheide lappen uit zyn kleed, hoe zeer hy zich ook verdedigde met de kolf van zyn vuur-
roer. Ook stont dat twee gevegt vry hachgelyk, toen hy dat Dier zulk een hartigen knip gaf
dat het bleef leggen, waar op hy het eenige steeken gaf met zyn hartvanger. Den Graaf van
Carlile stont by geval voor de hofpoort van zyn Kasteel, en vroeg den Schilder na zyn
vangst. Hy toonde dat Dier aan Milord, die het zo dra niet had gezien van naby, of hy
schreeuwde, "Damme! Meester Campo, gy hebt veel gewaagt, want zulk een Beest is in staat om
,, den stoutsten Man van Engelant den hals te breeken; het is een Wilde Boschkat"!

t'Zedert heeft onze Schilder de weerga gezien van dien Britschen Tyger, in den Tour van
Londen, zo fel in zyn soort als een Leeuw, en meer dan eens zo groot als een Kater, van het
grootste zoort.

Mr. Campo verliet Jorkshire, en zakte weer af na Londen; kreeg aldaar de poppen in 't
hoofd; en besloot een togt te doen naar Konstantinopelen. Hy scheepte zich in ten dien einde
in een Vaartuig, genaamt de Jakoba Galey, wiens koers was gericht op Livorno. Nevens vier
Engelsche Heeren, betaalde hy tien Guinées voor zyn Passaadgie, waar voor hy had zyn Trans-
port, de Tafel van den Kapitein, en twee drielings flessen Gravesche Wyn, daagsch, benevens
Punch, Tabak, en zo voorts.

Die Reis was vermakelyk in alle deelen, zo wegens het goed gezelschap van die Heeren, welke
zich in 't byzonder rykelyk hadden gevictualiseert met Bourgonje Wyn, Kanarisek en Versnape-
433] ringen, als ten opzigte van gewenschte Winden. Zy belanden te Livorno, zo vrolyk als
krekels, en namen hun optrek by een Fransche Kastelein, voor onzen Konstschilder ter quaader
uure. Een Bende van Fransche Chevaliers d'Industrie, een Karavane die herom zwerfde op den
dagelykschen tuissel van vervalschte teerlingen en overspeelige speelkaarten, klampten de
onbezonnen Campo aan boort. Hy die Fransch sprak als een Papegaai, was met dat gezelschap
vermaakt. Onderscheide flessen Italiaansche Wyn wierden opgesnapt voor het avondmaal, waarna
hy met die Fransche Kavaliers, en zyn Engelsche Reisbroeders, ging aan tafel zitten, met
een halve snor. Na het avondmaal betrokken de Engelsche Heeren hun nachtrust, maar hy die
een vogel was zonder vaak bleef overzitten met zyn Fransch Gezelschap, waarlyk onder een
rampspoedig gestarnt.

Twee Franschen begonnen te Piketten, een Spel waar op onze Schilder al ommers zo zeer was
verzot, als een Bengaalsche Aap graagt na een Spinnekop. Zy speelden quansuys om een halve
Venetiaansche Dukaat, honderd uit, en dat was geen zaak. Hy bemerkte dat zy geen overvliegers
waaren in dat Spel, dewyl hy de kaart bekeek aan weerkanten. Een van die Quanten, een Scher-
minkel, zo hol geoogt en zo ingevallen van kaken, als den geest van een vermoorden Koning in
een Venetiaansch Treurspel, vroeg den Konstenaar, of hy lust had een half dozyn spellen te
Piketten? en die vraag wiert getopt. Het begin was om een halve Dukaat het Spel, vervolgens
om een heele Dukaat, toen om een Pistool, twee, drie, vier en meer; in 't kort binnen het
verloop van drie uuren was zyn goudbeurs een lyk.

[continuatur]

MEDEDELINGEN VAN DE STICHTING JACOB CAMPO WEYERMAN ("Het JCW") no. 5, juli 1978
Herengracht 330-336, Amsterdam.

Nol Sanders
EEN NAÏVE WEYERMAN [II].

Onlangs kreeg ik een werkje in handen van de hand van Lode Baekelmans, getiteld "de Blauw Schuyte" uitgegeven in Antwerpen bij "De Sikkel" en in Santpoort bij "C.A.Mees en niet gedateerd. Daar ik benieuwd was naar de combinatie Baekelmans en De Blauwe Schuyt sloeg ik het open èn zag tot mijn verbazing dat het een toneelstuk betrof over Jacob Campo Weyerman. Na de mededeling van A.J.Hanou in Het J.C.W. no. 3, mei 1978, p. 19-21 heb ik de tekst in de afleveringen van Groot Nederland vergeleken met die van het boekje. Het blijkt dat men voor de tijdschriftafleveringen en het boekje hetzelfde zetsel heeft gebruikt. Voor zover nodig is nieuwe paginering toegevoegd. Nieuw is het omslag, de franse titel en de titelpagina. Titelpagina en omslag zijn aan elkaar gelijk.
76.06.06

Adèle Nieuweboer
JCW BIJ DE VERENIGING MET DE LANGE NAAM.

De Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels te Amsterdam, Nieuwe Prinsengracht 55-63, heeft in haar bibliotheek de volgende werken van Jacob Campo Weyerman:

Den Amsterdamschen Hermes. Zynde een historisch, poëetisch, en Satyrisch verhaal van de zotheden der voorby zynde, der tegenwoordige, en der toekomende Eeuw; benevens eenige liefdens gevallen, staatkundige Coffihuis opmerkingen, en Courant-perioden. [...] Te Amsterdam, Gedrukt voor den Auteur, en zyn te bekomen by Hendrik Bosch, Boekverkooper over 't Meisjes Weeshuis, 1722-1723. 2 dln. 4°. Dl. I VIII+416 p.; dl. 2 VIII+416 p. [titelprent ontbreekt]

Den Echo des Weerelds, door Jakob Campo Weyerman; Ernstig en Vermaakelyk, In Onrym en in Rym. [...] Te Amsterdam, Gedrukt voor den Auteur, en zyn te bekomen by Hendrik Bosch, Boekverkooper over 't Meysjes Weeshuys, 1726-1727. 2 dln. 4°. Dl. 1 VIII+416 p.; dl. 2 VIII+416 p.

Het oog in 't zeil, in vijftig geestige vertoogen, door Jacob Campo Weyerman. Geschreeven, geduurende zijne detentie op de voorpoorte van den Hove van Holland. Naar deszelfs eigen Handschrift gedrukt [vignet] Te Leyden, bij C. van Hoogeveen, jun. en C.Heyligert. MDCCLXXX. VI + 400 p.

[Vervolg van de autobiografie in Konstschilders IV, zie no. 4]

De Franschen welke rooken dat 'er geen koren meer schuylde in Egipte, bloezen den aftogt, en liten den geldeloozen [434] Campo zitten in een malyken achterover hellenden leuningstoel.

In die peinzende gestalte bleef hy zitten tot de komst van de saffraankoleurde Auroor, en in die zelve gestalte wiert hem by zyne eerlyke Engelsche Reisgenoten den goeden Morgen toegewenscht. Maar

Wie om geen Nacht te Bedde ging,
Hoeft 's Morgens om geen Dag te ryzen.

Zong eertyds Huybert Kornelisz. Poot, den Dichter van Abtswoud, en aldus was 't met onzen Schilder gestelt. Hy was en bleef gezeten, zonder die vriendelyke Morgengroet te beantwoorden met zyne gewoone beleefdheid. Eindelyk vroeg een van die Heeren, "Mr. Campo, ,, zyt gy Krank? Neen, Myn Heer! was zyn antwoord, maar ik heb van den Nacht geleerd hoe ,, een Man te moede is, die een Veneetsche Dukaat moet ontleenen aan een Vriend, voor hy ,, den Waard durft aanspreken om zyn Ontbyt! Daar op verhaalde hy zyn links wedervaren, welk relaas by de Engelschen wierd verzelt met deze zegenwensch, "Dam the French rascals! ,, Pox the French Doge!" De medelydende Britten deeden een Bokaal vol lekkere Eau de Barbade, genoegzaam het einde van de laatste medegebragte Kelderfles, binnen staan, waar uit hy zulk een lot trok, dat een Doove maklyk die Schel had hooren klinken, na een tweede trek.

Die Heeren, welke rykelyk waren voorzien van Kontanten en Kredietbrieven, booden den Konstenaar hun Tafel en Vrygeley aan, indien hy hun wilde verzellen na Romen, Napels, Venetien, en meer andere Italiaansche Steden. Hy bedankte hun vriendelyk, en zei [435] te zyn gezint van weder te keeren na Londen, met het eerste Schip derwaards bestemt. Ook voegde hy 'er by, van noch in staat te zyn om de te rug Reis te konnen bekostigen uit zyn overgebleven Horlogie en Degen Zyn edelmoedige Reisbroeders geen kans ziende hem te overreden, drongen hem twintig Guinées op met kracht en gewelt, met deze byvoeging, dat hy die Voddery kon betalen, of niet betalen, na zyn welgevallen, aan den Bankier Mr. King, woonachtig in de Lombaardstraat te Londen.

Dat het Geld Moed maakt, bleek in onzen Schilder, die fluks een besluit nam om die Fransche web des bedrogs te ontspannen met den Degen in de Vuist. Ten dien einde deet hy den Schelmsen Kastelein boven komen, aan wien hy vroeg, of die Fransche Kanailles by der hand waren? Die Guit antwoorde stemmiglyk, dat zy al vroegtyds waren Verreist na Civita Vecchia, en niet wist of zy ooit zouden wederkomen. Uit dat bescheid merkten de Engelsche Heeren en onze Konstschilder, dat den Kastelein heulde met die Beurzesnyders, weshalve zy hem de rekening deden opmaken, en zich vertrokken in een Italiaansch Logement.

Na een verblyf van drie weeken in die vermaarde Koopstad, scheepte Campo op nieuws in een Vaartuig op Londen, en belande aldaar zonder eenig ongeluk te ontmoeten op zyn te rugreis. Hy wiert langs zyn konst bekent by den Ridder Godefried Kneller, waarlyk een groot Konterfytzelschilder; maar zo grondgierig te zelver tyd, dat hy duchte van de twee eindens van zyn Servet niet te zullen konnen vaststrikken op het einde van 't Jaar. Een groot getal Konterfytzels geschildert by Kneller, Robinson, Kloosterman, en andere [436] Konstschilders, stoffeerde hy met Bloemen, Fruiten, Oranjebomen, Vogels, Dieren, Heulplanten en diergelyke Cieraden, welke zo werden gezien geschraapt in Zwarte Konst. Insgelyks Schilderde hy verscheide Kamerstukken voor Milord Dover, een Heer toen ter tyd bejaart, en weleer een Galant van de overschone Hartogin van Kleefland, een der Hoofd-Sultaninnen van Karel den Twede, Koning van Grootbrittanje.

In het hartje van zyn bezigheden kreeg hy op nieuws de Reislust in den Bol. Hy zei, dat de altoos vlietende Beeken heilzamer krachten hebben, als de stilstaande Poelen en Meeren. Nu scheen hy gezint een togt te ondernemen te land, zeggende, dat een Zeereiziger gelyk is aan den Prediker van Ninivé, die wel een groten weg spoede ter Zee, doch niets van belang hoorde noch zag, zynde besloten in den buik van een Visch.

Ingevolge van dat besluit, stak hy over van Londen op Ostende; voer met de Trekschuit op Brugge in Vlaanderen; zette zich in de Barge op Gent; en van daar op den Postwagen na Brussel. Zonder zich op te houden in die gemelde plaatsen, zo hevig was zyn zucht na Parys. Maar in stee van den Postwagen te neemen op Parys, vertrok hy met de Barge van Brussel op Antwerpen, en van daar met den Postwagen op Breda, van waar hy belande tot Amsterdam aan het Y, geldig, vrolyk, frisch en bly. Alhoewel nu de ondervinding den Konstschilder had geleert, dat het niet minder gevaarlyk is te logeeren in een Fransche Herberg, als het is te woonen te Konstantinopolen in het hevigste van de pest nam hy echter zyn optrek in een Gaskons logement. Maar alhoewel hy aldaar verscheide Fransche

Spoke zag bolderen met de gekoleurde Speelkaarten, en gemerkte Doodsbeenders, nam hy echter geen deel in derzelver [437] verlies noch.winst. Gelukkig waare die voorzigtigheit hem altoos bygebleven.

In stee van het Konstpenseel op te vatten in die Waereldstad, gezegent met Konstlievenden en met Kontanten, kogt hy een Paard op een stel en sprong. Nu lei Duitschland by hem aan de beurt, en hy besloot zyn reis te nemen na Dusseldorp, en van daar op Keulen, vervolgens lynregt te trekken op Frankfoort door het Westerwalt. Het scheint dat den Reisgrage Campo Weyerman geen Driekoningen Paspoort had genomen te Keulen, welke Heilige Reisbriefjes zo onfeilbaar zyn tegens allerhande Reisgevaren, gelyk als de cedeltjes van Sinte Apollonia onfeilbaar zyn tegens alle verouderde Kies- of Tandpynen.

Den Leezer gelieve alhier zyn aandacht te verleenen aan de navolgende Treurreis; nochtans met een vrolyke omschryvinge opgeheldert, om daar langs de leeslust op den tuil te houden.

Op een Masteluine Ochtendstond, dat is, het Regende en de Zon scheen, genaamt Kermis in de Hel, vertrok hy uit Dusseldorp na Keulen. Nu was 'er een Verdrag gemaakt tusschen Vrankryk en den Keurvorst van de Palts, dat 'er geene Krygstroepen van weerskanten den Ryn zouden passeeren: maar onze wufte Konstschilder scheen op zulks niet eens bedacht, ja zelfs had hy zich niet gewapent met een Pas, in Oorlogstyden de hoogste voorzorg eens Reizigers. Onderwege trof hy een Boer aan, en vroeg dien Kinkel na den naaste weg op Keulen. Die Guit antwoorde, dat hy zich moest doen overzetten aan den anderen kant van den Ryn, en dien raad wiert opgevolgt, verzelt door een links geluk.

Reeds zag Jakob Campo Weyerman de Toorenspitsen van die Heilige Stad opreizen, en hy smaakte zo hem [438] dacht by vervroeging den Honinger Bleikert, toen zyn Vreugdewyn onverziens verzuurde in Edik van verdriet. Hy verviel in het afryden van een holle weg, in handen van een Fransche Party, welke Snoeshaanen hem ylings de tromp van een overgehaalt Snaphaan op de borst stelden, en hem zo schielyk van zyn ros tilden, dat geen Dorpswaards zo ras een Tinnenpot kon hebben onthaakt van zyn Kannebort. Den Bevelhebber beval aanstonds den bodem te polsen van zyn Binnebeurs, waar uit het groen netje vol Goudvinken zynde geligt, en hem ter hand gestelt, keek hy wars af van die klucht. Geen Troep Fransche Kamerdienaars, alhoewel voor de handigste bekent in dat beroep, zouden binnen zulk een kort bestek geen Heer de Broek uittrekken, als den Konstschilder geheelyk wiert ontkleed, die zich bevont als in een ogenblik welgedost, en naakt. Den Partizan, die tot dus verre had door de vinger gezien, speelde toen voor Samaritaan, en beval dat men hem zou geven een Kamisool, een Broek, Koussen en Schoenen, benevens een Muts; van een Rok of Lynwaat wiert niet eens gerept. Het ongeluk wilde, dat de Eigenaars van zyn Meubilen kleine Krengen waren, zo dat het Kamisool hem pas reikte tot den broekband, en de Broek halverwege de deyen kwam; met de Koussen was het niet veel beter gestelt; maar de Schoenen waren tamelyk, en de Muts sloot hem om het Hooft als een Tulbant op een Gans.

Korts daar na vielen 'er noch twee Arme Voerluiden in die knip, tot zyn geluk. Ik zeg tot zyn geluk, want den Partizan beval aan den langste, om zyn Kamisool en Broek te verruilen met den Konstenaar, en toen was hy iets beter gesnaart. Tegens het vallen van den nacht brak dat Heir op, waarschynlyk om het Winterquartier [439] te gaan betrekken; waar op den Gevangen besloot het te laten aflopen op een Duivelsdootje, gelyk als men zegt. Hy was geplaatst tusschen een paar Kaerels, dewelken hy verzogt van halte te houden voor een poos, tot verligtenis van de natuur. Die Quanten bewilligden dat verzoek; waar op Campo quansuis neerhukte, onderwyl dat zy eenige schreeden voortgingen, en die koten wierden gezogt. Fluks sprong den gevangen op, en zynde zo snel als een Achilles ter been, stoof hy voort als een rukwind, en ging veldwaards stryken. De Franschen sloegen ylings het Snaphaan aan den kop, en gaven vuur; doch ieder scheut is geen Endvogel, en mis was nooit raak.

Den ontsnapte Konstenaar liet onderwyl het gras niet wassen onder zyn hielen, die sprong over sloten en heggen, en snorde voort als een Parthische Schigt. Ten laatste wiert hy zo moede en mat, dat hy het niet langer kon op de been houden, des hy neder viel, en ongevoeliglyk in slaap geraakte, welke rust hem niet al te wel bekwam. Tegens den dageraat ontwaakte hy, doch zo verstyft wegens de koude, dat hy zich niet kon bewegen in den beginne, zynde zyn bloed meerderdeels gestolt in de aders. Allengs begon hy te kruipen op handen en voeten, tot bevordering van den omloop des bloeds. In 't kort hy geraakte weer aan den gang, en zag Keulen vlak voor zich leggen, derwaards hy stapte met Reuzen schreden.

De Stads Poorten van Keulen waaren noch gesloten, weshalve hy verzogt aan den Schildwagt van een buiten Kortegaarde, om zich een luttel te verwarmen in dat Wachthuis, zynde het in 't laatste van de Sprokkelmaand; welk request hem wiert ontzegt. Den Luitenant van de Wacht kwam voor den dag, en vroeg den [440] halfverkleumden Konstschilder na zyn verlang? Den ander antwoorde, dat hy was een Fatzoenlyk Man, en hem zyn ongelukkig geval zou vertellen voor het vuur. Den Officier liet hem inkomen, aan wien hy met korte woorden verslag deet van zyn avontuur. Dees gaf hem daar op een glas met Keulsche Wagholder en een Pyp Tabak, waarna hy hem vroeg, wat hy dagt te doen in Keulen? Het bescheid was te schryven

Spoke zag bolderen met de gekoleurde Speelkaarten, en gemerkte Doodsbeenders, nam hy echter geen deel in derzelver [437] verlies noch winst. Gelukkig waare die voorzigtigheit hem altoos bygebleven.

In stee van het Konstpenseel op te vatten in die Waereldstad, gezegent met Konstlievenden en met Kontanten, kogt hy een Paard op een stel en sprong. Nu lei Duitschland by hem aan de beurt, en hy besloot zyn reis te nemen na Dusseldorp, en van daar op Keulen, vervolgens lynregt te trekken op Frankfoort door het Westerwalt. Het scheint dat den Reisgrage Campo Weyerman geen Driekoningen Paspoort had genomen te Keulen, welke Heilige Reisbriefjes zo onfeilbaar zyn tegens allerhande Reisgevaren, gelyk als de cedeltjes van Sinte Apollonia onfeilbaar zyn tegens alle verouderde Kies- of Tandpynen.

Den Leezer gelieve alhier zyn aandacht te verleenen aan de navolgende Treurreis; nochtans met een vrolyke omschryvinge opgeheldert, om daar langs de leeslust op den tuil te houden.

Op een Masteluine Ochtendstond, dat is, het Regende en de Zon scheen, genaamt Kermis in de Hel, vertrok hy uit Dusseldorp na Keulen. Nu was 'er een Verdrag gemaakt tusschen Vrankryk en den Keurvorst van de Palts, dat 'er geene Krygstroepen van weerskanten den Ryn zouden passeeren: maar onze wufte Konstschilder scheen op zulks niet eens bedacht, ja zelfs had hy zich niet gewapent met een Pas, in Oorlogstyden de hoogste voorzorg eens Reizigers. Onderwege trof hy een Boer aan, en vroeg dien Kinkel na den naaste weg op Keulen. Die Guit antwoorde, dat hy zich moest doen overzetten aan den anderen kant van den Ryn, en dien raad wiert opgevolgt, verzelt door een links geluk.

Reeds zag Jakob Campo Weyerman de Toorenspitsen van die Heilige Stad opreizen, en hy smaakte zo hem [438] dacht by vervroeging den Honinger Bleikert, toen zyn Vreugdewyn onverziens verzuurde in Edik van verdriet. Hy verviel in het afryden van een holle weg, in handen van een Fransche Party, welke Snoeshaanen hem ylings de tromp van een overgehaalt Snaphaan op de borst stelden, en hem zo schielyk van zyn ros tilden, dat geen Dorpswaards zo ras een Tinnenpot kon hebben onthaakt van zyn Kannebort. Den Bevelhebber beval aanstonds den bodem te polsen van zyn Binnebeurs, waar uit het groen netje vol Goudvinken zynde geligt, en hem ter hand gestelt, keek hy wars af van die klucht. Geen Troep Fransche Kamerdienaars, alhoewel voor de handigste bekent in dat beroep, zouden binnen zulk een kort bestek geen Heer de Broek uittrekken, als den Konstschilder geheelyk wiert ontkleed, die zich bevont als in een ogenblik welgedost, en naakt. Den Partizan, die tot dus verre had door de vinger gezien, speelde toen voor Samaritaan, en beval dat men hem zou geven een Kamisool, een Broek, Koussen en Schoenen, benevens een Muts; van een Rok of Lynwaat wiert niet eens gerept. Het ongeluk wilde, dat de Eigenaars van zyn Meubilen kleine Krengen waren, zo dat het Kamisool hem pas reikte tot den broekband, en de Broek halverwege de deyen kwam; met de Koussen was het niet veel beter gestelt; maar de Schoenen waren tamelyk, en de Muts sloot hem om het Hooft als een Tulbant op een Gans.

Korts daar na vielen 'er noch twee Arme Voerluiden in die knip, tot zyn geluk. Ik zeg tot zyn geluk, want den Partizan beval aan den langste, om zyn Kamisool en Broek te verruilen met den Konstenaar, en toen was hy iets beter gesnaart. Tegens het vallen van den nacht brak dat Heir op, waarschynlyk om het Winterquartier [439] te gaan betrekken; waar op den Gevangen besloot het te laten aflopen op een Duivelsdootje, gelyk als men zegt. Hy was geplaatst tusschen een paar Kaerels, dewelken hy verzogt van halte te houden voor een poos, tot verligtenis van de natuur. Die Quanten bewilligden dat verzoek; waar op Campo quansuis neerhukte, onderwyl dat zy eenige schreeden voortgingen, en die koten wierden gezogt. Fluks sprong den gevangen op, en zynde zo snel als een Achilles ter been, stoof hy voort als een rukwind, en ging veldwaards stryken. De Franschen sloegen ylings het Snaphaan aan den kop, en gaven vuur; doch ieder scheut is geen Endvogel, en mis was nooit raak.

Den ontsnapte Konstenaar liet onderwyl het gras niet wassen onder zyn hielen, die sprong over sloten en heggen, en snorde voort als een Parthische Schigt. Ten laatste wiert hy zo moede en mat, dat hy het niet langer kon op de been houden, des hy neder viel, en ongevoeliglyk in slaap geraakte, welke rust hem niet al te wel bekwam. Tegens den dageraat ontwaakte hy, doch zo verstyft wegens de koude, dat hy zich niet kon bewegen in den beginne, zynde zyn bloed meerderdeels gestolt in de aders. Allengs begon hy te kruipen op handen en voeten, tot bevordering van den omloop des bloeds. In 't kort hy geraakte weer aan den gang, en zag Keulen vlak voor zich leggen, derwaards hy stapte met Reuzen schreden.

De Stads Poorten van Keulen waaren noch gesloten, weshalve hy verzogt aan den Schildwagt van een buiten Kortegaarde, om zich een luttel te verwarmen in dat Wachthuis, zynde het in 't laatste van de Sprokkelmaand; welk request hem wiert ontzegt. Den Luitenant van de Wacht kwam voor den dag, en vroeg den [440] halfverkleumden Konstschilder na zyn verlang? Den ander antwoorde, dat hy was een Fatzoenlyk Man, en hem zyn ongelukkig geval zou vertellen voor het vuur. Den Officier liet hem inkomen, aan wien hy met korte woorden verslag deet van zyn avontuur. Dees gaf hem daar op een glas met Keulsche Wagholder en een Pyp Tabak, waarna hy hem vroeg, wat hy dagt te doen in Keulen? Het bescheid was te schryven

Wagcholder, en toen trat den Schilder eens na buiten.
Hy had maar eenige ogenblikken staan te kyken voor de deur van die Kastelenye, toen hy een Rytuig zag naderen, waar op een Heer zat, gevolgt by een tweede Kavalier te Paard, die een Snaphaan om den hals had hangen aan een leere riem. Dat paar Reizigers nam haar intrek in een nabuurig Hoekhuis, een tamelyke Herberg voor het Westerwalt. Hy volgde, en naderde de Berlyn, en vroeg aan dien Heer die by zyn knegt wiert afgetilt, want hy was gequetst, of de Heeren ook reisden na Frankfoort? Het bescheid was, "scheer dich am galge, dou ,, Bettelhound"! Daar op vervoegde hy zig met dezelve vraag aan den tweeden Kavalier, en wiert omtrent met het eigen bescheid afgezet. Den Schilder trat toen in dat huis, eischte een stuiver aan brood, benevens een glas bier, en betaalde voorshands. [444] Toen herhaalde hy dat eigen vraagpunt aan den Waard, en bekwam tot antwoort, veelligt ja, veelligt neen; en met die voldoende oplossing keerde hy te rug na het Hussaars Logement.
Maar hy bevont op zyn wederkomst dat de bakens deerlyk waaren verstoken by zyn afwezendheit uit het gasteerent vertrek. De Heeren Hussaaren hadden te diep gekeken in het Oud Bruin en in de Wagcholder vocht, zynde de vorige eenstemmigheit met het vrouwentimmert veraardt in raazerny. Zy vermaanden de Wyven zo gevoeliglyk, dat de mutsen stoven tegens de wanden, de maanen langs de schouders slingerden, en de kaken uitdeiden als welryzende Mennonnisten Poffertjes. De Kinders huilden, gilden en baarden als jonge Weerwolven; de Hussaaren vloekten en banden als zo veele vertwyfelde zielen; en den Huiswaard, het Wyf en Meid, brulden en loeiden, dat 'er geene Herftdonders by waaren te vergelyken.
Ik stel het aan de overweging des bescheiden Lezers, hoe onzen Konstschilder moest te moe zyn, gedoemt tot de bywoning van dat Satanas Uitschot der Hel, en dat Uitvaagsel van Sint Patriks Vagevuur.
By tyds in de Morgenstond verrees Jakob Campo Weyerman in stilte, onderwyl dat de verlamde Hussaaren noch leiden te snorken als zo veel everzwynen, en vertrok zich na de Herberg het Hoekhuis. Hy besloot te verreizen met die Heeren, en dacht by mannen van opvoeding hoflyker onthaalt te zullen werden, als wanneer zy hem hadden hooren spreeken, dan by die Boerenstroopers; maar het tegendeel viel hem te beurt. Den Hoekhuis-Kastelyn, een van de valschte Schelmen des aardbodems, had die Officieren vergiftigt langs het gehoor. Hy zwoer op zyn deel des Hemels, (dat is hy zwoer by niets [445] dat hem aanging) hoe een beruchte Boschklopper vermomt in een linnen keel, hem had gevraagt, of die Heeren Officieren ook trokken na Frankfoort aan de Main. Gevolglyk, dat zy moesten staat maken, van te zullen werden aangeranst in het Bosch, en dat hy dien langen Vlegel keurde voor den Spion van dien Troep, de voorbarige Duitschers rukten daar op de Pistoolen uit hunne holsterkappen, welke wierden afgehaalt, en op nieuws geladen met versch Buskruit. Het Vuurroer wiert bezwangert met dubbelt loot, en de Sabels op een wetsteen gescherpt. De Heeren Officieren namen een driedubbelde dosos Wagcholder in, op het goed gevolg van den aanstaanden stryd tegens de ingebeelde Struikrovers. Den knegt die de Berlyn mende, sloeg een kelk van den eersten rang door, genoegzaam met droge lippen. En den Konstenaar, die altoos een naauwkeurig waarnemer is geweest van stichtelyke voorbeelden, versmolt een paar Batsen in dat eigen drinkbaar vocht; en toen was 's slaa voort als 't behoort.
Nu dacht den achter de Berlyn gaande Schilder den hoek te hebben bezeilt, toen den Officier die te Paard zat hem beval met een straffe stem, van voor dat Rytuig te gaan ter lengte van een dozyn schreden, met toezegging, van hem door den kop te zullen schieten, indien hy maar eenigzins zylings week. Overheert moet gehoorzamen of noch zo onwilliglyk. Hy stapte dan voor dat Rytuig, doch na een halve myl dien moeielyken weg te hebben bewandelt, welke half bevrozen en half was ontdooit, hield hy halte. Den Kavalier met het Snaphaan om den nek, vroeg hem met de spraakbuis eens rollenden Donderkloots, na de reden van zyn stilstaan. "Dreigt niet, maar schiet my door den kop; weersprak den onverschrokken Konst-
,, schilder; alzo ik niet langer [446] een weg wil noch kan begaan, die zelfs onbruikbaar
,, is voor een gespan Paarden. Gints is een Voetweg, vervolgde hy, laat ik die betreden?
,, En is 't, dat ik my poog t'zoek te maken, blaast 'er dan op los, ik ben een Kogel
,, getroost"! Den Officier bewilligde in dat billyk verzoek, waar op den Schilder op die Voetweg stapte, en toen waren alle wonden geheelt.
Omtrent twee Duitsche Mylen had Campo gegaan over dat Voetpad, toen hy kwam by een kleine Bron, op wiens bodem hy een Waterhagedis zag leggen, waar op hy een poos stont te kyken. Den Gesnaphaande Officier reed hem op zy, en vroeg, waar hy na stont te zien? "Myn Heer,
,, sprak hy voorbedachtelyk, ik kyk na een Diertje, wiens Naam ik u beter kan zeggen in
,, het Grieksch, Latyn, Fransch, Engelsch, Neerduitsch, Spaansch en Italiaansch, als in
,, het Hoogduitsch! Wat hondert duizent Sak......! Verstaaje alle die Taalen, vroeg den
,, Officier? Hy antwoorde van ja"! en zei verders, dat de Heeren Officieren hem qualyk hadden behandelt, zynde hy een fatzoenlyk Man, die by een Fransche party was beroofd en naakt uitgeschud geworden tusschen Dusseldorp en Keulen. Den Keizerlyke Vaandrig reed daar op na Berlyn, en zei tegens den gequetsten Luitenant, dat den Schelmschen Hoekhuiswaard hen had misleid, zynde den gewaande Spion der Struikroovers een Geleerd en Taalkundig

Persoon. Den Luitenant aanbood zyn Rytuig aan den vermoeiden Konstenaar, die zulks beleefdelyk aannam, welke Officier hem de verdichte Leugens des Waards verhaalde onder het Ryden.

Tegens den Middag hielden zy halte om te spyzen, en de Paarden te voederen, ook nodigden zy hem heuschlyk op het Noenmaal, niet tegenstaande hy zulks meer[447]maals ontzei met betuigingen. In 't kort, zy onthaalden onzen Konstenaar vriendelyk en edelmoediglyk geduurende de gantsche Reis, zynde zy beiden Kavaliers by geboorte en Heeren van middelen.

Daagsch daar aan bleven zy vernachten op een plaats de Glasblazeryen genaamt, en dronken aldaar als Maaskarpers, inzonderheit den Vaandrig en den vrolyken Schilder, welke laatste nu al zyn leed scheen te hebben vergeeten. Den Heer Waard kwam voor derde in het spel, een van de luchthartigste en snapachtigste knapen van zyn tyd. Onder meer andere vertellingen verhaalde hy een zeldzaam geval, gebeurt ten zynen Huize, het welk ik waardig schat den Lezer mede te deelen.

,, Ontrent twee jaren geleden, zei hy, kwamen 'er drie Poolen aan myn Huis, welke herom ,, zwierven met een danssende Beer. Ik nam die quanten wel in myn gemeene Kamer, maar ik ,, protesteerde tegens den ruigen dansmeester, want niet tegenstaande dat zy hem verhieven ,, als den beschaafsten en welleevendsten Beer van zyn Eeuw, echter ik verbleef by myn ,, voorig besluit. Om nu de Poolsche Edelluiden niet geheelyk voor het hoofd te stooten, ,, aanbood ik myn Stal tot deszelfs Logement, welke aanbieding ten laatste wierd aan- ,, vaart. Wy bragten den Beer na zyn nachtrust, en gaven hem het stroobed van een gemest ,, Kalf, dat in Stal ley, en des anderendaagsch stont gekeelt te werden. Het Kalf in ,, tegendeel kreeg de Kachgelkamer tot zyn Slaapstee, welke verplaatzing de waarheid ,, bekrachtigde van het bekend spreekwoord, uit liefde zoende den Boer het Kalf!

,, Den oudste Pool, die dien Beer liefde gelyk een Vader zyn Kind, verrees by tyds om ,, het Dier te verzorgen van Ochtend-kost. Maar hoe verbaast stont [448] die gryze Voogd ,, te kyken, ziende zyn viervoetig weeskind by een dood Lichaam verzelt. Den Man stak ,, een Wapenkreet op als een Stormklok. Wy vlogen na 't Stal op dat geschreeuw, en zagen ,, met de grootste verbaastheid des Weerelds dat den Beer een Manslag had begaan, en zich ,, ontnuchterde op dien roof. Den Doode wierd het Dier ontweldigt, en voor een naaste ,, Buurman gekeurt. Die quant was door den Stal gebroken om het gemest Kalf te steelen, ,, doch ontmoete een fellen Beer, in stee van een weerloos Dier. Indien Bruin den Beer ,, waare begaaft geweest met de gift der spraak, gelyk als oudtyds de Dieren in de kronyk ,, van Reintje den Vos, had hy ons zekerlyk verhaalt, hoe hy dien Kalver-roover omärmde, ,, troutelde en doudeinde, voor hy de moord stak tusschen de parsplanken van zyn klemmende ,, bouten. By gebrek van een bericht van die natuur, besloten wy eenpariglyk, dat den ,, Dief op die ruige omärming zich zal hebben verbeelt, en niet zonder reden, dat den ,, Duivel hem liefkoosde tusschen zyn klaauwen, gewoon zyn belyders te betaalen met dat ,, zoort van noodmunt".

Op diergelyke Vertellingen onthaalde die Westerwalds-Herbergier zyn Gasten tot diep in den Nacht, zonder nochtans het inschenken en uitdrinken van Heilbronscheroemers te vergeeten, achtervolgens eere en pligt.

Ik denk my te spoeden tot het einde, zegt den Schryver van deze Bladen, gedachtig aan het bekend Spreekwoord, de middelmaat houd staat. Weet dan Lezer, dat de Officieren en onze Konstschilder Frankfort waren genadert tot op een halve Dagreis, toen een onguur Weer, met Hagel en Sneeuw vermengt, hen noodzaakte te trekken in een Herberg van den eersten rang. [449] Den Hochheimer Wyn wierd zo lekker gekeurt in dat Waardshuis, dat Campo besloot alle zyn geleedene zorgen en ongemakken op eenmaal af te spoelen in dat verquikkent vocht. Hy liet dan zyn Reisbroeders hun Nachtrust betrekken, en bleef overzitten met den Kastelein, een knaap die nooit geen weerzin had betuigt tegens zyn eigen Wyn by Menschen gedenken. Den uitslag van die klucht draaide hier op uit, dat den Konstschilder noch eerder het einde zag van zyn Beurs, als van zyn lust, zynde zyn kapitaal venedert tot op vier overgeblevene Batsen.

's Konstschilders bescheidenheit slaagde op de matigheid van veele Menschen. Geen klein getal van matige Luiden zou gaarn meer willen eeten, indien het niet wierd afgeschrikt door de linksche gevolgen van een Maag overladen met spys en drank. Hy zou zekerlyk dat viergespan Batsen ook hebben opgesnapt in dien smakelyken Wyn, indien een klein overblyfzel van zuinigheid hem niet had gewaarschouwt, van voor het minst een gering appeltje over te houden tegens den nadorst.

Op den Middag trokken zy in Frankfort, zynde by ongeluk een Bededag, en alle de Huizen geslooten. De Officieren vervorderden hun Reis over de Saxenhauzerbrug, den Luitenant na Weenen, en den Vaandrig na Praag in Boheemen. Na die Heeren hartiglyk te hebben bedankt voor alle genootene beleefdheden, ging hy een Wynhuis opzoeken, doch met minder spoed als dorst. Hy schelde en klopte aan onderscheide Herbergen en Wynhuizen. De deuren wierden

wel ontslooten, maar zo dra had hy om geen glas wyn gevraagt, of bons ging de deur top toe, gedankt zy zyn linnen keel en overigen opschik, overeenkomstig in alle deelen [450] met de livery van den Windmolen. Geen Mensch als hy alleen vermag een beschryving op te stellen van zyn innige gebeden onder dat draven op ende neer, staande zyn gedult nergens voor zyn hoofd-deugd berucht. Eindelyk en ten laatste begluurde hem de Fortuin met een medelydent oog. Zy geleide hem aan en in een groote Herberg naby de Main, en aldaar verörberde hy zyn vier Batsen in een byster groote kan rynsche wyn; na welke verrichting hy een Pyp Tabak ging zitten rooken in de grootste gerustheid des Werelds.

Den Heer Waard trad in het kachgel-vertrek, waarschynlyk na zyn aandacht te hebben verricht in de kerk, en bestreek den Konstenaar met zyn nieuwsgierige blikken. Voorts sprak hy zachtjes met den knegt, die zyn schouders ophaalde, waar uit Campo Weyerman besloot, dat hy stilzwygens daar langs antwoorde van hem niet te kennen. Te mets naderde den Kastelein, en ging ten laatste nevens hem zitten, zonder een enkeld woord te spreken by wyze van een stomme beevaart. Maar onverhoeds riep hy op een bot, "die kleedy is nooit voor u ,, gemaakt"! Voorts vroeg hy, wie hy was?

En op dat vraagpunt wierd het Treurverhaal ontgonnen,
Ook tot het einde, na de waarheid afgesponnen.

Den Kastelein scheen heel vergenoegt, zo wegens dat verhaal in zich zelf, als over de omschryving waar mee die luchthartige Historie-schryver het verzelde, dat hy hem zyn Huis en Tafel aanbood, met deze byvoeging, (ter eere van 's Konstschilders bakermat,) "dat hy ,, noch nooit by een Nederlander het minste Bankrot had geleeden". Op dat kompliment deet den Schilder een tweede kan rynsche wyn binnen staan, benevens een [451] paar roemers, en ging met dien braven Frankforter Hospes vertrouwelyk zitten pooien.

Hy sliep dien Nacht zo gerust, als of zyn Hoofdpeuluw waare gevult geweest met stofgoud, in stee van veders, welke rust hy gedeeltelyk zyn goed gewisee, als mee den heerlyken wyn, had te danken. Des anderendaagsch schreef hy een Wissel te mogen erlangen, te betalen op zicht, alzo zyn tegenwoordige omstandigheden geen uitstel konden veelen. In die verwachting teerde hy op kosten van ongelyk, en liet fioolen zorgen. Ook gewiert hem die hoognodige Som op zyn tyd, waar uit hy zich kleede en reede als een Kavalier du bel air; den eerlyken Kastelein voldeet, doek en verf bekostigde, en toen zich vlytiglyk zette tot Schilderen.

Hy flodderde eenige Bloem- Fruit en Vogel-stukken, van zyn losse trant, voor zeker Konstverkoper genaamt Roos, die met een Konstkraam zat op de Frankfortsche-Mis, en alle die Schilderyen verkogt na genoegen. Noch had hy een Kabinetstukje gemaakt, waar in hy een takje van geele Nieskruid-bloemen tusschen invoegde, de eerstelingen van de Lentemaand, en dat stukje aanbood aan den toenmaals regeerende Graaf van Hanau, welke Ryksgraaf zich bevond op de Mis. Die Heer wees op dat takje met Nieskruid-bloemen, en vroeg aan den Schilder hoe die waren genaamd. Jakob Campo, toenmaals maar matiglyk bedreven in de Hoogduitsche-taal, wist dien naam niet te bedenken, waar op den Graaf hem toeschoot vraagsgewyze, of hy geen andere Taal sprak? "Ja Uw Doorlucht, was zyn bescheid, noch zes of zeven! Dat antwoord beviel den Graaf zo wel, dat hy het stukje kogt, en hem een weergaa aanbesteede; maar dat is in de loop gebleven.

Tot 's Lezers verlustiging zal ik hem een voorstel me[452]dedeelen, aan onzen Konstschilder gedaan by een Hoogduitsch Geneesheer onder den blooten Hemel, by de onedele gemeente getytelt, Quakzalvers ofte Markt-doktooren.

Den Heer Busch was den Prins van alle de Quakzalvers op de Frankfortsche Mis. Hy had het grootste Theater, den schoonsten opschik, de bestgeklede dienaars, benevens een rykelyke koets, bespannen met zes paarden. Mevrouw zyn Gemalin zat te pryken onder haar vrouwelyke bedienden, gelyk als de zilvere Maan bralt onder de gestarntens, en zy hield haar fatsoen als een begonstigde Sultanin in het Serail van den Grooten Heer; met een woord, de schulp verstrekte tot eere van den Visch.

Een schoone jonge Juffrouw genaamt Henriette, en getitelt Nicht van den Heer Operateur, was den Amber die het schielyk vuurvattent liefdestroo des Schilders na zich haalde door haar bekoorlykheden. Hy wachte haar op als zy uit de Koets trat om het tonneel te beklimmen, en in het nederdalen geleide hy haar in dat praaltuig om t'huiswaards te keeren. Ingevolge van tyd bezogt hy die schoone in haar logement, betuigde haar alle achting en liefde, en wiert ten laatste ontfangen en aangehoort met wederzydsche betuigingen.

Op zekere namiddag schelde hy aan het logement van dien ontzachlyken Operateur, die hem de deur opende in persoon, vriendelyk verwelkomde en beleefdelyk node, om met zyn Genade een roemer rynsche wyn te willen neemen in een wel gemeubeleert vertrek. Den verliefde Konstschilder liet zich die welkomst gevallen, en bedankte deswegens den Heer Busch in heusche termen. Na dat de klos der overhandsche komplimenten was afgerolt, aanbood den rollende Geneesheer den Schilder een [453] leuningstoel, luide toen een zilvere tafelschel, en beval een paar flessen puiks puik rynsche wyn binnen te brengen.

Den Heer Busch verwelkomden den opgetoogen Jakob Campo op nieuws met een paar bruisschende roemers; stelde vervolgens deszelfs gezondheid in; waar na zy een pyp tabak opstaaken, en vriendelyk aanvingen te zamen te praaten.

Dat paar flessen duurde ontrent zo lang tusschen den Traktant en den Genooden, gelyk als een gebraaden Spiering zou duuren, tusschen een gespan snoepzieke Katers; weshalve den Heer Busch dezelve klok trok tot het aanvoeren van nieuwe Hulptroepen. Hy vroeg aan den Knegt die twee versche Zinknooten binnen brogt, of alles klaar was gelaarst en gespoort? Den Knaap antwoorde ja; en hy beval dat het ylings zou verschynen.

Een ronde tafel verscheen op het moment, gevictualieert met keurlyke spyzen en versnaperingen, bezorgt by drie Lakeyen. Het midden van den disch bralde met den aanzienlyken kop van een wild Zwyn, aan weerskanten versterkt door een koude venesoen pastey, en een warm ragout. Dat drietal hoofdschotels was omringelt met onderscheide kleine schotels, belegt met Ossentongen, Kavejaar, Bouloneesche Sausyzen, Olyven, Makarons, Kraak-amandelen, Spritsen, &c. &c.

Onze Konstschilder schiep genoegen in die vertooning, want alhoewel hy geen belyder was van Epicuur, echter zag hy liever dat zyn tafelbort wiert verzorgt van een koud Patrys, als met een suikere Boekweite Koek. Niet min aangenaam was een tweede intree, bestaande in Mevrouw Busch, verzelt by haar Nicht de schoone Henriette, beiden triomfantelyk opgetooit, op [454] de wyze van de Latynsche Koningin en haar Dochter Lavinia in Rotgans. Die Dames wierden eerbiediglyk ingehaalt, en ceremonieelyk geplaatst aan dien disch; waar na den gefluweelde Geneesheer een kort gebed sprak, en vervolgens aanving het gezelschap smaakelyk te eeten en te drinken.

De grootste graagte zynde gesust, onder het peuzelen van het nagerecht kwam 'er een gelid van sessen in de eetzaal aanstuiven, bestaande uit ses Lakeyen des Operateurs, gedost in blaauwe kleeders met scharlaken opslaagen, rykelyk belegt met zilvere galonnen, gezamentlyk wakkere Muziekanten. Die quanten vervrolykte het gehoor op een verrukkent Concert, alle welke wellusten den Konstschilder zo uittermaate kittelden, dat hy moeite had om zyne driften te konnen bekorten.

Op het klokslag van tien uuren vertrokken de Dames, welk voorbeelt den Schilder dacht na te volgen, toen hy wiert gestuyt by den Traktant. "Alvoorens, Heer van Campo, heb u iets
,, voordeeligs voor te draagen, (sprak den Operateur) en dan zullen wy scheiden als lieve
,, vrienden". Op zyn wenk wierden 'er een paar pints bokaalen uitgedronken, waar na den Lakey uit het vertrek trat, en den Heer Busch den Konstenaar aansprak met deeze woorden.

,, Heer van Campo, beschouwt my niet als een Quakzalver, een Rookverkooper of een Lodder-
,, hans, alhoewel ik een Heel- en Geneeskundig tooneel heb opgerecht in de Frankfoortsche
,, Mis. Ik, myn Hans Worst, den Onderkortesaan, myn zes gelieveryde Lakeyen, vier kaerels
,, in Borger kleedy, benevens een party Dienstmeiden, zyn onvermoogende zo veele Balsems,
,, Elixirs, Wegwaassemende Zouten, Zalven [455] en Pleisters te vervaardigen, als 'er by
,, my werden verzonden, na alle Hoven des waerelds.

,, Neen, myn Heer, ter liefde van het Gemeen, tot behoudenis, tot herstelling van de
,, gezondheid myner tydgenooten, en om Herkules gewyze de schrikgedrochten aller quaalen
,, uit te roeijen, prykt den verheven kruyn van myn tooneel in de Frankfoortsche Mis.
,, Ik zeg de gezondheid! die zegening der ryken! die rykdommen der armen! wie toch kan u
,, te dier koopen, vooral by den Heer Busch.

,, Ik ben geen Signoor Serpini, geen Don Balthasar de Gamba, noch geen Monsieur Mont-
,, meillan, een drietal gelouterde giftmengers, waar van den minste een paar douzyn Inboor-
,, lingen en ontrent zo veele Vreemdelingen, weekelyks slacht, zonder eens zuinig te
,, kyken. Guyten die hun beroep ontgonnen met een paar pond Veneesche Terpentyn, een hand
,, vol Salsaparilla Spaanders, een peperhuisje met Spiesglas, een Kisteerbuis en een
,, Ivoore Spuit.

,, Maar ik ben een gebooren Edelman, een Heer van vermogen, een Man van letteren, en een
,, Letteroefenaar van ervaarenheid. Alle onze Marktdoctooren hebben myne Elixir gepoogt na
,, te aapen, en ten dien einde afschuuwelyke onkosten gedaan in Ovens, Distilleerketels,
,, Smeltkroezen, Retorten, en glaaze Kolven, schielyke en flaauwe vuuren, doch om zunst.
,, Te vergeefs poogt dat ongelettert ongediert dien weergaloozen Elixir na te speuren,
,, alzo deszelfs t'zamenstelling bestaat uit zeven hondert vyf en zestig Kruiden, benevens
,, menschenvet tot de t'zamenkleeving, waar van ons den Wel Edele manhafte en onvertzaagde
,, Heer Hans, Rechter met den zwaarde, voorziet, mediantibus illis. [456]

,, Heer van Campo, zo een man ben ik, en zo een man zult gy zyn, indien den aangebooden
,, hoorn des overvloeds niet by u wert van de hand geweezen. Gy bezit alle de gemoeds en
,, lighaams hoedaanigheden welke ons beroep komt te vereischen. Noch te deezer stond
,, aanvaarde ik u tot myn Neef, substituit Operateur, en Erfgenaam van alle myne Kasteelen,
,, Bosschen, Wey- en Zaai-landen, met een woord, van alle myne roerende en onroerende
,, goederen. Gy lieft Mejuffrouw Henriette, uwe liefde wert beantwoort met wederliefde;
,, de rest zy den Phaarheer bevoolen. [continuatur]

Barbara Sierman

WERKEN VAN JCW IN HET GA DEN HAAG.

Lijst van werken van Jacob Campo Weijerman aanwezig in het Gemeentearchief Den Haag.

Signatuur	Verkorte titel
Ad 27	Besweering van den desperaten Antwerpsen courantier. Kluchtspel. Brugge 1705, 17 cm. 80 blz.
Ts 29	Idem, met sleutel. z.j., z.p. 20 cm, 96 blz.
Ad 27	Democritus en Heraclitus. Brabantsche voyage. Kluchtspel. Gent, z.j. 17 cm, 104 blz.
Xo 22	De Doorzigtige heremyt. Den Haag, Van Kessel, 1730. 200 blz. 21 cm. ill.
Sij 21	Historie des Pausdoms, 3e en laatste deel. Amsterdam 1728. 32 + 163 + 183 blz. 20 cm.
Sij 20	Den Kluyzenaar in een vrolyk humeur. No. 1-29. Utrecht z.j. (1733), 20 cm. 240 blz.
Qp 7^{1-2}	[A.Gordon] De Leevens van den Paus Alexander den VI, en zyn zoon Caesar Borgia in 't Engelsch beschreven door - , I en II, vertaald door Jacob Campo Weijerman. Rotterdam, 1731, 17 cm. 404 + 495 p. ill.
Qt 7^{1-4}	Levensbeschryving Konstschilders I t/m IV.
Rn 12	Persiaansche Zydewever, Demokriets en Herakliets, Brabantsche Voyagie, de Hollantsche Zinlykheit, Antwerpsen Courantier, Gehoornde Broeders, benevens enige uit het Grieks vertaalde gezangen van Anakreon voorzien met een sleutel van het gehele werk. z.p., z.j., 21 cm.
Lb 10	Vreugdegejuigh op dominee Moll.

De exemplaren zijn door mij niet gezien; opmerkingen over formaat, aantal pagina's e.d. zijn van de fiches uit de bibliotheekcatalogus overgenomen.

André Hanou

EEN PUIK FRUITSTUK EN ANDERE AAN DE PRULLEMAND ONTTROKKEN GEGEVENS.

Franse school. In zijn autobiografie vermeldt JCW slechts dat hij op 15-jarige leeftijd op de latijnse school te Breda geplaatst werd (z. Mededelingen p. 30). G.J.Rehm vermeldt dit feit in zijn artikel "Jacob Campo Weyerman en zijn familie" (in: Nederlandsche Leeuw 75 (1958) p. 353-365), dat over JCW's eerste levensperioden handelt (p. 353), maar heeft geen verder onderzoek hiernaar gedaan.

Misschien echter zijn verdere gegevens te vinden in enig archief via een mededeling die JCW zelf in zijn Amsterdamschen Hermes doet, n.l. in het het nummer van 6 oktober 1722 van deel II. In een hoofdstukje "Het School-vermaak" bespreekt hij n.l. een Monsieur Cour**. Deze is "een schoolmeester in het derde gelit"; zijn vader was de conscientiedwang van Rome en de armoede van Picardië ontsnapt en te Abdera [=Breda] beland. De zoon Antony werd stadsschoolmeester. Het eten dat hij zijn kostkinderen - deze passage lijkt kennis uit ervaring te behelzen - verstrekte was allerafgrijselijkst.

In ditzelfde hoofdstukje is sprake van Mademoiselle Margo Mar**, een franse schoolmaitres, die jonge juffers van het eerste fatsoen herbergde, en die een fortuin won door besparingen op het eten.

Op p. 239 van ditzelfde deel is JCW zelfs nog duidelijker over genoemde franse meester: "Die Vives is de eerste Spanjaart niet geweest, die, op de beurs van zyn Gebuur, teerende, op 't inslikken van de eerste beeten, vriendelyk, bestont te lagchen. Dat wonderwerk heeft Hermes meêr dan éénmaal, in zyn eigen persoon geëxperimenteert, toen hy op het Spitsbergen van Monsieur Courtins fransche kostschool, zo abondant in parei-sop, als schaars in kalfsvleesch, moest overwinteren."

*

Pausdom 1729. In de Amsterdamsche Courant van 15 februari 1729 komt de volgende advertentie voor: "De Intekenaers in het derde en laetste Deel van de Historie des Pausdoms, geschreven door Jakop Campo Weyerman, werden verzogt van hunne Intekeningen, benevens

het geld Franco over te zenden aen den Autheur voornt., of aen die Boekverkopers by dewelke zy hebben ingetekent; zullende met de uytgave van dit Deel een begin werden gemaekt op Donderdag den 17 deezes. N.B. Dat dit derde Deel is verrykt met een drievoudig Register der drie Deelen."

*

Adres 1729. In de Amsterdamsche Courant van 17 februari 1729 komt dezelfde advertentie voor, maar met een toevoeging waaruit blijkt dat Weyerman in 1729 nog een ander huis bewoonde vóór de Lombaertsteeg:
"Den Schryver woont op de Reguliersgragt, tusschen de Keyzersgragt en de Vyzelstraet, aen de stille zyde."

*

Konstschilders 1729. In de Leydse Courant van 1 juni 1729 komt een advertentie voor waarin de Konstschilders voor *f* 14 te koop worden aangeboden (drie delen); exemplaren op groot papier kostten *f* 20.

*

Ontleedkunde, De la Fontaine, Paruiken, Amphitryon. In het tijdschrift de Boekzael van juni 1729 bevindt zich p. 728 de volgende uitgebreide advertentie:
"Amsteldam. Hier is een Berecht en Voorwaarde uitgekomen, volgens welke Jacob Campo Weyerman by inschryvinge zal uitgeven de Ontleedkunde der Hartstogten, bestaande in een zedekundige beschryving van de hedendaagsche deugden en feilen der Hoven, Steden, Dorpen. Nog de Vertellingjes van Monsieur de la Fontaine, vertaalt en in Nederduitsche Vaerzen gebragt. Als van 's gelyken de Gezangen van Anakreon en van Sapho, vertaelt en in Nederduitsche Vaerzen berymt. Verzelt door de Kronyk der Paruiken, behelzende een historisch verhaal van derzelver opkomst, outheit, en gebruik. Benevens het Blyspel van Amphitryon, of de twe Sosias, te gelyk met enige ongemene Levensbyzonderheden des Schryvers. In vier delen in Octavo.
Het Werk zal belopen omtrent 130 bladen en gelevert worden voor 5-10-0. Waar van by Intekening zal betaalt worden 2 gl. 10 st. en by de aflevering *f* 3-0-".
Een soortgelijke advertentie bevindt zich in de Amsterdamsche Courant van 30 juni 1729. Is dit geheel eigenlijk wel ooit verschenen?

*

Konstschilders 1729. In de juli-aflevering van de Mercure historique et politique (1729, deel I) bevindt zich een advertentie voor JCW's Levens der Konstschilders, als verkrijgbaar bij Henri Scheurleer in Den Haag. Evenzo in de augustus-aflevering.

*

Fruitstuk. Gerard Hoet gaf in 1752 uit: Catalogus of Naamlyst van schilderyen met derzelver pryzen I ('s Gravenhage, Pieter Gerard van Baalen, M.DCC.LII.); volgens p. 343, waar een catalogus wordt gegeven van schilderijen verkocht in Amsterdam op 23 november 1729, werd toen als no. 23 verkocht "Een Fruytstuk van Campo Weyerman, puyk en goet", voor 45 gulden. Zonder belemmerd te zijn door kennis op dit gebied moet ik zeggen dat die prijs vergeleken met de prijzen die andere bekender namen opbrengen zeer hoog aandoet.

*

Hennebo-JCW. De biograaf van Hennebo had het niet zo op JCW begrepen. In de Verzamelde Dicht-werken van Robert Hennebo (s'Hage, P. v. Os e.a., z.j.) komt in de Voorreden na een beoordeling van Hennebo als beter dan Focquenbroch, de volgende aanval voor [*7v]:
"Dit ons oordeel verschilt veel van dat van J. Campo Weijerman, welke in de zogenaamde Levensbeschrijving van onzen Dichter bladz. 30 dit oordeel van hem geeft. "Het is zeker "dat hy veele natuurlyke hoedanigheeden bezat; doch zijne aartigheeden met de tong waren "wel zo bevallig, als die met de pen. Echter is het ook eene onbetwistlijke waarheid, "dat ROBERTS meeste aartigheeden vrij laag waren van trant, en nimmer konden springen "buiten den omtrek van het algemeene Borgerlijk. Zulks blijkt in het Gezang, getijtelt "den Lof van den Genever; in de Rouwklacht over het Paard, de Goudvink en de Kanarivogel

"van Jacob Veenhuizen; in den Lof van den Boonakker en zo voorts. Het is Waar, dat die "ROBERT eenmaal een Heldenzang berijmde, op het neemen van Hai Ben Tobaak, een Algier-"sche Zee-roover, bij den Kapitein Kornelis Schrijver, welk Gezang bij een groot getal "Dichtkundige wierdt goed gekeurt. Maar de meeste goedkeurders dienen te weeten, dat "die ROBERT HENNEBO dien Heldenzang schreef onder het opzigt envoorschrift van Jacob "Campo Weijerman, in deszelfs studeerkamer te Amsterdam".

De kwaadaartige en stekelige pen van deezen Schrijver is te over bekend, dan dat zij wederlegd behoeft, en op het doorleezen van dit werkje zal zijn zeggen genoegzaam tegengesprooken worden, merkende wij in het voorbijgaan aan, dat de stijl, geest, smaak en aartigheeden van HENNEBO, die van Weijerman, zo hij iets van deeze gehad heeft, oneindig te boven gingen, en dat de eerste dus niet nodig hadt een Helden-zang te schrijven onder opzicht en voorschrift van den laatsten, die alles behalven Poëet was. Van wat waardij dit Dichtwerk is, weeten niet, uit gebrek van het nooit gezien te hebben.

Deeze Verzameling is wel klein, doch geestig en buiten tegenspraak te kiezen voor een groote en onaartige.

Dit hadden wij van het werk den Lezer vooraf te berichten, en hebben van deszelfs Maaker nog eene korte Levens-schets voor handen, waaruit 's Mans geest en de vermogens van zijn vernuft te bespeuren zijn. Niemand geeve acht op de boven-aangehaalde Levensbeschrijving van onzen Dichter, door den lasterenden Weijerman samengeflanst, waarin wel waarheden gevonden, maar in het haatelijkst licht gesteld worden, volgens de gewoone wijze van doen bij Wijerman."

Ook iets verder (p. **) wordt Weijerman een valse voorstelling van zaken - Hennebo zou zich op het slagveld uit angst schielijk bij de doden en gekwetsten begeven hebben, uit veiligheidsoverwegingen - verweten: "Wij laaten dit verhaal aan zijne plaats, geloovende noch Weijerman, die hem voor eenen grooten Bloodaart uitmaakt, noch willende hier zynen Heldenmoed verdeedigen."

In het anonieme werkje De Schim van Robert Hennebo, aan den oordeelkundigen verzaamelaar van zyne dichtwerken (Te Snaakenburg, by Fenix Sondergaa [1767]) worden p. 29 de amsterdamse kroegen genoemd die Hennebo bezocht. Bij één daarvan, de "Bahie" heeft de auteur of uitgever een voetnoot geplaatst:

"Hier waren de Heeren HENNEBO, VEENHUIZEN, CAMPO WEYERMAN, J.ARMINIUS, van HOOVEN, en anderen, zeer gemeen, en byna daaglyksch te zaamen."

Op p. 35 komt ook Campo voor in de groep die de schim van Hennebo vol blijdschap begroet in het hiernamaals:

" [...] Als ik wierdt bly ontvangen
Van ROEMER VISSER, en van schoone TESSELSCHA,
In 't Zielen-tempedal van dit Arkadia.
Hier zag ik POERAART, my al huppelende ontmoeten,
En CAMPO WEYERMAN my onderdanig groeten,
Ja de Agrippynsche Zwaan, ook met myn komst te vreên,
Sloeg zelfs zyn wiekjes bly en vrolyk tegenëen.
In 't kort al 't zangrig veêm van Rymers en van Zingers,
Ontving my juichende, bloots hoofds, met open vingers,
Zelfs HUIBERT VISSER heet my welkom in dit Ryk."

Kennelijk iets zeldzaams, een onderdanige Campo.

*

Naamloze zonde (vgl. Mededelingen p. 23-26). In de Amsterdamsche Courant van 17/8/1730 komt de volgende advertentie voor: "Op heeden word uytgegeeven een Vertoog, getijtelt Godgeleerde, Zedekundige en Historise Bedenkingen over Proverb. 28: vers 15 en 17, met een Nareeden behelsende eenige Regtsgeleerde Aenmerkingen, over de straf der Sodomieten, zynde het vervolg op den Text van Rom. 1: vers 27. Dit Boek is te bekomen by den Autheur Jacob Campo Weyermans, en by Gerard Bouman over het Meysjes Weeshuys, en by de Boekverkopers in de Nederlandse steden."

*

Praatvaar. De auteur van het tijdschrift De Hollandsche Praatvaar spreekt in zijn nummer van 7 februari 1742 over de "berugte en geleerde Campo Weyerman, in zyn tyd reeds voor een ligt van onze Societeit aangezien" (p. 31). In bedekte termen spreekt hij verder over een persoon die in een der nummers van de Kluyzenaar in een vrolyk humeur door Campo is aangevallen.

MEDEDELINGEN VAN DE STICHTING JACOB CAMPO WEYERMAN ("Het JCW") no 6, augustus 1978.
Herengracht 330-336, Amsterdam

SLOT VAN DE AUTOBIOGRAFIE-JCW IN DE LEVENS DER KONSTSCHILDERS
(zie Mededelingen p. 30-37, 39-45)

[p. 457]

Tot hier toe hebben wy dien Jacob Campo Weyerman geschetst als Konstschilder, laaten wy hem nu eens ter loops beschouwen als een Schryver.

Geduurende zyn verblyf te Breda, schreef den Antwerpsche Nieuwsschryver zulke onvergeeflyke Kouranten, dat hy de pen opnam, om dien onbesuisden Harmen, was 't doenlyk, te kittelen in een onbeschaafden styl. Ten dien einde schreef hy een Blyspel, getytelt, de bezweering van den desperaaten Antwerpschen Kourantier. Noch pende hy een tweede Spel, gedoopt, de Gehoornde Broeders, of het Vrouwelyk bedrog. En om het drietal op te maaken, Demokriets en Herakliets, Brabandsche Voyagie, in vyf Bedryven. Dat drietal Blyspellen wiert gedrukt te Breda, zonder den naam des Autheurs; een bewys van zyn onverschilligheid ontrent schriften van dien aart.

Den Heer Lammert Pain & Vin, een Zoon van den Overste Moses, die tot Alphen wiert onthoofd, verzogt onzen Konstschilder te willen overkomen in 's Hartogenbosch, om Flora's lievelingen te konterfyten na het leeven. Die Heer was toen ter tyd de eerste Matadoor der Bloemisten, inzonderheid in Luiksche Aurikulaas en in Tulpen, zynde die Bloemen toen tertyd gesteegen op een buitenspoorige prys. Ja hy heeft die Lammert Pain & Vin meermaals hooren zeggen, dat hy jaar voor jaar met die Koopmanschap gewon vyf ofte zes duizent guldens. [458]

Achtervolgens het voorschrift eens ouden Latynschen Dichters, zal den Schryver van deeze Konstkamer, het vermaakelyk paaren met het nut. Hy zal de Liefhebbers van Bloemen een denkbeeld geeven uit een voorbeelt, hoe gevaarelyk het is Bloemen te koopen, welke zy niet zien bloeijen.

Jacob Campo Weyerman schilderde de Bloemen van Lammert Pain & Vin onder de plak. Dat raadsel zal den Leezer werden vertaalt in verstaanbaare woorden. Hy schilderde die Bloemen in het Tuinhuis, verzelt by dien Heer, die hem voorschreef de wyze, hoe ende op welke wyze de gebreken en mistallen van die groeibaarheden moesten werden verbetert, als by voorbeelt. Het wit der Tulpen hier en gins eenigzins besmeurt, wiert verbetert by het Konstpenseel, en vertoonde een wit als sneeuw. De vlammen wierden verdunt; en de gevloeide arseersels gestreept zonder het blad te vlakken. Den kelk van die bloem, by wylen begruist, blankette den Schilder zo helder als een Britsche wyn roemer, en vooral verdikte hy de steelen, achtervolgens Pain (Vins voorschrift. De Aurikulaas, somtyds gekronkelt gelyk als de lobben en kraagen onzer Voorouders, beval de Bloemist te verbeelden glad en vlak. De gestarde oogen van de Bloemen wierden zo rond getrokken als een cirkel. Het bleek blaauw, trekkende op de grisdelin koleur, herschepte het Konstpenseel in hoog blaauw; en op zodaanige wyze vergoede de konst het gebrek van de natuur. Daarenboven wierden de Aurikulaas getrost als Konstantinopels; inzonderheid ordonneerde Pain & Vin de koleuren te verhoogen en de steelen te verdikken, zonder den Bloemschilder eens te beduiden wat hy voorhad met alle die gestaltverwisselingen.

[459] Na dat Campo de alderbeste Aurikulaas en Tulpen, op die wyze had gekonterfyt, of liever vermomt, begaf zich den Heer Lammert op reis, en voerageerde langs alle onze Nederlandsche Steden met die geblankette poppen. De Bloemisten bleeven staan, te staaren op die uitheemsche en onbekende wonderen, en onder meer anderen besteede een Heer, woonachtig tot Dordrecht, alleen acht hondert guldens.

Den Leezer zy gewaarschouwt, dat de Liefhebbers niet die geschilderde, maar de groeibaare Bloemen kogten, welke hy hen beloofde te zullen leeveren, overeenkomende met de geschilderde modellen.

Te 'sHartogenbos heeft Jakob Campo Weyerman onderscheide Bloem- en Fruitstukken geschildert welke Tafereelen het ons niet past omstandiglyk aan te haalen, gedachtig aan Katos twee regelig voorschrift.

> Het past geen Man zyn Konst te looven, nog te laaken,
> Zulks doen die zotten die uit ydle roemzugt spraaken.

Eigen lof munt op een pyl met veele veders bestooken, welke pluimen by de wind gevat, den schutter het doelwit doen missen zulk soort van ganzen hoort men wel blaazen, maar

men ziet ze nooit doorbyten. Het heugt ons van een drietal Schilders te hebben gekent te Breda, welke Penseelisten bromden en snoefden, in alle Herbergen en Wynhuizen als zo veele Quakzalverende Kermis Doctooren, doch nooit zyn ons derzelver Konststukken ontmoet buiten den omtrek van hunne byzondere Schilderkamers. Den zogenaamde Vriesche Raphael stak ook geen kleintje de windbazuyn van zyn eigen roem in Amsterdam. Maar hy verzamelde meer kykers als Koopers. En hoe onstuimig de Braband[460]sche Schilders het Konstspit wenden en draayen voor een halvestuyvers takkebosch, is ons buiten tel voorgekomen op de beroemde Antwerpsche Vrydagsmarkt, te welker plaats die veelkleurige vaandels en Kakelbonte Standaarden meestentyds de waarde der geborgde doeken niet konnen ophaalen.

Indien nu een welmenent en oordeelkundig Man, zodaanigen verwaande en by ingebeelde verdienste betoverde Schilder komt uit den droom te helpen, wert hy gelyk als de Atheensche Geneesheeren met ondank beloont, die Mannen hadden zekeren Gek, die zich verbeelde den eigenaar te zyn van alle de Schepen, welke aankwaamen in die Haven, te recht geholpen. Den Duivel moet de Doktooren schenden, schreeuwde den herstelde Nar, die my "uit een ingebeelden rykdom hebben ontbolstert, om my onder te plompen in weezendlyke "behoeftens.

Veel eer dan van ons intelaaten in eenige konst byzonderheden, betreffende Jakob Campo Weyerman, zullen wy den Leezer vervrolyken met de avantuuren van een tweede togt na Groot-Brittanje hem bejegent verzeld door een paar Brabansche reisgenooten.

Onze Konstschilder was vereist uit 'sHartogenbosch na Brussel alwaar hy den meermaals gemelde Peters ontmoete, welke Konstenaar toenmaals als een Konstkoper aldaar kwam, om een zeker stuk van Luca Jordani, gebendnaamt Fapresto, optezoeken, Peters vrog, of hy ook wist wie den eigenaar was van dat Konsttafreel? Jakob Campo antwoorde ja, en gelyde hem ten Huize van deszelfs bezitter alwaar het wierd bezichtigt, echt gekeurt en gekogt in eenen adem.

By die gelegendheit geraakte Peters en hy bekent met een gespan Broeders, de gierigste, haarigste, en Pleit[461]zuchtigste kaerels des weerelds. Die quanten hadden den Boedel van den Heer Simonis ingeslikt langs gewelt en list.

Deszelfs Weduwe had dat paar bekleumde Slangen onder haar huisdak aanvaart, en uit mededoogen, en om den Boedel in order te stellen, by dien Heer nagelaaten in een byster verwarden staat. Doch zo dra waaren die Broeders niet verwarmt, of zy begonnen den eigen rol te speelen van het gekoesterd Serpent in de fabel. Zy schuifelden, histen en blaasden zo geweldiglyk, dat de Weduwe en haar eenige Dochter het huis moesten begeeven, naakt en bloot. De Schuldeyschers van den Heer Simonis bestormden daar op die geweldadigde indringers in eens anders Have en Erf met Processen; waar tegens zy zich verdedigden door het schutgevaart van de Practyk, pen en int. Tot hoe verre dien Advokaaten Oorlog wiert voortgezet gelieve den Leezer te weeten uit een staaltje, dat zy op eene en dezelve tyd hondert en acht Processen hadden volgens hunnen eigen bekentenis.

Om nu een wakkere som Kontanten te maaken op eene reis, het eenigste hulpmiddel waar langs zy de Advokaten en Prokureurs mogten sussen, besloot den Jongste Broeder Karel Kortvrient genaamt, over te steeken na Londen. Peters en Weyerman verzogt hy van hem te willen verzellen, en hy beloofde hun goude bergen, welke uitkwamen op eerscheuten met loskruit.

Kortvrients Koopmanschap bestond in een Kabinet Konstschilderyen, twee groote kisten vol Prenten en Tekeningen; een verzameling van Zesduizend Zeshondert Griekshe en Romeinsche Gedenkpenningen; benevens een getal van aloude Gesteentens, en alzulke Konst[462]kleinnooden. Peters en Wyerman verzelden dien vrient van korten duur tot in Londen. Dewyl nu de twee eerstgenoemden waaren bekent met den bedekten handel van de Konstuimhuis beampten, kreegen zy alle die Goederen vry voor twaalf Guinees, daar zy waaren belast, met een som van ruim tweeduizend Ponden Sterling achtervolgens de daar toe staande inkomende Rechten. Voorts wiert Kortvrients Konstkoopmanschap verkogt boven alle gedachten, de Penningen hem getrouwelyk ter hand gestelt, zo dat hy zwom in Guinees en in Engelsche Kroonen.

Tot dus verre gingen de zaaken nawensch, doch toen Peters en Weyerman spraaken om betaaling te erlangen wegens hunne genomen moeite, was 'er een luipaart te kyken Kortvrient had merkelyke sommen overgemaakt aan zyn Broeder te Brussel, en veel geld verquist aan kostelyke Kleeders Goude en Zilvere Zakorlogies, Degens, Paruiken, en diergelyken, gevolglyk was zyn Goudbeurs geëbt en zyn zilveremunt gesmolten. Hy beraade zich derhalve met zyn gewisse na ouder gewoonte, het welk hem instak voor te wenden, dat 'er eenige Goederen waaren te zoek geraak, voor dewelke hy geen betaaling had genooten. Peters, voor het gevolg, van een vooraf bedacht schelmstuk beducht, vertrok zich na zyn eigen Logement, om die bui te ontduiken. Weyerman in tegendeel verbleef waar hy was, en wierd by dien Brusselschen Simon gearresteert, en in een civiel beslag

op het nachtslot gezet.

Dat de vaardigheid van den geest den mensch dikmaals red uit moeielyke omstandigheden zal uit dit enkeld voorbeeld werden aangetoond.

Daagsch daar aan kwam Kortvrient verzelt by Peters, welk paar nu een soort van bestand had opgerecht, [463] den Konstschilder te bezoeken in zyn ciciel arrest. Hy ontfing de Heeren beleefdelyk, en zy traaden in onderhandeling, om waare het doenlyk, een einde te maaken in der minne van het onderling verschil. Maar den Brusselaar luisterde na geen reden, die poogde den gearresteerden Schilder te voldoen met een doode Mees, en aanbood hem te ontslaan, mids dat hy afstond van zyn eisch: Doch dat buskruit brande af in de pan. Het kongres duurde tot de tafel wierd aangericht, en Campo verzogt Peter tot zyn Gast. Kortvriend verrees, ziende dat hy niet wiert genood, en dacht te vertrekken toen den Cipier hem de hand op de schouders lei, en hem in beslag nam uit Campos naam die kabouter had zich beraaden met een Advokaat, en een Arrest doen opstellen tegens Kortvrient die daar op wiert by den kop gevat op zyn beurt.

"Hoe patriot help mai toch jeens uit den dut, sprak den onthusselde Kortvrient tegens "Campo, woorom ik niet mag gaan gelaik as ik ben gekomen"? Den Konstschilder beet hem toe, dat hy reeds te lang zyn tolk was geweest en hy zulks kon vraagen aan zyn Patroon, den God der Vliegen. Peters hielp hem uit dien droom, met te zeggen, dat Campo hem had verzorgt van het eigen civiel Logement om zich nader te beraamen met zyn geweeten. Op dat bescheid viel hy achterover op een stoel, vervloekte zyn komst in die kasteleny, beschuldigde Peters van hoog wanbedryf, en ving aan te kroeghen en te steenen als een Spook dat den toets ondergaat van de wywaters quispel. Peters en Campo Middagmaalde smaakelyk, Dronken hartiglyk, en tot bevordering van de kooking der Maag, besloten zy het noenmaal met het aanzienlyk nagerecht van een bak vol Punch, Kortvrient geen kans ziende dien dans te ontspringen, hervatte de vredehandeling; beloofde Peters [464] en Weyerman te zullen genoegen; betaalde de onkosten van het wederzyds beslag; en daar op vertrokken zy uit die onaangenaame Kasteleny, uiterlyk, verzoende vrienden.

Onze Konstschilder vertrok korts daar aan na Brussel, en Kortvrient verbleef in Londen, bevreest voor de gevolgen van Campo's weerwraak. Maar den laatste had meer reden om op zyn hoede te zyn, dan de eerste, gelyk als in het vervolg kwam te blyken. Den Spanjaard zegt, dat een jegelyk zich behoort te waaren voor Wintersche Zonneschyn, en voor het achterste van een nukkigen Ezel, en voor een verzoenden Vrient. Kortvrient had zich verzoent in schyn, alhoewel hy den aanlegger was geweest van het verschil: doch hy verbleef een vyant in der daad, gelyk als den Leezer zal hooren.

Jakob Campo Weyerman stak weer over na Londen, en nam zyn optrek ten Huyze van den Hoogleeraar Johan Woodward, Geneesheer en Lid van de Koninglyke Maatschappy. Op het verzoek van dien Heer had hy onderscheide zeldzaame en keurlyke boeken gekogt, inzonderheit alle de Schriften van Wilhelm Postel, Bernardus Ochinus, Bruno Nolano, en diergelyken, benevens veele schoone Tekeningen en Prenten. Den Hoogleeraar, ten alderhoogste deswegens voldaan, aanbood hem zyn huis en tafel, als insgelyks het gebruik van zyn voortreffelyke Boekzaal geen van de minste in Groot Brittanje. Die vreede lievende man hield, zo ernstiglyk aan by onzen Konstenaar, van zich te willen vergelyken met Kortvrient, dat hy daar toe bewilligde, en ten dien einde wiert 'er een t'zamenkomst belegt ten huize des Geneesheers voorens gemelt, zynde hy verkoozen van weerskanten tot bemiddelaar van het onderling verschil.

[465] Den Brusselaar verscheen ten huize des Hoogleeraars tegens het bestemt uur, echter verzelt by een Advokaat, of wel strydig tegens het verdrag. De byeenkomst wiert geopent, in de Latynsche taal, wyl Kortvrient geen Engelsch sprak, maar wel eenig Paapen of Keuken Latyn, nochtans voldoende om zich te doen verstaan. Korts daar aan wiert 'er geschelt, en een Konstabel, benevens vier Gerechtsdienaars, en een Linkerman van Kortvrient, genaamt Bodas, kwam instuiven in de Eetzaal als een ramp voorbodende storm. Fluks vloog den Konstschilder overend, nam den Degen in de hand, posteerde zich in een hoek van de Zaal, en zwoer, dat hy den eersten die hem aanransde, de plaat van zyn Degen zou leggen tegens de Borst. De Huisbediendens des Hoogleeraars kwamen toeschieten op dat duivels geraas, bestaande in een Koetsier, Lyfknegt en twee Dienstmeiden.

Jakob Campo Weyerman, gewoon zyn geest altoos zo blank te houden in alle schielyke gevaaren als zyn kling, wenkte den Lyfknegt, en zei hem zachtjes de deur te openen van het Huis. Onderwyl was den Hoogleeraar in gesprek met den Konstabel, en las de volmagt om den Schilder in Hechtenis te nemen; doch die was op geheel iets anders bedacht. En stoof eensklaps na de deur van de Eetzaal, greep een daar by staande Gerechtsdienaar by de kladden, wierp hem met de tanden tegens den planken vloer, gewan de deur des huis, en sprong van het Balkon op de straat, en wip was den Heihaas. Den Hoogleeraar Johan Woodward, ziende dat zyn vrient die hinderlaag was ontsnapt, belachte den Konstabel

schimpiglyk. Onder meer anderen beet hy hem toe, "dat den Koning van Engelant hem nooit "zou aanstellen tot Gouverneur van den Tour, dewyl hy [466] een enkelt Man niet kon "bewaaren, by vier Dienaars van de Justitie, benevens een gespan onbevoorrechte Hap- "schaars, meenende Kortvrient en Bodas, verzelt". Den Konstabel sloop weg benevens zyn Janitzaaren, druipstaartende, opgevolgt by Kortvrient en Bodas, rykelyk uitgejouwt by 's Hoogleeraars Huisbedienden.

Het zou een onderneming zyn van den Wysgeer Xanthus, die aannam de gantsche Zee uit te drinken, om maar de merkwaardigste avontuuren van onzen Konstschilder te willen aanhaalen in ons bepaalt bestek. Alzo min konnen wy den Leezer een naamrol opstellen van zyn Schriften, dewyl hy zelf daar van geen lyst heeft gehouden; echter zullen wy dezelve na ons best onthoud alhier aanhaalen, zonder de beweegreden waar door hy de pen opvatte te vergeten.

Op een tyd was Jakob Campo Weyerman gezeten in het Koffihuis van Schoonenberg, tot Rotterdam, en las de kourant welstaanshalve, toen hem den Koffihuisknegt een papier aanbood, getytelt den Amsterdamsche Argus. Hy doorliep dat schrift met nieuwsgierige blikken, doch bevont het een raats beslag 't zamen geflanst uit Duivelshoeks aardigheeden, en kruyers zinspreuken noch wel zo walchlyk als mostaart en room. Zeeker Argus gezinde vroeg den Konstschilder, of hy het beter zou maaken en hy antwoorde van ja, voor 't minst meer behaaglyk aan de smaak van de beschaafde weerelt. 's Maandags daar aan volgende zei hem een vrient, dat den schryver van dat papier eenige beleedigende aanmerkingen had gemaakt op zyn Persoon, gevolglyk hy nu gerechtiglyk was bevoegt om de pen op te vatten. "Dat zal geschieden, sprak den ligtgeraakte Konstenaar, alhoewel "ik ducht dat die lompert zich naamaals zal beroemen, dat ik myn pen heb getrokken [467] "tegens een schim.

Vervolgens schreef hy een weekelyks papier, getytelt den Rotterdamsche Hermes, by wyze van een zinspeeling op Argus, die by Merkuur (ook Hermes genaamt) den kop wiert afgeknipt, in gestaltverwisselingen.

Voor zoo verre myn geheugen reikt, zal ik alhier den naamlyst ter neerstellen van Jacob Campo Weyermans gedrukte Boeken.

Boeken gedrukt in Vieren, gezegt in Quarto.

De Rotterdamsche Hermes. Een Deel.
De Amsterdamsche Hermes. Twee Deelen.
Den Ontleeder der Gebreeken. Twee Deelen.
De Echo des Weerelds. Twee Deelen.
Den Vrolyken Tuchtheer. Een Deel.
Den Vrolyken Kluizenaar. Een Deel.
Den Verreziende Heremyt.
De Naakte Waarheit.
De Historie des Pausdoms. Drie Deelen.
Aanhangsel tot de Historie des Pausdoms. Een Deel.
Moses Markus. Een Deel.
Den Adelaar. Een Deel.
Blyspellen, benevens den sleutel, en eenige vertaalde Gezangen uit Anakreon. Een Deel.
De Leevens byzonderheden der Nederlandsche Konstschilders en Konstschilderessen. Drie deelen.
Letterlievende, Zeedekundige, Historische stichtelyke Betrachtingen. Een Deel.
Den Laplandsche Tovertrommel. Een Deel.
Verdeediging voor ***. Een Deel. [468]
Merkuur Actionist, benevens verscheide Bruylofts gezangen.
Teegen-Ontleeder, &c.

Boeken gedrukt in Achten, gezegt in Octavo.

't Zamenspraak der Dooden. Twee Deelen.
Aanmerkingen over de t' zamenspraaken tusschen een Geneesheer en zyn Lyders.
Vertoog over de Koffi, &c.
Het Leeven van Alexander den zesde, en Caesar Borgia Twee Deelen.
Verdeediging tegen Alexander le Roux.
Het Leeven van den Kolonel Charters.
Een vertoog over drie beruchte Vrysteden.

De Leevens byzonderheden van Laureys Arminius, Robert Hennebo, Jakob Veenhuyzen, &c.
Twee vertoogen over de Zonden, &c.
Drie blyspellen, gedrukt te Breda. Twee Deelen.
Het Leevens bedryf van den gewaande Goudmaker, den Baron van Syberg.
De Voorlooper van den Antwerpschen Kourantier.
Don Francisco Bitterheilig en Dona Maria Mandol.

Cum multis aliis quae nunc prescribere longum est.

Hier zouden wy ons afscheid neemen van Jakob Campo Weyerman, berucht by zyn Konstpenseel en by zyn Pen. Indien zyn Leevensbyzonderheden van zyn Jongelingschap tot aan zyn Grysheid; ons niet in de hand kwamen waar wy die hier doen volgen.

[469; de bovenzijde van de pagina heeft een afbeelding van een rivier in een arkadisch landschap, "D.K. inv. R.Vinkeles sculp. 1769"]

EENIGE
LEEVENS BYZONDERHEDEN
VAN
JAKOB CAMPO WEYERMAN,
KONSTSCHILDER &c.

Ik zal geen begin maaken met de destruktie van troyen, om eenige byzonderheden myns Leevens af te leiden van dat onzeker tydmerk, zegt den Schryver van deeze Boekdeelen, en noch minder zal ik den Leezer verdrietig vallen in hem te onderhouden met eenige Kinderachtige passagien van myn eerste jeugd, volgens de loflyke [470] gewoonte der Fransche Memorie Schryvers, die doorgaans beginnen met de wieg, gelyk als den Trap des Ouderdoms, en met het Kloosterleeven eindigen, dat is het hek met een bus sluiten, om quansuis door de eenzaame leevenswyzen eeniger jaaren alle de gruwelen, zo in den Oorlog, twee Gevegten, als in het bevlekken van het Kuische Huwelyksbed gepleegt, schoon uit te veegen, en met den Hemel te liquideeren. Neen Leezer, ik zal de eer hebben van uw eenige aangenaame byzonderheden, my als Konstschilder, en niet als Student in de Godgeleerdheit, en in, de Geneeskunde, ontmoet voor te disschen, ik zal zonder uw gedult te vermoeien door een langdraadige inleiding kavalierement beginnen.

De beginsels der Tekenkonst heb ik geleert by den Bredaschen Konstschilder naderhand onderwees my Ferdinand van Kessel Schilder van den Koning van Polen, in de behandeling der olieverwen ten laatsten geraakte ik tot Antwerpen by den Bloemschilder Simon Hardimé, die voor zich zelfs een goed Schilder was, doch die het alderminste talent niet had om een leerling te onderwyzen, zo dat ik voor het grootste gedeelte myn konst ben verschuldigt aan myn eigen naarstigheit en aan vlytig Schilderen na het leeven. Zo dra als ik oordeelde te konnen flodderen op myn eige wieken trok ik van den Briel over naar Engeland en belande te Londen, daar ik aanstonds kennis kreeg aan eenige Nederlandsche en Brabandsche Konstschilders, welke kennis my zo noodig was, als een raazende Paap dienstig is op een Meyerysdorp, doch met 'er tyd ontsloeg ik my van dat doorluchtig gezelschap, dat zo na vermaagschapt is aan de Roomsche bend, als de Baronie van Breda grenst aan den Brabandschen bodem. Een eenig Brabander ver[471]koos ik tot myn vriend, genaamt Peeters, een verdienstig Konstschilder, die beide de beschouwelyke kennis en de practyk bezat in de Schilderkonst en die my onderwees in de houding, waar in ik zoo geverseert was, als een Kurassous planter geoeffent is in de beschavende geleerdheid. Myn eerste voorval was met den Ridder Godefried Knellert wiens Schilderyen of konterfytzels ik een tyd lang had gestoffeert, met bloemen en fruiten, vogels, en kruiden, van wien ik maar de helft voor myn Konst vorderde, achtervolgens dat ik wiert betaalt by andere Schilders, en die des niet tegenstaande, myn beleefdheit met een Lubeksche Zwynetrekkers ondankbaarheit behandelde. Dat geval luid aldus.

Een zeker Milord, die al overlang is nedergedaalt ter schimmen, sloot een verdrag met my om voor hem een Kamer te Schilderen bestaande in vier groote stukken negentien voeten in de hoogte, en tusschen de zeven en acht voeten in de breete, benevens een Schoorsteen stuk, en een langwerpig stukje boven de deur voor welke stukken, ik een somme van Hondert-en-twintig Ponde Sterlings had bedongen. Ik kogt daar op geplemuurde schilderdoeken, liet die opspannen, en begon naarstiglyk te ordonneeren, te doodverwen, en te Schilderen toen die Milord lust kreeg om zich nog eens voor zyn dood te doen Konterfyten by den Ridder Godefried, want hy was oud, en was getrouwt met een jonge Lady, twee een

naderent Sterflot voorbodende Komeeten. Zo dra was Milord niet gezeten om geportretteert te worden, of den Lubekker zogt een praatje en na dat hy zyn inlydings Predikatie over het weer en over het Kourantnieuws had uitgeput, vroeg hy aan zyn Lordschap; of hy noch niet had geresolveert om die Zaal, waar over Milord hem eenige tyd geleeden, [472] had geraadpleeg te doen beschilderen: die Pair des Ryks repliceerde, dat hy reeds met my een verding had gemaakt, en dat ik werkelyk bezig was met die stukken te bemaalen met bloemen, fruiten, vogels, dieren, kruiden, goude en zilvere Vaaten, en alzulke vrolyke voorwerpen. Zo dra als Godefried Kneller dat hoorde lei hy zyn palet en penceelen op een nabystaande stoel, en begon te balken, als een boere koster die een vreemde koe ziet graazen op het Kerkhof, en schreeuwde; Ha Milord, dat is een onvoorzichtig akkoort, indien ik de vryheit mag gebruiken van zyn Lordschap zulks te zeggen tegenwoordig is de Winter op handen, daar zyn noch schoone bloemen, noch fruiten, noch groene kruiden, waar door zich Campo zal moeten bedienen van geschilderde modellen van kapidoglios vruchtstafereellen, en dat zal zo wel niet uytvallen, dan of uw Lordschap hem die toneelen liet beginnen met de Lente, en eindigen met den Herfst, want niets overtreft het leeven. Het is waar, dat hy voor zo ver niet mistaste, maar dien dommekracht was, niet onkundig van myne leevenswyze, hy wist van my dat ik als een gebooren Engelsman leefde, dat 'er gevolglyk altoos te kort kwam, nooit overschoot, en dat ik zo min bestendig was tegens het uitstellen als een versch ontgonne Indiaansche juffer, zynde uitstel myn dood, en voortgang myn leeven, zo draa als Milord die doodelyke waarschouwing had gehoort, zont hy fluks zyn kamerdienaar die zyn rechterhand en zyn linkerman was, na myn logement, met eene interdiktie van niet voort te gaan met die stukken voor dat de aanstaande Lente het aardryk kwam vercieren met het Jaarlyks tapyt van veel koleurige bloemen. Geen Maartsche Donderslag klonk my ooit door de herssens met een verschrikkelyker geluit dan die onaangename postyding, [473] ik kreeg alzo veel koleuren als een bloemtafreel, en ik wist niet of ik droomde, dan of ik waakte, ook wiert ik niet wakker, dan om de rol te speelen van den raazende Roelant. Ik sprong op als een ontstooken vuurpyl, schopte eenige van die begonne Konststukken in stukken, ontleede de overigen met myn degen, brak de raamen, en dat ik die oefening der beeldstormers verzelde met eenige stopwoorden, die een ander ongeblankette verwenschingen zou doopen, zal den Leezer gemakkelyk konnen gelooven. Ondertusschen zat den kamerdienaar te kyken, als een verweezen Brit die, overtuigt van de gemeene wegen gerooft te hebben, zyn doodvonnis ontfangt voor de rechtbank van de Oldbaily: doch ziende dat ik een weynig begon te bedaren, sprak hy my vriendelyk toe, en verzogt my of ik hem wilde trakteeren op een fles Klairet? waar op ik fluks een fles met een paar gespoelde kelken liet boven komen, en in die bezitting zynde gingen wy te zamen zitten drinken. Onder die oeffening bedaarde ik allengs en begon eyndelyk eens hartiglyk te lacghen, over myn begaane Schilderyslachting, dat hy zo dra niet bespeurde, en daar uit eene aanstaande kalmte, op de ontstelde zee van myn ziel voorziende, vroeg hy my; Of hy dat Treurspel aan Milord zou rapporteeren in alle deszelfs omstandigheden, dan of hy het met een floers van stilzwygendheit wilde verduisteren? waar op ik repliceerde; dat het eerste my zo onverschillig was als het laatste, en dat ik my eer voor een slaaf zou verkoopen, en oversteeken na de Engelsche Westindien, dan een trosje Aurikulaas voor Milord, ik laat staan een gantsche zaal, te Schilderen, en dat ik hem anders niet had te zeggen. Waarschynlyk zal dien Hoveling van de Kleederkamer te bescheiden zyn geweest, als om den ouden Heer [474] met die onaangenaame boodschap te ontstellen, altoos ik heb 'er zedert niet na getaalt, en Milord die korts daar na hemelde had geen gelegendheit om my daar over zyn misnoegen te doen blyken.

Zo dra was dien Ongeluksboode niet vertrokken, of ik kleede my, en liet my in een huurkaros voeren na het huis van den Ridder Kneller die op dien tyd woonde onder de Gallery van Konventgarden. Milord was reeds vertrokken toen ik in zyn Schilderkamer trat, doch het gedoodverwt Konterfeitsel dat noch op den Schilder ezel stont, bragt op nieuws een gisting in myn pas bedaard bloed, derhalven bedankte ik den Lubekchen Konterfyter, voor den dienst die hy my zo onlangs had gedaan, in verontwaardigende termen, ik beloofde hem, van hem zulks te errinneren, zo dra als ik het geluk aantrof van hem op de straat, in het Koffihuis, of in een Wynherberg te ontmoeten. Den Chevalier Godefried poogde my in het begin te stillen, en hy beloofde my lafhartiglyk van my, eerstdaags eenige andere Bloemstukken voor een Milords Weduwe te laaten Schilderen; doch ten laatsten ziende dat ik al even bitter voortging in hem te dreigen en te schelden, rees hy ten laatsten op uit zyn Schilderstoel, en hy vroeg my met een nagebootste fierheid; of ik wel wist dat hy domestieken had, die niet zoude toestaan dat ik hun Heer zou mishandelen in zyn eigen huis, en dat hy maar een venster behoefde te openen om die te beroepe, en te doen opkomen, maar ik beantwoordde, die vraag in zulke beduidende termen, dat hy de vlugt nam in een nabuurig vertrek het welk hy na zich toetrok, waar

door ik de trappen afging, en dien ondankbaaren Lubekker Konterfyter voor het geen hy was liet berusten.

Veele ongemeene avontuuren heb ik gehad in Enge[475], zo ten opzigt van myn beroep als Bloemschilder, als uit hoofde van andere voorvallen doch dewyl ik my niet wil inlaaten in een langduurige oprekening van alle die byzonderheden te meer daar ik scheep kom voor Autheur van de Leevensbeschryvingen der Nederlandsche Konstschilders en Konstschilderessen, en niet Historieschryver van myne byzondere leevensgevallen zal ik het kort en goed maaken en dit Deel besluiten.

Einde van het Vierde Deel.

Jan Vleugels
JCW IN HET BUITENLAND II:
OEUVRE VAN/OVER JCW IN DE UNIVERSITEITSBILIOTHEEK GENT.

Signaturen en titelbeschrijving worden gegeven volgens de UB Gent. Waar een * vóór de signatuur wordt gegeven, is die van mij afkomstig: naar deze exemplaren zal wegens hun zeldzaamheid, onbekendheid, veronderstelde aantekeningen van JCW, etc., in de naaste toekomst een onderzoekje worden ingesteld.

Signatuur	Titel
GUS 130, NL 18N 225	Den Persiaanschen Zijdewever, Demokriets en Herakliets Brabandsche voyagie, De Hollandsche zinlykheyt, den Antwerpsche courantier, en de gehoornde broeders, benevens enige uyt het Grieks vertaalde gezangen van Anakreon, voorzien met de sleutel van het geheele werk. S.l., s.n., s.d, 8°. Onregelmatige paginering.
Let Ma-776	Idem [maar met tussenvoeging tussen "broeders" en "benevens": Den Maagdenburgsche Alchimist]. Breukelen, s.n. 1700. 5 dln. in 1 band.
A 1451	Amsterdamsche Argus. Amst. 1719. 4°. 3 vol. [Niet van JCW. JV]
H 1084 (4)	De bezwering van den desperaten Antwerpschen courantier. Blijspel. [Amsterdam], s.n., 17.., in 8°., 96 p.
H 1084 (5)	De gehoornde broeders, of het vrouwelijk bedrog. Klugtspel. [Amsterdam[, s.n., 17.., in-8°, 90 p.
H 1084 (2)	Demokriets en Herakliets pelgrimasie. [Amsterdam], s.n., 17.., in-8°, [6], 108 p.
	Demokriets en Herakliets Brabantsche voyage. Klugtspel. [Amsterdam], s.n., 17.., in-8°, [6], 108 p.
A 1449	Den Echo des werelds. Amsterdam, 1726. 4°. 2 vol.
* A 247	Den Echo des weerelds. Amsterdam, Hendrik Bosch, 1726-1727, 4°. 2 vol. Met schriftelijke aantekeningen van de schrijver.
BL 179	De voornaamste gevallen van den wonderlijken Don Quichot door den beroemden Picart den romein, en andere voornaame Meesters, in XXXI Kunstplaten, na de Uitmuntende Schilderyen van Coypel, in 't koper gebragt, Beschreeven. Hage, Pieter de Hondt, 1746. 4°.
H 1084 (6)	Eenige gezangen van Anakreon vertaalt uyt het Grieks. [Amsterdam], s.n., 17.., in-8°. 90-104 p.
Ph 135	De doorzichtige Heremiet, bespiedende door zijn verrerykende verrekyker, in het geheimste van zyn kluis, de verborgenste gebreken der menschen. Z.p., z.j. 4°.
A 1491	De doorzigtige heremyt. 'sGravenhage, 1730.
A 1452	Den Amsterdamschen Hermes. Amst. 1722. 2 vol.
A 1453	Den Rotterdamschen Hermes. Rotterdam, z.j.
A 1217	V. Historie van J.C.Weyerman. Z.j.
Hi 1007	V. Levensbeschrijving van voorname Nederlandsche mannen en vrouwen 1774-1783.

	Signatuur	Titel
	A 1448	De levens-beschryvingen der Nederl. konst-schilders. 's Gravenhage, 1729. 4 vol.
	A 4378	De levensbeschryvingen der Ned. konst-schilders en konstschilderessen ... Met de konterfeytsels der voornaamste enz. door J.Houbraken. Vol. 1-4. 1-3: 's-Gravenhage E.Boucquet, etc. 4: Dordrecht A.Blussé.
	GUS 168, 8 D 7-10	De levens-beschryvingen der Ned. konst-schilders etc. met een uitbreiding over de schilder-konst der oeden. 's Gravenhage, Bouquet & de Jongh 1729. 4 bdn. Pll.
	HI 1423, A 682	De zeldzaame leevens-byzonderheden van Laurens Arminius, Jacob Campo Weyerman, Robert Hennebo, Jacob Veenhuyzen en veele andere beruchte Personaadgien. Amsterdam, Barent Dass, 1738.
*	H 464	V. Levensgevallen (zeldzaame) van J.C.Weyerman. 's Gravenhage, 1756.
	A 669, A 4591	Zeldzaame levensgevallen van Jacob Campo Weyerman. 2e druk. 's Gravenhage 1763.
	A 1489	De snelziende Lynceus. Amsterdam 1748.
	A 1491	De voornaamste beweegredenen en omstandigheden die aanleyding hebben gegeeven aan Moses Marcus tot het verlaaten van den Joodschen en tot het aanneemen van den Kristelyke Godsdienst ... overgezet door Jacob Campo Weyerman in de Nederduytsche taal. Amsterdam z.j.
	A 1450	Den Ontleeder der gebreeken. Amsterdam 1724.
	A 1490	Het oog in 't zeil. Leyden, 1780.
	H 1084	Opdracht des tegenwoordigen dichters aan toekomende dichters. [Amsterdam], s.n., 17.. in-8° [14] p.
*	BL 6499	V. Philosoof (De slapende) in 't harnas gejaagt door den Goliath J.C.W. S.d.
	H 1084 (1)	V. Sententie van den hove van Holland tegens Jacob Campo Weyerman. 's Gravenhage 1939.
	120 B 36	Den vrolyke Tuchtheer. Amsterdam 1730.
*	H 1084 (3)	De Hollandsche Zindelijkheijt, Blyspel. [Amsterdam] s.n. 17.. in 8°, 100 p. (Bijgevoegd: Den Heremyt, een sprookje, p. 84-93. Het Klokje, een sprookje, p. 93-96. Het ondoenlyk bevel, p. 96-100).
	H 1084 (1)	Den Persiaansche zydeweever. Blyendent treurspel uit het Persiaans vertaalt. [Amsterdam], s.n., 17.., 140 p.

A.A.Sanders
EEN NAÏVE WEYERMAN [III]

In: Prosper Arents, Werk van Lode Baekelmans. Bibliografie, verschenen in de Verslagen en mededelingen [van de] Koninklijke Vlaamse Academie voor taal- en letterkunde, 1954, p. [483]-729, staat onder nommer

63 Lode Baekelmans // De Blauw Schuyte // [Houtsn. door Henri van Straten] // "De Sikkel" - Antwerpen // C.A.Mees - Santpoort // [1924] 24 x 16, [3], 42 blz.
Drukkerij: De Nieuwe Tijd, Amsterdam.
Met titelpagina en bandontwerp door Henri van Straten. Omsl.: zwart op lichtbruin. Een avontuur uit het leven van de jonge kunstschilder Jacob Campo Weyerman. Overdr. uit: GN; Juli 1924, Aug. 1924.
Br; 1924, 19:fl. 1.50 - Br; 1921-1925, 40. - BB; Maart 1925, nr. 544, fr. 9.

Br. = Brinkman, BB = Belgische Bibliographie;
en onder nommer

1105 De Blauw Schuyte; fantastische levenswijding in 3 bedrijven. - GN; Juli 1924, 1-31; Aug. 1924, 149-159.

GN = Groot Nederland.

NB. Ad 63 zie: cat. 333 [juni 1978] van Antiquariaat Brinkman, nommer 17, met afbeelding t.p., voor *f* 38,--.

Correctie: in [II] staat onderaan 76.06.06; dit moet zijn 78.06.06.
78.06.14

Riekje de Haan
OPVATTINGEN VAN JCW OVER JOURNALISTIEK IN DE PERIODE 1720-1730.

Het is niet gemakkelijk om in JCW's periodieken opmerkingen over de journalistiek te vinden. In de eerste plaats omdat zijn stijl nogal gekompliceerd is. Bovendien komt maar zelden de journalistiek als onderwerp aan de orde. Vaak wordt heel terloops een opmerking geplaatst over de journalistiek of over een journalist. Slechts een enkele keer wordt deze kwestie duidelijk aan de orde gesteld. Juist díe passages haalt Schneider (1) in zijn werk aan. Hij suggereert hiermee dat Weyerman veel meer van dergelijke uitspraken doet. Hierdoor hooggespannen verwachtingen worden snel teleurgesteld.
De opmerkingen die Weyerman maakt over de journalistiek zijn voornamelijk indirekt. Hij neemt meestal een auteur als slecht voorbeeld en overlaadt hem met beschimpingen. Door de verwijten aan het adres van deze 'kollega's' van Weyerman te 'vertalen' in opvattingen over de taak van een journalist heb ik toch wat materiaal bijeenvergaard. Soms verwijst Weyerman heel expliciet naar een bepaald nummer van een krant waar hij kritiek op heeft. Ik heb geen poging gedaan deze kranten te achterhalen. Het gaat me hier niet om de juistheid van Weyermans opmerkingen, maar om de aard van zijn opvattingen over journalistiek. Dat hij een weinig hoge dunk heeft van de periodiekenschrijvers van zijn tijd, moge blijken uit het volgende recept:
"Neemt vier dikvergulde kalfsleere banden vol Couranten, wast die met Ezels-zeep, en met water uit de Vergetelbeek, en na dat ze van 't Hoofd tot de voeten toe gezalft zyn, met olie geparst uit dulle Nachtschade, werpt ze dan in een Destileerketel, waar van de helm 't zoek is, want de vlugtste deelen moeten uitwaeszemen; en een schyver moet (gelyk als een Tovenaar) wonderen verrichten met een dood lichaam. Drie daagen en drie nachten zal deez' compositie met groote golven opzieden, als wanneer het klaarste uitgestort, en het drabbigste moet bewaart worden. Wanneer nu een Nieuwsschryver geresolveert is om de Lamp der Staatkundige met verschen olie te voorzien, moet hy smorgens vroeg zeven kopjes slappe Coffi vermengen en opsnuiven die geest zal dan zig uitbreiden rontom het brein (mits dat 'er eenig brein is) en aanstonts vint zig een schryver overstulpt met sprookjes van Monsters, Meisjes, Wortels, verslenste bloempjes, en geestropieerde overzettingen, al in reijen en in gelederen gestelt, om op een Vergaderplaats van een vel papier te verschynen" (2).

Na het lezen van Weyermans periodieken uit de jaren '20 van de 18e eeuw had ik een map vol citaten die betrekking hebben op de journalistiek. Omdat citaten op zich vrij onhandelbaar zijn, heb ik aanvankelijk elk citaat gekarakteriseerd. Hieruit bleek, dat sommige karakteristieken nogal vaak, andere slechts sporadisch terugkwamen.
Ik ben van de vooronderstelling uitgegaan, dat het aantal keren dat een bepaalde opmerking terugkeert iets zegt over het belang dat Weyerman aan die opmerking hecht. Hierbij moet echter wel opgemerkt worden, dat met name hetgeen Weyerman over Argus (3) zegt, vaak terugkomt, en veel weg heeft van gewoon 'pesten'. Hieronder volgen opvattingen van JCW over journalistiek; de volgorde wordt bepaald door de kwantiteit van het aantal opmerkingen ontmoet. Bij elke kategorie geef ik één of meer citaten ter illustratie. Het is ondoenlijk alle gevonden passages over te nemen (voor een opgave daarvan, zie de bijlage).

A. Een "Courant" moet een gevarieerde inhoud hebben. Dit eist van de schrijver een flinke dosis fantasie. Met name Argus wordt meermalen (in de Rotterdamsche en in de Amsterdamsche Hermes) verweten dat zijn periodiek vervelend en zonder inhoud is:
"Doch Argus, die, zonder consequentie, maar weinig favorite passietjes bezit, en als een oud Kastiliaan zyn graviteit bewaart, neemt geen exempel aan die variatie;

maar vertoont zyne wekelyksche papiere Komeet altoos in den zelve draaikring, en vereert in het bits of laf aan den gepynigden Lezer, als de provizie van zyn wintergraan opgesmuld is, liberalyk kaf en lege doppen" (Rotterdamsche Hermes 24 sept. 1720, p. 13-14).
Hem wordt de volgende raad gegeven:
"Vergader veel liever van tyt tot tyt aangename productien van de natuur; neem tot uw voorwerp een jonge spruit masculini generis, die door zestien à achttien lentestralen gekoestert, tot een vegetatief mensch is opgewassen; pluk die met alle hare naturelyke agrementen, dat zyn geaffecteerde spreekwyzen, valsche Fransche airs, nieumodische vloeken, noitgepasseerde liefdegevallen (ten ware eene nachtrescontre met mama's keukemeit of eene overjaarde Koppelaarster) gedroomde batailles en leugenachtige bravoures" (ibid., p. 14).
Direkt hiermee in verband staat de eis dat men als schrijver origineel moet zijn. Eigen vinding is erg belangrijk, klakkeloos overnemen wordt sterk afgekeurd. Dit betekent dat het uit den boze is te teren op hetgeen andere periodieken als nieuws brengen, zoals (alweer) Argus gewoon is te doen:
"[Argus] plundert de dagelykssche Postmaale van de Courant"
en even verder:
"Wel aan dan Argus, laat ons de Werelt niet langer misleiden door droombriefjes, of door hermaskerde Courant-perioden. Laat ons met iets ongemeens, en ongemeen behandelt, op Bato's Schoutoneel, opdonderen." (Amsterdamsche Hermes I, 19 mei 1722, p. 265-266).
Ook aan de klassieken moet men niet te veel vasthouden:
"Ik wil gaarn bekennen, (zegt den Ontleeder der Gebreeken) dat we wel Liefhebbers der Ouden, doch geenzins derzelver Copiisten moogen zyn; wy moogen wel een Gebed of een Vertoog opstellen, gelyk als zy hebben gedaan, maar wy moeten, hun Gebeden of Vertoogen niet uytschryven; door het eerste zouden wy ons met de Heydenen, en door het laatsten egaal stellen met de Overzetters." (Ontleeder II, inleiding).

B. Een 'Courantier' moet ter zake kundig zijn. Hij moet kennis bezitten over alles waar hij over schrijft. Het duidelijkst wordt dit geformuleerd in de Amsterdamsche Hermes II van 4 mei 1723, p. 251-252:
"De Nederduitsche Courant vereischt zo wel een uitgestrekte kennis aller taalen, als der nederduitsche taal. De Courant vereischt een Man, die het Nieuws, eenvoudig, getrouw, en beknopt, behandelt. Een Courantier moet weeten te spreeken over den Oorlog, zo ter Zee, als te land, en hy moet niet onbedreven zyn in de Landbeschryving, in de geschied-boeken, en in de geslagtreekening der adelyke Familiën. Hy moet ervaaren zyn in de staatkunde, in het Intrest der Vorsten, en in 't geheim der Hoven, en in de Zeeden en gewoontes aller Natiën. In 't kort, daar worden zo veel byzonderheeden, en zo veel weetenschappen Gerequireert in een Courantier, dat Hermes zig verwondert, hoe dat verscheide ongelekte schribbelaars zulks durven onderneemen."

C. Het latere gedrag van Weyerman zelf in aanmerking genomen is het opvallend dat hij zoveel waarde hecht aan de waarheid.
Vooral "Broeder Felix" (4) moet het nu ontgelden:
"Londen. De Ridder Francis Massam is alhier overleeden, in den ouderdom van 82 jaaren. O dat is groot jammer! zegt Hermes, want zo hy zyn levens pikdraat had uitgerekt tot zes-en-tachtig jaaren, dan zou broêr Felix hem hebben doen kraamen van een Dochter, gelyk als hy een oude Vrouw van Aresso, heeft doen bevallen van een Zoon. Waarlyk, de groote Felix is zo wel een Vroed-dokter, als een vroed Courantier! en dewyl de Wyzen, thans zo schaars zyn als versche kievits-eijeren, is Anubis van gevoelen, dat men dien door, en weder door misgeleerden Auteur, de Pen eens nieuwsschryvers moest ontneemen, om zyn geletterde vuist te beslaan, met de schryfpen van Pinto, Olaus Magnus, Simen de Vries, en zulk soort van prullen, die hun deuren en vensters dicht toesluiten voor de Waarheid, doch die hun Ziel, zo wyt als een leege hooischuur, dag en nacht, open zetten voor Almanakssprookjes, en voor tastelyke Onwaarheden. " (A'damsche Hermes II, 30 maart 1723, p. 214-215).
Een Courantier moet bovendien
"zonder zyn Courant te overlaaden, zyn Leezers een beknopte indruk van zyn nieuws, ongevoeliglyk [...] meêdeelen" (A'damsche Hermes II, 4 mei 1723, p. 256).
Dit laatste lijkt erg op een pleidooi voor objektiviteit!

D. Weyerman besteedt ook aandacht aan de stijl. In het voorwoord van deel I van de

Amsterdamsche Hermes kondigt hij aan een losse stijl te gaan hanteren en gebruik te maken van onregelmatige verzen. In de A'damsche Hermes van 22 sept. 1722, p. 415, bekent hij, zich te hebben toegelegd op een "beeldsprakelyke styl" om zich daarmee van anderen te onderscheiden. Hij houdt blijkbaar niet van een strak keurslijf. De stijl moet "eenvoudig" zijn. Het gebruik van vreemde woorden keurt hij af, evenals het gebruik van lange inleidingen en overdreven uitweidingen. Dat geeft slechts de onmacht van de schrijver aan.

"[...] want een Schryver, die zig van een langwylige Inleiding bedient, is egaal met een krachteloos Galant die de preliminaire punten van .... Vous m'entendez bien, afhaspelt, met een jonge Kamerduif, zyn Inbeelding moet eerst wat Speelens hebben, eêr dat het Kattespel ernst wort." (Ontleeder I, 17 april 1724 p. 217).

E. Het is de taak van een Courantier te stichten en te verlichten. Met name de kennisoverdracht is belangrijk.

"[...] ook past het een Courantier, om door het Wywater van een nette kondschap, den Duivel van Onkunde, uit het ligchaam der onbeleeze Leezers te verbannen." (Amsterdamsche Hermes I, 22 sept. 1722, p. 413-414).

En een aankondiging van Den Vrolyke Kourantier in De doorzigtige heremyt no 22, 21 februari 1729, p. 176:

"N.B. Onze Kourant zal de duystere plaatzen van sommige Nieuwsschryvers ophelderen, om, zo doenlyk is den Leezer in eene adem te stichten, en te verlichten."

F. Een zeer modern aandoende opvatting van Weyerman is de volgende: kwaliteit moet boven kwantiteit gesteld worden.

"Een Boom wort niet geacht om de Meenigte van Bladers die hy voortbrengt, maar hy wort geschat na den Qualiteyt van zyn Vruchten. Een Schryver die zonder Oordeel den eenen Riem Papier op den anderen stapelt, is niet in verdienste verheven boven andere Zywormen, die minder Bladers doorknaagen, geenszins; want het is de Qualiteyt, en niet de Quantiteyt van Stof die den Autheur opbeurt uyt het Stof." (Ontleeder II, 8 jan. 1725, p. 97).

Na deze globale indelingen blijven er nog een paar opmerkingen over de journalistiek over die niet direkt onder te brengen zijn. Het komt er echter op neer dat een schrijver zijn verstand moet gebruiken (en niet "Rym zonder Reeden" en "Onrym zonder Geest", A'damsche Hermes I p. 265) en dat men, als er een "ernstig Nieuwspapier" wordt nagestreefd, zich moet richten tot verstandige lieden (A'damsche Hermes I p. 391-392).

Bovendien levert Weyerman kritiek in de A'damsche Hermes II p. 252 op het feit dat over het algemeen de schifting van goed en slecht nieuws onvoldoende plaats vindt. Tenslotte veroordeelt Weyerman in De echo des Weerelds I p. 5 de schrijvers die slechts publiceren uit eigenbaat:

"Want alhoewel de meeste Schryvers voorgeeven wanneer zy een Traktaat op het Weefgetouw der Drukpars zetten, dat het ter Liefde geschiet van hun Tydgenooten, en dat zy enkelt doelen om die te stichten, te onderwyzen, of te vermaaken, het is onwaar, en hun voorgeeven is valsch, zy pompem om het Hoofd boven het Water der nootzaakelykheyt te houden, het Geld is de Leus, en Eygenbaat is het Wachtwoort aller Schryvers."

Het is opvallend dat Weyermans opmerkingen over de journalistiek, al dan niet terloops geuit, schaarser worden naar mate de tijd verstrijkt (5).

Aanvankelijk gaf Weyerman in zijn periodieken regelmatig nieuwsberichten. Na Den Ontleeder der Gebreeken (1724-1726) zijn deze vrijwel geheel verwenen. Weyerman hield zich nog voornamelijk bezig met het vertellen van sprookjes en het schrijven van toneelstukjes.

Verder valt op dat niet in iedere door mij aangebrachte kategorie alle periodieken evenredig vertegenwoordigd zijn (zie bijlage). Alleen in de A'damsche Hermes komt elke kategorie aan bod. Daarin formuleert Weyerman ook zijn meer algemene kritiek op de journalistieke praktijk van zijn tijd, zonder dit steeds aan bepaalde personen op te hangen. In de R'damsche Hermes en de A'damsche Hermes dl. I gebeurt dat nog wel veelvuldig. Argus en Broeder Felix worden door Weyerman gebruikt om zich tegen af te zetten. Zij krijgen voortdurend hetzelfde verwijt te horen: zij zijn fantasieloos!

Door deze eerste twee periodiek-jaargangen krijgt kategorie A, het belang van de fantasie, m.i. teveel gewicht. Er wordt telkens gerefereerd aan een paar Courantiers die het in de ogen van Weyerman niet goed doen, maar aan een algemene opmerking

over het belang van fantasie in een periodiek komt hij niet toe. Belangrijker lijkt mij kategorie B: een journalist moet ter zake kundig zijn. Een aanwijzing daarvoor zie ik in het citaat dat ik daarbij gaf. Uit de formulering spreekt een grote ernst. Hij vindt het werkelijk schandalig dat de praktijk zo anders uitpakt dan hij noodzakelijk vindt. Dit citaat wint aan overtuigingskracht omdat het een algemene beschouwing betreft over de journalistiek en niet zo maar een aantijging is tegen de een of andere courantier.
Ook aan kategorie C hecht ik veel waarde. In een periode van vijf jaar (1721-1725) maakt Weyerman herhaaldelijk opmerkingen over de noodzaak om slechts waarheden te schrijven. Hoewel de ppmerkingen van Weyerman in een aantal gevallen persoonsgericht zijn (voornamelijk Broeder Felix), geeft Weyerman ook dikwijls algemene kritieken (6).
Kategorie D en E lijken me veel minder belangrijk. De opmerkingen die Weyerman over stijl maakt, zijn heel verschillend. Het is niet mogelijk een duidelijke stijl-opvatting hieruit te destilleren. In elk geval lijkt hij erg tegen het opleggen van een bepaald keurslijf te zijn. Hij wil zich vrij voelen om te schrijven zoals hij zelf wil. Bovendien keurt hij het zeer af om moeilijke woorden te gebruiken. Dit is slechts een poging om de eigen onmacht te verbergen.
Weyerman komt een paar keer terug met de opmerking dat een schrijver moet stichten en verlichten. Hij kent een courantier blijkbaar een opvoedende taak toe.
Kategorie F is te klein om daar iets zinnigs over te kunnen zeggen.

Het lijkt me gerechtvaardigd de nadruk te leggen op de kategorieën B en C: Weyerman vindt dat een journalist zijn artikelen moet schrijven met een grondige kennis. Hij moet 'all-round' zijn (7). Bovendien moet een journalist eerbied hebben voor de waarheid. Dus geen feiten verdraaien om leuke artikeltjes te kunnen schrijven. Dze opvatting van Weyerman over de journalistiek past volgens mij ook heel goed bij on eigen tijd. Evenals misschien de volgende verzuchting:

"Maar laat ons nimmer na 't onmoogelyk verlangen,
Zegt Hermes, want het is te laat,
Dat men om 't Noenmaal roept, als 't na den avond gaat.
Het moest een baas zyn, die, die Hekken zou verhangen"

(<u>A'damsche Hermes</u> II p. 256-257)

<u>Noten</u>

(1) M. Schneider. De Nederlandse krant. Van "Nieuwstydinghe" tot dagbladconcentratie. Derde herz. dr. Amsterdam 1968.
(2) Amsterdamsche Hermes, deel 2, no 4, 20 okt. 1722; in oorspronkelijke tekst geheel gekursiveerd.
(3) Argus: Amsterdamsche Argus. Weekblad (25.5.1718 tot 19.8.1722). 5 dln. Auteur is Hermanus van der Burgt. Begin 1724 veranderd in de Bataafsche Proteus.
(4) Broeder Felix: Felix de Klopper, koffieschenker en uitgever van de Ordinaris Courant der Stadt Leyden.
(5) De door mij gelezen periodieken van Weyerman in chronologische volgorde: Rotterdamsche Hermes 1720-1721, Amsterdamsche Hermes 1721-1723, Den Ontleeder der Gebreeken 1723-1725, Den Echo des Weerelds 1725-1727, De doorzigtige heremyt 1728-1729, Den vrolyke Kourantier 1729.
(6) Zie b.v. de A'damsche Hermes, deel 2, no 32, 4 mei 1723, p. 256.
(7) Ibid. p. 251-252.

BIJLAGE
Hieronder volgt een opsomming van de plaatsen waarin opmerkingen van Weyerman over de journalistiek door mij zijn aangetroffen, in de bladen genoemd in noot 5.

A. R'damsche Hermes	p. 13-14	no 4, 24 sept. 1720
	p. 47-48	no 12, 22 okt. 1720
	p. 240	no 37, 27 mrt. 1721
	p. 274-275	no 42, 7 mei 1721
	p. 324	no 48, 19 juni 1721
A'damsche Hermes I	p. 6	no 1, 30 sept. 1721
	p. 96	no 12, 16 dec. 1721
	p. 214	no 27, 31 mrt. 1722
	p. 265-266	no 34, 19 mei 1722
	p. 313-314	no 40, 30 juni 1722

	p. 351	no 44, 28 juli 1722
	p. 415-6	no 52, 22 sept. 1722
Ontleeder der Gebreeken I	p. 185	no 24, 20 mrt. 1724
	p. 378	no 48, 4 sept. 1724
II	p. 6	inleiding
Vrolyke Kourantier	p. 187	no 1, 7 mrt. 1729
B.Rotterdamsche Hermes	p. 316	no 47, 12 juni 1721
Amsterdamse Hermes I	p. 96	no 12, 16 dec. 1721
	p. 265	no 34, 19 mei 1722
	p. 408	no 51, 15 sept. 1722
II	p. 216	no 27, 30 mrt. 1723
	p. 251-2	no 32, 4 mei 1723
	p. 289	no 36, 1 juni 1723
	p. 311-2	no 39, 22 juni 1723
Echo des Weerelds I	p. 177	no 23, 8 nov. 1725
C.Rotterdamsche Hermes	p. 412	no. 59, 4 sept. 1721
Amsterdamse Hermes II	p. 214-5	no 27, 30 mrt. 1723
	p. 256	no 32, 4 mei 1723
Ontleeder der Gebreeken I	p. 16	no 2, 18 okt. 1723
	p. 60	no 8, 29 nov. 1723
	p. 345	no 44, 7 aug. 1724
	p. 377-8	no 48, 4 sept. 1724
Echo des Weerelds I	p. 23-24	no 3, 8 nov. 1725
D.Amsterdamse Hermes I		voorwoord
	p. 415	no 52, 22 sept. 1722
II	p. 256	no 32, 4 mei 1723
	p. 273-4	no 35, 25 mei 1723
Ontleeder der Gebreeken I	p. 217	no 28, 17 april 1724
	p. 284	no 36, 12 juni 1724
E.Amsterdamse Hermes I	p. 96	no 12, 16 dec. 1721
	p. 413-4	no 52, 22 sept. 1722
II	p. 252	no 32, 4 mei 1723
Ontleeder der Gebreeken II	p. 400	no 50, 24 sept. 1725
Doorzigtige Heremyt	p. 176	no 22, 21 febr. 1729
F.Amsterdamse Hermes I	p. 415	no 52, 22 sept. 1722
Ontleeder der Gebreeken II	p. 97	no 13, 8 jan. 1725

Red.
RIJKSMUSEUM

Het stilleven met bloemen van JCW dat vroeger in de catalogus van het Rijksmuseum onder no 2675 gerubriceerd stond, heeft in de nieuwere catalogus (Pieter J.J. van Thiel e.a., All the paintings of the Rijksmuseum in Amsterdam. A completely illustrated catalogue. Amsterdam 1976) een ander nummer, A 1302, gekregen. Het gaat vergezeld van de volgende annotatie:
"Jacob Campo Weyerman, Breda 1677-1747 The Hague [afbeelding] A 1302 Still life with flowers. Stilleven met bloemen. Panel 52 x 41. Signed Weyermans. PROV Presented by Jonkheer Victor de Stuers, The Hague, 1886 LIT Warner 1928, nr 113a. Exhib cat Boeket in Willet, Amsterdam 1970, nr 42, ill. Mitchell 1973, p. 259, fig 381" (p. 603)

[Warner = R.Warner. Dutch and Flemish fruit and flower painters. London 1928.
Mitchell = P.Mitchell. European flower painters. London 1973.]

MEDEDELINGEN VAN DE STICHTING JACOB CAMPO WEYERMAN ("Het JCW") no 7, september 1978.
Herengracht 330-336, Amsterdam

Red.
PERIODICAL POST BOY REVIV'D

In verband met de vormgeving van het grootste deel van JCW's oeuvre, is het wellicht nuttig JCW-adepten te wijzen op de volgende aankondiging verschenen in de Times Literary Supplement van 14 juli 1978, p. 798:
"Periodicals Before 1800.
Sir, - The Periodical Post Boy Reviv'd, a newsletter for all those interested in periodicals published before 1800, will begin publication in 1979. "I therefore ernestly desire all Persons, without Distinction, to take it in for the present Gratis." Please send your name and address, items of news, brief notes, queries, announcements of work in progress, and bibliographical notices of works published or papers given, with brief annotation, to either of us.
ROBERT B. WHITE, Jr.
Department of English, North Carolina State University, Raleigh, North Carolina 27650.
ROBERT N. GOSSELINK.
Department of English, University of Waterloo, Waterloo, Ontario, Canada N2L-3G1."

Camiel Hamans
EX. KONSTSCHILDERS

In de Bayerische Staatsbibliothek München, Ludwigstrasse 16, is blijkens de handgeschreven katalogus, Librorum Impressorum Bibliothecae Regiae Monacensis dl. 56 p. 9, daarin aanwezig (onderstreepte cijfers zijn later met een blauwe pen toegevoegd):
"Weyerman Jac. Campo De Levens-Beschryvingen der Nederlandsche Konst-.childers Voll. III 1.2.3.4. (Belg.) 1729/69 1.2.3. 1729 4. 1769 Formaat 4° Sign. Biogr. C.170". Met potlood is op dit fiche hierachter toegevoegd: Hbks.

Barbara Sierman
DE CHIMIST DER ZOTHEDEN

In de catalogus van pamfletten aanwezig in de Rijksuniversiteitsbibliotheek te Groningen van G. van Alphen (1944) vond ik onder nummer 1313 de volgende titel: De Chimist der Zotheden. Geschreeven (niet uitgeschreeven) in den smaak van Jacob Campo Weyerman.
Het tijdschrift bestaat uit vijf nummers, die allen ongedateerd zijn, maar verspreid gebonden zitten in een convoluut, met werken voornamelijk uit 1770. Achter het vijfde nummer van de Chimist zit een Ontleder van den Chimist der Zotheden. onder de Zinspreuk. Vive la liberté de la plume. Direct bij lezing valt het op, dat de anonieme auteur duidelijk pogingen heeft gedaan - ruim twintig jaar na diens dood - de schrijftrant en beeldspraak van Weyerman te imiteren. Qua opbouw vertoont het tijdschrift overeenkomsten met bijvoorbeeld de Vrolyke Tuchtheer: het beginnen met een klassiek citaat, het invoegen van brieven en sprookjes, advertissementen met de aankondiging van de inhoud van het volgende nummer.
Omdat dit soort vondsten alleen via het toeval tot stand komen, leek het tijdschrift mij belangrijk genoeg voor een plaats in de Mededelingen. Later wil ik nog terug komen op punten als de overeenkomsten met Weyerman, de anonieme auteur en het mogelijk verband dat er bestaat tussen dit werk en de andere werken uit de convoluut.

[[1]]

DE
CHIMIST
DER
ZOTHEDEN
N° I.

GESCHREEVEN
(NIET UITGESCHREEVEN)
IN DEN SMAAK VAN
JACOB CAMPO WEYERMAN.

De Weduwe J. van Egmond adverteerd dat regulier alle Maandagen by haar zal worden uitgegeven de CHIMIST DER ZOTHEDEN; En zullen de Exemplaren Woensdags by den Boekverkoper R. BEBINGH te Groningen te bekomen zyn.

[[2]]

DE
CHIMIST
DER
ZOTHEDEN
No. I.

Quidquid agant homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farago libelli.
JUVENALIS.

Ik ben geen Pythagoras, hoewel hem sommige den uitvinder van het vurig Ambacht der Chimie maken; nog minder denk ik gebilletteert te moeten worden op de Corps de Guarde der Argonauten, hoewel andere die Kabauters, substututen en leerjongens van Vulcaan menen te zyn.

Maar of dit alzo waar, zweer ik, (foi d' bonnete homme) dat myn voornemen niet is om voor den grimmigen Donderaar blixems en compagnie te helpen smeeden om de Walburgs Campioenen van boven neder te rameyen; al heel niet! ook is myn Alembic minder groot als de hitte van een ankersmit, en minder spatieus als de conscientie van een regtsgeleerde, en derhalven by slot van rekening niet bekwaam om in de fabryk van Brontes gebezigt te worden.

De Chimist zal dan zig zelven kennen, en op vogels van lager vlugt asen, en die niet van onderen als een Mineur, neen zegt de Chimist, maar van boven als een havic de harddravers der Schuimgodin, zoeken. (3)

Maar á propos van 't onderzoeken? vraagt er iemand ruim zo yverig voor vryheid van conscientie in 't harnas geklonken als Pater la Chaise, voor de zuiveringe van Vrankryk, weet gy wel eens wat onderzoeken en een onderzoeker is, dat gy uw dus vermeetel in dit net van Mulciber verwart? Naar ik merk zyt gy in 't minste geen Stoicus, wyl gy de korst van die potpastey reeds begint te ontginnen alvorens de naam verklaart te hebben. Om nu die blixemstraal door 't luiden van een klok af te keeren, zal de Chimist zyn gantsch Stookhuis tot zyn kolen toe doorsnuffelen, en dan zien of hy hier of daar enig tin kan oplopen om de windbussen der keelen, die door lasteren reeds heesch zyn, toe te zoldeeren.

Een onderzoeker, zegt de Chimist, wort by de Franschen (un Espion) genoemt, by de Latynen (Explorator,), by de Grieken ([spekou latoos]) en daar mee is 't uit! Maar zagt by de Spanjaarden, Heer Onderzoeker, by de Spanjaarden hebben uw conscientie dwingende confraters een vry hoger prys uit de lottery van agting getrokken, want Don Franciscus Torrignon speelde in de voorleeden Eeuw de rol van Lodewyk den Veertienden in forma te Saragossa, en bleef niettttegenstaande die geweldenary bevryt van het hondige vonnis (dat den armen Hertog Everhard om een diergelyke mascarade wiert opgelegt van Keyzer Coenraad den eersten) te ondergaan. En die gestrenge Onderzoeker heerschte zo volstrekt op lyf en ziel der Spaansche Dames, als de tegenswoordige Onderzoeker op de leeste van een Walburgsche schoonheidt eertyds heerschte, en nu misschyn.. maar zagt, dek toe de pot, daar is paling in, en maak dat het kind taat ziet, En wat raakt den Chimist de Bedevaarden des onderzoekers, dewyl hy zelfs bekent dat Hem aan zyn verdorventheidt weinig gelegen leit. (4)

Evenswel waarschouwd de Chimist de Drukkers en Boekverkopers, dat zy zig wagten om in handen van het heylig officie te vallen, want de Chimist verzekert hen op de eer van een stofscheyder dat zy, hoe toleratnt zyn tolerante Eminencie de onderzoeker ook mag zyn, zy al winig tolerabiler zouden getrakteert worden als de ryke Joden te Sevilien; als de ketters op het feest van Auto da Fé te Lissabon; en als de vroome Hermes van zyn boerschen Antgonist.

Het zoude tegens de discretie van een wel discernerent stofscheyder zyn, zegt de Chimist, indien ik myne, van alle partyzugt discrete lezers, het aardige sprookje, daar ik op dit Chapitre, oor en ooggetuige van was, niet [chumikoos] gediscerneert mede deelde. Onlangs bevond ik my in een gezelschap ruim zo eenstemmig van compositie als het collegium pietisticum van gevoelens, of als de Rusticus Orthodoxus van styl. Een zeeker snoeshaan die van den hooftschedel af tot de voetzole toe een kinderbeul was

(gelyk de Chimist by gerugt gehoort heeft) of schoon opgefokt tot een bandrekel der geregtigheid, had al veel meer tot staving van zyn geleerde naam in te brengen, als een dolend Esculaap tydt en woorden t' zoekt maakt om de beurssen van zyn patienten te leegen, en door middel van de daar uit overgehaalde slavedo, (dat is in Walburgs Latyn goud) zyn maag, die ruim zo ledig is als zyn hoofdt te renforceeren, teegens den honger die met vloeyende Sorites opponeert. Deze gladiateur van Astrea's Schermschool, begon reeds verscheiden mouvementen en apels tegens den armen Hermes te maken, en scheen hem sans cartier te willen assommeren, malgré la tolerance. Ik vattede de party op van Hermes, min liefdens als waarheids halven, en antwoorde dien Dionysius van Syracusen dat hy de facto toonde in het uitbeytelen van Latynsche vaarsen minder ervaren te zyn als de Bisschop in de Toleran(5)tie, en dat wyl de Chimist zig alle moeite des werelds gaf om zyn gesnap, al immer zo aangenaam als een ratelaars serenade, zonder o! of wee! te zeggen, aan te horen, hy zig ten minsten ten opzigt van Hermes, vry tolerabiler dan de tolerantie zelve, meer behoorde te tolerabiliseeren. Maar het is een slegt voerman die het spoor byster wort, en een goed Student verandert zelden van Systema, dog de Onderzoeker zal deze kleyne uitstap den Chimist ligtelyk vergeven, wyl hy die pelgrimasie onderneemt zonder alvoorens een Marsch-route van den Onderzoeker afgewagt te hebben, die hy in 't einde van zyn laatste vertoog aan de gaande en komende Man belooft heeft mede te deelen: maar den Chimist had daar geen patientie toe, en dit is de reden, Iezers! waarom hy zo dikwyls van discours verandert als de Onderzoeker van Boekverkopers, die hy zo roekeloos exponeert om met een Schanskorf van Onderzoekers beladen te blyven, als de Zedenmeester zig zelfs aan het verraad van zyn Schryftrant, blood steld, O! tempora, O! mores, O! frigidi Consores!

Voor het overige zal de Chimist, die zyn Lezers onder geen pakhuis van vertoogen denkt te begraven, nog zelfs niet onder het nieuw opgerechte Vry-Corps begeert gestoken te worden, die branders van tweedracht vlot en zeyl vry laten dryven, op hoop van geen formeel onderzoek der conscientie van voor of tegen party te ondergaan, genoodzaakt te worden, want een weekelyks Chimist is zelden genoeg gefortificeert tegens een perpetuel onderzoek, al immer zo scherp als het placcaat der Inquisitie van Philippus den tweeden daar de grimmige Spanjaarden voor een koppel eeuwen de Conscientien der Nederlanders zogten door op te ligten, als nu de Inquisiteurs en Catoos de beurssen der Walburgers, en het Credyt der Boekverkopers; welk kunsje zy fixer schynen te hebben als Juffrouw Gaarn-mooy (6) het bewaren van haar renommée en de agtinge van haar Minnaars. Koekoek!

Voor 't overige, zeggen Auteurs, die zo schrander zyn als de Medgezel van sint Antonie, ontbreekt my de tyd om meer te pennen; maar de Chimist zegt dat des drukkers tyd te kort is om de zyne uit te rekken; en om niet op zyn Onderzoekers te werk te gaan, dat is op zyn woort staan als een hoveling op een belofte, of als Juffrouw Gaarn mooy op haar eer, zal hy deze Ariadnes draad aangelegt door de verontwaardiginge, en afgesponnen door de verbeeldingskragt, laten aflopen, de klos mag dan vol zyn of niet: want de Chimist heeft nauwlyks uit al de onzuiverheden die hy thans met een Etnaas vuur gestookt heeft negen Guldens en een half aan klink klaar goud konnen uitbranden, welke somma nogtans door een lid van de Boere Studeerkamer in de waagschaal is gestelt om het gros der proseliten baloorig te maken met een vertoog zoo aangenaam aan de ooren van een beschaafden, en slegts half geleerden Lezer als gevaarlyk voor de lepelbladen des Auteurs. Hier mede dagt de Chimist het vuur van zyn Alembic in te raken, dewyl hy de onzuiverheden die het gout zo zeer bedekten als de schimmel en het roet de boeken van een jarig Student vernissen; reets verbrant agte te zyn. Wanneer op 't aller onvoorzienst op de deur van zyn stookhuis wiert geklopt, en dat kloppen viel hem zo lood zwaar op de maag als een gepaste redenvoeringe op de conscientie der muitelingen. De Chimist opende de deur, vrezende om met onaangename gasten gescheept te mogen worden, die als springhanen in den oogst dikwyls zyn kamer komen innemen by usurpatie en zyn tyd t'zoek maken by arrogantie; maar neen hier van bleef de Chimist voor ditmaal schoot vry, en het kloppend voorwerp was de meyd van een zyner Vrienden, die, na een Walburgs compliment uitgegilt te hebben hem de volgende portative overgaf. (7)

EEN
BRIEF

HEER CHIMIST:

Dewyl ik onderhands onderigt ben dat gy uw reisvaardig maakt om met een vertoog uit den schoot der golven te komen opborrelen, over dewelke allerhande zoorten van winden thans den baas spelen als Linguisten, heb ik my, eers, pligts, en vriendschaps halven genoodzaakt gevonden, om uw te adverteren, insusureren, en met dezen te nuncieeren dat alle naamloze Schryvers van wat rang, order, of qualiteit hun ongedoopte ook

mogen zyn, op de lyst van 'sDuivels windasen zyn geënrolleert; de naam en hoedanigheid van den monster Commissaris die deze hachlyke expeditie op zig genomen heeft, zal ik uw tegen primo Huny 1819 nader mandeeren.

Vaar wel, en stook lustig.
Uw Vriend.
Diederic SANS-SOUCI.

De Chimist stont zo verstelt op 't horen van deze tyding, als de Snyder Pofgraag op de onverwachte èchappade van een zyner debiteurs, en was zyn vuur niet reets bedolven geweest onder een zandzee van Veenpoeder, als thans de waarheid en de liefde begraven liggen onder een misthoop van vergetelheid en eigenbaat, hy zou ogenblikkelyk als een Cyclop aan 't werk gevallen zyn, om die onderaardsche missive te stoken met meer vuur en yver dan ooit een verminkt Duëllist van Cypres strydperk gestookt is geworden door raad en daad van Doctor Schouwburg. Maar de gezegde redenen verbeiden my de hand aan den smeltkroes te slaan!

Vaar wel. (8)

ADVERTISSEMENT

Verwagt aanstaande week een formeele stokinge over die vurige brief, den welken de Chimist zodanig zal bakeren in den schoot van zyn fornuis, dat 'er rook, asch, en vonken zullen afstuiven. [9]

DE
CHIMIST
DER ZOTHEDEN.
No. 2.

Summa eludere occasio est mihi nunc Senes.

TERENT.

Dat de schoonheid minder in het beschoude onderwerp dan in een zekere betrekkinge tot den beschouwer gelegen is, is een waarheid thans zo bekend onder de Wysgeren, als de doorzigt en onzydigheid van den Zedenmeester onder de Lezers die hun mond met een praeservatif tegens alle 't zamensweeringe hebben uitgespoelt; en hier uit trekt de Chimist der Zotheden dit gevolg. Dat 'er anders niets vereyscht word om voor geleerd, deugdzaam, en verstandig gehouden te worden, dan zyn manier van uitdrukken en denkens aart te rigten naar het voorschrift der genen die van het gemeen voor lieden van de bon-gout gehouden worden. Gelukkig zyn de Dames, zegt de Chimist, die zig door middel van blanketzel, naar alle tronie-moden weten te conformeren, gelyk als een Fransman naar alle verdiepings van humeuren by den geenen, daar hy een middagsmaal Salva pecunia heeft geconquesteert.

In deze gedagten zat de Chimist, zo verward als een Defendens die in een sluitreden in Ferio hangen blyft, of als een mug in 't Kanefas van Arachnes kroost, toen zyn gedagten onvoorziens vielen op den brief, of liever op de constitutiie bul van zyn Vriend Sans-Souci. De Eacus die dit bloedig vonnis tegen alle naamlose Schryvers heeft uitgebasuint, schynt min ervaren te zyn in de gronden der digtkun(9 [ipv. 10; telling blijft verkeerd t/m 33])de als de grote Maro, zegt de Chimist. Die Poëet liet zig niet om den tuin leyden, als Annibal na den slag van Canes; Neen! hy hield streek als een Vriesche schaatsryder. Het schone veld dat zig voor zyn oog opdeed in het ryzende Carthago; de droefheyd van Dido toen Eneas uit haare lammer bouten door het onverbiddelyk noodlot bon-gré mal-gré gerukt wierd; de schoonheyd der Elysesche velden; de akeligheyd van den swarten Styx; de wreede straffen der ongelukkige borgers van dat Schlaraffen land; de Vriendschap van Latinus; de schoonheyd van Lavinia; de dapperheyd van Turnus waren niet in staat om hem zyn dolenden ridder uit het oog te doen verliezen: en om die reden staan d'Odyssea van Homerus ver boven d' Illiada geboekt by den Chimist. Maar de Verwerper der Schryvers maakt een afwending als Scipio Africanus, toen Annibal te Capua zig ophield met brassen en slampampen, als wagthebbende Walburgers, in zy' gekleed het ampt dat eertyds de Tienmannen* te Romen, echter met die uitzonderinge van daar toe door Raad nog volk verkoren te zyn. Toen Philippus van Macedonien de hoofden zyner vyanden zo gemakkelyk had weten af te knippen in een bloedige slag, als Taquinius de maankoppen in zyn hof buiten de Ooster Poort; sprong en tierde hy als Juffer Gaaren-mooy op een bruiloft á l'Hebreue: maar een grys Philosoof (dat zyn de luyden die 't land verhuuren) betoogde als een vierde Cato, want, om als een derde te zeggen zou het point d'honneur van den Zedenmeester te na gesproken zyn; hy betoogde hem dan, als een quotusqunque Cato, dat het hem, die als een Agamemnon gestreden had, niet paste lugt-sprongen te maken als een Fransche Baladin. De gestrenge Rechter

* Decemviri Reipublicae judicabant sine provocatione, non ut alii judices qui in ferendis sententiis tantum dicebant sibi ita videri.

der (10) ongedoopte pennebeulen, gebruikt een vry langer springstok als de Koning Philippus; want de laatste wierd van een Koning slegts Dansmeester, maar de eerste word van een Moses een Simi, en vloekt regts en lings in 't hondert om, zonder te weten waar of wien de bom treffen zal. Tusschen een Philozoof nu, en een Stofscheyder, zegt de Chimist der Zotheden, is minder onderscheyd als tusschen het gedrag der twee zo even gestookte Kabouters. Laat de Chimist dan de plaats van den Griekschen redenaar, of Philosoof, wat weet ik het, vervullen, en den buitensp origen regter weder tot zyn vorige verdraagzaamheid en toegevendheyd te rugte brengen.

Ridendo dicere verum, quis vetat?

Diergelyke luchtsprongen zyn de middelen waar door zommigen het flerecyn van verstand en wil, die twee vleugelmannen van 's menschen Ziele, verraden, want de eerste stiksiende zynde, gaat de tweede mank. Indien zig een legioen papier bedervers minder met het Regt der Natuur bemoeiden, en zig slegts met het gebruik der voornaamste konstwoorden vergenoegt hielden, als de onwetende Esculapen, mogelyk zouden zy voor kenners dier wetenschap de tol-brug passeren. O! hoe waar is het spreekwoord: si tacuisses, Philosophus mansisses. Men verhaald dat by het bouwen van de Pont-noeuf te Parys, een zeker baviaan der Architectuur, die op 't afgeval der konst aasde, als de moderne Poëten den Gradus ad Parnassum affourageren, zyn ongewyde poten mede in 't neteldoek der konst begon te steken, terwyl de werklieden bezig waren om het horologie van hunne magen op te winden; en hy scheen het begonnen werk met meerder zorg en vlyt te meten en te hermeten, als ooit een halfgebakken Poëet de Syllaben van een Hexameter, dat hy niet op een ander buit heeft gemaakt. De werklieden dagten hem een kenner der bouwkunde te zyn, en verzog-(11)ten hem derhalven om de portie met hen voorlief te nemen á la familliere, en wyl dit de magneet was, die dit instrument derwaards getrokken had, vloog hy schielyker toe op die gewenste aanbieding als Juffer Loopgraag op het gefluit van een Student. De maaltyd geëindigt zynde, wierd hy gelyk anderen naar zyn gevoelen omtrent de aanlegging van dit gebouw gevraagt: die arme hals die zo beteuterd was als een Opponens die 't aan tegenwerpingen ontbreekt, antwoorde met een gehuurde graviteit: Waarlyk myn vrienden, gy hebt wel gedaan van de zuilbogen over dwars, en niet over lang onder de brug gemetzelt te hebben. Had zig nu de arme hals van onder 't Kanon der konst geretireert, waarschynelyk zou hy nooit in de hinderlagen van dit examen gevallen hebben, daar hy met langer neus af kwam als een Salet jonker die geweigert word een Venus t' huis te geleiden; of als de strenge verwerper der naamloze Schryvers door 't openbaar worden van zyn blinde partyzugt.

Dit prevelde de Chimist by zig zelven als een Klooster kat haar pater noster, wanneer, zyn stookhuis zo vol zynde van damp als de Conscientie van een lasteraar vol scheldwoorden is, hy resolveerde om een luchtje te gaan scheppen á la Françoise. Nauwlyks had hy zig vier tree en een half aan de Walburgsche lucht geëxponeert, of een schandvlek des menschelyken geslagts (dat is te zeggen een Contrazendeling) schoot hem loefwaarts op zy en wist hem te bepraten om met hem te gaan. Wist gy nu lezers! waar dar Satans instrument den Chimist wel bragt. O Dood! in een Walburgs Coffyhuis. Daar was nu de kool gaar, en 't scheelde weinig dat de Chimist niet voor zyn leven te vrezen had. Evenswel scheen die Cajafas vergaderinge den Chimist met alle tekenen van heuschheid te komen ontfangen: Maar zegt de Dichter

O! Pueri fugite hinc, latet anguis in herba! (12)

Het Discours galloppeerde, naar de gewoonte der Coffyhuis politieken, eerst naar Polen en van daar daalde het Noord-westwaards af naar Engeland. De een wist hier een beteren raad als de ander om het smeulend hennip in de herssenen der Britten uit te doven: galgen en raden waren daar ruim zo frequent als of en defensive brevetten in de Walburgsche boekwinkels, of als de Boekverkopers by den Onderzoeker. Eindelyk daalden die Kruisbroeders, na dat zy volgens hun heug en meug in Engeland geravot hadden Zuid-westwaards af naar Nederland, en leiten zig overzetten naar Walburg. Hier viel beter vlas om het Wargaren van twistrede te spinnen, en een proces verbaal wierd op 't weefgetouw gezet. Alle de tot hier toe uitgegevene stukken, blyken en documenten wierden opgeschommelt, en hoe zeer zy ook gemaintineert, gehandhaaft en besmult waren, mogten zy die revue niet ontsnappen. De Onderzoeker kwam eerst op de koord, en op dat gezigt verbleekte de Chimist als Juffer Snoepgraag die onverdachts op 't mat gevallen word in een geheym congres. Die Onderzoeker, zeyde een Wiskonstenaar, die aan het draayen der zon part nog deel had, schynd al vry wat dieper in den draaykolk der verschillen geglopen [sic] te hebben, als een jong Student in den regenbak van Bacchus, toen hy zyn eerste proefstuk verrichte op de dekens van zyn Hospes. Hy spreekt woorden van klem, en syllaben van klank: kort om zyn vermaningen vallen zo lynrecht neer op de superficie der ziele, als een nachtzwerver met het ingewand van een kamerpot uit een bovenvenster gegalonneert word. Dat raakje, gorgelde

een ander uit, onder het opzetten van een paar blikken als Academie-Zegels, hy heeft den kern der Zedekunde met huid en hair ingeslokt, en hier door weet hy zulke Socratische aanmerkingen uit te spouwen: maar zagt, ik zal myn Snapmachine ten opzigt van Socrates wel zorgvuldig op 't nach-slot (13) houden, want ik ben geen Alcides om zyn verdoemzuchtigen Antagonist te konnen ringeloren; want die plukhaairt zig niet of 't moet party egaal zyn, gelyk hy voor korten aan alle kampvechters heeft gewaarschouwt by publicatie. Eindelyk wierd het kinderbeurt, en de Chimist wierd al mede om zyn gevoelen over den Onderzoeker op de pynbank gebragt. De Chimist recognosceerde alle de blikken van dat Sanhedrin, om te zien of 'er op het uiten van zyn gevoelen geen dauw van rottingoly te duchten was; maar tegens die vrees versterkt zynde door de aandacht der belang hebbende partyen, antwoorde hy, zo kort als de punt van een lancet, dat zig dat Heerschap, zo wel als de verwerper der naamloze Schryvers tot het openen der loopgraven van de approcherende twisten wapende, zonder daar toe door een wettig en beëdigt Corporaal gecommandeert te zyn. Op dit zeggen ontstont 'er zo een eenstemmige vermenginge van stemmen, als het concert van een party Viswyven; en was die heete damp niet schielyk door een plasregen van roden baay gelesch't, het zoude te vrezen zyn geweest dat de opstyginge der onenigheyd haar de longpypen zou toegewurgt hebben. Maar het onweer bedaarde schielyker als de vechtenslust van een bloodaart, wanneer hy ziet dat het spel ernst word; en men duuwde den Chimist met een Spaansche graviteit toe: dat zy diergelyke bassesses met geen antwoord zouden te rug kaatzen (de Chimist zweert by zyn blaas-balg) dat zy het niet konden. De Onderzoeker wierd geëxcipieert door den Antagonist der Vyand van twisten dog hier kwamen de stemmen van het geheel Consilium over een dat de penner van die Harangue minder dwaas zou gehandelt hebben, indien hy zig had opgehouden met knollen te braden in den hoek van zyn vuur Canton, of met het opschilderen van Rembrants hoofden, in plaats van zyn ongewyde poten in het Kloosterdoeksche hultzel der Wetten te slaan. Hier op volgde Aretophilus, (14) en daar door ontstont 'er een vry harder been te kluiven, want die onedele vergaderinge die in het uitspreken van het vonnis tegen den vorigen zo enig scheen als Tortelduiven, harmonieerde op dit Chapitre als de Magnates op een Poolschen landdag.

Die Aristarchus, begon een Wysgeer der Wynkelken uit te gillen, is zo vry van partyzucht als de Zedenmeester; en die beyde roervinken keeren de punten hunner pennen tegens hun eygen ingewanden als Caesar en Pompejus eertyds hunne heerschzuchtige Wapenen. Hy had die draad tamelyk wel beginnen te spinnen, vervolgde een Wysneus in een donker blaauwe schorsse gepakt, maar doordien hy al te onzydig wil schynen verraad hy de balans van zyn opinie, door een al te ruimen doorslag aan zyn Confraters te laaten overschieten in het communiceren zyner gedagten. De Chimist vertoonde dezen grilzieken oudvader, zo klaar als het vergroot-glas daar een ledig-loper de Dames door belaagt onder de predicatie, wanneer hem zyn ogen ongehoorzaam zyn, dat hy groter ongelyk had om Aretophilus van eenzydigheyd te beschuldigen, dewyl hy de waarheyd sprak, als ooit enig Mutilateur der Natuurwetten in het vertinnen zyner gevoelens. En dat argument zoude waarschynelyk zyn gewenschten uitslag gehad hebben, zonder de tusschen spraak van een derden, die, of schoon minder in het afhaspelen van twistreden ervaren, als Lammert de Gochelaar in zyn experimenten, zig nogthans niet kon onthouden om met het air van een Duitsch Baron uit te schreeuwen (om niet te zeggen uit te vloeken,) dat Aretophilus en zyn aanhang partyzugtig waren, en in den ban behoorden gedaan te worden, en zo 'er nog iemand in het gezelschap was die stout genoeg gevonden wierd om het tegendeel te beweren, hy die onverhoord naar 't ryk der schimmen zou depecheren. Daar het geweld koomt is het RECHT uit, redeneerde de Chimist, en derhalven zal ik veyligheyds halven myn spraak-instrument à double tour gesloten houden, wyl ik als nog tot die tocht niet reysvaardig ben.

Hier op wierd het verdienstig digt-stuk, gedoopt, de Liefde of de vervullinge der Natuurwet, al mede by de lurven gegrepen, door een ander Conspirateur. Die Dame, zeyde een zuigeling der nyd, stelt haar tonen op vry hoge noten, en oordeeld redelyk

despotelyk. Ja zeyde de Chimist, maar (15) ik ondertusschen waarschouw u in antecessum, dat gy de uwe, ten haren opzichte op de sleutel van B.mol gelieft te zetten uit vreze dat uw snaren springen. Wat de Dichtkonst aanbelangt, repliceerde hy, rochelende als een dempige schimmel, zal ik voor eerst dit aanmerken; dat de zegswyze en uitdrukkinge voor zo een verhevene stof min hoogdravende zyn; en dat de verbeeldings kragt, als een dichter eygen, hier min in doorstraalt. Het schynd dat gy wel eens om het hoekje van Apolloos Cabinet gegluurt hebt, antwoorde de Chimist aan dat lelyk gespens van Parnassus, maar echter hebt gy de kat hier in niet uit den boom gekeken. Daar is een groot onderscheyd in het t'zamen weeven van een 1 Onderwyzend dichtstuk, in het welk min de verhevenheyd dan wel de klaarheyd plaats heeft, en in welke de kracht der verbeeldinge minder dan het natuurlyk schoon in acht genomen word, in welke schryftrand alleenlyk [aplen diegesin] een enkele voorstellinge van zaken vereyscht word, naar het zeggen van Plato, en tusschen het 2 Historisch, als meer in de verbeelding en verciering des Dichters dan aan zig zelven zyn schoonheyd verschuldigt zynde. In het eerste zyn ons voor gegaan, van de ouden Hesiodus en Virgilius in het beschryven der Landbouw; Aratus in het crayonneren der 3 luchtverschynzels; 4 Lucretius over de Natuur van het geschapene; Empedocles; Parmenides; Varro; Nicander; Serenus; Oppianus; Macer; 5 Dionysius en anderen van de latere, ten deele Polignac; Heynsius in de 6 Veragtinge der Dood met veele anderen. In de tweede schryftrant konnen wy het voorbeeld volgen van Hesiodus in zyn 7 Goden Historie; de Herscheppingen van Ovidius; den Eneas van Virgilius; de Odyssea van Homerus, en anderen. Maar wat behoeft een schryfstof die de schoonheid in haar zelfs heeft, die in de verbeelding eens Dichters te zoeken? Dit antwoord verbaasde dien lelyken gryns slimmer als Juffer Garen-mooy die op een Israëlitische hoch-tyd t' huis word gelaten. Na zyn (16) Anticatonisch voorhoofd in meer plooyen getrokken te hebben als een Spaansche Idalgos zyn kraag, begon hy my onder het hemelteken der verwonderinge op een verbazende toon toe te voegen: Dit hadde ik van elk als behalven van den Chimist verwacht, want ik had my nooit konnen inbeelden dat gy! de partie van deze Dame zo Ridderlyk zoud op u genomen hebben, dewyl gy anderzins niet zeer tot haar overhelt. Wie heeft u dat gezegt, voetbank des Satans, slingerde ik hem naar zyn gerimpelde tronie. Myn toeleg is alleenlyk om de heerschende gebreken myner tydgenoten op een leerzame wyze uit te jouwen, en in de naakte vertoninge dier wangedrochten de deugt dies te luisteryker in het daglicht te stellen. Neen! Ballast des aardbodems, nooit heeft de vale nyd de glinsterende stralen van de zonne der Waarheyd voor myn oogen konnen verbergen. Myn schriften zyn doorzaait met vrolyke berispingen, maar geensins met hatelyke lasteringen, en valsche leugenen. De blinde partyzucht heeft myn denkens aart zo ver niet verkankert dat ik de luisteryke verdiensten van een Dame die als een juweel haarer kunne zo gloryryk blaakt aan het Firmament der geleerde wereld als de Zuster van Apollo onder het ontelbare heyr der sterren, met den kwaadaardigen nevel der lsteringen, voortvloeyende uit bedorvenene hartstochten, zo onwaardig zou bezwalken. Gy berispt het oordelen in een verstand daar toe geboren, niet denkende dat Carthesius hier des menschen bestaan aanbond, en maakt u by gevolg schuldig aan kwetsing van zyn Carthesiaansche Majesteit; en vreest gy derhalven niet om over dit schelmstuk gedagvaart te worden voor den verschrikkelyken Wolffiaanschen Rechterstoel?

Dit gezegt hebbende, liep ik van dat adderen gebroedzel de deur uit, dol van spyt, dog inmiddels blyde van heels huids uit die Inquisitie-zaal geëchappeert te zyn. En t' huis komende greep ik een ganze veer by zyn schacht; stipte die in een loden zwarte-zee, knarts e op myn tanden, en begon dit volgend Epigramma vierkant uit myn bakhuis te vegen. (17)

Numina si meritis quisquam titulisve stupescit
  Iactitat armigerae quam sua Leyda Deae.
Tolle animos cassam non est stupuisse figuram,
  Numina cum titulis surda tabella capit.
Ast tua nunc viva gaudet Groninga Minervae,
  Quae decore obscurat qualiacunque suo.
Plaudite Pierides, plaudit mea Musa, Minervae,
  Et cingant meritum florida serta caput.

ADVERTISSEMENT.

Verwacht aanstaande week eenige Letterbeulen, die ik, zo mals als de tetten van Corinna gestookt, den Lezer tot een ontbyt zal opdissen. Vaar Wel.

1 Carmen Didascalicum 2 Carmen Epicum 3 [Fainomena] 4 De Reum natura 5 in [Peruggeoos] 6 De contemtu mortis 7 [Theogonia]

DE
CHIMIST
DER ZOTHEDEN.
No. 3

[18]

Indocti primum, quamquam plene omnia gypso
Chrysippi invenias: na perfectissimas horum est
Si quis Aristotelem similem vel Pittacon emit.
Et jubet archetypos pluteum servare Cleanthos
Frontis nulla fides.

JUVENALIS.

Waar denken myn Lezers wel dat de Chimist de voorledene week een gehele avond zyn tyd mede versnipperde? Hy versneed pennen. De Chimist verzekert dat het pennen waren scherper dan de punten van een Egel, of als de tong van Jan Medulle. Die schandvlek van zyn mede Medullisten had al vry meer lasteringen uitgedondert tegens het verstand van den Chimist, als hy perioden had getarnd uit Elsnerus over de Romeynen, om een predikatie, die zo verschillende is van styl, als een lappedeken van couleuren, aan een te naayen. Dit ongelyk konde de Chimist onmogelyk verduuren, hoe heet zyn maag ook door het continuele stoken mag zyn: en om die bal te rug te kaatsen consuleerde hy zyn buurlieden Horatius, Juvenalis en Persius, daar de Chimist al zo familiaar met is als Jan Medulle met den een of den anderen Preekmaker. Die drie snaken dan verzogt de Chimist om een pypje by hem te komen roken, en dewyl hy dagt, dat dat driegespan het klaverblad der Inquisitie uitmaakte, (om niet te zeggen van de Onderzoekinge des geloofs) begon hy die drie snaken te adviseren, wat hem in dezen te doen, (19) stond. Horatius vattede het woord op, als zynde de oudste en ried den Chimist om dat masker der onkunde zo subtil te kammen als een Parysche pruikesmit een cabriolet Juffertje gewoon is te doen. Hier in, zeyde hy, ben ik u voorgegaan; en myns bedunkens staat het vry om myn spoor te volgen als Jan Medulle om een anders gezegden van buiten te leeren. Waarom schaamt gy u om uw werken by een Venusische lantaren op te stellen, dewyl anderen hun memorie tot barsten toe oppropen, met dingen aan de bewaringe van hun geheugen toe te vertrouwen, waar over het verstand alleen proviand-meester moest zyn. Gy zyt al te scrupuleus myn goede Leerling! lachte hy uit, maar gedenkt de les van uw goeden vriend Campo die ontleedkundig betoogd, dat een blood Auteur een Nar is, en ik voeg er by, groter als een School Praeceptor. Neen, dog niet, interpelleerde hem Juvenalis, waarom zoude men met die gryns der ongerechtigheyd zo genadig handelen? en heeft de Chimist meer redenen om die botmuil te cajoleren om het verslinden van zyn eer, als ik eertyds had om Domitianus te villen over het opvreten van een Roche? zo zachtmoedig leefde ik er niet meede, en een Scheldwoord was goedkoper by my als een [apoheibomenos] by Homerus; als het lispen van een [eroota] by Anacreon; of als het janken van een usque in de treurdichten van Ovidius. Ik hebbe my zeer beledigt geacht dat gy die Dame, die gy om dezelve galanterie als ik Messalina, in uw vorige stokinge by haar Schouer-manteltje greept, zo wel als ik die Keyzerin, niet by haar naam genoegzaam genoemd hebt: haec ego non putem Venusina digna lucerna? gelyk myn rotgezel Horatius zo even wel heeft aangemerkt, hoewel die goede heer wat al te bedekt met zyn kraam is. Ik zie dog wel dat ik al mede voor 't front moet komen, zeide Persius, zo modest als de Hebreeuwsche Pasquin, derhalven zal ik myn ge-(20)voelens, dog onder verbeteringe, uiten. De zaak in zig zelven beschouwd is laag, en met betrekkinge tot den Chimist strafwaardig. Evenswel raad ik, die altyd voor de zagtzinnigheyd ben geweest om dien Eerdief, zo hy in zyn lasteren blyft volharden, hier over rechtveerdig te straffen, dog zo, dat hy alleen de schande zyner misdaad drage, dat is, dat dit vertoog van den Chimist van niemand, dan van hem alleen verstaan kan worden. Dit vonnis, 't welk men van niemand dan van den nedrigen Persius te verwagten had, behaagde den Chimist echter niet: en dat om reden, wyl hy zyne lasteringe niet alleen by zyn haard, maar in tegenswoordigheyd van anderen had uitgebraakt, en dus ook naar wetten van den Chimist, dat is opentlyk, behoorde gestraft te worden. Ook vond hy niet veel smaak in het stemmen van Horatius. Die buffel, redeneerde hy, heeft een al te dikken huid, dan dat er een steek, met zo een fyne Schryfpriem als die van Horatius was, zou konnen doordringen, een roskam van Juvenalis past beter op den huid van dezen muilezel: laat ik zyn spoor dan betreden, gelyk hy dat van Lucilius gedaan heeft, en dat masker der nyd loon naar werk geven.

Indien nu Jan Medul geen genie heeft om zes achter een volgende weken in forma met kolen, waar van Juvenalis de leveringe op zig genomen heeft, tot smeltens toe gestookt te worden, zo raad hem de Chimist, om zig met de thans ontfangene sweepslagen zo stil te houden als een stomme visch; als zullende dan te laat over het verstand

of onkunde van den Chimist konnen oordelen.

Postmodo si pergis in te mihi liber Jambus
Tincta Lycambaeo sanguine tela dabit.

OVID.

De Chimist waarschouwd mede enige andere Langoren, om de bewuste uitdrukkinge omtrent de persoon van die (21) Dame, waar van ik in myn vorig Vertoog gesproken hebbe, wat zeldener in hun gezelschap te doen horen, op poene van een en het zelve lot als Jan Medul te ondergaan, zonder enige genade.

Dat was (om Walburgs te spreeken) een zet: en zo deze pesten der geleerdheid de zoo even gedreygde hagelbui op hun vacht krygen, zullen zy het al weynig draaglyker hebben als de Joden en Ezels, of zo gy liever wilt Ezels en Joden, by de Turken. Die getulbande bloedzuigers supponeren twee zaken. Voor eerst; dat 'er tusschen een Jode en een Ezel een volkomene overeenkomst is: want volgens hun Alcoran mogen geen tegenstrydigheden in Godsdienst of derzelver plechtigheden op te lopen zyn. Ten tweeden:; dat hun Profeet een groot vermaak schept in de bedriegeryen der Joden en in de domheid der Ezels. Wat dunkt de Lezers nu, zoude de Chimist geen fraai Turksch Theologant zyn? hy zal om dezelve redenen, by het uitkomen van dit Vertoog, ook niet heelshuids onder de Klauwen, of liever onder de stompen, van den Hebreeuwschen Pasquin weg échapperen; want nu Pasquin voeten heeft gekregen om aan de kamerdeur van een Joden slaapvertrek te komen kloppen, en die Israëlyt van zyn lit d'Ange af te rameyen, twyffele ik ook niet of hy zal den Chimist ook op de hielen volgen; want hy is nieuw om eens te gaan lanterfanten; en dat is niet zonder redenen: want Pasquin heeft reeds zedert verscheyden eeuwen niet geweten wat voet of voets gelyk tezeggen was, tot dat een Vrome Hebreeuer zig over die verminkte invalyd erbarmde, en hem een paar loopstokken met een Joodsche edelmoedigheid (de Hemel bewaar den Chimist voor de genereusiteit van een Jood) vereerde, dog hem in vergeldinge van dien belaste om aan zyn kamer te komen Canonneren, belovende hem inmiddels te zullen vragen: Wie klopt aan myn deur? en die expeditie naar behoren verrigt zynde, (22) zoude hy vryheid hebben om by zyn contubernaal Morforio een spekstruif in pice pace naar zyn Maag te depécheren. Hier mede nu achte zig die Letterbeul genoeg betaald voor het aandraayen van een paar loopstokken aan Pasquin, en ging ogenblikkelyk in een stuk van een armstoel zitten; rochelde driemaal; greep een stuk wit papier by de lurven; stipte een pen in een Israëlitisch inktspot, en begon te periodiseren (de Chimist verwet zyn kraag, dat hy nooit Heyneccius; Ernestus; of Vossius gehoort of gezien heeft) maar dat doet tot de zaak niet. Hy fatzoeneerde dan, zeg ik, Fantasyen tegen den Dromer, en kweet zig zo dapper van deze onderneminge, dat zig de lezers door dit eene Vertoog zo voldaan zeyden te zyn, dat zy hem, uit erkentenisse, graag de moeite wilden vergeven om een twede te Schryven of te spelden.

De pennen, die ik zo even zeyde een gehele avond lang versneden te hebben zouden eer stomper worden als het verstand van Jan Medul, dan dat ik alle diergelyke bollen zou konnen stoken, en de Chimist gelooft, dat men daar van een vry talryker armee zou konnen oprigten als onlangs een zeker tweebaks Poëet aangeworven heeft om tegens een Zeevloot te vechten. Die bataille zou ruim zo egaal zyn geweest van kans. als zyn armée van gevoelens; dog wat zwarigheyd, zo de zogenaamde Blauwe vlag de neerlaag al eens kreeg? zoude het dan de Matrozen zo vry niet staan om zig aan ribben en roers van hun schepen te klampen, wanneer die te grond gaan, als het den Zedenmeester vrystaat zig aan de toga van Cicero en aan de [chlamis] van Chrysippus vast te houden, wanneer hem het gras onder zyn poten wort afgemaait door de byldragers van hun eigen armèe; Concordia res parvae crescunt is de zinspreuk van ons gezegend Vaderland; Maar ik waarschouw de Legers, als een Courier der schikgodin, om zorg te dragen, dat de brommende onenigheyd niet in een blaffende twist verandere in hun legers; (23) want anders is van het geluk hunner wapenen niet meer te hôpen als de Romeynsche vryheyd ten tyde van den Burgerlyken Oorlog; en dan zouden Chrysippus en Cicero zo weynig by hen te pas komen, als zy na by ons.

Nil valeant in nos Chrysippi dogmata, nec quae
Crantoris antiqui nomine nomen habent.

DE CHIMIST.

Evenswel ontaart de Zedenmeester niet, op het Chapitre van de Oudvaders by hunne baarden of liever by hunne tabbaards te trekken, dewyl Cicero er geen gewoon was te dragen. Echter geschiet die trekkende historie met groot onderscheyd, (misschyn om dat deze van vroeger datum zyn, want den ouderdom moet men achting bewyzen.) Gelukkig zyn de Scribenten die veel kerven op hun hoornen hebben, zegt de Chimist, en het zoude alzo min kwaad kunnen zo oud van datum te zyn als de gryze Titan, om credit in de galanterie-kraam der opinien te hebben; als het aandoen van een Spaansch leren aangezigt om voor vroom te passeren, of als het opzetten van een lange pruik,

ronde hoed, en breed gezoomde bef, om geykt te worden met den stempel der geleerdheyd, of het hoofd schoon min van binnen als van buiten gemeubileert zy?

O! Myn goede Campo mogt gy nu uw hoofd eens opsteken, wat zoud gy niet al gekapte narren onder 't schort van uw blikken gewaar worden; ik twyffele gantsch niet of de Persiaansche Zydewever; Piepende Willem; en Grillo, zouden al lang hun gagement verdiend hebben, en gy zoud schielyker overgaan van Rotzenburg naar Walburg, als de Zedenmeester van Boekverkopers changeert. De pottebakkery van Grillo zou schielyker achter 't gordyn van uw oplettentheyd geschoten zyn, om plaats te maken voor het Collegium Pietisticum, als een Baron á la mode het beleg van een Dame opbreekt, wanneer de knegt een uitval op de battery van zyn vacht tracht te onderneemen, daar (24) hy met zo veel eer afkwam als onlangs een roestig Theologant van zyn explicatie die hy over de persoon van Melchizedech trachte te geven.

Die Yzere Godgeleerde die onlangs onder den naam van Waarmond aan den Walburgschen horizont de kimmen met yzer roest begon te doen zwarten (in plaats van blozen) klom evenswel op tot den middag des ligts, en niemand twyffelt of hy zoude de brandende onenigheden als een pisvuurtje hebben uitgebluscht, indien hy een schat van geleerdheyd had willen tonen; maar O smert! voor de geleerde wereld, dit zegt hy aan alle geleerden in 't begin van zyn Harangue zo plat af als de neus van een Indiaan.

Hoe noemt men op dees' twist een ongenode gast?	Quast.
Wat was dan beter werk voor hem als mee te nypen?	Slypen.
Wat was hem zaliger dan 't villen van de reen?	Een Steen.
Is hy dan onbekwaam te torsschen dezen last?	Vast.
Wat regt de gek dan uit wanneer men 't wel beziet?	Niet.
Wat past hem dan voor loon, voor 't spillen veler dagen?	slagen.

Een ander Deserteur pent een Apologie van zes en dertig regels, (zo men de gedeeltens voor 't geheel neemt, als de Joden hunne dagen) en in die harangue was zo min beslot of 't zamenhang als er eertyds in de gewrigten van zyn herssens, toen hy zig by den Zielverkoper van een Trekschuit engageert om op die kraak te gaan dobberen á la bonne fortune. Dit zoete jongetje neemt de naam van Maecenas aan, (misschyn om dat deze een Ridder was, en enige overeenkomst met zyn naam had, respectu soni) Maar niet te min zweert hy dat hy alle antagonisten van (25) zyn meester zo schaakmat zal zetten met een enkele pennestreek, als eertyds een Grande van Spanjen Philippus den tweeden deed, toen hy hem afscheepte met een uitwendige base los manos, en een inwendige maledictie.

Deze pennebeul zou zig alzo roemruchtig van de verdediging zyns meesters gequeten hebben als eertyds Claudius Salmasius van zyn Defensio regia. Hy scheurt Horatius met de haairen in zyn vertoog, en wil Hermes doen geloven, dat hy Amoor in 't bort speelde toen hy zyn aanmerkingen aan het paier betroude, en dat hy zyn blote poten op ingeraakte kolen zettede; *O! hoe gelukkig zou Hermes zyn geweest, zo hy op dat ogenblik een Musulman mogt zyn, hoewel hem drie paginaas die Maecenas tot zyn Schryven gebruikt, of liever misbruikt had, minder op die togt zouden gediend hebben als een paar Luiksche Zolen. Novi Oratores; stulti adolescentuli, zegt Cicero; en waarom zoude hem de Chimist dat niet mogen naäapen? wyl thans niemand geleerd is dan die zyn schriften met diergelyke gezegdens der ouden galonneert, als Maecenas de zyne met die van Horatius, welke ruim een zesde van het product zyner penne konnen uitmaken.

* De bygelovigheid der Turken is zo groot, dat zy zig vast inbeelden, om in den doortogt van dit tot het toekomend leven een brug van gleoyend yzer te moeten passeren; dog dat alle stukken papier die zy hun leven lang hebben opgeraapt, zig dan van zelfs onder hunne voeten komen hegten.

ADVERTISSEMENT.

De Weduwe Egmond adverteerd dat regulier alle Maandagen by haar zal worden uitgegeven de CHIMIST DER ZOTHEDEN; En zullen de Exemplaren Woensdags by den Boekverkoper R.BEBINGH te Groningen te bekomen zyn.

Verwagt aanstaande wwek een Stookzel uit de brouwery van Cypris.

[26]

DE
CHIMIST
DER ZOTHEDEN.
No. 4.

Talibus admissis alea grandis inest.
OVID.

De Chimist, onlangs met oplettendheyd de Londensche Courant examinerende, las er de volgende periode uit.

[continuatur]

[vervolg van de Chimist der zotheden]

H***. den 29 Maart. Onlangs is hier het navolgende geval gebeurt. Een zeker koopman s' avonds met zyn beddeplank om een buurpraatje gegaan zynde wiert schielyk van de kwaal, de Huiszugt genaamt, overvallen; en hoe zeer het respective gezelschap hunne verzoeken ook verenigden om Menno Simons geheymschryver daar op te houden, mogt het echter niet meer helpen als de vermaningen by een ligtmis, of als de gebeden by een Italiaan: Hy scharrelde dan lynregt naar zyn logement, dog daar fris en gezond aangeland zynde, deed zig er een vertoning voor zyn oogen op, die ruim zo comicq was als de rol van Monsieur Jourdain in den Burger-Edelman: want zyn Winkeldochter, Naayster en Meyd zaten met een Trits van jonge Heren geduplicecrt te Philospheren à bras croissées. En die Consistoriale vergaderinge, t'zamengeroepen om het gerezen verschil der kunne te beslegten, was van dit gevolg: dat de Meyd ombarmhartiglyk een interdictio ignis et aquae (dat is een hard patent) van H*** moest ondergaan; de Naayster (dat mag zo wat heen gaan) wiert het zelve lot gedreigt; en de Winkeldogter wiert familiae caussa (dat kan geen kwaad) met een broederlyke censure, dog daar op volgende benedictie, gepardonneert.

Dat de Venetianen trouwen voor zig zelven en haar gantsche familie is een bekende zaak; maar ik heb nooit gehoort, dat de Engelschen Winkeldochters huurden voor zig zelfs en voor hun Calanten, en evenswel, de (27) ondervindinge, die de beste leermeester is, toond ons ditklaar.

——Rara est adeo concordia formae
Atque pudicitiae.——

Zegt Juvenalis; dog Virgilius relanceert dit by anticipatie door een

Quisque suos patimur manes.

Zo dat schoon of lelyk beyde geen troef verzaken, en hoe zeer deze staatdame der Aphrodite ook door de pokken geramponeert mag zyn heeft zy nooit de liefde en de jonge Heeren toegebeten, als Ovidiis Romen deed.

Este salutati tempus in omne mihi.

Wat het vonnis dezer vloerduiven aanbelangt vind ik dat deze Brit hier in minder gestreng is geweest als Keyser Augustus: want deze bande Ovidius alleen om dat hy iets gezien had; en deze twee snoepsters wierden verschoont, schoon zy behalven het zien mogelyk ook wel iets geproeft hadden. De gieren en sperwers die op deze onnozele duiven aasden toen haar Meester niet t'huis was, gelyk de Cabeljauwen op een ontschelpt Zeemosseltje, schynen in den smaak der Stoische Wysgeren geweest te zyn, welke de ouderdom en de lelykheyd de hoger hand gaven boven de schoonheyd; (mogelyk om tot een praeservatyf te dienen) dog gelyk de schoonheyd geen wezen maar alleen een relatie is, kan de Chimist hier over niet wel beslissen, want elk vind mooy 't geen hy bemind.

L'On voit les amans vanter toujours leur choix,
Jamais leur passion y voit rien de blamable,

Ils comptent les defauts pour des perfections,
Et sçavent y donner de favorables noms;
La Pale est aux Jasmins en blancheur comparable,
La Noire à faire peur une Brune adorable;
La Maigre à de la taille, et de la liberté;
La Grasse est dans son port pleine de majesté;
La mal propre sur soi de peu de traits chargée
Est mise sous le nom de beauté negligée. (28)
La Geante paroit une Deësse aux yeux;
La Naine un abrègé des merveilles des cieux;
L'Orgueilleuse a le coeur digne d'une Couronne;
La Fourbe a de l'esprit; la sotte est toute bonne,
La trop grande parleuse est d'agreable humeur;
Et la Muette garde une honnête pudeur.
C'est ainsi qu'un amant dont l'ardeur est extrême
Aime jusqu'aux défauts des personnes qu'il aime.

MOLIERE.

Waar is dan het spreekwoord Frontis, nulla fides, en men kan al zo weinig uit het uiterlyk over het inwendige bestaan der menschen oordeelen als over een ongekraakte okernoot; en zo het zeggen van een zeker Jood bejaad mag worden zien wy ons (willen wy niet bedroogen zyn) genoodzaakt, Novicii in het Klooster der Sceptici te worden. Deze Israëlyt in 't hoofd van Medusa de revue doende (de Chimist weet niet waarom)

wierd van een Rechtsgeleerde, die aldaar onder 't lommer der publicatien, op een pyp tabak zat te mediteren, als een Gasconjer op een soupé à l'oignons, geinterrogeert; of hy geen bevel had gekregen van den groten Turk om Joden te gaan werven tot d'aanstaande slagting? de Jood antwoorde: ja Heer Advocaat, en ik heb my reeds tamelyk wel van die ordonnantie gekweten, ten opzigt van de Joden, als van wien myn lyst al vol hebbe; maar te gelyk heb ik ordres om ezels op te kopen, en ik bevinde dat my by slot van rekening nog een ontbreekt, zo nu uw Themische Exellentie de goedheid gelieft te hebben, van het blinde rot te stoppen, zal ik myn getal compleet hebben. Of nu die Jode al mede dagt. Fronti nulla fides of niet, laat de Chimist over aan 't oordeel van den bescheiden Lezer.

Dog evenswel denkt de Chimist niet, dat er altoos geen betrouwen op het uiterlyke te zetten is: geen regel gaat zo vast of zy lyd exceptie, en ieder een die Juffer Immergraag met conversatiekundige oogen gelieft te bezien, zal immediaat gewaar worden, waar 't haar hapert; (29) en ieder passagier die het uithang-bord van Mevrouw Pasniet maar slegts in]erspectief beschoudt, zal dadelyk ruiken wat er voor gebraad aan 't spit is. Hei! Hei! dat loopt te ver naar 't water Chimist, en het is voortaan 's avonds geen maanligt meer. Maar waarom zal de Chimist veinsen? gantsch Walburg presenteert hem een certificatie van zyn meining te geven. Juffer snoep-graag die zo een fyne neus heeft, dat zy de Heeren op de reuk by de nagt kent, als de brakken het wild, bepikt en beplaastert haar aangezigt als een kladschilder zyn pannelen, om het spreekwoord te bewaarheden, dat men op het uiterlyke niet vertrouwen moet. Hans Weerwolf, die zo gereed tot plukhaairen schynt te zyn als een Londensche Huurkoetsier, is al mee geen omgekogte getuige, om deze waarheid te staven, dog dat zyn er twee, en een enkel voorbeeld ondermyndt het gehele Hypothesis. Hierom stelt de Chimist in bedenkinge van zyn Lezers, wat gemakkelyker is: te veinzen 't geen men niet is; of te ontveinsen 't geen men is?

Voor beide onderstellingen koomt een leger van Kamerkatten; Diamantslypers; Reparateurs van schuiframen; Kloosternonnen en Schryvers in 't harnas. Jonker Liflaf zweert by, by? by alles wat hy kent (dan zal hy immers niet te veel eeden doen) dat hy de vorigen nacht gebiletteert geweest is in 't hooftquartier van Cypris Campement en dat hy daar zo gescheurd is afgeraakt als de broek van een Poëet, die tegen den wil en dank der Zanggodinnen tegens den Helicon opklautert als een noordsche beer tegens een Denneboom; en doet dus zyn best schanden te veinzen daar hy zo min part nog deel aan heeft als een Latynsche Schooljonge aan zyn Oratie. Juffer snoepgraag neemt een mandje onder den arm, en gaat dan op haar ambacht reizen als een Hoogduitsche linnenwever, dog een ander mandje disputeert aan dat mandje het recht van de mantjeschap, als Mercuur het lakeischap van Sosia, in den Amphitruon van Plautus: en die pelgrimasie verrigt zynde weet zy zo min kwaad; als Jonker Dol en vol Grieksch. (30)

Een Schryver, met de tinctuur van yserroest vernist, ontveinst een schat van geleerdheid, en lapt een vertoog aan een uit zo veel stukken als een Cremoonsche viool: en deze begaat een dubbele veinzing. Voor eerst wil hy den adelyken tytel aan geleerdheid veren, schoon een verroeste beitel; sotskap; verwaandheid en onkunde, de vier quartieren van zyn wapen uitmaken. En, ten tweeden, veinst hy zyn geleerdheid te ontveinzen, en zyn eigen schrift vat de party tegens hem op, en argumenteert, dat hy meer moeite doed om verstandig te schynen, als een schilder om aan de kost te komen.

Juffer my ook wat durft geen Heer in 't gezigt zien, dat hy het ziet, dog wel begluren met arendsogen als hy er niet om denkt. Juffer waarom niet schaamt zig om van een Heer 't huis geleidt te worden; hoewel zy geen zwarigheid maakt om by hem in een Herberg, die tot een rendévous verstrekt, te vernagten. Het laffe dichtstuk misdoopt, WAARSCHOUWINGE van PHAEBUS WEGEN &c. wort van sommige sotskappen op rekening van den Chimist gezet, en of schoon hy nooit proces met den Bataafschen Helicon te ontwarren heeft gehad, mag dat excuis niet helpen by die dom oren; en hy moet er nolens volens de fabriceur van zyn, alhoewel het voor den verstandigen Lezer niet zwaar te ontdekken valt, wat onderscheid er tusschen de manier van denken; uitdrukkingen; en sales van den Chimist en tusschen die van dezen Letterbeul te vinden zyn. Ook is den Chimist geenzins onbekend wat voor een Cartouche van Pindus er de 't zamensmelter van is, en mogelyk zou hy het nog erger gemaakt hebben, indien hy geen schadelyke Corollaria uit zyn Hypothesis gevreest had.

Quid mihi livor iners credestica carmina fingis,
Dicis et ingenio haec quoque facta meo.
Non ita sacratis invisus vivo Camoenis
Ut mihi cura fuit fundere carmen iners.

DE CHIMIST. (31)

Die Vogel van Minerva, (want hy is gemeenlyk gewoon by nagt te vliegen) stelt het algemeen gebrek, dat is de Vrouwen afteschrikken van alle geleerdheyd en pogingen daar toe, wat hy hier nu voor gront van heeft weet de Chimist zo min als hy de dichtkunde. Veele pennen van geleerde en ongeleerde Schryvers van alle Studien en eeuwen zyn op dit onderwerp verspilt, en het streng is reeds zo zeer in de war gebragt als de tegenswoordige twist, zo dat niemand eenig regt van vermoeden kan hebben, van zig uit die doolhof der geleerdheyd salvo honore te redden. Echter zal de Chimist al meede een kans op die vesting wagen: te meer wyl hy denkt, dat de behandelinge van een diergelyke stoffe, naar de styl van den Chimist, den Lezeren niet geheel onaangenaam, nog het gemeen geheel onnuttig zyn zal. Hy zal dan tegens aanstaande week het advys van verscheyden Schryvers, op de vraag: Of een vrouw minder bekwaamheyd bezit om in de letteroefeningen te slagen dan een man, en waarom? op de ley van zyn overweginge zetten; en dan zien, wat zyn oordeel 'er voor een product uit t'zamentrekken zal.

Maar om de afgeknipte draad van het veynzen en ontveynzen wederom aan te leggen, bekent de Chimist, dat hy doenlyker acht te veynzen het geen men niet en is, dan te ontveynzen het geen daar men van Natuur toe gefatzoeneert is; en die Thesis zal hy met het volgende sprookje bewaarheden.

EEN SPROOKJE.

De Baron van Zwetzensteyn was ruim zo hoogmoedig als Don Rodrigo de Braccemonde, de laatste galonneerde zyn vacht met goudpapier; en de eerste pakte zig in zwart fluweel (mogelyk om een altoosduurende rouw te dargen, over het ontydig afsterven van zyn Vaders Credyt welke haastige dood een verhuizinge by de noorder zon veroorzaakte) de Chimist zegt, dat deze Kalander-worm die van onder een part wolzakken was komen opdagen gelyk een Schallebyter uit het ey van een Vlindertje, ruim zo fa-(32) miliair was met de waarheid als de Koster met de Palmezel, die hy maar eens in 't jaar gebruikt; of als zyn Vader met een prompte betalinge. En schoon hy den adelyken inborst van Zyne respective voorouders meesterlyk wel wist na te bootzen slaagde hy echter min gelukkig in een zyner ondernemingen als Sinon in het verraden van Troojen: want schoon hy het kunsje van liegen, zo fix had als een Franschman een tres humble serviteur, of als een hongerige Griek [chaire], speelde hem echter onlangs zyn tong zulke ongelukkige parten dat hy in een vergadering van tienen genoodzaakt was te bekennen, dat hy een groote Leugenaar was. O bloed wat ongeluk! Jonker! Jonker! zie eens hoe laat het is.

Deze Wol-worm trachte te ontveynzen het geen hy was, waar door hy zo vast in de klem raakte als een Wolf by de winter; had hy getoond wie hy was, als Aretophilus deed, elk zoude zig voor hem gewagt hebben, en hy zelve zoude by gevolg nooit blootgesteld zyn geweest, aan de hinderlagen van zyn eygen ondeugden. Een gegalonneerden Ezel heeft evenswel de stoutheyd te veynzen, dat hy weet hèt geene daar hy zo onkundig in is als een yzer Godgeleerde in de Natuur-wetten; want hy beroemt zig van door het vergrootglas van het toekomende waargenomen te hebben dat de Chimist in 't vuur zoude lopen, en zyn poten verzengen. Dog de Chimist antwoord dien papegaay der Wetenschappen, dat hy een salamander is, en het element des vuurs beter kan dragen als hy zyn hovaardy, en zyn gegalonneerde vacht en dat, of schoon de Chimist al eens den diefstal van Prometheus mogt komen te betreden, zyn aangezigt dog nooit meer door de vlammen geschroeit kan worden als het zyne door de kinderpokken met gedreven werk is uitgearbeid. En hier op laat de Chimist het horologie van zyne bespiegelingen aflopen.

Dog het mag gaan hoe het wil, elk een is genoodzaakt zyn oordeel over een openbaar vertoog te uiten, wil hy voor geen botmuil passeren; en dit is de oor(33)zaak dat er zo veel weetnieten de penne op papier zetten, om al wat het vat op geeft a l'hazard op te tappen, en dan zyn zy trotzer als den Zedenmeester wanneer hy een half dozyn Schryvers op *Brandwacht heeft uitgezet.

Een pennelekker gedost in een gewaad dat vry op feuillemorte trekt, zal op een draf na den drukker hollen, om een inquisitie te doen, wie of de Schryver van de Chimist mog zyn, om, was het mogelyk, hem uit te roeyen als wilde-kervel: en waarom? om geen andere redenen dan dat de kolen van de Chimist druipende ogen aan die Boheemsche slyper hebben veroorzaakt; want hy pretendeert zo dispotyq te oordelen als een Chinees Mandarin, en niemand mag de vyl op hem zetten.

Een ander leest dat hy ziet, en verdoemd dat hy niet verstaat; en had hy zyn wil gehad, reeds lang was de Chimist afgescheept naar Acheron, want mogelyk is het de Chimist met deezen gegaan, gelyk Vondel met Gysbregtsz, op wiens Graf hy zong.

Hier leit Jan, Gysbregtsz Zoon, tree zagt je zoud hem zeer doen
Mogt hy met regt begaan, van Vondel zoudt niet meer doen.

Maar hier aan legt den Chimist zo min gelegen, als aan de schriften van den Zeden-

meester, en hy denkt als den Roomschen Keizer Oderint, dum metuant, [illegible] de brief die ik over een diergelyk onderwerp onlangs van een myner vrienden ontfing, zynde een Regtsgeleerde die ze van een Boer de voorledene week ontfangen had; dog doen was de Chimist zo vol als de tyd kort was, om ze er in te voegen.

*Een Brandwagt, is in tyd van Oorlog een getal voor posten, die men tegens den eersten aanval der Vyanden uitzet.

ADVERTISSEMENT

Verwacht aanstaande week, een onderzoek over de zo even aangenome vraag: Of een Vrouwe minder bekwaamheden bezit om in de letteroefeningen wel te slagen dan een Man, en waarom?

Vaar Wel.

[33]

DE
CHIMIST
DER ZOTHEDEN
No. 5.

Ergo desidiae remove, doctissima! caussas,
Inque bonas artes et tua sacra redi.
OVIDIUS.

De Ruste, aan dewelke het meeste getal der stervelingen, als aan een Godes des Vredes een autaar in hunne herten gestigt hebben; en die zy dagelyks door hun gedrag als bewieroken; is niet te min een poel van sulpher, uit welke de kwade begeertens als zo veel besmettelyke dampen in het uitspansel van onze zielsvermogens opklimmen, en zig dezelve onderwerpen als geboeide galey-slaven te Toulon. De ruste is wel een goede dienaares die de afgematte levensgeesten der menschen, als met een verkoelenden adem eens zagt gedreven Zuiden winds verkwikt en levendig maakt; maar zy is een snode meesteres wanneer men zig met ziel en lichaam als tot haren dienst verpand, en hare rampzalige bevelen, die zo schandelyk zyn in hunne beginzelen; als ongelukkig in hunne uitkomsten, blindelyks inwilligt.

Nil prodest quod non laedere possit idem

Zegt Ovidius, die 'er de beste ondervinding van had, hoe wel in een andere zin; toen hy zig te laat beklaagde, dat het aangename dikwyls nadelig was.

De Ruste op een onrechtmatige wyze gebruikt zynde, is de oorzaak van alle ongelukken. De vergiftige planten; de venynige gediertens; de wormen; de verrottinge; de pest en hongersnood ontstaan alleenlyk door een ledigheyd en stilstand der Elementen. Daar is geen groter ongeluk, zegt de Abt de Bellegarde, als geen bezigheid te kon(34)nen vinden, om op een betamelyke wyze den tyd door te brengen. De ledigheid is de slaap des levens, de gene die dit zonder oeffeningen doorbrengen, zyn als door een slaap verdooft. De Auteur van de Bibliotheek der Juffers (Tom. 1 pag. 9) denkt dat 'er geen Christelyke deugt en is die door de ledigheid niet bestreden word. Het Geloof, de Hoop, de Liefde, de Vrees, de Waakzaamheid, en de Verslagentheyd des geestes, hebben niets gemeens met deze ondeugt: en by gevolg moet het een zonde zyn die de ziele den doodsteek geeft. Alle de deugden versterken den geest, en moedigen denzelven aan, in plaats van dat de ledigheyd denzelven verzwakt en krachteloos maakt. De deugt is zeker en krachtig, de Ledigheyd toegevend en lafhartig, de eerste versterkt de ziele en verheft ze, de twede verneedert en verzwakt ze. Vele der ouden kenden geen ander ondeugt en schande dan de luyheid, en hierom denkt de Chimist dat het niet zeer onwaarschynelyk is dat Homerus zynen Held Achilles zo dikwyls [podas ochus] (snel van voeten) noemt.

De ondeugt sleept by velen dit gevolg onder anderen naar zig, dat de zulke, welkers zielsvermogens door den kanker der luyheyd verpest zyn, alle pogingen van anderen, die 'er zig tegen kanten, niet beoordelen, maar slegts lasterlyk veroordelen; en geen wonder, diergelyke zaken stryden tegens hun denkings aart, gelyk de Chimist voor eenigen tyd zelfs heeft ondervonden van zoo een Satans oorkussen, die met banden der loomheid aan de onkunde gekluystert zynde, de naam en achting van den Chimist zo zwart trachtte te maken als zyn eygen ziel.

Scilicet haud nostris continget gratia dictis
Arbiter incultus si Cluvienus erit.
DE CHIMIST

Deze onwaardige hertstogt is, zoo ik my niet bedrieg, de enigste reden waarom zo veel Lang-ooren de geleerdheid in een Vrouwe laken: de mannen, zeggen zy, zyn (35) edeler schepzelen dan zy; en zullen zy zig dan genoodzaakt zien berispingen en kettermakeryen van een behulp des Menschdoms te verduwen? (niet denkende dat de Vrouwen, zo wel als zy, met een redelyke ziele, die dezelve kragt van werkingen heeft, begaafd zyn) en bygevolg ook dezelve vrugten van haare pogingen te wagten hebben, of zouden hebben, indien een zeker lands gebruik, of liever land-pest haar

het gebruik van de daar toe vereyschte middelen niet als verboden had.

Dog dewyl deze Massa het fornuis van den Chimist voor deze week zal bezig houden; zullen wy met wat minder haast hier omtrent voortgaan, en de zaak in orde overwegen.

Wat de Ziel en desselfs vermogens aanbelangt daar word van geen Adams kind over getwist of ze by de Vrouwen in dezelve kragt zyn als by de Mannen: want het gevoelen van een zeker podagreus Wysgeer, dat de Vrouwen een ander zoort van zielen hadden als de Mannen, is al van overlang slimmer uitgejouwt als het schrift van een Sardammer houtmot. Het onderscheyd zoude dan alleen maar in lichaams gestel, en de werkingen der ziele op het zelve, moeten gelegen zyn, en de beletzelen die daar door ontstaan, als mede de redenen derzelver, worden van verscheyden Schryvers op verscheidenerley wyze bepaald: dog elk stooft de kool naar zyn vuur, en een ieder meent zo wel in deze als andere stoffen den Lapis Philosophorum gevonden te hebben, doordien niemand iets met zyn oordeel overeenkomstiger weet dan zyn eygen vinding. Maar laat ons slegts de voornaamste dier zwarigheden wat meer van naby waarnemen.

De Heer de la Chambre in zyn Arts de connoitre l'homme pag. 29 haalt het gebrek van geleerdheyd in de Vrouwen onder veele andere gebreken op, uit de koude en vochtigheyd van haar gesteltenis. "Deze schone yver, en gezondheyd des verstands,
,, zegt hy, komen alleen voort uit een koude, en vochtige gesteltenis; en (36) dit
,, maakt de Vrouwen zwak, beschroomt, ligt, ongeduldig en praatzuchtig: en hier
,, door belet het haar oordeel en gegronde kennisse te verkrygen zo als ze tot
,, een volkomene geleerdheyd vereyscht worden. De vochtige humeuren, waar mede zy
,, als vervult zyn, en die haar een schone verve voor 't uiterlyke geven, komen
,, niet over een met de levendigheyd des verstands, zy maken het in 't tegendeel
,, stomp, en blusschen der zelver lichten als uit &c. En zo men er naukeurig agt
,, op slaat, zal men terstond bemerken, dat het geestige der Vrouwen gelyk is aan
,, het weerligt, 't welk voor een oogenblik de oogen verblind, maar niets stand-
,, vastigs heeft: in den ommegang schynen zy dikwyls iets schoons en geestigs voort
,, te brengen, en zo men van ligte zaken spreken, weten zy die niet kwalyk te bere-
,, deneren; maar buiten dezelve is haar verstand niet altyd even vatbaar; met een
,, woord; daar is niets brozer en niets bepaalder te vinden dan het verstand van een
,, Vrouwe.

Dat is een Reuzen argument, ten opzigt van de gevolgen; maar een Spaansche belofte, ten opzigt van de veronderstseldens. Het gene hy van de gesteltenisse der Vrouwen opgeeft heeft nooit iemand voor nog na hem bewezen algemeen, en eygen aan die kunne te zyn: de onderhevigheid van iets is geen altoos noodzakelyke aanwezigheyd; en zo het in vele derzelve mogt plaats hebben, zo is nogtans het vermogen der ziele en des verstands magtiger dan de neyging des lichaams, wanneer men de vermogens laat werken, en zig aan geen hertstogten overgeeft. Socrates van een groot Physionomicus verweten zynde, dat 'er geen ondeugd was daar hy niet toe overhelde; antwoorde hem, dat zyn gezegdens enkel waarheyd behelsden, en dat hy zyne neygingen tot alle ondeugden gevoelde overslaan, indien hy haar den toom wilde vieren; dog dat hy de boosheyd zyner hartstogten door de reden had weten te bedwingen. Ten bewyze dat de natuurlyke geneygdheyd min sterker is als de reden, wanneer men ze op de ziele (37) laat heerschen, en dat niets te moeyelyk is voor die genen die slegts willen. Nil volentibus arduum. Ja wy hebben zelfs voorbeelden dat het willen niet alleen in staat is geweest om de natuurlyke, en als ingeschapen neyginge te verbeteren, maar zelfs ook wezentlyke gebreken des lichaams. Demosthenes die het wonder van zyn tyd was, door een welsprekendheyd die nooit haars gelyk vond, zou zonder het vast besluit van te willen nimmermeer tot dezen trap van geleerdheyd en agting gekomen zyn. Want de natuur was hem zo zeer ongunstig, dat hy de eerste beginselen der letteren nauwlyks konde uitspreken; dog deze moeyelykheyd overwon hy enkel en alleen door te willen: want om zyn uitspraak te verbeteren vond hy het middel uit om stenen in de mond te nemen, en zyn stem in een onderaards vertrek te buygen en te leyden; waar door hy eyndelyk zo verre kwam, dat hem niemand in uitspraak gelyk was. Dit nu konde het enkel vast gestelde besluit van te Willen op een aangeboren gebrek des lichaams verkrygen; wat zal dan dit zelve Willen niet op een enkele zwakheyd en neyging vermogen konnen?

Een ander schryver werpt een twede tegenwerpinge op: "Waar van daan, zegt hy,
,, zoude een Vrouwe die denkingsaart halen? zyn zy in staat om diergelyke gevoelens
,, te bevatten? Nauwelyks zyn zy vatbaar genoeg voor enige lessen die men haar
,, geeft, welke de meeste tyd maar alleen in den opschik bestaan. De eerste in-
,, structie, die zy van haar jeugd af aan genieten, is een zo genaamde houding, de
,, schouders achter uit te trekken, de voeten buitenwaarts te zetten, en wat dier-
,, gelyke zotternyen meer zyn. Van haar kindsheyd af aan hooren zy zeggen dat zy
,, beminnelyk zyn, dat zy schoone ogen, een blozende verf &c. hebben. Zoude men hier

,,it niet moeten besluiten, dat men haar reeds voorbeeg? om in 't vervolg van her
,,leven diergelyke zotternyen te horen? En schynd men haar niet vroegtydig van deze
,,hare bekoorlykheden te verzekeren, op dat zy in 't ver(38)volg dies te ligter
,,mogen geloven dat zy wezentlyk bemind worden? Waar vind men Moeders die de tedere
,,kindsheid harer Dogteren met het sap der deugd doortrekken, in plaats van met ex-
,,tract der ydelheden? Dog deze muur acht de Chimist even zo gemakkelyk om met den storm-ram der reden om ver gerameyd te konnen worden, als de argumenten van een Sardammer hout-mot. Sta ruim dan jongens! ik zal schieten. De eerste tegenwerpinge weggenomen zynde; tuimelt de twede van zelfs naar beneden, als een dronken boer uit de hanebalk. De opvoeding word wel een twede Natuur genoemt en gelooft, dog evenswel verandert zy de ingeschapene niet, want Expellas Naturam furca, tamen usque recurrat; en hier toe strekt ons het geval van den Baron van Zwetzensteyn in de vierde Chimist, tot een onwedersprekelyk bewys: want zo een gebrek der natuur door het willen en werken kan verbeterd worden, gelyk ik even getoond en bewezen heb, hoe veel te meer een enkele gewoonte, gelyk een diergelyke opvoeding is.

Hier uit dan maakt de Chimist het facit op: Dat de Vrouwen, niettegenstaande dit alles, bekwaamheden genoeg bezitten, om de koude van haar gesteltenis, zo wel als een kwade opvoedinge te overwinnen, indien zy slegts wilden: en om dit verder te bewyzen zal ik my bedienen van de getuigenissen van verscheyden Schryvers; zo wel als van eenige voorbeelden die het in haar zelven getoond hebben.

Thomas Swift had zo een gunstig denkbeeld van het oordeel der Vrouwen in zaken van Taalkunde, dat hy in een brief aan Mylord Graaf van Oxfort, over een ontwerp om de Engelsche taal te vermeerderen en te zuiveren, zig aldus uitdrukt: "Zo men my hier
,,omtrent de keus over liet, zoude ik my hier in meer naar 't oordeel der Dames be-
,,palen, ten minsten voor zo ver het oor 'er deel in heeft, als naar de bevattinge
,,van Hovelingen zonder kennis, van Dichters zonder verstand, en van School(39)vossen
,,zonder geleerdheyd. En om te tonen dat hy geen wind verkoopt als Nomodoxus, alias de Zedemeester. (Punt uw pennen Philaleet!) "Ik hebbe, zegt hy, enige personen van
,,beyde kunnen verzogt, om enige brieven over verscheyden stoffen te Schryven, en
,,toen ik ze alle gelezen had, bevond ik in der daad, dat al wat de mannen geschre-
,,ven hadden vol harde Consonanten was, en sterk naar Hool mich ter Teuffels rook; maar dat in 't tegendeel de schriften der Juffers zeer naby de minne brieven van een Florentynsche Dona Elvire kwamen, door het overvloedig getal van vocalen en vloeyenden die zy 'er in gebraait hadden.

Vaugelas de Varro der Franschen (Tom II, au mot paralelle) betoogt met meer woorden als Theophilus Obscurus "Dat men in twyffelingen de taalkunde en uitspraak rakende,
,,de Vrouwen en ongestudeerde lieden liever behoorde te consuleren, als die gene die
,,in 't Latyn en Grieksch ervaren waren. En deze aanmerking wierd zo goed gekeurd door de gantsche Fransche Academie, als de Waarschouwinge van Phoebus wegen &c. van alle vrome Walburgers, behalven Schilders, gelaakt word.

De Auteur van de Misanthrope slaat geen kleinder front als Swift of Vaugelas. "De
,,Vrouwen, zegt hy, hebben denkbeelden die veel levendiger en uitgestrekter zyn dan
,,die der Mannen. In 't gemeen hebben zy de gaaf van iets veel cierlyker en aangena-
,,mer te verhalen dan deze. Haar wyze van voorstellen is nooit droog of gedwongen,
,,het verband van haar verhaal kan byna niet bemerkt worden, en de uitweydingen die
,,zy maken, brengen den toehoorder te rug op het onderwerp van een aangename stoffe.
,,Het schynd dat in alle hare inbeeldingen de uitdrukkingen tot ieder onderwerp ge-
,,past, byna elk hun plaats hebben, als van waar zy ze van daan nemen zo haast zy in
,,de redenen een bekwame plaats konnen vervullen. Inzonderheid munten de Vrouwen uit
,,in den Epistolischen styl. Haare aangename, en (40) byna onbemerkelyke overgangen;
,,de gebonden wanorder van hare gedagten, en hare gelukkige spreekwyzen om die te
,,uiten, openbaren zig alle in hare brieven. Zy bezitten een zekere bekwaamheyd om
,,geringe zaken zonder laagheid, en verhevenen zonder opgeblazendheyd te verhalen.
,,Zie de Misantrope van Maandag dem 1 Augustus 1712.

Nu zou zig de Chimist verpligt vinden, wyl hy aan zyn eerste belofte reeds genoeg denkt voldaan te hebben, om zyn gezegdens te staven met voorbeelden van geleerde Vrouwen. Dog wat zal hy op dit onderwerp wel debeteren? Vrouwen die hare namen door den lof van geleerdheyd, als met een Diamant in de geheugenis der nakomelingen gegraveert hebben, hebben zig zelven al te wel vereeuwigt, dan dat dit werk van den Chimist behoeft ondernomen te worden. Want wat zal hy zeggen van Sappho, van Cornelia moeder der Gracchi, van Athenais welke haare verdiensten op den Throon van Constantinopolen plaatsten, van Perilla, van de Vrouw van Plinius, en van zo veele die in later tyden zig door hare geleerdheyd vereeuwigd hebben: als Victoria Colomna Marquise de Pesgusaire, Olivia Marguarita Sarocchi, Seraphina Contarin, Italiaansche. Marguarita Morus en Elisabeth Tanfeld, Engelsche. Catharina van Portugal Hertogin

van Brangance, Marguerite de Valois Suster van Franciscus den Eersten Koning van Vrankryk, die de tiende ZangGodin, en de vierde Bevalligheyd genoemd wierd, Anne d'Acier, Anna Maria Schuurmans, Johanna Winkelmans en een oneyndig getal andere.
Wat kan dan de vervloekte nyd voor redenen bybrengen, waarom het een Vrouw zo wel niet vry zoude staan om zig aan de letter oeffeningen over te geven als een Man? Desine itaque bona pessima obtrectare lingua!

ADVERTISSEMNT

Verwagt aanstaande week een Vertoog op het onderwerp van iets, waar over zig de Chimist tusschen dit en zeven dagen zal bedenken.
NB. De laatste Chimist is deerlyk mishandelt en gemutileert, lees derhalven Pag. 30 voor credestica carmina, crudelia carmina, dan zal de Auteur, en het schrift beyde op hun poten staan.

Ton Broos

IN EN UIT DE BIBLIOTHEEK VAN D.J.H. TER HORST

De Koninklijke Bibliotheek bezit diverse werken van Weyerman. Tenminste één daarvan draagt de vermelding 'Uit de bibliotheek van wijlen dr. D.J.H. ter Horst' en wel de 'Maandelyksche 't Zamenspraaken, tusschen de Dooden en de Leevenden, bestaande in Vertoogen tusschen alderhande Mogendheden, Keyzers, Koningen, Vorsten, Ministers, Getabberden, Gedegenden, Konstenaars, Wysgeeren &c. en in vrolyke 't zamenspraaken tusschen beruchte Vrouwen en befaamde Dieren.' In zijn bibliografie vermeldt Ter Horst dit werk onder nr. X met als aantekening: "Klein in-8°. Met frontispice. Het geheel telt 760 blz." Ik voeg daar aan toe: met titelplaat met ondertitel Zamenspraak tusschen Jakob den tweeden en den Pretendent, titelpagina en 8 pagina's Aan den leezer; signatuur KB 234 J 2. Ter Horst vermeldt dan de diverse titels van de acht samenspraken, waarbij we in gezelschap raken van o.a. Baron van Ripperda, Hendrik de Achtste, Barthold Schwarts, Laurens Koster, Ronsard, Rubens en Godefroi Kneller. Over deze laatste straks meer.
"Onder de werken van Weyerman is dit een der aardigste, doch tevens een der allerzeldzaamste. Mij is slechts één ex. bekend: in mijn verzameling." meldt Ter Horst niet zonder trots. Bibliotheken hebben dit soort persoonlijke genoegens niet of bezitten zaak een nog zeldzamer exemplaar. Door Ter Horst zelf is dit unieke exemplaar nog aardiger geworden: met een vlijtige kroontjespen heeft hij zijn aantekeningen op het binnenblad aangebracht. Hier volgt het:
"Onder de werken van Weyerman is dit een der zeldzaamste. V. Doorninck kende het boek niet en geeft dan ook een onjuiste aantekening er over in zijn Vermomde en naamlooze schrijvers, dl. II, kol. 493, no. 3197. W.P. Sautijn Kluit zag zelf nimmer een ex. dezer Samenspraken en vermeldt alleen enkele titels. Zie zijn uitvoerige verhandeling: "Jacob Campo Weyerman als journalist" in: Nijhoffs Bijdragen. N.R. dl. VII (1872). Over dit werk van Weyerman: blz. 206-207 van genoemde verhandeling. S.Kalff nam in zijn boek: "Oudhollandsche karakters" ook een schets op over Weyerman: "Een libelschrijver uit de XVIIIe eeuw", (blz. 129-158). Hierin zegt hij op blz. 157: "Misschien dagteekenen uit deze periode [den tijd door W. op de Gevangenpoort in 's Gravenhage doorgebracht] zijne Stichtelijke Betragtingen, zijn Zamenspraak der Dooden en dergelijke "bibelstof" ....". Uit deze opmerking blijkt voldoendedat ook Kalff deze Samenspraken niet kende.
Ook is dit werkje niet vermeld in de uitvoerige lijst van W.'s geschriften, opgemaakt [door G. van Rijn] in "De Librye", 1889, p. 57-59; en 1890, p. 9-10."
De volgende pagina bevat een ingeplakt velletje met aantekeningen over vergelijkende literatuur: "Fr. Muller, Essai d'une bibliographie Neerlando-Russe, Amst. 1859 80 B 36 p. 11, no. 37: Maandelijksche Berichten uit de andere Waerelt ... etc. Amst. 1721-1755. 69 vol. (met noot) p. 91, no. 763: -- 1756-1771. dl. 70-100 [compleet in KB 459 K 1] cf. Dav. Fassmann, Gespräche in dem Reiche derer Todten. 1718-1739. (Hayn-Gotend. "Gespr.") [No. 1-16 KB 857 D 92] Lucianus Dial. mort. ."
Tot zover de aantekeningen van Ter Horst in zijn eigen exemplaar. Is dit allemaal in zijn bibliografie in Het Boek terecht gekomen? Wie onder nr. X (p. 232-233) kijkt vindt niet alles terug: Van Doorninck, Sautijn Kluit en Kalff worden achtereenvolgend genoemd en de laatste alinea gaat aldus: "Soortgelijke verre navolgingen der "Dialogi mortuorum" van Lucianus waren in de 18e eeuw zeer geliefd. Zoo verschenen bijv. te Amsterdam tusschen de jaren 1721 en 1771 niet minder dan 100 dln. "Maandelijksche Berichten uit de andere Waerelt". Vgl. Fr. Muller, Essai d'une bibliographie Neerlando-Russe. Amst., 1859, p. 11, no. 37 en p. 91, no. 763. Zie hieronder bij XII."

Onder XII wordt De reizende Chinees genoemd dat niet van Weyerman is volgens Ter Horst maar een Nederlandse vertaling van een oorspronkelijk Duits werk van de hand van David Fassmann, "die ook schreef "Gespräche in dem Reiche derer Toten"; 1718-1739." Sautijn Kluit had dit ten onrechte aan Weyerman toegeschreven, gebaseerd op een advertentie in de Echo des Werelds van 25 november 1726.

Alles bij elkaar opgeteld blijkt Ter Horst niet opgenomen te hebben: de zero-informatie die Van Rijn in De Librije geeft, de 'Stichtelijke Betragtingen' die volgens Kalff van Weyerman zijn (welk werk wordt hier bedoeld?), de signaturen van de K.B. van de diverse werken; sommige titels kort hij sterk in of hij vermeldt alleen de auteurs. Wie gehoopt had in het keukentje van Ter Horst nog een extra toetje te vinden komt dus enigszins bedrogen uit.

Maar, we hebben nog een verrassing in petto. In het K.B.-exemplaar is na p. 502 anderhalve pagina getypt commentaar toegevoegd:

"Aanteekeningen bij:
Jacob Campo WEYERMAN, Maandelyksche 't Zamenspraaken enz...
Nr. X in "De Geschriften van J.C.W." door D.J.H. ter Horst. Het Boek Deel XXVIII blzz. 227/240. (1944)

Het boekje wordt vermeld in: Prosper ARENTS, Geschriften van en over Rubens. Antwerpen. De Sikkel, 1940. als volgt:
"WEYERMAN, JAKOB (sic) CAMPO.
't Zamenspraak tusschen Pieter Paulus Rubens, Anthony van Dyk, en Godefroi Kneller, drie beruchte schilders. 130 blz. In: Maandelijksche 't zamenspraaken, tusschen de dooden en de levenden,...8e 't Zamenspraak. Amsterdam, H.Boosch (sic)...1726, 631-760."

Vermoedelijk bezit dus de eene of andere openbare boekerij in België, waarschijnlijk de Stadsbibliotheek van Antwerpen, waarvan de Heer Arents Hoofdbibliothecaris is, ook een expl. van dit zeldzame werkje van J.C.W.

Een vergelijking van hetgeen in deze achtste samenspraak door Rubens en van Dyck verhaald wordt over hun eigen levensloop, met J.C.Weyerman's "De Levens-beschryvingen der Nederlandsche konst-schilders en konst-schilderessen. 1729." Bibl. ter Horst Nr. XIV leert dat W. ongeveer alles in de samenspraak heeft verwerkt, wat hem o.a. uit Felibien en verder uit mondelinge berichten over beide schilders bekend was. Sommige verhalen worden in de "Levens-beschryvingen" iets uitvoeriger behandeld.

Tot het Klinkdicht toe "'t Hof is een Vrystad" (Maandelijksche 't Zamenspraaken, blz. 645) vinden we terug in "De levens-beschryvingen" en wel op blz. 255.

In het laatste werk wordt ook vermeld dat de vertaling van de verzen uit Vergilius' Aeneas "Ille etiam..." M.Z. blz. 649, L. 259 D.I, "'t zedert aldus vertaalt (werden) door Joost van Vondel".

Waar in M.Z. blz. 693 het grafschrift "Ipsa suos Iris..." vermeld wordt zonder den naam van den als "een Dichter" aangeduiden Isaac Bullaert te noemen, wordt deze laatste wel als auteur van het grafschrift aangewezen in L. I, blz. 295. Tevens verklaart W. dat hij zelf de vertaling heeft geleverd "dat wy aldus hebben vertaalt".

De anecdote M.Z. blz. 710 "Op myn eerste terugkomst uyt Engelant ontbood my den op die tyd regeerende Bisschop van Antwerpen, wiens Voornaam ook Anthony was ... enz." wordt in L. D.I blz. 305 verbeterd en aangevuld door te vermelden dat het gaat om den bisschop van Gent, Antonius Triest.

Uit het voorbericht "Aan den Leezer" van de M.Z. blijkt dat W. dit werk heeft aangevangen met het doel de Nederlandsche vertaling van Fassmann's "Gespräche in dem Reiche derer Toten" te bestrijden. "Zou ik dan niet gedwongen zyn om te zeggen; Dat de voorgaande 't Zamenspraken tusschen de Dooden, in de Hoogduytsche Taal en op een hoog uytheemsch Kasteel opgestelt, (+) tot een Schimp der Nederlanders vertaalt zyn geworden in onze Nederduytsche Spraak? enz. enz. (+) Als of onze Natie genecessiteert was om Hoogduytsche boeken te vertaalen." Fassmann, die aan het Hof te Berlijn was gehecht als een soort gangmaker van gesprekken (Zie Allg. Deutsche Biographie) gaf van 1718 t/m 1740 zijn "Gespraeche" uit. De N.B. [Hiermee wordt Nationale Bibliotheek = Koninklijke Bibliotheek.bedoeld. T.B.] heeft de 4 eerste jaargangen. Sig. 857 D 92.

De Ned. "Maand. Berichten" loopen van Juli 1721 tot Juni 1771. 100 Deeltjes, van een half jaar ieder, zijn in de N.B. aanwezig. Sig. 459 K 1.

Uitverkochte afleveringen werden later herdrukt of met nieuw titelblad voorzien. Zoo bestaat de eerste bundel der N.B. uit Juni by J. Ratelband 1750, Aug., Sept., Oct., Dec. By Nicolaas ten Hoorn, 1721 en Nov., by d'Erven J.Ratelband en Compagnie, 1738.
In 1746 werd een Bladwijzer over de tot dan toe verschenen M.B. geleverd, maar met Juni 1771 breekt de reeks van de N.B. geheel onverwacht af. Zijn er elders latere jaargangen voorhanden?
Uit een algemene "Voorrede" van 1750 is op te maken dat Fassmann, die echter niet bij name wordt genoemd 240 gesprekken had geschreven, wat op den grondslag van 12 in het jaar, twintig jaar zou betekenen. Hij heeft echter zijn reeks 22 jaar volgehouden. Die overblijvende 24 gesprekken zijn waarschijnlijk vervolgstukken, want ook in de Nederl. M.B. komen gesprekken voor die over twee en zelfs drie maanden loopen.
Er werd tevens bij verklaard dat de "Nederduitsche Schryver" in 1750 reeds "byna 14 jaren heeft geschreven". Hij zou dus rond 1736 begonnen zijn. Bedoelt men hiermede zijn zelfstandig werk, en zijn de M.B. van 1721 t/m 1736 enkel vertaalwerk?
In 1747 komen voor het eerst kunstenaars aan de beurt en wel Januari/Feb. Rubens en Jan Steen, Maart, Adriaan van der Werf en Gerard de Lairesse, met vervolg over April; Mei en Juni komen Apelles en Rembrandt aan de beurt. Uit een tamelijk vlugtig onderzoek is mij niet gebleken, dat deze "kunstenaars-reeks" is voortgezet.
Wat nu het gesprek tusschen Rubens en Jan Steen betreft, zijn alle mededeelingen van Rubens, zoowel over zijn eigen leven als over Antoon van Dyck overgenomen uit J.C.Weyermans "Levens-beschryvingen der Ned. konstschilders...enz." Dikwijls zijn het gewoon de bewoordingen van W. zoodat men wel van plagiaat mag spreken. Dit geldt ook voor de andere kunstenaars.
Wel heeft de schrijver zijn bron onvermeld gelaten. Bij het Grafschrift door Isaac Bullaart (sic) wordt verklaard dat het "door een Liefhebber van de Poezy en schilderkonst in 't Nederduitsch is vertaalt, en in Vaerzen gebracht: De blozende Iris...enz."
De hoogervermelde bibliographie over Rubens van Pr. Arents kent ook dit gesprek (blz. 159) waar het aantal blzz. met 376 i.p.v. 248 aangegeven is.
Wie was (waren) de schrijver(s) der Maandelijksche berichten? Bevat de reeks ook plagiaat van de overige 't Zamenspraken van Weyerman?
Het zou in ieder geval gewenscht zijn een klapper op de 100 deeltjes der reeks in de N.B. uit te werken, vooral daar de latere jaargangen herhaaldelijk Nederlandsche persoonlijkheden behandelen.
Of er echter in deze "rudis indigestaque molis" onder het vele kaf wel voldoende korreltjes graan te vinden zijn? Men dunkt van wel.

Voorburg, den 15en April 1945.
J.B."

Allereerst, de auteur blijkt volgens een potloodaantekening Jan Borms te heten. Ik neem aan dat het hier een kunsthistoricus betreft die over houtsneden rond 1500 heeft geschreven, alsmede over Breughel en in 1924 aktief was bij een amnestieaktie van het dr. Jacob-comité. Dit is n.l. de enige J.Borms die in KB en CC voorkomt en zijn interesse gaat duidelijk uit naar de kunstenaars in dit werk; ik neem overigens niet aan dat hij voor amnestie pleitte voor dr. Jacob Campo Weyerman. Wie dr. Jacob is, is mij onbekend.
De antwoorden op de vragen van Borms die hij aan het einde stelt lijken mij voer voor kunsthistorici. Daarentegen kan ik met blijdschap aankondigen dat de Mededelingen van ons genootschap een antwoord op de vraag kunnen geven n.l. of er exx. van de Maandelijksche Zamenspraken in België voorkomen (zie derde alinea). Er is geen ex. bekend in Gent (zie Jan Vleugels, Mededelingen 6, p. 55-56) maar wel in Antwerpen (zie A.J.Hanou, Mededelingen 2, p. 18) onder signatuur C 67994. Volgens de daar gegeven short-title is alleen de laatste, achtste samenspraak over Rubens, Van Dijk en Kneller aanwezig.
De volgende keer hoop ik de biografie van Kneller uit zijn eigen postmortale mond opgetekend door Weyerman in deze Zamenspraak aan de lezers mee te delen.

Peter de Jonge

VAN GOOL OVER JCW

De volgende tekst over JCW komt voor in dl. I, p. 434-440 (sign. UBA 1026 C 1) van DE / NIEWE SCHOUBURG / DER / NEDERLANTSCHE / KUNSTSCHILDERS / EN / SCHILDERESSEN; / Waer in de Levens- en Kunstbedryven der tans levende en / reets overleedene SCHILDERS, die van HOU-/BRAKEN, noch eenig ander Schryver, zyn / aengetekend, verhaelt worden. / DOOR / JOHAN VAN GOOL, / KUNSTSCHILDER. / EERSTE DEEL. / [vignet] / IN 'S GRAVENHAGE, / GEDRUKT VOOR DEN AUTHEUR, / 1750. - Een afbeelding van persoon of werk van JCW wordt verder niet gegeven.

"[434] JACOB KAMPO WEYERMAN, geboren in 't jaer 1679. Hy is, van jongs af, een afschuwelyk voorbeelt van ondeugden geweest, schoon hem geen vernuft noch bequaemheit ontbrak, om met eere door de Werelt te raeken. Of de Fruit- en Bloemschilder JAN WEYERMAN, van wien HOUBRAKEN spreekt in zyn laetste Deel op pag. 52, van zyn maegschap is geweest, weet ik niet; maer het schynt my toe, dat het ook een kluchtige knaep is geweest, die op kosten van zynen evenmensch, het zy rechts of slinks, wakker den gebraden haen wist te speelen; daer deze CAMPO zich meesterlyk op verstont, gelyk aen de heele Werelt bekent is; doch eer ik toetreede om dit met eenige staelen te tonen, zal ik eerst melden, wat my ten opzichte van zyne Kunst bekent is; het geen dit weinige behelst: Dat hy de Kunstgronden gelegt heeft by den braven Meester FERDINANT VAN KESSEL, en in zynen tyt geen onëven Bloem- en Fruitstukjes geschil[435]dert heeft: Waer van ik 'er een gezien heb, dat meesterlyk en kunstig behandelt was, en genoeg te kennen gaf, dat hy, door het voortzetten van zyne Kunst, op eene loffelyke wyze had kunnen leven, indien hy gewilt had; maer liever zynen ongeregelden en schenzieken aert den vryen teugel vierende, heeft hy zyne goede gaven misbruikt, ten nadeele van zyne evenmensch en tot zyn eigen verderf. Want al vroeg begaf hy zich tot weelde en ontucht, zynen kostelyken tyt doorbrengende in kroegen en bordeelen; in welke hy doorgaens voor Spitsboef speelde, om de vreemde Doffers, die op til quamen, de beurs te helpen luizen; het geen zo ver ging, dat hy geen wegen of middelen onbeproeft liet om deze schandelyke levenswyze gaende te houden. In 't jaer 1718 stak hy over naer Engelant, met iemant dien hy wysmaekte dienst te kunnen doen, met hem daer eenige fraeiheden te helpen verkopen; doch hy bedroog hem deerlyk met hem te beroven van al zyn gelt en goet en maekte het te Londen in 't kort zo gortig, dat het maer een hairbreet scheelde, of de voorzegging zyner Moeder, die altyt vreesde dat hy noch aen galg of rad zou kom[436]en, was aen hem vervult geworden: want hy had naeulyks tyt om de verdiende straf, met de vlucht naer Hollant, te ontsnappen. Dit gevaer ontworstelt zynde, bagaf hy zich tot het schryven van allerlei Spot-, Hekel- en Lasterschriften, die, onder verschillende benamingen, al te wereldkundig zyn om 'er meer van te melden, en in welken hy Luiden van eer en goet geruchte, op eene eer- en faemrovende wyze, ten toon stelde. Met deze verachtelyke middelen van bestaen noch niet te vreden zynde, deet hem de geltzucht op 't laetst uitspatten tot het schryven van Brantbrieven; daer hy zyn eigen pen, of die van anderen, op een schalke en bedekte wyze toe gebruikte, en in welke hy, quanswys als een goet vrient, die om reden zynen naem bedekt hielt, zekere Heeren waerschoude, dat KAMPO WEYERMAN gereet stont om hen met zyn scherpe pen op een vinnige wyze door te stryken, en derhalven hen rade, dat zy op deze of geene manier, doch ongemerkt, hem zouden tragten van besluit te doen veranderen door een aenzienlyk geschenk, indien zy hun goet geruchte niet in de waegschael wilden stellen. Dus sloeg hy voort van quaet tot erger, en verspreide ein[437]delyk een vuil Lasterschrift; in 't zelve vergeleek hy de Obstindische Maetschappye by de Roomsche Inquisitie, zynde de twee eerste Vaersen aldus luidende: 1.

Wat baet het Bataviers, dat WILLEM Neêr-
lants stranden
Ontsloeg uit Romens dwang en Spanjens heer-
schappy
Nu dat een ALBA's Raed, misdoopt een Maet-
schappy
De vrygevogten Tuin, van meet af aen, doet
branden,
LEICESTERS eeuw herleeft, d'aloude vryheit
trilt,
En 't recht word over 't paerd van eer en eed
getilt.

2.

De Maetschappy van d'Oost schynt THEMIS roê ontdoken,
En 't blykt, alzo het Hof en oor en oogen sluit
Op 't gulde nachtmuziek van HERMES dieve fluit,
Wyl ARGUS, schelms verschalkt, den gordel werd doorstoken;
[438] d'Aloude Deugt vervalt geheelelyk in lye,
En d'Ondeugt kletst de zweep by d' Ooster Maetschappye.

Zodra dit schimpdicht ter kennisse van den Rechter qwam, wierden alle middelen aengewnt om WEYERMAN, (op wien aenstonts het vermoeden viel, dat hy 'er den opsteller van was, wegens de overeenkomst van styl en spreekwyzen met zyne andere schriften,) in hechtenis te krygen. Dit quam hem niet zo dra ter ooren, of hy maekte zich 't zoek, nemende de vlucht naer Kuilenburg; doch door hongersnoot, dat scherp zwaert, geperst, was hy zomtyts gedwongen zyne vryplaets te verlaeten, en op onvryen bodem zyn aes te zoeken: waer door deze losse Vogel, daer al te scherp op gepast wiert om langer in de vrye lucht te blyven, eindelyk in de knip raekte, en gevangen op de Voorpoorte van Hollant gebracht wierd; daer hy eenigen tyt in groote vreeze zat, wel wetende, dat 'er vry wat tot zyn lasten was, zo alle zyne euveldaden aen den dag quamen, en zyn beschuldigent geweten hem licht deet begrypen, dat het misschien zyn keel, of ten minsten zyn rug, zou gelden. Echter quam hy [439] 'er genadiger af: want hy wiert, by Vonnis van den Ed. Hove van Hollant, op den 22 van hooimaent des jaers 1739 verwezen tot een eeuwige gevangenis; om, zyn leven lang en ten zynen koste, op de Voorpoorte van Hollant in hechtenis te blyven. Dus, van alle hoope versteken zynde om ooit de vrye lucht weer te genieten, heeft hy in zyne gevangenis voor zyn onderhout noch 't een en 't ander gedaen, zo wel met de pen als met het penseel. Ten opzigte van het penseel is my berigt, dat hy, op de Poort, Kapelletjes op Spiegels zeer aerdig geschildert heeft, en met de pen weet ik, dat hy noch een menigte Schilder-levens geboekstaeft heeft, doch even verwart en leugenachtig als de anderen, en om die reden, na alle gedachten, mooit het licht waerdig geacht zullen worden. Kortom hy was van dat zoort van booswigten, die niet alleen met het doen hunner wanbedryven zich vergenoegen, maer zelfs roem op dezelve dragen, en die slechts voor meesterlyke slagen van 't vernuft houden, gelyk hy voorgaf. Hy heeft op de Poort zyn veragtelyk leven geëindigt in het laer 1747 in lentemaent. Oneindig meer valt 'er tot zynen laste te [440] zeggen, doch wy hebben ons bekort, om tot een beter voorbeelt over te gaen. De volgende Kunstenaer zal, door zyn uitgebreit Kunstbedryf, ons meer stof uitleveren; dien ik in 't ooge heb is PHILIP VAN DYK.

MEDEDELINGEN VAN DE STICHTING JACOB CAMPO WEYERMAN ("Het JCW") no 9, nov. 1978
Herengracht 330-336, Amsterdam

Ellen du Maine
STIJL EN WITSEN GEYSBEEK OVER JCW

In deel 2 van zijn Levensbeschrijving van enige voornaame meest Nederlandsche mannen en vrouwen. 10 dln. Amsterdam, by Petrus Conradi, Harlingen, by F.v.d. Plaats en Junior 1774-83 [UBA 2318 E 5-14] besteedt Simon Stijl aandacht aan "Het leven van Jacob Campo Weyerman" [p. 94-102; 1775].
Van het eerste en tweede deel bestaat nog een tweede druk [UBA 283 C 9-10, 1777/1780]. De inhoud van de tekst is [wat betreft JCW] ongewijzigd overgenomen, de spelling is aangepast.
Stijl vermeldt een aantal bijzonderheden omtrent JCW's levenswandel en een aantal van diens werken. Daarnaast laat Stijls mening over de mens Weyerman zich uit zijn formuleringen afleiden. Hoewel hij niet zo te spreken is over het karakter van Weyerman (p. 101) heeft hij toch een zekere waardering voor Weyermans schrijftalent. Waar Stijl vooral over valt is JCW's gebrek aan godsdienstzin.
Tekst Stijl: (volgens eerstenoemde druk):

"[94] JACOB CAMPO WEYERMAN, niet min vermaard, door zyne losbandigheid en ondeugden, dan zynen vluggen geest en menigvuldig uitgegeevene Schriften, werdt gebooren te Breda, op den 9den van Oogstmaand 's jaars 1677. Zyn Vader, Jakob Weyerman, hadt in zyne jeugd als Lakei gediend; zyne Moeder, Lys Sint Mourel genaamd, als Dienstmaagd woonende in een Herberg, was, door zeker toeval, van daar ontvlugt, nam vervolgens, in Mans gewaad verkleed, dienst als Tamboer te Velde, woonde verscheiden belegeringen by, klom op tot de waardigheid van Sergeant; doch haare kunne, ter gelegenheid eener wonde, in het beleg van Bon bekomen, ontdekt zynde, was zy genoodzaakt den Krygsdienst te verlaaten; wordende ter belooninge haarer dapperheid en moed, van Willem den III, met een jaargeld van tweehonderd guldens voor haar leven, begiftigd. Toen onze Weyerman gebooren werdt, hielden zyne ouders een Herberg op Breda. Deeze schikten hem tot de letteroeffeningen, en bestelden hem, toen [95] hy 15 jaaren oud was, ter schoole, welke hy in drie jaaren tyds doorliep. Hier na werdt hy aanbevoolen aan het onderwys van den Heer Sandvoort, Predikant op 't Wouwd, een dorp in Delfsland. Hier oeffende hy zich in alle takken der beschaafde Weetenschappen; doch de zucht tot de Schilder- en Teken-kunst, welke hy met zich als ter waereldt hadt gebragt, dreef steeds by hem boven; de Schilder, Thomas van der Wilt, in 't nabuurig Delft woonagtig, verschafte hem gelegenheid om dezelve aan te kweeken.
Ten huize zyner Ouderen wedergekeerd, werdt hy wel haast vermaard door zyne kunst; doch hoe zeer deeze reden hadden om voldaan te zyn over zyne vorderingen, 't was niet zo gesteld omtrent zyn zedelyk gedrag. Zyne ongebondene leevenswyze deedt hem vervallen in de ongunst zyner Ouderen, waarop hy, heimelyk, hen verliet, en zich naar Antwerpen begaf. Hier verleidde hy een Herbergiers Dochter, en vlugtte met haar naar Ryssel; doch verliet haar hier wederom, zynen weg neemende naar Parys. Schoon hy, in deeze stad, merkelyke vorderingen maakte in de Weetenschappen, zyne zeden, egter, wierden meer en meer bedorven; en een minnehandel met de Dochter van een aanzienlyk Heer, by welken hy zich als Kamerdienaar hadt verhuurd, deedt hem deeze stad eerlang verlaaten, en naar Lion vertrekken; onder weg ontmoette hy, in zekere herberg, den berugten Cartouche, die zo wel over hem voldaan was, dat hy hem een Beurs met Louïzen, en een vrygeleide door zyne Bende schonk. Te Lion kwam hy in kennis met zekeren Abt, met welken hy naar Rome trok, en vondt 'er den beroemden Schilder en Ridder van Dyk, met wien hy, als hem in aart niet ongelyk, eene gemeenzaame verkeering hieldt. Onder andere Weetenschappen oef[96]fende hy zich hier in de Italiaansche taal, welke hy in korten tyd meester werdt. Doch hy onthieldt zich niet lang te Rome; kennis gekreegen hebbende aan zekere Vrouw van aanzien, begeerde hy haar ten huwelyk; welke hier in niet willende bewilligen, deedt hem zulks besluiten haar te schaaken. Maar dit mislukte, en wyl het rugtbaar wierdt, riedden hem zyne vrienden het gebied van den Paus te verlaaten. Hy gehoorzaamt, en keert door Zwitzerland en Duitschalnd te rug, naar zyne geboorteplaats, alwaar hy, by zyne aankomst, zyne ouders overleeden vondt,

die hem tot erfenis slegts de geringe somme van zeshonderd guldens hadden nagelaaten.

Door de ongebonden leevenswyze van Weyerman was dit geld ras verteerd, en hy daarenboven diep in schulden geraakt: waarom hy te raade werdt naar elders te vertrekken; hebbende eerst een Kleermaaker nevens een Pruikmaaker, voor een nieuw Kleed en Pruik, onder belofte van iets voor hun te schilderen, opgeligt. Hy koos zyne wooning in 's Gravenhaage, alwaar hy de eerste proeven van zyne geleerdheid gaf; hy ontworp hier in korten tyd het Leven der Schilders, en schreef, nevens eenige andere stukjes, de Brabandsche Vryage. Dit bragt hem zo veel voordeels aan, dat hy een bestaan hadt, en daarenboven zyne schuldeischers te Breda afbetaalde: gelyk hy dan ook, somwylen, derwaarts trok. 't Gebeurde, terwyl hy zich wederom, vermaakshalven, eenigen tyd aldaar ophieldt, dat hy geschil kreeg met zekeren Officier. Om dit te beslissen raakten zy in gevegt, in 't welk Weyerman eene wonde kreeg, om welke te verbinden hy zich liet brengen ten huize van zekeren Wondheeler Jan Arents. geheeten; deezen verzogt hy zo lang by hem te mogen blyven, tot de wonde genee[97]zen was. ' Geschiedde. By Meester Arentsz woonde eene jonge Dochter, eene Nicht van den Heelmeester. By deeze deedt onze Held weldra aanzoek, niet zo zeer om haare schoonheid, als om het Capitaaltje, welk zy bezat, magtig te worden. De Oom krygt spoedig de lucht van deezen handel, en gebiedt Campo zyn huis te ruimen; doch de oude Man, door zyne bewerking, listig naar de Hoofdwagt gelokt, onder voorwendzel dat een soldaat zwaar gekwetst was, bedient de Minnaar zich van dit tydstip, raadt zyne beminde Gerritje aan met hem te vlugten, pakt in alleryl haar Geld, Juweelen en Kleederen, en begeeft zich met haar naar Engeland. Sedert werdt Weyerman, by vonnis der Wethouderschap van Breda, om zyn misdryf, uit de stad en Baronye gebannen.

De twee Gelieven waren ondertusschen te Londen aangekomen, huurden 'er een huis, en leefden, zo lang het Geld van Gerritje duurde, vrolyk en onbezorgd. Maar de wyze, op welke zy hunne zaaken aanleiden, deedt het van korten duur zyn. Zyne Byzit (want het wettig trouwen hadt men ras vergeeten) was nu arm, en de staat, in welken zy zich bevondt, dreigde nog grooter druk: hierom wenschte hy niets liever dan van haar ontslagen te worden, waartoe hy wel haast middel vondt; hy veinsde zich zelven te willen vergeeven, en boodt, na dat hy zelf eerst een gewaanden vergiftigen drank hadt gedronken, zulks insgelyks de bedrukte Gerritje aan, waar op deeze, juist zo als hy gewenscht hadt, terstond de vlugt nam. Wat 'er wyders van haar geworden zy, is ons niet gebleeken. Weyerman nam vervolgens zynen intrek in een voornaame Herberg, van welke hy den Waard voor eene aanzienlyke somme opligtte. In [98] Engeland won hy, na dit voorval, eene aanzienlyke somme gelds, met schilderen van verscheidene stukken, voor de aanzienlykste Ryksgrooten, zelfs ook voor Koninginne Anna. Geduurende zyn verblyf in dit Ryk, onthieldt hy zich eenigen tyd aan de Hooge School te Oxford, om 'er zich in de Geneeskunde te oeffenen; doch zyn onbestendige aart deedt hem deezer oeffeninge wel haast moede worden; en na de voornaamste merkwaardigheden des Koninkryks bezigtigd, en hier en daar vrugten van zyn Penceel agter gelaaten te hebben, vertrok hy wederom naar Holland. Een jaar woonde hy te Delft, en geneerde zich met schryven, waarmede hy voor zich zelven, en eene Dienstmaagd, nevens een Zoon, welken hy by haar, in onecht, hadt verwekt, den kost won. Na deezen begaf hy zich, zyn Byzit en bastaard heimelyk verlaatende, naar Amsterdam, en aanvaardde 'er den post van Leermeester van een jong Heer van aanzienlyke geboorte; doch, een onoverwinnelyken afkeer hebbende van eene verbondene leevenswyze, verliet hy, binnen kort, deezen post, en begaf zich wederom tot schryven, waar uit de Amsterdamsche Hermes zyne geboorte kreeg. De vinnige steeken, welke hy, in dit en eenige andere zyner schriften, aan sommige byzondere persoonen gaf, bragten hem wel eens in ongelegenheid. Dit gebeurde onder anderen op zekeren avond, op welken, juist op het oogenblik als hy zich ter ruste wilde begeeven, een onbekend persoon van ongemeene sterkte en grootte in zyne kamer drong, welke hem wakker roste, en op de vraag, op wiens bevel hy zulks verrigtte, tot antwoord gaf, dat het was, ten verzoeke van zekeren Heer, welken hy, in zyne schriften, hadt beleedigd. Verder berigtte de onbekende, dat hy voor deeze moeite zes Ducatonnen genoot. Campo hem hierop vraagende, of hy voor [99] eens zo veel den heimelyken vyand, welke hem hadt in 't werk gesteld, een dubbel getal vuistslagen zou willen toetellen, bewilligde hy zulks: ook hieldt de Bravo getrouwlyk zyn woord.

Terwyl onze Weyerman dus te Amsterdam leefde, gaf een zeker voorval aanleiding tot zyn trouwverbond. Op zekeren tyd uit 'sGraavenhaage naar Amsterdam reizende, ontmoette hy in de Schuit een Burger-Dochter; deeze wist hy, door vleiende redenen, zo verre te brengen, dat zy op hem verliefd wierdt; doch men twyfelde aan de

aan de bewilliging haarer Ouderen, deeze moest dan door list gewonnen worden. De Ouders woonden in een Dorp in Noordholland. Campo, met de Juffer te Amsterdam aangekomen zynde, verbergt haar eenige dagen in zyne wooning, terwyl de oude lieden, over het agter blyven hunner Dochter ongerust, haar voor verlooren rekenden. Na eenig tydverloop geeft Campo, onder eene verbloemde handtekening, kennis van haar verblyf aan de Ouderen, en ontbiedt ze naar Amsterdam. Met deeze raakte hy in gesprek, en wist het stuk zo te beleggen, dat hy de verleegene Ouders in het denkbeeld bragt, dat het trouwen voor haare Dochter onvermydelyk was; waar op de bewilliging in het huwelyk spoedig volgde. Met deeze Echtgenoote leefde hy vier of vyf jaaren, na welke zy hem door den dood ontviel, nalaatende twee Zoonen, welker eene den Staat, eenigen tyd, als Sergeant gediend heeft.

Omtrent deezen tyd onthieldt zich te Amsterdam de waereldvermaarde Czaar Peter de Groote. Deeze hadt veel gehoord van Weyermans schranderheid, en hem bekroop de lust om daar van eene proef te neemen. Hy geeft hem dan als een onbekende een bezoek, en was zo [100] wel voldaan over zyne Welspreekendheid en vluggen geest, dat hy straks het besluit opvatte om hem met zich naar Rusland te voeren. Hy ontbiedt hem daarom 's anderendaags aan zyne wooning, en doet hem den voorslag om derwaarts te vertrekken; onder belofte, van hem met de waardigheid van Geheimen Raad en Historieschryver te zullen bekleeden; doch Campo vondt geen genoegen in deezen voorslag, en bragt eenige redenen by, welke den Vorst van zyn aanzoek deeden afzien.

Kort hier na begaf hy zich in de orde der Vrye Metzelaaren; doch de belofte, om aan twee zyner Vrienden gedaan, om aan hun het geheim dier Broederschap te openbaaren, volbragt hy niet. Zyn zeggen was: Vraagt my niets; zo gy 't wilt weeten, moet gy zelve Metzelaars worden.

Ondertusschen liet Weyerman nimmer af, zynen hekelzuchtigen geest bot te vieren, niemand was veilig tegen zyne vinnige en meermaalen kwaadaartige steeken. Dit ging ten laatsten zo verre, dat hy, zich binnen Amsterdam niet veilig agtende, de vlugt nam naar Vianen, doch ook hier kon hy zynen geest niet betoomen: hy werdt de bespotter van Vyanden en Vrienden. De Regeering derhalven zich verpligt oordeelende hier in te voorzien, werdt hy uit zyn huis geligt en te Vianen in verzekering gebragt. Doch vermids hy poogingen deedt om van hier te ontvlugten, werdt hy van hier overgevoerd naar 's Graavenhaage, en by den Hove van Holland gevonnisd om geduurende zyn leeven op de Voorpoort in verzekering gehouden te worden. In het Vonnis werdt gezegd, dat zyne misdaad bestondt in lasterlyke personaliteiten, vervat in zyne weeklyksche papieren en verregaande Paskwillen, gemaakt op verschei[101]dene aanzienlyke Collegien en Steden; als mede sommige ongetekende Brieven, aan eenige persoonen, door hem, geschreeven.

Zyne uitspanning op de Gevangenpoort bestondt in eene menigte Muizen op te voeden, en zo tam te maaken, dat hy ze, op een enekel gefluit, deedt te voorschyn komen, of ze weder naar hunne hokjes zondt. Geduurende de tien of twaalf laatste jaaren zyns levens, welke hy hier gevangen zat, schreef hy verscheiden Verhandelingen over deeze en geene onderwerpen, welke ook het licht zien. Zyne voornaamste Werken zyn: De Rotterdamsche Hermes; de Amsterdamsche Hermes; de Ontleeder der Gebreken; de Echo des Werelds; de Historien des Pausdoms; Aaanhangzel tot deeze Historien; de Leevensbyzonderheden der Nederlandsche Konstschilders en Konstschilderessen; Letterlievende, Zedekundige, Historiesche, Stichtelyke Betragtingen; Zamenspraak der Dooden; Het Leven van Alexander den VI. en Caesar Borgia, en veele anderen te lang om hier te worden opgeteld.

Wat nu 's Mans karakter aanbelangt, hetzelve kan uit de weinige opgegeevene byzonderheden ligtelyk worden opgemaakt. Hetzelve was nergens wyder af, dan van agtenswaardig of beminnelyk te zyn. Schoon zyne ongemeene schranderheid, vlugheid, uitgebreide kennis van veelerhande zaaken, en zyn verpligtende omgang hem van veelen deeden zoeken; nogthans werden deeze hoedaanigheden grootlyks ontluisterd, door zyne geile drift tot de Vrouwen, zyne onbetoomde involging van Hekelzucht, en vooral door zyne losse wyze van denken over den Godsdienst, wiens voornaamste Grondwaarheden van hem in twy[102]fel getrokken, zo niet ontkend werden: hy hieldt den Godsdienst voor een blonte uitvinding van Staatkunde; het bestaan van een Opperweezen en de Onsterflykheid der Ziele waren ten minste by hem twyfelagtig. Zo zeker is het, dat de grootste geesten niet altoos de beste Burgers en nutste Medgezellen zyn."

Veel negatiever is P.G. Witsen Geysbeek in zijn <u>Biographisch anthologisch en critisch woordenboek der nederduitse dichters</u>, te Amsterdam bij C.L.Schleyer 1822 [GAA], die op p. 492-499 aandacht aan Weyerman besteedt.

Wel neemt hij letterlijk (zij het verkort) de gegevens (soms hele zinnen!) van Stijl over maar zijn blik is daarbij zo vertroebeld door de schandelijke praktijken, karaktereigenschappen (p. 492) e.d. van Weyerman dat hij het over diens werk niet eens meer wil hebben. Ook zijn mening over Weyermans schilderkunst is niet al te gunstig (p. 496 noot 1).
Wel geeft hij op het eind toe dat JCW geen gebrek aan "bekwaamheden" en "vernuft" had, alleen de manier waarop Weyerman zijn talenten "misbruikte" vindt bij hem geen genade, integendeel!
<u>Tekst Witsen Geysbeek:</u>

"[492] WEYERMAN (JACOB CAMPO) (1). Wij zullen ons hier geenszins bezig houden met de menigvuldige schriften, in proza en rijm van dezen beruchten losbandigen deugniet, dien het geenszins aan vernuft, maar in alle opzigten aan elke hoedanigheid ontbrak om eenige aanspraak op de achting van tijdgenooten en nakomelingschap te kunnen maken. Zijne schriften dragen dan ook meestal, bij een' verwaarloosden, slordigen stijl, den stempel van zijn bedorven hart, onbeschaamde zedeloosheid, gemeen en laag karakter, losheid van beginselen en ergerlijk levensgedrag. Wij zullen dus niets daaruit onder het oog van den beschaafden lezer brengen, maar eenigzins zijn woest en avantuurlijk leven [493] doorloopen, dat nog al het een en ander merkwaardigs oplevert.
WEYERMAN was van eene zeer gemeene afkomst; zijn vader, JACOB WEYERMAN, was een lakei; zijne moeder, LIJS ST. MOREL, had als meid in eene herberg gediend, was dezelve in mansgewaad ontvlugt en had dienst genomen als Tamboer; na het bijwonen van verscheiden veldslagen werd zij tot Sergeant bevorderd; doch in het beleg van <u>Bonn</u> gewond en onder het verbinden hare kunne ontdekt zijnde, kreeg zij haar afscheid met een jaargeld van tweehonderd guldens. Toen onze WEYERMAN den 9 Augustus 1677 geboren werd, hielden zijne ouders eene kroeg te <u>Breda</u>. Op de school gaf hij met zijn vijftiende jaar blijken van een' vluggen geest en schrander begrip. Zucht tot de letteroeffeningen betoonende, werd hij aanbevolen aan het onderwijs van den Predikant SANTVOORT, op het <u>Woud</u>; hier gedroeg hij zich tamelijk geschikt, en lust in de teeken- en schilderkunst krijgende, vond hij in het naburig <u>Delft</u>, bij THOMAS VAN DER WILT gelegenheid om zich daarin te oefenen.
Bij zijne ouders terug gekeerd, begon hij een losbandig leven te leiden; hunne bestraffingen moede, verliet hij hen heimelijk, en begaf zich naar <u>Antwerpen</u>. Hier verleidde hij de dochter van een' herbergier, en vlugtte met haar naar <u>Rijssel</u>; doch verliet haar hier wederom, en ging naar <u>Parijs</u>. Hier gaf hij zich geheel en al over aan de uitsporigste ligtmisserijen. Een minnehandel met de doch[494]ter van een' aanzienlijk heer, bij wien hij zich als kamerdienaar verhuurd had, noodzaakte hem <u>Parijs</u> te verlaten. Op den weg naar <u>Lyon</u> ontmoette hij in eene herberg den beruchten CARTOUCHE, die zoo over hem voldaan was, dat hij hem eene beurs met Louis d'or en vrijgeleide door zijne bende schonk. Te <u>Lyon</u> maakte hij kennis met zekeren Abt, met wien hij naar <u>Rome</u> vertrok. Hier bleef hij insgelijks niet lang. Verliefd geworden op eene aanzienlijke vrouw, die hij vruchteloos ten huwelijk verzocht, besloot hij haar te schaken; doch dit mislukte, en voor de gevolgen vreezende, alzoo de zaak ruchtbaar geworden was, keerde hij door <u>Zwitserland</u> en <u>Duitschland</u> naar zijne geboorteplaats terug, waar hij bij zijne aankomst zijne ouders gestorven vond, die hem tot zijne ervenis slechts zeshonderd guldens hadden nagelaten.
Bij zinne ongebondene levenswijze had WEYERMAN dit geld spoedig verteerd en bovendien zich nog diep in schulden gestoken; waarom hij in stilte <u>Breda</u> verliet, en zich in <u>'s Hage</u> nederzettede. Hier schreef hij het <u>Leven der Schilders</u> en eenige werkjes, die hem zoo veel voordeels aanbragten, dat hij een bestaan had, en zijne schulden te <u>Breda</u> betalen kon, waarheen hij zich nu en dan begaf. Op zekeren tijd zich aldaar wederom bevindende, geraakte hij in geschil, en vervolgens in tweegevecht met een' officier, waarbij WEYERMAN eene wonde bekwam, om welke te verbinden hij zich liet brengen bij den Wondheeler JAN ARENTSZ, met wien [495] hij overeenkwam hem zoo lang te huisvesten tot hij genezen was. Bij dezen heelmeester woonde eene nicht, met welke WEYERMAN, niet zoo zeer om hare schoonheid, als wel om het kapitaaltje, hetwelk zij bezat, magtig te worden, een' minnehandel aanving. De oom, den toeleg van zijn' commensaal bemerkende, gebood hem zijn huis te ruimen. WEYERMAN, door wiens bewerking men den oom naar de hoofdwacht gelokt had, onder voorwendsel dat een soldaat zwaar gekwetst was, en hem eenigen tijd aldaar ophield, nam zijn' slag waar om met zijne minnares, die spoedig hare kleederen, juweelen en

(1) Levens van Vermaarde Mannen en Vrouwen, II Deel, bl. 94. Bijv. op J.KOK, Vad. Woordenb. III Deel, bl. 343.

geld zamenpakte, naar Rotterdam te vlugten, en zich van daar naar Engeland te begeven. WEYERMAN werd om dit bedrijf bij vonnis der regering gebannen uit de stad en baronnie van Breda.

De beide gelieven, te Londen aangekomen zijnde, huurden een huis, en leefden vrolijk en onbezorgd, zoo lang het geld duurde, en dit was, bij de wijze waarop zij leefden, natuurlijk niet lang. Van trouwen kwam niet; eindelijk was alles verteerd, en een derde deelgenoot der ellende dreigde eerlang den druk nog drukkender te maken. WEYERMAN wenschte dus van zijne minnares hoe eer hoe liever ontslagen te worden; hij veinsde door vergift zich van het leven te willen berooven, en bood, nadat hij zelf eerst gedronken had, der ongelukkige het overschot van den gewaanden doodelijken drank aan, waarop zij, juist gelijk hij gewenscht en verwacht had, met afgrijzen de vlugt nam, zon[486]der dat hij ooit weder iets van haar vernam.

WEYERMAN nam hierop zijn' intrek in een voornaam logement, waar hij den kastelein voor eene aanmerkelijke som opligtte. In Engeland won hij naderhand veel geld met het schilderen van verscheiden stukken voor de aanzienlijkste hovelingen, en zelfs voor de koningin ANNA (1). Hij onthield zich eenigen tijd aan de hoogeschool te Oxford, om zich in de geneeskunde te oefenen; doch de studie verveelde hem weldra, en in Engeland geene bezigheid voor zijne penseel meer vindende, keerde hij wederom naar Holland. Een jaar woonde hij te Delft, en won den kost met schrijven voor zich en eene huishoudster, bij welken hij een' zoon verwekt had; toen verliet hij beiden heimelijk, en begaf zich naar Amsterdam, waar hij gouverneur werd van een' aanzienlijk' jong' heer; doch een' [497] afkeer hebbende van eene ingetogen en geregelde leefwijze, verliet hij eerlang dezen post, en begaf zich wederom tot het schrijven. De vinnige steken, die hij sommigen bijzonderen personen in zijne schimpschriften gaf, bragten hem wel eens in ongelegenheid. Zoo gebeurde het zekeren avond, juist toen hij zich te bed wilde begeven, dat een ongemeen sterke en groote kerel in zijne kamer drong, en hem wakker afroste. Op de vraag, welke reden hij tot deze mishandeling had, vernam WEYERMAN dat zulks was uit last van zekeren heer, dien hij in zijne schriften beleedigd had, en de onbekende zes dukatonnen voor deze tuchtiging genoot. WEYERMAN vroeg hem hierop of hij voor eens zo veel den genen, die hem had te werk gesteld, wel een dubbel getal slagen zou willen toetellen, hetwelk de bravo aannam en getrouwelijk volbragt.

Tot dus ver had WEYERMAN ongebonden en ongehuwd geleefd, doch eindelijk geraakte hij ook avantuurlijk aan eene vrouw. Op zekeren tijd uit den Hage naar Amsterdam reizende, ontmoette hij in de trekschuit eene jonge juffer, die hij door vleijende reden zoo ver wist te brengen, dat zij op hem verliefde en de zaak met hem eens was toen zij te Amsterdam aankwamen; doch men twijfelde aan de toestemming der ouders, die op een dorp in Noord-Holland woonden, en dus door list moest verkregen worden. Hij verborg de juffer eenige dagen in zijne woning, en gaf toen den wegens het uitblijven hunner dochter ongerusten ouders [498] kennis van haar verblijf en ontbood hen naar Amsterdam. Hij wist hun de zaak toen zodanig voor te stellen, dat de verlegen ouders, in het denkbeeld gebragt dat trouwen voor hunne dochter onvermijdelijk was, in het huwelijk bewilligden. Met deze vrouw leefde hij vier of vijf jaren, toen zij stierf en hem twee zonen naliet.

Omstreeks dezen tijd onthield zich Czaar PETER I te Amsterdam, die, van WEYERMANS schranderheid hebbende hooren spreken, nieuwsgierig was hem te leeren kennen. Hij gaf hem dienvolgens als onbekende een bezoek, en was zoo wel voldaan over zijn' vluggen geest en snedige kwinkslagen, dat hij besloot hem mede naar Rusland te nemen. Hij ontbood hem des anderen daags bij zich, en sloeg hem voor zich in Rusland neder te zetten, met aanbod van den titel van Geheimraad en de waardigheid van Historieschrijver, waartoe ondertusschen WEYERMAN geene de minste bekwaamheid bezat, en beter gemeene ligtmis dan beschaafd hoveling was: wijsselijk bedankte hij

(1) Als schilder bezat WEYERMAN nogthans slechts middelmatige verdiensten; de voortbrengselen van zijne penseel hebben geringe waarde; het is bijkans onbegrijpelijk dat hij in Engeland als schilder veel geld heeft kunnen winnen; dit is waarlijk geen voordeelig getuigenis van den smaak der Engelschen in het vak der beeldende kunsten bij het begin der achttiende eeuw, gelijk het aan den anderen kant geen voordeelig getuigenis van den smaak der Hollanders was in het vak der fraaije letteren, dat zij met zijne paskwillen, schimpschriften en al wat hij in rijm en in proza schreef zoo hoog gingen; tegenwoordig is zeker dit alles slechts scheurpapier; doch zijn Leven der Schilders en Gevallen van Don Quichot, hoe slecht en slordig geschreven, worden door de zoogenaamde liefhebbers en bibliomanen, gelijk meer rare prulschriften, nog bijkans tegen goud opgewogen.

André Hanou

ONTERFD VAN ƒ 8000
of
EEN MINNARES(?) VAN JCW: ADRIANA SIMONS-DE VISSER.

Wie het gemeente-archief Rotterdam bezoekt, merkt tot zijn vreugde dat uitzonderingsgewijs de oud-notariële stukken van deze plaats in ruime mate gedepouilleerd en op fiche gezet zijn, d.w.z. dat hier geficheerde persoonsnamen een aantekening dragen welke notariële stukken op deze personen betrekking hebben.
Uiteraard was het voor een JCW-geïnteresseerde niet nalaatbaar op JCW's naam te kijken en ziet: er doken enkele verwijzingen naar het notarieel archief op. Sommige documenten bleken betrekking te hebben op een bepaald soort schulden; ik zal daarvan later verslag doen.
Maar enkele andere hielden verband met een van zijn relaties, Adriana de Visser, naar wie ik al eerder i.v.m. de annotatie van Tuchtheer 1-20 gezocht had; vruchteloos, omdat er tw weinig gegevens over haar herkomst e.d. bekend waren (door het volgende is overigens de annotatie op haar betrekking hebbend al verouderd voordat de uitgave eindelijk definitief op de markt verschijnt).
Wie was deze Adriana?
In de Tuchtheer-kommentaar heb ik bij de passage op p. 14:

> "Jan Law, een Man die zich zo befaamt heeft gemaakt door den Aktiehandel, gelijk als de Douariere van Dulceval is vereeuwigt geworden na verdiensten in het blyspel van den Persiaanschen Zydeweever"

bij het begrip "Dulceval" vermeld:

> "Adriana Visser (personalia onbekend, huisvrouw van ene Simons). Volgens het proces tegen JCW van 1739 werd n.l. diens stuk Den Persiaansche zydewever (z.p., z.u., ± 1725) geschreven als sleutelstuk op hem:, zijn dochter en schoonzoon (ARA, Hof v. Holland, inv. no 5443 doss. 7 st. 70). Zij schijnt later nog enige tijd JCW's vriendin geweest te zijn: volgens dat stuk, een verhoor, logeerde hij met haar v. 24 aug. tot 20 nov. 1729 in de Spuistraat, Den Haag, bij de horlogemaker, en woonde hij twee jaar met haar op Rotsoord (een buiten beneden Utrecht) terwijl zijn eigen vrouw in Rotterdam verbleef. - De benaming Dulceval ('Lievedal') is erotisch bedoeld. - Volgens Heremyt p. 79 leefde Madame Dulceval, een "Vischers kind", samen met een Altenasche mof i.d. buurt v.d. Vygendam, die zij beroofde".

Op zich had naar nog wel enkele andere opmerkingen over haar verwezen kunnen worden. De Lat. en Nederd. Keurdichten, 1729, dl. IV, zeggen in een gedicht tegen JCW, getiteld "Op de trotse Afbeelding van den Buitenspoorigen Klapper aan de Vegt" (p. 151-2):

> "Is dit de Heremyt, die, zo vol moed als geest
> Met Juffrouw Simons kooid, dat afgereden beest?"

Ook komt over deze dame, die dus door velen wordt gezien als (gewezen) maîtresse van JCW, een groot stuk voor in JCW's eigen Zeldzaame leevens-byzonderheden van Arminius [etc.] 1738, waar onder het kopje "Het Vrouwtje van Dulceval. Een Abderietsche nachtvertelling" p. 178-184 een verhaal over dit vrouwtje gegeven wordt (men kan niet ander veronderstellen: ingegeven door dépit). Deze dame n.l., "genaamt Adriana Simonides" kwam

> "afzakken van het kooprijk Y, na de geele Maas. Die Dame was van tafel en bed gescheyden met haar Man, die, gelyk zy voorgaf, zo gemeen was van inborst, dat hy liever een gedienstige Dienstmeyd streelde, als een spytig Wyf. Alzo nu soort doorgaans taalt na soort, nam Mevrouw Simonides haar optrek ten huyze van Mevrouw Maria Rufa, welke Dame de Reyssuster van Mevrouw Simonides was geweest op een Brabandsche togt.
> Zeker Konstschilder kreeg gevalliglyk kennis aan die voorgemelde Madame Simonides, welk Spook voor schatryk wiert opgebazuyt. Ik zeg, Spook, en tot bewys van myn gezegde, zal ik alhier haar konterfytsel krayonneeren, alhoewel ter loops.
> Die Dame was den onbeschaafdste klomp van een Vrouwelyke Misgestalte, die ooit de inbeelding bezwangerde van Jan Steen. Haar aangezigt scheen trek voor trek gekopieert na het handvatsel van Bedellier, waar op een Scheepsbeeldsnyder een kop heeft vastgelymt. Haar armen en beenen stonden schrylings gelyk als den tabaksstopper eens Hannekesmaayers, en scheen gesneeden te zyn uyt een wilden appelboom by een Noormans Matroos. Mada-

me's heupen stonden zo prat, gelyk als de uytsteekende heupen van een Kosters Koe, welke by een groote droogte voerageert op het kerkhof. Daarenboven waaren haar armen zo onmanierlyk lang, dat zy gaande en staande haar koussebanden losmaakte en vaststrikte, zonder dat zy eens behoefde te bukken. Voor het overige was Madame's ziel al ommers zo mismaakt als deszelfs schors, dat is, zy dronk, vloekte, lasterde, gromde, kuste, krabde en beet zo schielyk in eenen adem, dat den doorzichtigste Lynks 'er geen oog op kon houden.

Een Mennoniets Maakelaar speelde voor Ceremóniemeester, en geleyde dien Konstschilder ten huyze van dat paar bejaarde Zondaaressen, alwaar zy wierden ontfangen met opnene armen. Ik zeg, zy troffen het geluk van die Venuspaapinnen 't huys te vinden, zynde Simonides meer bestooven door een regenvlaag van Gravesche wyn, en Mevrouw Ruffa meer doorweykt langs de Schiedammer lucht. Na dat de voorbaarigste pligtpleegingen waaren afgehaspelt, kwamen 'er eenige Drielingschflessen Moeselwyn, benevens een paar Limburgsche kaasjes, op de baan. De kaasjes scheenen voorbestemt om den dorst te tergen, en de flessen om die te koelen. Dat Onderhoud was niet min stichtelyk, als de diskoerssen der Nederlandsche Juffers op een Kraambezoek. De Mevrouwen Simonides en Ruffa onderhielden de bezoekers met de kortbondige Spreuken van Sint Aretyn, en de Heeren toefden de Dames op de drinredenen van Aloisea Sigea. Dat is gezegt op Nederduytsch, de slangen en adders ruylden vergift langs weerkanten. Ik herhaal nochmaals van weerskanten, want die Maakelaar sprak van niets met meer smaak als van de Naakte Waarheyt, waar door hem de Vloernajaaden naliepen gekoppelt aan paaren, gelyk als de gekoppelde paarden troppen naar een paardemarkt!.

Om nu de kortheyt te behartigen, zal ik maar alleenlyk zeggen, dat den Maakelaar zo meesterlyk den rol speelde van koppelaar, dat die voorgemelde Konstenaar uyt speelemeyen voer in 't gezelschap van die Madame Simonides, om Brabant, Vlaanderen en het Land van Luyk te gaan bezoeken, by wyze van een Beevaart. In die tusschentyd bediende den Maakelaar 't beroep van Briefgenoot, welk beroep hem zuur opbrak in tyd en wylen.

Zeker Dichter, wiens naam is vereeuwigt door een Heldendicht, getytelt Judas den Verraader, benevens een Hoogduytscher, die de Geneeskunde beleed zonder Kennis of Oordeel, kwamen mee in 't spel. Die Heeren waarschouwden dien Konstschilder quansuys, dat den Maakelaar het vertrouwen had in de pan gehakt. Zy voegden 'er by, dat die maakelende Briefgenoot alles quaads sprak van Mevrouw Simonides; zulks kon noch glippen door den beugel. Maar zy verhaalden 'er ook by, dat hy dien Konstschilder, aan wien hy hulde en manschap had gezwooren, schoer over dezelve paardekam; en dat misdryf was niet te dulden.

Den beleedigde Konstenaar, op die tyd gehuysvest in 's Gravenhague, schreef een brief aan den Maakelaar, met verzoek, van op zodaanigen bestemden dag eens over te komen tot Overschie, in de herberg van den gulden Wagen, alwaar hy een zaak had met hem te verhandelen van het uyterste gewigt. Op den ontfangst van dien brief, zette zich den Maakelaar in de trekschuyt op Delft, onbewust dat zyn verraat was uytgeleekt. Hy stapte uyt de Schuyt tot Overschie, en kwam gelyk als een rukwind stuyven in de besprooken kamer van die gemelde herberg, alwaar hy zynen beleedigden Vrient ontmoete, verzelt by den berymer van Judas, Jan de Haas, en by den Geneesheer zonder praktyk, Hans Ferber.

O Sint Antonio, wat een paar verschrikkelyke blikken zette die Maakelaar op het gezigt van dat Driemanschap! Zyn tanden vielen aan 't kletteren, gelyk als de blinkers van een Javaanschen aap. Zyn hooft begon te schudden, gelyk als den bol van een in 't bont gedofte Kermispop. Ja zyn kniekatrollen sloegen tegens malkanderen, gelyk als de losgebrookene roopaarden tegens malkanderen slingeren in een Orkaan. In 't kort hy liep gevaar van in stukken en brokken te vallen, gelyk als het geraamte van een opgehangen Dief, het welk bezielt by een Tovenaar, wort ontbonden by een Bezweerder.

,, Heb ik u ooit beledigt, (vroeg dien Konstschilder aan dien ontstel-
,, den Maakelaar,) of immer reden gegeeven tot misnoegen? Heb ik u niet
,, een- en andermaal gered, zo in de Kikkerssteeg als elders, op een
,, tyd dat gy vol en dol den beest speelde, omcirkelt met scheldende
,, Kruysmadelieven, en met beksnydende Pluggen? Spreekt, zyt gy den

,, eenigste Bevorderaar van die speelreys met Madame Simonides niet ge-
,, weest? Foei u aan, gy Geletterde zonder Geleerdheyt, Yveraar zonder
,, Deugd, en Vrient zonder Getrouwheyt! Zyt verzekert, indien gy my niet
,, aanstonds eenige voldoening geeft, dat ik u het strafvonnis zal doen
,, ondergaan van de Hollandsche Knut, bekent by de benaaming van een
,, Karwats.,,

Na die beknopte aanspraak, greep die Redenkonstenaar een karwats in de vuyst, en hy bezwoer dien Maakelaar nochmaals, van hem te andwoorden, wit of zwart. Na die vraag meermaals te hebben herhaalt, ontgon den Maakelaar een soort van verandwoording, zo slap gelyk een Fransche Vastensop, en waar in geen enkelde zoutkorrel der waarheyt was vervat. Toen liep het gedult des beleedigden Konstschilders af gelyk als den wekker van een huysklok. De karwats wiert opgeheven in ernst, en niet nedergelaaten uyt joks. Den Maakelaar wiert gestreelt na verdienst, en vervolgens buyten de kamer geschopt, en op de straat geligt met de gevlogte hondelantaren."

Het is vrij duidelijk dat de konstenaar in het spel JCW is. Zijn relatie met Joan de Haes blijkt ook al uit de brief afgedrukt Meded. p. 5.

Door Kersteman wordt van Adriana Simons niet gerept. - Onduidelijk is voor mij de opmerking in JCW's Levens der Konstschilders, ook geciteerd in de Meded. p. 50, dat te Brussel de gebroeders Kortvrient de boedel van de heer Simonis met geweld hebben ingeslikt, en de weduwe en haar enige dochter hun huis hebben uitgezet. Is hier sprake van een andere Simonis, Simons? Het zou wel kunnen corresponderen met de hiervoor aangehaalde vlaams/brabantse reis van de konstschilder met Adriana. Ook had in 1729 volgens onder te noemen stukken Adriana slechts één dochter, Catharina.

Ik merk op dat Campo met Johanna Ernst pas werkelijk trouwde op 31 maart 1727, te Bruekelen/Nyenrode, hoewel hij in 1713 en 1715 al kinderen bij haar had[1]. JCW schijnt in het algemeen niet zeer huwelijkszuchtig geweest te zijn; hij lijkt aan deze vertraging te refereren in een gedicht (waarin krachtens de context de "ik" duidelijk JCW is), in de Tuchtheer van 1 mei 1730, p. 349-350:

"Het Huuwelyk aan de blonde AMARILLIS:

Ik ken geen grooter dwang aan 's menschdoms lentelust,
En aan de meysjes graag gekust,
Als 't huuw'lyk: en ik zeg, in spyt van 't tegenkallen,
Den man is tweemaal, door die graage keus, gevallen.
Heel anders was 't gestelt in God Saturnus eeuw,
Toen 't ongebonden lam zich vlyde by den leeuw:
Toen kende niemant Hymens toortsen,
Met myrth, en maagdepalm geciert,
Vergult, belovert, gelauriert,
Aan 't doodsgevaar verknogt gelyk als Maartsche koortsen.
Toen was alleen de lust, het voorschrift van de min,
Toen trof alleen de keus de zielszucht der vriendin;
Toen was men niet bezorgt voor 't Jawoord om te paaren,
Of om 't getuygschrift der bekranste wicghelaaren.
Het woud, Naturas lustprieel,
Bevloert met donzig mos en laage muskusroozen,
Befloerste en heelde 't kleynste deel,
Des geene Nymf uyt schaamt' behoefde te verbloozen:
Toen was de schoone sex, gelyk als 't vrye velt,
Door grenspaal, landmerk, noch myneedige één verzelt.
't Is waar, zo 't boos gestarnt my toch eens kwam te noopen
Tot de overtreeding van myn Vryheyds fier besluyt,
En dat de trouwlust, die my nimmer heeft bekroopen,
My dwong een zielsvriendin te vormen in een bruyt;
Dan vond ik echter op uw kuysche legersponde
Die misdaat, dien ik straf in dees en geenen doem,
In uw, ('t past ommers dat ik 't eenigsins verbloem)
Slegts een vergeefelyke zonde."

Maar buiten een vaste of hernomen relatie met Johanna Ernst moet blijkens alle voorgaande getuigenissen er plaats geweest zijn voor een verhouding met Adriana Simons-de Visser. Eveneens volgens geciteerde processtukken was zij de "Ifis" uit

zijn oeuvre. Aan die Ifis is de Amsterdamse Hermes II opgedragen, en daarin komt zij herhaaldelijk terug. Zie bijvoorbeeld p. 53 een gedicht voor haar. Op p. 110 wordt zij JCW's geliefde genoemd. Volgens p. 138 ontmoet hij haar aan de oevers van de A, en vinden zij daar elkaar hart. Meermalen voeren zij in die Hermes een soort liefdevolle dialoog met elkaar (p. 201, 210, 351, 399); JCW lijkt zo verzacht en vol van die verhouding dat hij het zelfs tegenover zijn lezers moet laten blijken. Volgens p. 371 leeft Hermes' nimf, de tederste aller vrouwen, nabij de Vaartse Rijn. En Rotsenburg, waar volgens de ondervragers in zijn proces hij met Adriana Simos verbleven zou hebben, lág aan de Vaartse Rijn.

Voor zo'n verhouding nu pleiten indirekt ook gegevens uit het rotterdamse archief. In twee gevallen komt JCW in een testament van Adriana voor, of althans in een akte waarbij een legaat aan hem wordt ingetrokken. Ik citeer de eerste akte in zijn geheel[2]:

> "Op Huijden den 10e Maert 1729 compareerde voor mij Gommer van Bortel Notaris Publijk binnen Rotterdam, Juffr. Adriana de Visscher weduwe van Sr. Isaac Simonsz:, woonachtigh binnen deze stad, my Notaris bekent, te kennen gevende, dat zij comparante op den 4e Junij 1722, voor mij Notaris hadde gemaekt Testament, als mede op den 7e January 1725, voor Mr. Matheus Sonmans mede Notaris binnen deze stad, hadde gemaekt zekere acte van seclusie van Geregten, Weeskameren ende andere Collegien van Justitie ofte policie by beyde welke actens zoo testament als acte van seclusie zij comparante als nog verklaerde te persisteren, ende dezelve by dezen te confirmeren; dat wijders zy comparante by zekere particuliere Acte onder haer hand, aen Monsr. Jacob Campo Weijerman hadde gemaekt en gelegateert gehad de somme van agtduijzend guldens van welke acte zij comparante den datum niet heeft onthouden, dog is dezelve door haer voormaels gestelt geweest in handen van Sr. Benjohan Furlij; Edog verklaerde zij comparante de voorszeide acte, ende alles wat daer in geschreven staet, niets uijtgezondert, en overzulx ook wel particulierlijk het voorzeide Legaet van Agt duijzend Guldens, tzij van wat datum, ofte van wat Contenu dezelve moge zijn, ofte waer berustende, in alles absoluyt en volkomen te herroepen en vernietigen, even of die noijt door haer gemaekt nog overgegeven ware geweest, omme welke revocatie absoluijt te doen, deze expres bij haer gemaekt is, latende de voorgaende twee actens in haer geheel. Gedaen te Totterdam praesent [getuigen: notarishulpjes]. Adriana de Visser."

Dit ingetrokken bedrag moet in die tijd een zeer grote geldswaarde vertegenwoordigd hebben. Helaas wordt de reden van intrekking van het legaat niet genoemd. Waarom werd de oorspronkelijke partikuliere akte ooit opgesteld? Was het een soort 'prix d'ami'? Of zat er enig soort pressie van Campo achter? De intrekking blijkt volgens latere stukken in haar allerlaatste levensperiode geschied te zijn - misschien heeft zij orde op zaken willen stellen, en behoorde Campo niet langer tot diegenen, die zij, sub specie aeternitatis, als vriend of bekende op prijs kon stellen.

Of moeten we hierin de hand van de genoemde Benjohan Furly (1681-1738) zien? Later (z.o.) zal hij optreden als haar executeur-testamentair. Furly geldt als een godsdienstig man, leider van de quakergemeenschap in Holland, opsteller van wetten waarmee zij nadien ook in Amerika leefden, en wonend op het Haringvliet te Rotterdam; blijkens de volgende akte verleende hij al lang diensten aan Adriana. Zijn figuur past heel wel op die van de makelaar-mennoniet uit de hiervoor in den brede geciteerde nachtvertelling (mennonieten/doopsgezinden en quakers lopen in teksten in die tijd gewoon door elkaar). Furly was zakenman. Het is beslist merkwaardig dat hij zeker tweemaal in JCW's Vrolyke Tuchtheer optreedt; zo is p. 90 sprake van "Ben Jan de Haringstroomsche quaker" (op 19 sept. 1729!), en p. 128 (17 Okt. 1729) wordt gerept van een schets "toegepast tot onderrichting van alle aankomende schynheyligen, en zeer bequaam om gebruykt te worden in alle de sluypvergaderingen der Bohmistische beevernarren [= quakers]. Opgestelt by Ben Johan den grilzieke Haringstroomsche Quaker; gepent in de eeuw der bescheydenheyt, en worden om niet verdeelt onder de grilzieke santen en santinnen." En al veel eerder moet er iets in de verhouding Furly-JCW scheef gezeten hebben, omdat al in JCW's Echo des Weerelds I van 14 januari 1726, p. 104, opgemerkt wordt:

> "Daar is een groote vierkante Kamer te Huur op het Haringvliet, beyde bekwaam tot een Dansschool en tot een Sluypvergadering. Te bevragen by platte Jan, half Wysgeer, en half Koppelaar, in het Uythangbord van de

Weduw in de Wieg, na by de Kinnetje Boter Steeg, aan de Maas", en in dl. II van 28 juli 1727 wordt p. 327 gesproken over de huishoudster van een Haringvliets quaker, die doleert over de zonden van Israël, de zielsverhuizing van de gsetorven huisvrouw van de quaker in Böhmes Aurora, dromend van een nieuw Jerusalem. Volgens de Heremyt p. 112 was een bepaalde quaker niet gelijk aan de "Haringvlietse Jan by Ja en by Neen, die een gewyde zuster had tot zyn bedmaat". Het is typerend voor JCW's behandeling van zijn tijdgenoten, zeker, maar het kan ook verklaard worden uit een bestaand hebbende relatie tussen Furly en JCW die gezien moet worden in het licht van al het bovenstaande - waarbij JCW met graagte gebruik maakt van het geloof van zijn tijdgenoten in de ook seksuele aberraties van de toch al curieus aandoende quakers (of anders zit er gewoon een deel waarheid in). Is Adriana soms onder een werkelijk religieuze invloed van Furly gekomen?

Hoe het zij, slechts drie dagen later, op 13 maart 1729, maakt voor dezelfde notaris Adriana een testament[3]. Zij persisteert bij het de tiende maart vastgelegde. Verder:

> "Eerstelyk verklaerde zij comparante dat zij uijt kragte van de clausule reservatoir in haren voorszeide testamente geinsereert, op den 30e December 1724, onder hare handteekeninge heeft gemaekt ende geteekend zekere particuliere acte van uterste wille, waer bij zij heeft geprolegateert ende voor uijt gemaekt aen Adriana oudaen Dogter van Frans Oudaen Janszoon hare nigte, wiens moeder was haer Testatrices voor overleedene Zuster Anna de Visser, een Lyfrente en lyfrentebrief door haer testatrice aengekogt ten lasten der stad Amsterdam van een hondert gulden jaerlijx, ten lijve van dezelve Adriana Oudaen, in dato den le. Junij 1723, met alle het geene daer van op haer overlijden verschenen ende onbetaald zal zijn, en verders nog gepraelegateert en voor uijtgemaekt aen Anna Oudaen, mede Dogter van denzelven Frans Oudaen en Anna de Visser, de somme van een duijzend guldens in geld; wijders nog hadde gelegateert ende gemaekt bij dezelve acte, aen de Heer Benjohan Furlij koopman binnen deze stad, in erkentenis van dienst en oude vriendschap door haer testatrice van den zelven genoten, de somme van vier duijzend guldens in gelde; ende laetstelijk nog bij dezelve acte gelegateert aen Antonia Engels hare nigte huijsvrouwe van Cornelis van der Gon wonende binnen Schiedam, de somme van vierhondert guldens in gelde, met dit expres bevel, dat alle de voorszeide Legaten ende praelegaten, zouden moeten werden voldaen, zonder eenige kortinge, tzij uijt hoofde van Falcidie portie, dat is, dat een Erfgenaam een vierde deel van de Erffenis moet vrij hebben, nog uijt hoofde van collaterale Successie, honderste ofte tweehonderste penningen, of andere lasten reets opgestelt of nog verder te stellen, of uijt eenigen anderen hoofde niets uijtgezondert; ende mede met expres bevelt aen den Executeur aldaer beschreven; alle dezelve legaten invoegen als voorszeid is, binnen drie maenden na haer overlijden te betalen; ende al verders ook bij dezelve cte hadde bevolen, nademael eenige legaten bij haer waren gemaekt bij haer voorzegd testament, waer bij niet en was uijtgedrukt de clausule van het verbod van aftrek, in de voorszeide acte intbreede uijtgedrukt, dat het voorszeid verbod ook plaets zoude hebben ten regarde van alle legaten in het zelve testament uijtgedrukt, en dat alle de legaten zoo in die acte als testament gemelt, alle zouden hebben gelijk regt, en op eenen voet voldaen werden, alle welke praelegaten, legaten en verdere bevelen van uijterste wille, zij bij dezen is confirmerende, verklarende daer bij te persisteren, Ende verklaerde zij comparante nog verders te willen ende begeren, dat de voorszeide Hr. Benjohan Furlij, dien zij testatrice heeft gesteld bij den voorszeide testamente tot Executeur van dien, mitsgaders alle zoodanige andere personen, als bij hem geassumeert ofte gesurrogeert zouden mogen werden, uijt kragte van de magt hem bij den zelven testamente gegeven, zullen vrij zijn en bevrijd van eenigen Eed te doen, nogte Cautie te stellen, ter zake van de last ende bevel aen dezelve als Executeurs gegeven, ende allen gevolge ende aenkleven vandien, ende mede zullen hebben magt om te transigeren [...]. Alle 't zelve verklaerde zij testatrice te zijn hare uetrste wille, die na haer overlijden, benevens haer voorszeid testament en verdere particuliere actens, moet werden achtervolgd op de beste wijze £ gedaen te Rotterdam [getuigen de klerken].
> £ [Bij dit verwijsteken is naast en onder marge in iets andere hand:]

verklaarde wijders zij testatrice, dat wel in de acte van revocatie en codicille van den 10e maart 1729 hier voren aan gehaalt is geinsereert, dat zij de particuliere acte, waarby zy aan Jakob Kampo Weyerman heeft gemaakt gehad agt duyzend guldens en die by die acte van 10 maart door haar is gerevoceert, hadde voormaals gestelt in handen van Sr. Benjohan Furly; dog dat zy nader hare geheugenisse recolerende, bevonden heeft zulx by erreur te zyn gestelt, en dat die acte is gestelt in handen van den voorszeide Jakob Kampo Weyerman, en dat er niet meer dan eene zoodanige acte is, dewelke is, die geene die zy als vooren heeft gerevoceert en vernietigd."

Het lijkt inderdaad veel logischer dat die akte in Campo's bezit is geweest en niet onder Furly berustte.

Interessant is het voorkomen van Cornelis van der Gon in Adriana's familiekring. Zijn weekbladen de (Rotterdamsche) Saturnus (1712?) en Schiedamse Saturnus (1714) komen voor in Buijnsters/Geerars' lijst van satirische weekbladen. Het is verleidelijk te denken dat dit iets te maken kan gehad hebben met JCW's aanvangen van periodieken, in dezelfde omgeving.

Er zijn m.b.t. tot Adriana nog meer notariële instrumenten in Rotterdam. Opvalt een acte[4] van acquit en authorisatie van 12 mei 1722, waarin zij verschijnt als "gesepareerde huijsvrouwe van Sr. Isaac Simonsz koopman binnen Amsterdam zynde zy comparante laatst woonagtig in de ambagte van Cralingen". Zij was dus gescheiden, en het huwelijk waarschijnlijk te Amsterdam. En - woonachtig te Kralingen? JCW woonde tijdens het schrijven van zijn Rotterdamsche Hermes (1720-21) naar zijn zeggen op Leeuwenburg op de Oudendijk. Kaartkundig lijkt mij dat te passen bij de rotterdamse wijk Kralingen, maar ik heb deze kwestie niet verder uitgezocht. Woonde zij daar bij hem? Kwam in Kralingen hun vriendschap tot stand?

In deze akte zegt zij verder van Isaac Simonsz *f* 2040 ontvangen te hebben, ter voldoening van een latste termijn "van 't accoord en transactie van provisionele separatie", welk akkoord passeerde voor notaris Schabailje binnen Amsterdam op 20 april 1715;

> "waar op door den Edel agtbare Geregte der voorszeide stad Amsterdam, op den 8e Mey desselver jaars, en door den Hoogen Rade in Holland op den 15en derzelver maand condemnatie gedecerneert is".

Dit akkoord heb ik in de amsterdamse archieven gevonden[5] en wil het graag in den brede citeren, daar het een wat duidelijker indruk geeft van haar omstandigheden in 1715, en van haar financiële mogelijkheden: de *f* 8000 aan Campo gelegateerd vormde bepaald niet de grootste helft van haar bezit. Op 20 april 1715 verschijnt alzo Izaak Siemons, koopman te Amsterdam, en

> "Adriana de Visscher deszelfs huisvrouw, geassisteerd met juffr. Adriana Hollaar, weduwe wijlen den Hr. Andries Visscher, haar moeder, ter andere zijde, te kennen gevende dat al sederd eenige jaaren tusschen hen comparanten groote onlusten waren ontstaan geweest, die de gemeene bijwooning niet alleen onverdraaglijk hadden gemaakt, maar ook tot zeer heevige proceduuren voor den Edelen Achtbare Geregte van deeze stad in cas van separatie waren uitgeborsten, totdat zij [...] door de officieuse intercessie van Heeren uit denzelven Geregte daar over waren geaccordeerd [...] in manieren naarvolgende; Dat namentlijk zij [...] zullen worden gesepareerd bij provisie van bed, tafel, bijwooning en goederen, zodanig dat ieder voortaan tot zijnen particulieren baat en schade zal leeven [...]. Dat de Heer comparant aan de Juffr. Comparante voor haar ingebragt huwelijx goed, en de helft inde conquesten staande huwelijk gemaakt, en zulx voor al haar regt, 't gunt zij op den boedel van den eersten comparant heeft, zal opleggen & betaalen eene somme van e... veertig duizend guldens, aan haar op appoinctement van voorgedagten geregte van dato den 14 September Ao 1714 voor haar proceskosten bereids voldaan & betaald; boven welke somme dan ook de tweede comparante als haar eigen zal blijven behouden zodanige goederen, als aan haar zijn opgekomen uit de nalaatenschap van haar moeij en oom de Visscher, en welke goederen nooit onder de magt van den Hr. Isaak Siemons, of in den boedel van de respective comparanten zijn gekomen: dat wijders [...] zullen worden verdeeld alle den Imboel, meubilen en huiscieraaden, waard ieder de geregte helfte onverminderd zal na zig neemen [...]; zullende ten respecte van de kleederen van linnen & wollen ten lijve van ieder [...] worden gedisponeerd zodanig [...] als Juffr. Adriana

Hollaar, de Hr. Esaije Gillot en de respective procureurs zullen goedvinden te behooren. Dat alle verdere & overige goederen van den boedel, roerende & onroerende, actien, crediten en geregtigheden, niets uitgezonderd in Eigendom zullen zijn en blijven aan den Hr. Comparant alleen; En dat hij [...] ook alleen zal voldoen en betaalen alle de schulden en lasten des boedels, en de Juffr. Comparanten daarvan geheelijk en al indemneeren, bevrijden, en cost & schadeloos houden, uitgezonderd nogtans de procescosten bij haar gemaakt, als dewelke ten haaren laste voor 't geheel zullen blijven [...]. Dat de scheiding en deeling van den huisraad en Imboedel zal geschieden ten overstaan van de voorszeide Adriana Hollaar, Esaije Gillot, en de repective procureurs Boom & Stamhorst, aan welker zeggen zij wederzijdse comparanten zij ten opzigte zoo van de meubilen als kleederen zullen gedragen; En zulx zoo draa op deezen accoorde & transactie zullen zijn gedecerneerd de respective condemnatien hier nagemeld; En dat alsdan immediaatelijk daarna mede te gelijk door den Heer Comparant in mindering en tot cortinge van en op de voorszeide een & veertig duizend guldens aan de Juffr. Comparante in courant geld zal worden betaald en uitgekeerd Een somme van vijf duizend guldens, ook aan haar zal worden overgeleeverd en ter handen gesteld een assignatie ten laste van Juffr. Maria Anna van Outrijven, woonagtig tot brugge [...] ter somme van vier duizend guldens capitaal, omme daarop de voldoeninge van dezelve somme te vorderen dog bij aldien buiten vermoede daarop uitterlijk de betaaling binnen den tijd van negen maanden niet quam te volgen, dat hij eerste comparant alsdan verobligeerd blijft, de gemelte vier duizend guldens capitaal in gereeden gelde [...] te betaalen [...]. Dat wijders hij [...] aanstonds na het decerneeren van de condemnatien op deeze transactie, ten behoeve en ter dispositie v [haar] aan de Hr. Esaije Gillot zal overleeveren en ter handen stellen het beloop van zes duizend guldens capitaal aan zijde stoffen uit zijn fabricq, ter keuse en taxatie van den Hr. Esaije Gillot, waarvan ten behoeve van haar [...] door [...] Gillot obligatie ter somme van zes duizend guldens capitaal zal worden gepasseerd, om 't zelve capitaal aan haar [...] te betaalen over twee jaaren met den interesse van dien jegens vier percento [...]. Dat wijders [I.Simons] aanneemd en zog verobligeerd, aanstonds na de ondertekening deezes voor zodanig een geregte als des zal behooren, ten behoeve van [haar], en tot haare gerustheid en meerder verzekering te passeeren acte hijpothecair of vesting op zij huis, hofstede, en plantagie genaamd Soetendael zodanig als daar ter plaatse gebruikelijk is, ter somme van agt duizend guldens capitaal, om in cas van wanvoldoening van de beloofde een en veertig duizend guldens [...] daar aan ter voorszeide somme [...] te konnen vinden & verhaalen. En welke vesting of acte hijpothecair naderhand wederom ten protocolle alwaar dezelve zal werden gepasseerd, zal moeten worden gerojeerd[...].

Dat vervolgens [hij] aan [haar] op primo meij van den Jaare 1716 zal voldoen te betaalen in courant geld de somme van drie duisend guldens capitaal, en daarenboven aan [haar] mede na het decerneeren der gemelde condemnatien ter handen stellen een assignatie van drie duizend guldens capitaal ten laste van [Gillot], ten behoeve van [haar][...] te betaalen mede primo meij van den Jaare 1716, en van welke zes duizend guldens [hij] belooft interessen aan [haar] van heden dato deezes af tot de reëele voldoeninge van die respective sommen toe jegens vier percento goed te doen, en betaalen alle half jaaren. Dat wijders nog op primo meij van den jaare 1717 door [hem] zal worden betaald drie duizend guldens, en invoegen voorszeide assignatie aan [haar] ter handen gesteld" en wel ten laste van Gillot, volgens dezelfde rente etc. als de eerste assignatie. Dezelfde som van *f* 3000 zal worden betaald 1 mei 1718, 1719, 1720, 1721; en de laatste *f* 2000 op 1 mei 1722. Overlijdt Simons, dan gelden dezelfde verplichtingen voor zijn erfgenamen.

"Dat het [hem] altijd vrij zal staan de hiervooren gemelde termijnen eerder en vroeger, ook grooter aan [haar] te betaalen [...] maar niet laater of minder te neemen."

Na officiële condemnatie verplicht Adriana zich acht à tien dagen later "metterwoon uit het huis en de bijwooninge van [hem] te gaan; En, in opzigte van het jongste dogtertje Anna Henrica Siemons, dat [zij] tzelve

na haar zal neemen & opvoeden tot deszelfs mondige dagen of anderen staat, zonder ten laste van [hem] daarvoor eenige alimentatie te moogen praetendeeren dewijl [hij] zulx ook hadde gepresenteerd te doen".

Zij zullen nu alle processen etc. stoppen, voor de vierschaar en elders waar er aantekening van is gehouden, de rol van de procureurs. Voor de officiële afwikkeling daarvan zullen zorg dragen de procureurs Abraham Boom en Willem van Stamhorst in Amsterdam, en voor de Hoge Raad mr. Joachim Huyssen en Johan van Ruyl, procureurs bij die Raad.

Merkwaardig is dat juist Adriana met procederen begonnen schijnt te zijn. Duidt dat op een rein(er) geweten? Opvallend is ook de brugse connectie Maria Anna van Outrijven, als men de vlaams-brabantse reis van Adriana met de konstschilder in gedachten houdt. Ik heb overigens nog geen moeite gedaan achter de processen over die scheiding in Amsterdam te komen; wellicht komt daar eventueel nog informatie voor het JCW uit te voorschijn.

Het is wel al vaststelbaar wanneer Adriana zich met Simons in de echt begaf: volgens de amsterdamse DTB's gingen zij voor de pui in ondertrouw op 4 januari 1687. En dat betekent, dat zij ouder dan JCW geweest moet zijn, die in 1677 geboren werd[6].

Bij de amsterdamse notaris Schabaalje zijn trouwens wel meer akten betreffende Simons en zijn vrouw Adriana te vinden. Hun buiten Soetendaal lag in Maarssen. Boeiend, omdat opnieuw een Vecht-element aan de Abcoude- en Breukelenelementen van Campo's levensverhaal toegevoegd wordt.

5 April 1729 is Adriana gestorven. Dit blijkt uit allerlei verklaringen erfenissen uit haar nalatenschap te hebben ontvangen, dat jaar afgelegd voor de rotterdamse notaris Johannes Obreen[8]. De boedel, staat en inventaris van bezittingen[9] levert weinig verrassingen op vergeleken met de indruk uit eerdere testamenten en verklaringen, zoals hierboven weergegeven. Op enkele huizen van de rotterdamse Boompjes bezat zij hypotheekbrieven. Enigszins verrassend is dat zij ook 500 pond Zuidzee-annuities bezat (die in hollands geld *f* 5801 gekost hadden), die onder directie van John Furly te Londen stonden. Interessant is ook dat haar dochter Catharina de boedel niets schuldig was, omdat naar de verklaring van haar man Jacobus Viruly het huwelijksgied van zijn vrouw uitsluitend door haar vader Isaac Simons gegeven was, "overzulx de overledene moeder niet concernerende". Er worden ook losse papieren, brieven en quitantien gememoreerd, "schijnbaar van geen belang" - hoewel juist deze paperassen onze lezers mogelijk ten zeerste geïnteresseerd zouden hebben.

De staat van haar inboedel en huisraad is precies te traceren via een gang door de notaris en taxateur gemaakt door of langs saletje, beneden-binnekamer, bovenvoorkamer, zolder & provizikamer (plus kelder), Porcelein (zeer veel), Zilver &ª (weinig), Tin, Koperwerk, Blikwerk, Yzerwerk, Kleederen (enorm veel, meer zelfs m.i. dan normaal is voor achtiende-eeuwse toestanden), Linde en Ly[n]waat (wat doet een mens met "Eenendertig paar Vrouwe Lobben zoo groote als kleine met en zonder kant"?). Wat ik bepaald miste: schilderijen, toch normaal in een nalatenschap als deze, en bij een huisinrichtings als deze. 't Is een onoirbare veronderstelling: maar kon ze geen schilderijen meer zien?

De begrafenis (de impost allen bedroeg 31 gulden 7 stuivers - is werkelijk in grote stijl geschied; er zijn tientallen rekeningen voor overgelegd. Daaruit blijkt ook dat zij behalve Maria en Anna Bredenburg, die misschien als gezelschapsjuffrouwen fungeerden, twee gewone dienstbodes had: Aagje Kley en Maartje Vis. Haar huis was niet haar eigendom: zij huurde het voor ruim *f* 155 per half jaar van ene Pieter van Zijl (waardoor deze woning waarschijnlijk ook wel lokaliseerbaar gemaakt kan worden).

Nog één keer wordt zij met Rotsenburg, waar zij met JCW verbleef, in verband gebracht, daar er sprake is van een codicil, i.v.m. een legaat voor Jacob van den Bergh of diens vrouw Fytie van den Bos in geval van zijn overlijden, getekend "buyten Uytregt op Rotsenburgh den vyfentwintigsten Mey 1723"[10]. - Omdat het voor haar vlaams-brabantse reis 'met een konstschilder' van nut kan zijn memoreer ik nog dat zij op haar ziekbed, voor haar dood, een legaat uit een particuliere akte teniet deed, dat oorspronkelijk toegekend was aan Genno gewezen dienstbode van juffr. Maria van der Maas "tegenwoordig wonend op de Meere te Antwerpen over de paters minymen"[11].

Hiermee zijn waarschijnlijk niet alle mogelijkheden van vondsten betreffende de

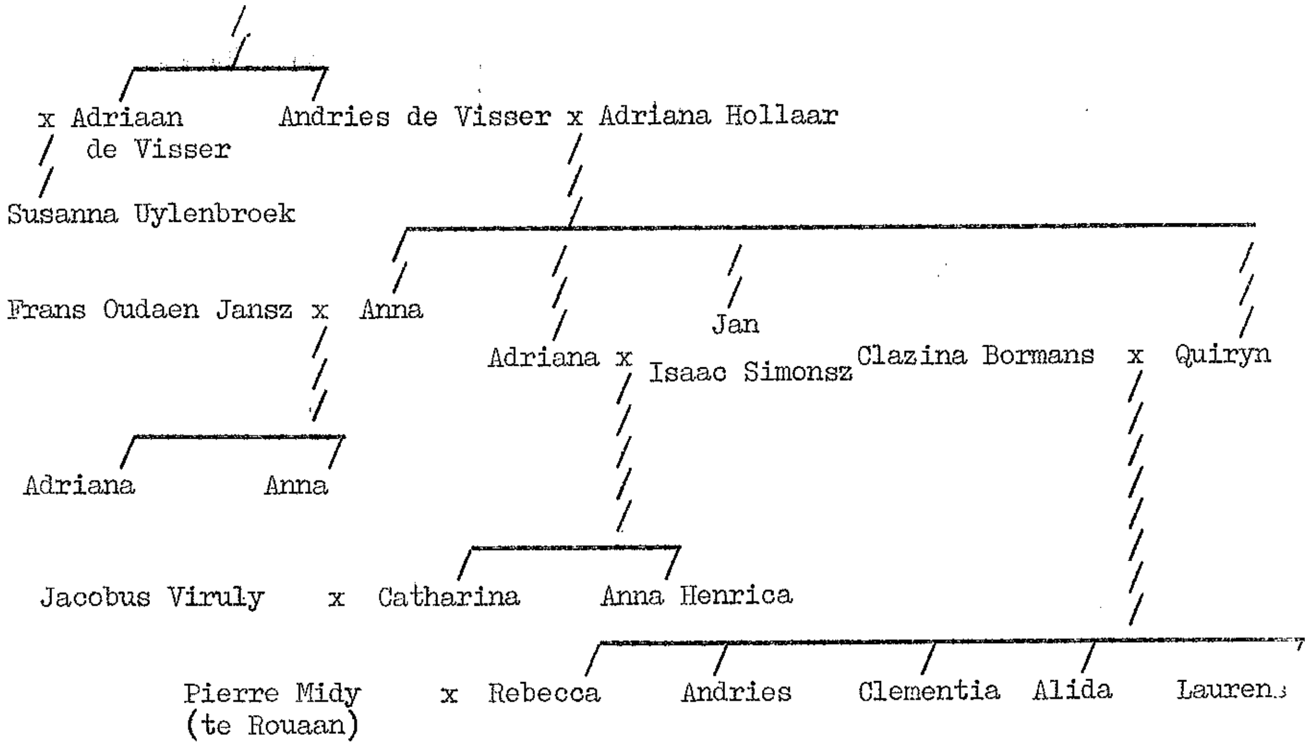
verhouding JCW-Adriana uitgeput. Ik denk b.v. aan gegevens uit de echtscheidingsprocedure, aan rechtsbescheiden uit het Cralingse. De uit actes verkregen gegevens kloppen met de "Abderietsche nachtvertelling": Adriana wás gescheiden, rijk, ouder; en misschien korrespondeert de makelaar met Furly. De vóórgeschiedenis van de familie 'Dulceval' kan misschien door de editeur van de Zydewever achterhaald worden.

Er is één ding dat niet kan. Het Hof van Holland zegt dat JCW met Adriana van 24 augustus tot 20 nov. 1729 in Den Haag verbleef. In het handschrift is de 9 in dit jaartal beslist geen 4, waarover wel meer verwarring ontstaat (1724 zou mooi uitkomen). April 1729 sterft Adriana evenwel. Er moet dus van de zijde van de rechtbank hier een vergissing begaan zijn. JCW antwoordt trouwens op de vraag dienaangaande: "Ja, maar dat hem den tijd is ontschoten". Het feit is dus juist, maar de tijd niet.

Noten.

1. G.J.Rehm. Jacob Campo Weyerman en zijn familie. In: Nederlandsche Leeuw 75 (1958), p. 363
2. GA Rotterdam not. prot. 1531 p. 34
3. Ibid., p. 46
4. GA R'dam, not. prot. 1524, p. 175
5. GA Amsterdam, not. prot. 6088
6. Blijkens een akte GA R'dam not. prot. 1524 p. 207, van 1 juni 1722 had Isaac Simonsz aan de laatste termijn van hun overeenkomst voldaan. Zij was toen "laatst woonachtig in de ambacht van Cralingen". Ibid., p. 215, maakt zij 4 juni 1722 een testament. Zij resideert dan binnen Rotterdam, maar zegt "geene vaste woonplaatze tegenwoordig te hebben". Erfgenaam in de legitieme portie wordt haar dochter Catharina Simonsz, getrouwd met Jacobus Viruly. Erfgenamen met egale porties worden resp. haar broer Quiryn de Visscher; de nagelaten kinderen van haar zuster Anna de Visscher; en de afstammelingen van broer Jan de Visscher. Kleine legaten zijn er voor Anna Bredenburg of bij haar overlijden voor haar zus Maria Bredenburg beiden Pouwelsdogters, en voor Maria's dochter Cornelia Meschers; voor Coenraat Amman en zijn vrouw Maria Berrius. Executeur is dan al Benjohan Furly. - Ibid., p. 228, wordt 12 juni 1722 Furly gemachtigd haar zaken waar te nemen. - In GA R'dam not. prot. 2558, p. 9, bevindt zich ook het in de tekst genoemde testament van 7 jan. 1725, zonder veel wijzigingen; hier wordt zij gesepareerd genoemd, en woonachtig te Amsterdam maar momenteel binnen Rotterdam. - Ibid., p. 193, 21 maart 1725 verschijnt zij als gesepareerd "en de maritale magt onttrocken en haar eijgen goederen vrij administrerende"; zij heeft van haar oom Adriaan de Visscher *f* 1400 geërfd. - Ibid., p. 196, dezelfde datum: zaken met Furly. - Blijkens GA R'dam not. prot. 2096 p. 861 ontvangt zij 10 juni 1722 *f* 5000 uit de erfenis van Adriaen Visscher (die land had in het ambacht Beukelsdijk). - In het rotterdams archief zijn nog wel meer notariële instrumenten betreffende Adriana, hier of in de tekst niet genoemd, maar voor een eerste inzicht in haar status van geen belang
7. Zie o.a. GA Amsterdam not. prot. 6090, in dato 25 juni 1715. In dit verband is interessant dat bij deze notaris - prot. 6169, 21 okt. 1728 - ook een testament van Jacobus Pestalozzi en Anna Bruijnsteen te vinden is. De laatste, uit Breukelen, werd blijkens het proces-1739 door JCW gechanteerd. Wijst hun voorkomen hier op een gemeenschappelijke kennissenkring? De Pestalozzi's bezaten volgens deze akte overigens in Amsterdam een huis op de Herengracht, tussen Wolvenstraat en Huidenstraat
8. GA R'dam not. prot. 2019, b.v. p. 299, 433, 600
9. Ibid., p. 605 e.v.; uiteindelijke afhandeling: GA R'dam not. prot. 2020, p. 215 e.v., 697
10. GA R'dam not. prot. 2019, p. 669
11. Kan deze Maria van der Maas geïdentificeerd worden met de in Weyermans Leevensbyzonderheden p. 178 genoemde reiszuster van Adriana op de brabantse tocht, Maria Rufa? Bij haar "aan de gele Maas" (Rotterdam?) nam Adriana in 1721 haar intrek, en hen beiden bezocht JCW. - Rufa betekent rossig, rood, goud-rood. De Amsterdamse Hermes I p. 230 spreekt over een aan het haar trekken van de Oudheid "schoon die zomtyds zo kaal van hooft is als de Rosse Maria". Misschien gaan het in dit deel p. 330 en 355 eveneens over deze Maria

Vereenvoudigdfamilieschema
(NB. Volgorde van links naar rechts houdt niet noodzakelijk - want ononderzocht - anciënniteit in)

Dick Wortel
JCW IN DE BIBLIOTHEEK VAN HET WNT

In de bibliotheek van het Woordenboek der Nederlandsche Taal, Plantsoen 43 te Leiden bevinden zich de volgende werken van JCW:
1. Den Persiaansche Zydewever, Demokriets en Herakliets, Brabandsche Voyagie De Hollandsche Zinlykheyt, Den Antwerpsche Courantier, En de Gehoornde Broeders, B- nevens eenige uyt het Grieks vertaalde Gezangen van Anakreon, Voorzien met de Sleutel van het geheele Werk door -
Gedrukt voor den Autheur, en zyn te bekomen by de Voornaamste Boekverkopers in de Hollandsche Steden.

Het W.N.T. heeft dit boek in maart 1971 aangekocht. Op de titelpagina staat in potlood "Amst. 1726".

2. De Leevens Byzonderheden, van Johan Hendrik, Baron van Syberg, Heer van Ermelinghoven en Bonckersbek, &c. Door -
Tot Utrecht, By Jacobus van Lanckom, Boekverkooper 1733.

Aangekocht door het W.N.T. in januari 1973.

3. Zeldzaame Levens-gevallen van J.C.Wyerman, Op de Voor-Poorte van den Hove van Holland in 's Gravenhage Overleeden; Behelzende, Zyne weergalooze en voortreffel- Geleerdheid. Zyne wonderbaarlyke Ontmoetingen en wetenswaardige Omzwervingen do- veele Landen. Zyne doorsleepenen en klugtige Minnaryen; Mitsgaders Zyn listige en vermakelyke Bedryven gedurende zyn Leeven gepleegd.
Uit deszelfs eigen Schriften en andere waaschynelyke Berichten by een verzameld, en om derzelver Aanmerkelykheid in 't ligt gegeeven. Tweede druk
In 'sGravenhage, By Pieter van Os, 1763.

Aanhangzel Behoorende tot de Zeldzaame Levens-gevallen van J.C.Wyerman, Op de Voor-Poorte van den Hove van Holland in 'sGravenhage Overleeden Behelzende Behalv de voornaamste Krygsbedryven van zyn Moeder Lys Sint Mourel, eenige Merkwaardige byzonderheden rakende zyn eygen Leven; waar agter gevoegt ls [sic] een zakelyke Uittrekzel van de Sententie van den Hove van Holland, en zommige Geheime Brieven gedurende den tyd van zyne Gevangenis over verscheide gewigtige onderwerpen geschreeven. Door den Schryver van zyne Historie.
In s'Gravenhage By Pieter van Os.

Leiden, 10 september 1978

MEDEDELINGEN VAN DE STICHTING JACOB CAMPO WEYERMAN "HET COMPTOIR", december 1978

STICHTING
JACOB CAMPO
WEIJERMAN

Herengracht 330-336, Amsterdam

tel. nrs. 020 - 997328
02993 - 72838
020 - 5253545
giro 3848148

WINTERBOEK

In het Winterboek 1978, een extra-uitgave van het kwartaalschrift De Engelbewaarder, verschijnt een heruitgave van de biografie van Jacob Campo Weijerman, negen jaar na diens dood, in 1756, anoniem gepubliceerd. Het boekje, waarvan in 1763 een tweede druk verscheen, is nu uiterst zeldzaam. Het werd geschreven door een avonturierlijke navolger van JCW, zekere Franciscus Lievens Kersteman, en vormt een van de weinige, maar ook helaas zeer onbetrouwbare bronnen voor biografische bijzonderheden over JCW. De tekst van het boekje, dat getiteld is "Zeldzaame Levens-Gevallen van J.C.Wyerman, op de Voor-Poorte van den Hove van Holland in 's Gravenhage Overleeden [.....]" werd in een enigszins bekorte versie bezorgd door Peter Morel en wordt gevolgd door enkele specimina uit het journalistieke werk van JCW, genomen uit "Den kluijzenaar in een vrolyk humeur" (1733) en "Het oog in 't zeil" (1780). Het Winterboek kan besteld worden door Fl. 15,-- over te maken op Postgiro 22 98 961 t.n.v. T.Wierema, Amsterdam.

Pim van Oostrum
(Ferd. Bolstraat 142, Amsterdam)

JACOB CAMPO WEIJERMAN EN DE HOOGE MILITAIRE VIERSCHAAR IN 's-GRAVENHAGE IN 1701

G.J.Rehm in 'Jacob Campo Weyerman en zijn familie' (De Ned. Leeuw 1958, p. 353-65) meldt over de cadet JCW de volgende 'nattigheidsgevoelens':

"[...] in 1699 kreeg hij [= JCW] onenigheid met een Anneken van Ghils, echtgenote van de vleeshouwer Adam Pieter Govaerts te Breda. Uit de enkele verklaringen, die op verzoek van Elisabeth Sommeruell [=JCW's moeder] in deze zaak werden afgelegd, blijkt alleen dat die vrouw aan Weyerman geld heeft aangeboden, doch niet om welke reden zij dat gedaan heeft. Het was gebeurd in het huis "het Moriaentjen" van de moeder van Catharina Snep, waar Jacob Campo met zijn moeder rond Pasen 1699 woonde.
Bij de drie vonnissen van de Bredase Krijgsraad resp. 22 december 1699 en 1 en 6 januari 1700 werd hij veroordeeld, doch het was bij het ontbreken van het archief van deze krijgsraad niet te achterhalen waartoe hij veroordeeld werd. Van deze vonnissen ging zijn moeder als zijn voogdes in beroep bij de Hoge Krijgsraad te 's-Gravenhage en liet opnieuw enige verklaringen afleggen.
Deze laatste instantie vernietigde 22 september 1701 de drie vonnissen van de Bredase Krijgsraad en ontzegde de eiser Pieter Goyaerts optredende voor zijn echtgenote zijn eis met uitzondering van een daarin vervatte pretentie van enige gelden en zilverwerk. De kosten van dit proces en dat van in eerste instantie kwamen ten laste van Goyaerts."

Het is best interessant te weten wat de Hoge Krijgsraad in Den Haag níet vond wat de Krijgsraad in Breda wél vond.
Een noodgedwongen reis naar 's-Gravenhage deed het - nog nauwelijks zo te noemen - speurwerk daar beginnen. Aangevraagd tot nog toe werd het volgende in de gedempte sfeer van het kostelijke en krikkige pand van het Algemeen Rijksarchief:
Archief Hooge Militaire Vierschaar/Hooge Krijgsraad nr. 255 (Notulen 1700-1711), 256 (Uitgaande Brieven 1682-1706), 257 (Adviezen 1696-1712), 258 (Informatie Willige Condemnatie 1692-1712), 259 (Interrogatoiren 1682-1706), 261 (Diverse Akten 1691-1710), 262 (Criminele Sententien 1680-1709), en het door Rehm genoemde nr. 265 (Register van Sententien).

H.M.Vierschaar nr. 255:
In het mapje "1701" is het volgende aangetroffen:
"Den 22 September 1701: // Gecontinueert CrijghsRaat // gehouden bij de voorgemelde // Heeren // Voorgedragen sijnde de saecke tusschen de // Weduwe van *H* Wijdermans als moeder ende // vooghdesse van haere minderjarige soon Jacob // Weijdermans gewesene Cadet onder het // Regiment van de Heere Collonel Lauder // Impetrante in cas Relieff d'appel en geexcipieerde // ter eenre op. en jegens Adam Goyaerts als in // huwelijck hebbende Anneken van Ghiels // wonende tot Breda Gedaagde en

Excipiente //

Is bij de heere fiscael geadviseert tot nullita // van de vonnissen in questie ende condemnatie van // costen op de eerste en tweede jnstantie tot // laste van Gedaagde // Voorts.. en examinatie van alle de Stucken en // Ende js naer omvrage van Heere President // gevoteert als volght // Bij de Heeren
Sichterman Volgens Advijs met Compensatie van costen // in cas d'appel//
Chabonnes Adjdem //
Hemert Adjdem //
Utterwijck Volgens Advijs //
Bachebel Volgens Sichterman //
Zalm volgens Advijs //
Cralingen Adjdem //
Slijpenbagh Adjdem //

Ende bij den Heere President met eenparige // stem[m]en gevoteert en gecondemneert tot te niet // doeninge vande respective vonnissen met condemnatie jnde // costen van eerste en tweede instantie en // nopende de gepretendeerde penningen en silverwerck // dat partijen sullen Compareren voor Heeren // Commissarissen ten fine van accoort als breder bij hen // dienaengaende geextendeert //"

H.M.Vierschaar nr. 261.
Op een 'kladje' in mapje "1701" iets meer informatie:
"in de saak van jacob wijdermans, cadet // en zijn moeder juffrouw sommerel, impetrante // [...] [- van mandam] van mandamenten in cas d'Apel// ende geexcipieerdens, ter eener op, ende jegens // Adam goijjaars, gedaagde, ende excipient in // voornoemd cas ter andere sijde. // te adviseere, dat de clausele van rel. of // behoort te werden geinterrineert en de // exceptie van homoloegatie, gerejecteert, en // in cas d'Apel rechtdoende, <dat> den eijsch in cas // van injurie ter eersten instantie gedaan, // en genoomen [- ...] te werden ontsijt en // noopende [-het] de gepraetendeerde restitutie // van gelt etc.: <dat> partijen behoorden te // compareeren voor commissarissen, om // de selve te vereenigen, ist moogelijk, of // anders raport te doen. // en dat de gedaagde behoort te werden // gecondemneert in de eerste instantie, // en de verdere costen [- ...] // reeden van het voornoemde eerst ten reguarde // te sijn. gemerkt den impetrant dier tijd in strikte // gevankenisse wierd gehouden. ten andere, dat // hij als doen was minder jaarig. behalven, dat // die voldoening voor geen homolegatie kan // werden gehouden, omdat het vonnis in sig // selve ipso jure nul is, geconsidereert, dat het [illegible] alleen is geweesen [- ...] buijten eenige confessie // op een attestatie, die een jaar na dat eerst is // beeigt geworden, waar op geen rechter, wie hij is // gepermitteert is eenig regart te neemen, —— ///
<- veel min imand soodanig, als in deesen te condemneeren, en belangende // de saak ten principale, dat ten processe nergens blijkt, datter animum // injuriande is geweest, als sijnde de selve injuri, altijd ontkent.> //"

H.M.Vierschaar nr. 265.
In mapje "1701" is het volgende aangetroffen:
"Den 22 September 1701.
In der saecke hangende // voor den Hoogen Cryghs // Raade der Verenighde // Nederlanden tusschen Jacob // Wijdermans gewesen Cadet // ondert Regiment van den // Heer Collonel Lauder in // Guarnisoen gelegenhebbende // tot Breda minderjarige // Soon van Ellisabeth // Somerail en de jn dier // qualiteijt advoueerende de // proceduren bij de voornoemde // sijne moeder en vooghdesse van de // voornoemde haren soon (: voorsoo//veel des noots) alsnogh // jntervenierende en de saecke // aennemende voor de voornoemde // haeren soon jmpetrante in cas // relieff d'appel ende geexci//pieerde ter eenre op. ende // jegens Adam Goyaerts als in // huwelijck hebbende // Anneken van Ghiels wonend // tot Breda Gedaagde en excipient // int voornoemde cas respective ter // andere zijde
Den Hoogen Crijghs Raade met // rijppe deliberatien van Raeden doorgesie[n] /// ende overwogen hebbende allen t gene // ter materie dienende was ende heeft // mogen moveren Reght doende jnterri//neert de Clausule van Relieff in des // impetrantes mandament geinserreert rejecteert // de exceptie van homologatie en [- ...] // acquiessement bij de Gedaagde en excipient // geproponeert, doet te niette de vonnissen// van Crijghs Raade des Guarnisoen van // Breda van dato den 22 December

1699 // den 2 Januarij 1700 en 6 den Januarij 1700 // respective ende doende dat die gemelden // Crijghs Raade hadden behoren gedaen // te hebben ontseijt den Gedaagde ende excipient // sijnen eijs, ende conclusie op. ende jegens // de jmpetrantein haren voornoemde qualiteijt ter // eerster instantie gedaen en genomen // uijtgesondert alleen de pretentie van eenige penningen en silverwerck [- te samen monterende // ter somme van ƒ 119 - 7 - 0] aldaar breder ten // processe vermelt ordonneert partijen // dienaengaende te compareeren voor // Heeren Commissarissen van Hoogen Crijghs // ⟨Raade⟩ ten fine van accort en condemneert // den Gedaagde en Excipient in de costen van // dese en voorgaende jnstantien tot // taxatie .en moderatie van Hoogen // Crijghs Raade dogh alles op approbatie // ⟨van sijne Majesteijt⟩ ⟨van Groot Brittanjen⟩ [- ...] aldus gedaen // en gesentiert in sGravenhage bij de // Heeren van Unckel President // Slijpenbach, Cralingen Collonels Jan Salm // Bachebel Utterwijck Lt. Collonels Hemert // Chabonnes, Sichtermans Majoors ten // overstaen van Mr. Govert Bidloo fiscael // van de Generaliteijt den 22 september 1701: was // geparapheert G Uunckel ende voorts bij de griffier getekend // als onder en gesegelt ///"

In margine van deze uitspraak komen verder de volgende drie notities voor:
"Huijden is de nevenstaende // sententie met insertie van // Executie bij sijn Majesteijt // in ordinari forma geapprobeert // Gedaen jn sGravenhage den // 23en September 1701. was getekend // William Rex."
"door Kieboom aende heer fiscael betaald // 10 stucken van 3 gulden ƒ 30-0-0 // nogh 2 pistolen - ƒ 18-18-0 // somma ƒ 48-18-0 //"
"De Griffier is betaald bij discretie volgens // notitie int memorij boeckie//"

Barbara Sierman
(Cleyndertweg 39-2, Amsterdam)
WERKEN VAN WEYERMAN IN DE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN

signatuur	werk
Fh 1968-74	I, II Amsterdamsche Hermes, 1722, 23 II, IV Den Ontleeder der gebreeken, 1724, 26 V-VII De Historie des Pausdoms, 1725-28 VIII Aanmerkingen daarover, ens. 1734 Beweegredenen Moses Marcus, z.j. IX, X Den Echo des Weerelds, 1726-27 XI Den vrolyke Tuchtheer, 1730 De doorzichtige Heremiet, 1730 XII De Persiaansche Zydewever Democriets en Herakliets Brabandsche Voyagie z.j.
1209 A 18-19	Amsterdamsche Hermes
1074 G 7	Den Echo des Weerelds, A'dam, 1726-27
Prentkab. 1190 E 22-25	De levens-beschryvingen der konstschilders. 4 dl. idem
1105 C 15	De doorzigtige Heremyt. Den Haag 1730. Hierbij eerste papier Vrolyke Kourantier.
1209 A 13	Den Doorzichtige Heremiet. 2e druk, A'dam z.j. De "Vrolyke Kourantier" komt hier voor als nr. 24 en 25 van de Heremiet.
1209 A 12	Den vrolyke tuchtheer. Amsterdam, 1730
1174 G 19[1]	De leevensbyzonderheden van Johan Hendrik, Baron van Syberg. Utrecht, 1733. 2 dln.
1100 D 45	Den Maagdenburgsche Alchimist. Blyspel. Utrecht

1733.

1082 B 57	De zeldzame leevensbyzonderheden L. Armius, J.C. Weijerman, Robert Hennebo, Jacob Veenhuyzen en veele andere beruchte personaadgien. Amsterdam, 1738.
1209 A 22	Het oog in 't zeil. Leyden, 1780.
1191 D 21	Den Kluyzenaar in een vrolyk humeur. Utrecht, zj.
Bibl. Hotz 1911	Den Persiaansche Zydewever; Demokriets en Herakliets Brabandsche voyagie; De Hollandsche zinlykheit; Den Antwerpsche Courantier; De Gehoornde Broeders. Benevens eenige uyt het Grieks vertaalde gezangen van Anakreon.
1207 B 20	idem.
1077 B 7	Cervantes Saavedra: Don Quichot. (...) Beschreeven op een' vryen en vrolyke trant door Jacob Campo Weijerman, en door denzelfden met gedichten (...) en het leeven van M. de Cervantes Saavedra verrykt. Den Haag, 1746.
398 D 30	Joh. C. Ludeman: Spiegel der waereld. (...) Benevens de Nieuwstyding uyt de andere waereld, of samenspraak tusschen Jacob Campo Weijerman en Ludeman. Rotterdam, z.j.
537 F 36	idem
1260 C 1	idem, andere uitgave ca. 1784
1207 B 17	De Rotterdamsche Hermes. 18-9-1720 tot 4-9-1721. Bij dit exemplaar ontbreekt de titel. Bijgevoegd is het volgende: Ontleeding van een eerloos Zangertje, verscheid. den 24e. v.v. Louwmaand 1721. Z.p. Anticyr voor Hermes Furibundus. 2 p. Aenmerkingen over den opgeworpen Hermes, en zynen tegenstrever. 2 p. Misverstant. (Waarach. De Geest v.d. gestoorden Hermes aan de Maaz) Briefgesprek aan A. Briefgesprek of samenkouting door letteren.
1209 A 9-10	Den Ontleeder der Gebreeken.
1073 H 10[2]	Den Talmud ofte overzeldzaame Joodsche Vertellingen. Den Haag, 1736.
1073 H 10[1]	De naakte waarheid.
1095 E 69	De gehoornde Broeders.
1496 G 21[4]	idem.
1095 H 81	idem.

1095 G 6	De Besweering
1095 H 80	De Besweering, 1718
1095 H 79	Demokriets en Herakliets Brab. Voyagie. 1718
1207 B 20	idem, z.p. z.j.
1095 E 9	idem, z.p. z.j.
1496 G 21[3]	Bezweering desperaten Antw. Courantier
1207 B 20	Hollandsche Zindelykheid, z.j.
1095 E 7	idem, 1713
1098 F 110	idem, 1717
1207 B 20	Den Persiaansche Zydewever
1095 E 8	Gehoornde Broeders
1207 B 20	idem
1496 G 21	idem, 1712
1095 E 69	idem, 1712
1098 H 81	idem, 4e druk 1718.

Deze werken zijn - al dan niet terecht - op naam van Weijerman in de alfabetische catalogus van de R.U.Leiden vermeld. Eventuele overlappingen doordat werken uit een convoluut ook nog eens afzonderlijk worden vermeld, zijn door mij niet weggewerkt. Geen der exemplaren is door mij ingezien.

Nik P. de Vries
(Brugstraat 19, 's-Hertogenbosch)
EEN VLAMING OVER JACOB CAMPO WEYERMAN

In het boek van Eug. de Bock, Verkenningen in de achttiende eeuw (Antwerpen, 1963) komt de volgende passage over J.C.W. voor:

pag. 61 vv.: "De Sysse-panne [een tijdschrift van Karel Broekaert, dat van 31 oktober 1795 tot 20 mei 1798 in 8 delen te Gent verschijnt, NdV] vertoont hier [bedoeld is de Hollandsche Spectator van Van Effen, NdV] meer overeenkomst mee dan met de onleesbare breedsprakerige geschriften van Weyerman, die vooral met chantagedoeleinden schreef. Toch was hij in Vlaanderen en Brabant allicht meer gelezen dan Van Effen. Hij heeft er blijkbaar rondgezworven. Hij heeft rond 1719 schilderen en beeldhouwen geleerd bij J.C. de Cock te Antwerpen (noot: J. van der Sanden, Oud konsttooneel te Antwerpen, ms. van ± 1770 op het stadsarchief van Antwerpen) en Cornelissen zal in een van zijn redevoeringen in 1811 nog iets citeren uit zijn "joviales dissertations" (noot: Discours prononcé à la Société des arts, ms. in de UB te Gent). In De doorzichtige heremiet van 1728 komt (in nr. 8) een beschrijving voor van "Het Gents koffiehuis van Madame B." met een gesprek tussen een modegek, een officier en een dichter. Twee blijspelen, Bezweering van den disparaten Antwerpschen courantier en Democritus en Heraclitus Brabantsche voyage zouden volgens het titelblad resp. te Brugge en te Gent verschenen zijn, maar er komt geen verder adres op voor en de druk en het titelvignet van Democritus zijn dezelfde als die van een derde klucht, De gehoornde broeders, die "te Abdera" heet verschenen te zijn. Zijn Amsterdamsche Argus (1719-1725) bevat allerlei internationaal nieuws en enig lokaal nieuws, gelardeerd met soms zeer schuine moppen en af en toe een vers."

Ik heb een en ander niet nader gekontroleerd, maar het is wel opvallend, dat Weyerman die J.C. de Cock niet noemt in zijn 'autobiografie als schilder'.

J. Smeyers
(Bruineveld 5, 3200 Kessel-Lo)
DE LA FONTAINE; BORMS

Bij een paar vermeldingen in de Mededelingen kan ik enkele randnotities bezorgen, die zeker niet belangrijk zijn, maar allicht enige verheldering brengen.

P. 47 i.v.m. de advertentie uit de "Boekzael" van juni 1729: "Nog de Vertellingjes van Monsieur de la Fontaine ...". - Bij mijn opzoekingen vond ik: Vertellingen en nieuwigheden Van den heer De la Fontaine, Lid der Akademie van Vrankryk. Uit het Fransch vertaalt, verschenen in 1708 bij J.Strander te Amsterdam. De Catalogus der Bibliotheek v.d. Maatschappij der Ned. Lett. te Leiden, d. I, p. 314, schrijft ze toe aan: [Zweerts?] De inleiding van de Vertellingen is ondertekend K.Z. (=Kornelis Zweerts?). Door de bestaande literatuurgeschiedenissen en woordenboeken worden deze Vertellingen foutief toegeschreven aan de Brusselaar F. de la Fontaine.

P. 80 i.v.m. J.Borms en dr. Jacob.
Jan Borms (1888-1956) was wat men in Vlaanderen tijdens W.O.I een "activist" noemde. Om die reden week hij in 1918 naar Den Haag uit en bleef er wonen tot bij zijn dood. Hij werkte bij een groothandelsfirma in Rotterdam (Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, d. I).
Hij moet zich hebben beziggehouden met opzoekingen in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag met betrekking tot de culturele geschiedenis van Zuid-Nederland. In de Nieuwe Rotterdamse Courant van 6 en 7.12.1936 schreef hij over een Gentse St.-Nicolaas-almanak van 1799 en op 27 en 28.11.1938 over J.B.C.Verlooy, naar aanleiding van de ontdekking van een exemplaar van diens Verhandeling op d'Onacht in de K.B.
Dr. Antoon Jacob (1889-1947) behoorde ook tot het "activisme", was uiterst links gericht, had contacten met P.Geyl, werd na W.O.I veroordeeld, raakte, als lector Nederlands te Hamburg, in de ban van het nationaal-socialisme. Het "amnestiecomité" (p. 80) moet dus te maken hebben gehad met een aktie, om hem na W.O.I uit de gevangenis te krijgen.
Mag ik nog signaleren dat bij uitgeverij De Dageraad in Antwerpen in het Rubensjaar een boek verscheen over Pieter Paulus Rubens, De kosmische schilder, waarvan het allergrootste gedeelte (p. 6-86 van de 136 pagina's) de tekst bevat van De Achtste 't Zamenspraak tusschen Pieter Paulus Rubens, Anthony van Dyk, en Godefroi Kneller, Drie beruchte Schilders. Voor de Maand December, 1726. Door Jakob Campo Weyerman, naar een niet gedateerde druk: "Tot Amsterdam, Gedrukt voor den Autheur, en zyn te bekomen by Hendrik Bosch..."

[Noot red.: aldus wordt dhr. T.Broos min of meer omgaand geantwoord op zijn vragen naar de identiteit van J.Borms en dr. Jacob. De door dhr. Smeyers in zijn laatste alinea vermelde uitgave van de achtste samenspraak zal hij echter zeker niet gekend hebben, daar het toeval wil dat in dezelfde week waarin het schrijven van dhr. Smeyers ons bereikte, tevens, uit Engeland, ons een missive van dhr. Broos gewerd, met verzoek tot opname van het volgende gedeelte uit de achtste samenspraak. Daar wij hier niet kunnen bevroeden in welke mate dit samenhangt met een onderzoek in de toekomst naar JCW's relaties met b.v. Kneller (z. ook de Mededelingen p. 78-80) nemen wij deze tekst toch hier op.]

Ton Broos
(Sorby Hall, Endcliffe Vale Road, Sheffield)
IK, GODFREY KNELLER.

In een vorige bespreking van de Maandelyksche 't Zamenspraaken bleek dat Weyermans Engelse schildersmeester Sir Godfrey Kneller ten tonele werd gevoerd. Dit betreft de achtste samenspraak tussen Pieter Paulus Rubens, Anthony van Dyk en Godefroi Kneller, "drie beruchte schilders", in het exemplaar ter K.B. (sign. 234 J 2) p. 631-760 en gedateerd december 1726. Hier volgt het leven van de heer Kneller zoals Weyerman hem dat laat zeggen:
"Hoe onvermoeit ik ook was by myn Leeven op het Kapittel van de Inleiding in myn Beurs, echter zal ik thans myn Leevensloop ontginnen zonder eenige Inleyding.

Ik ben een Lubekker van Geboorte, een befaamde stad in het Hartogdom van Holsteyn, wiens Inboorelingen bekent zyn by den naam van Zwynentrekkers, een Schimpnaam die ik dikmaals heb moeten hooren van den bereysden Engelschen Adel. Myn Vader was een Onderkoster van de Hoofdkerk van Lubek, een goed eerlyk Man, die by myn beste weeten geen Kasten nog Kabinetten liet maaken van de Eyken-Surtouten zyner Medeborgers, en die voor de rest zo veel Verstant had als 'er wort vereyscht tot de kerkelyke Digniteyt van een Onderkoster. Ik had ook nog een broeder Jan Zacharias genaamt, een goed slag van een Kaarel, doe voor zo veel als ik weet niet veel Nieuwigheden heeft voor den dag gebrogt, in de Kerk nog in de Regeering maar die altoos wel te vree was met zyn Stuk Gebraad, en met zyn Fles dubbelde Clairet. Die Broeder was een taamelyk goed Schilder in Gebouwen, Landschappen zomtyds en in kleyne Konterfytsels, doch wiens Naam zo veel Geruchts niet heeft gemaakt in de Schilder-Weerelt, als die van Jan Law heeft gedaan in de Finantie Weerelt. Wy hebben als Gebroeders Italien, Duytschlant, en de Nederlanden doorreyst, en ten laatsten zyn wy gaan roesten in Londen, een Stad waar in de Schilderkonst wort aangemoedigt en betaalt, en al waar de Schilders niet behoeftig hoeven te zyn, wanneer zy maar willen ploegen. Ik zal alhier zeggen, dat ik in Holland my heb bedient van het Onderwys van Rembrandt van Ryn en Ferdinand Bol, twee wakkere schilders; en toen ik voldaan was van die Mannen begaf ik my na Italien, alwaar ik myn tyd niet verleuterde met Wyntje en Tryntje, gelyk als de meeste Engelsche en Nederlandsche Schilders voor een Gewoonte hebben, maar ik studeerde dag en nacht na de weergalooze Konststukken van Hannibal Carats, en van den groote Titiaan d'Ucello. Ik heb verscheide Historiestukken geschildert in Italien, door welkers Behandeling ik my een vaardige Manier aanwende, die my niet te onpas gekomen is in het schilderen van Konterfytsels, in welke profitable Byweg ik het Devies der Geneesheeren gebruykte, * Ras, veylig en Vermaakelyk, want ik heb in myn geheele Leevens loop een heviger Zucht betuygt voor de Engelsche Guinees, als voor de britsche Ladies.

Zo dra als ik my in Londen had ter neergeset scheyde ik van Bed en Tafel met myn Broeder Jan Kneller, en ik bestudeerde een Leevenswyze die al ommers zo streng was op het Kapittel van de Tafel en van de Kelder, als de Klooster Discipelen van het boet vaardig La Trappe*. Ik bepaalde myn Uytgaave op drie a vier Stuyvers Daagsch voor Eeten en Drinken, dat geleek wel een Spanjaards Traktement, en ik was al ommers zo zuynig op myn Linnen en Wolle als een arm Edelman, die het Hof volgt en kaal en knap, dat is, die des Ochtends zyn gantsche Garderobbe omhangt, en des Avonds zyn geheele Kleerkamer uyttrekt. O de Maatigheyt, Heeren Medeￚridders, is een Deugd uyt Duyzent Deugden! een Deugd die een Man qualificeert voor de Schilderkonst, en voor de Jufferen gonst, gelyk als ik uw in het Vervolg zal zeggen. De Maatigheyt spruyt ten deelen uyt een Liefde die een Man opvat voor zyn Gezondheyt, en voor zyn Beurs, en niet uyt een Onmacht van niet te konnen Eeten of Drinken; want van die laatste Bekwaamheden heb ik tegenstrydige Blyken gegeeven, als ik aan een Lords Tafel at en dronk op kosten van Ongelyk, zonder dat ik daar echter een Britsche Gewoonte van Maakte. Om den Wimpel der Wysheyt te bereyken, (zey myn zalige Vader dikmaals) moet men niet te veel Eeten, Slaapen, nog Praaten. De eerste en de tweede Zeedeles heb ik opgevolgt, doch de laatste heb ik nooit konnen vermeesteren.

P.P.RUBENS:

Daar van beleeven van Dyk en Ik nog een Voorbeelt, Heer Ridder Kneller, en ik bevind na myn Dood dat het Spreekwoord niet heeft misgetast in het zeggen, Dat men een groot Praater kend in drie Gelegendheden, in een Coffihuys, in een Trekschuyt, en in een lange Winterse Nacht. Ik verwacht het Vervolg, Sir Godfried van uw Leevensloop.

GODEFROOI KNELLER:

Ik kwam over in Engelant by het Leeven van den Ridder Pieter Lely, die Hofschilder was van den Koning van Engelant, Karel den tweede. Myn Rekommandatie Brief luyde aan den Ridder Jonathan Banks, (het is al van Ridders wat de Klok slaat in Londen, tot Tabakspinners inkluys) een Hamburgs Koopman woonachtig binnen Londen wiens Konterfutsel ik fluks schilderde, benevens dat van zyn huysvrouw, en Kinders, in welke konterfytsels die goede Man zo een welgevallen schepte, dat hy die liet zien aan den Hartog van Monmouth, die nu en dan wel eens op de Geldkist van den Ridder Banks negotieerde. Den hartog van Monmouth resolveerde eens klaps om zig te laten Konterfyten, en ik had het geluk dat ik hem na Genoegen van de Dames dee gelyken,

* Tute, cite, & jucunde.

* Die Omstandigheden heeft hy zelfs verhaalt aan de Schryver van deeze Zamenspraak

zynde die Prins een van de schoonste Kavaliers van die Eeuw, Langs dat Konterfytsel beklom ik het Toppunt van myn Geluk, want na de Zoon volgde den Vader, ik schilder de Karel den Tweede, die zyn Portret vereerde aan zyn Broeder den Hartog van York, en ik schilderde dien Vorst zodanig na het Algemeen Genoegen van het Hof, dat 'er de Reputatie van sir Pieter Lely mee in 't voetzand kwam te buytelen, die 't zedert niet veel Doek of Verf meer verorberde, zynde dat Konterfytsel een Spyker aan zyn Doodkist, want hy hemelde korts daar aan, en ik stapte in zyn plaats als 's Konings Hofschilder.

Dewyl ik bevond dat die Vorst zo verzot was op de Dames als een tweede Salomon, bevlytigde ik my om zyn Sultanes zo schoon te verbeelden als het my eenigsins doenlyk was, en inzonderheyt bevlytigde ik my om de ronde Tetten en schoone Handen dier Bekoordsters zo veel te flatteeren als 't kon lyden, alzo die Vorst by uytneemendheyt was gestelt op die Deelen. Had den groote Kaarsschilder Godefridus Schalken dat Konstje verstaan, de Engelschen zouden nog huydensdaagsch dit navolgent Vertellingje niet van hem verhaalen.

Die Schalken kwam over na Engelant om te Londen Konterfytsels te schilderen, en wel inzonderheyt vleyde hy zig om my overhoop te schilderen, een Onderneeming die hem alzo wel bekwam, als den Teestryd met Achilles den Voorstaander bekwam van de geschaakte Helena. Die Knaap schilderde op een tyd het Konterfytsel van een Milords Dochter oud sestien jaaren, die de schoonste Handen had van geheel Engelant. Hy konterfyte de Tronie van dat bekoorlyk Wicht taamelyk wel ter eerste Zitting, en daar op congedieerde hy haar met dit onheusche Afscheid; Voor deeze Maal, Milady, zullen wy 'er een Speld by steeken, en als het Portret beendroog is zal ik uw weerom ontbieden. Wel moet ik dan nu niet zitten om myn handen te laaten Konterfyten? vroeg dat bekoorlyk Kind, dat reeds de Waarde kende van een schoone Hand, en hy andwoorde, Neen Neen, Milady, ik ben gewoon de Handen te schilderen na myn Knegt.*

Het vertrouwen van den Koning Karel voor myn Konst, wakkerde zo hand over hand dat hy my na Parys schikte, om den Koning Lodewyk den Veertiende te konterfyten, als ook geschiede; maar eer ik met het Portret reverteerde in Engelant, was die Koning gestikt aan een gebotert Kalkoens Ey, (zo men zegt) des ik ten Deelen wederkeerde van een verlooren Reys. Zo dra als zyn Broeder den Hartog van York op den Troon gesteegen was onder den naam van Jakob den Tweede, wierden alle myn Wonden weer gezalft, ik kontinueerde in myn Hofschilders Post, en ik schilderde van meet af aan Grooten en Kleynen.

Ik weet niet of ik het had gedroomt, of wel, dat ik het in myn groote Jeugd had hooren zeggen, altoos daar schoot my te binnen, dat veele Handen ligter Arbeyd maaken, derhalve maakte ik een Aanslag, om de Konst door de Konst voort te zetten, dat is, om my van verscheyde behulpzaame Konstenaaren te bedienen, en daar langs myn Konterfytsels te vermeenigvuldigen. Ik nam dan aan in myn Dienst de Heeren Peters en Bakker, gebooren Antwerpenaaren, en ook daarom niet een haair beter, Item de Heer van der Roer een Dortenaar, eenen Master Ned Bing, een Engelschman, en meer anderen. Die Schilders kopieerden myn Konterfytsels, die schilderden de Kleeders van myn Portretten, de Rotsen, de Landschappen, en de overige aan de Schilderkonst behoorende Cieraaden. Als ik verlegen was om Bloemen en om Vruchten bediende ik my van het vaardig Penseel van den oude Baptist, een heerlyk Bloemschilder, en van de Heer van Zon een schoon Bloem en Fruytmaaler, zo dat ik enkelyk de Tronien en de Handen van myn Beelden schilderde, waar door ik veel Tyd en ook veel Guinees verrooverde. Om nu een ieder Konstenaar dat te geeven dat hem toekomt, zal ik opentlyk bekennen, dat den Antwerpenaar Mr. Peters den Fenix was van myn loontrekkende Schilders, Een Man die de Konst met een konstig Oog bezag, en met een konstige Hand behandelde; die een volkomen eerlyk Man was voor een Antwerpenaar, en die 't zedert verscheyde Stukken heeft geschildert, die ik my niet zou schaamen te erkennen voor de mynen. Van de overige Schilders zal of kan ik zo gonstiglyk niet getuygen, het waaren goede Schilders, en dat was 't ook al; en wat vander Roer aangaat, die was tamlyk bejaart, toen hy in myn dienst trad, als Kleederschilder, en gelyk als het Spreekwoord zegt, Oude Snyders, oude Dansmeesters, en oude Minnaars, neemen meer af in hun Beroepen, dan zy vorderen.

Indien ik alhier aan myn Praatlust den ruymen Teugel vierde, zou ik een wydlustig Veld hebben om de Heeren honderde Vertellingjes en Byzondere, en zo bly als treureyndende Geschiedenissen, voorgevallen onder die Sardanapaalsche Regeering mede te deelen. Maar dan zou ik de Historiesche Legende die rechtstreeks myn Leeven betreft

* Notabene dat die Knegt een Mof was, wiens Handen op eene Hoogte stonden met een paar Hamelebouten.

Gedrag bedektlyk raaken, zal aanhaalen en openhartiglyk vertellen.
Meer dan eene Schimp heb ik verduuwt, hoog vermaarde Schilders, en meer dan eenen bitteren Brok heb ik moeten verzwelgen, dewyl ik geen Geest genoeg had die Schimpscheuten te herkaatsen, of geen Moed genoeg bezat om die met de Kling te beslechten. Ik zal 'er eenigen van de minst snydenden van opleezen.
Ik bewoonde een schoon Huys onder de Gallerey van Coventgarden, doch ik kon met myn Huysheer, die zo gezeggelyk was als een gebooren Engelschman, niet al te wel overeenkomen. Daar was een Scheymuur tusschen zyn Tuyn en myn Plaats, en in het midden van die muur hong een Deur, weleer een Communicatie deur, maar die altoos geslooten was geweest 't zedert dat ik aldaar had gehuurt. Die Deur liet myn Huysheer by myn tyd uytneemen, en het vak toemetselen, zonder dat ik daar van de Redenen kon gissen. Eenige Weeken na dat Exploit ontmoeten ik hem in het park van Sint James, by welke Gelegendheyt ik hem vroeg; Waarom dat hy die Deur die zo goed als nieuw was had doen Wegneemen, en het gat toestoppen? Waar op hy zonder eenige Bewimpeling andwoordde; Om dat ik uw tot myn Gebuur had, en vreesde dat je 'er iets op mogt schilderen, en alzo de Deur bederven.
(to be continued)

L.R.Pol
(Perim 86, Zaandam)

"HET OOG IN 'T ZEIL [...]": WERK VAN WEYERMAN?

Onder J.C.Weyerman vindt men in de UB Amsterdam het volgende werk: Het oog in 't zeil, in vijftig geestige vertoogen, door Jacob Campo Weyerman. Geschreeven geduurende zijne detentie op de Voorpoorte van den Hove van Holland. Naar deszelfs eigen Handschrift gedrukt. Te Leyden, bij C. van Hoogeveen, jun. en C.Heyligert, 1780. Signatuur: 2347 H 16. Achter het hierboven beschreven exemplaar is een lijstje met opmerkingen in de band bijgebonden. Deze opmerkingen (in manuscript en van een anonymus) hebben betrekking op het auteurschap van het onderhavige werk. Deze opmerkingen luiden:

"Het oog in 't zeil
in 50 n^rs van 8 blz., waarvan n° 1-25 verschenen 2 Mei 1768 - 3 April 1769 en de rest op het jaar 1780 (6Nov. 1779)
door Jacob Campo Weyerman.
Zoowel op den titel als in 't Aan den Leezer van 6 Nov. 1779 stellen de uitgevers het voor, dat dit een nagelaten werk van C.Weyerman is, door hem geschreven op de Voorpoort. Naar 't schijnt waren er tijdgenooten die twijfelden, daarom bevestigden zij 't nog eens op blz. 80 (n^o v. 5 Sept. 1768): ieder kon bij hen komen kijken dat het W's handschrift was. Wij zeggen daarbij dat het 52 vertoogen zijn, uitgegeven zijn er slechts 50, & dit cijfer 52 is met de pen in 50 veranderd.
Is W. inderdaad de schrijver? Op zichzelf lijkt het onwaarschijnlijk.
Ten 1^e schreef W. op de Voorpoort over hem opgegeven stichtelijke onderwerpen. Hij zal er geen gelegenheid gehad hebben om in 't geheim ander werk te doen (geen papier o.a.) en geen kans om het naar buiten te krijgen, maar bovenal waartoe? Zijn hoop was op gratie, met zulk een onderneming zou hij iedere kans verijdeld hebben.
Ten 2^e: miste W., van de buitenwereld afgesloten buiten lectuur van andere weekbladen enz., den prikkel tot een periodiek geschrift.
Ten 3^e: is het onbegrijpelijk, waarom het niet eerder zou zijn uitgegeven (W. overleed Maart 1747). - Deze laatste overweging geldt ook voor 't geval dat deze artt. wel niet op de Voorpoort geschreven, maar b.v. bij de wed. nog aanwezig zouden zijn als achtergelaten voorraad"; (al lijkt de verloopen W. niet de man om 50 weekbladen op schrift in voorraad te hebben. De boekhandelaars hadden daarentegen alle reden om iets uit te geven op zijn gezochten naam.
Is het dus van een ander? Daarvoor pleiten nog de meening van tijdgenooten (p. 80. a.b.), [-en] de inhoud (zie beneden). Maar in sommige plaatsen [-van het en bloc uitgegeven ms.] doet zich de uitgever als een ander voor. Reeds de noot op blz. 16 (Zagt Jakob!) lijkt niet bepaald een noot van Campo zelf. Maar p. 257 (n° 23) spreekt "de schrijver" [-hij] kennelijk over Campo als over een ander, zijn voorbeeld, en noemt hij hem "mijn voorzaat". Dit kan niet door C.W. zelf

[illegible]), vijanden,
waaronder op p. 259 genoemd worden Argus, Proteus enz., dus wel degelijk de vijanden van C.W. zelf. Id. p. 260."

(Translitteratie volgens het 'systeem-Verkruysse'; zie: P.J. Verkruysse, Over diplomatisch editeren van handschriften en het gebruik daarbij van diacritische tekens. In: Spektator 3 (1973-74), nr. 5).

H.M. de Blauw
(Persijnstraat 6, Edam)
WEIJERMAN EN DE GESCHIEDENIS VAN DE POLITIE

Uit de biografische gegevens betreffende het leven van JCW blijkt allesbehalve dat Jacob Campo een goede relatie had met de politie. Gezien de afpersingspraktijken, verbanning, gevangenschap e.d. zal er eerder sprake zijn geweest van een slechte verstandhouding.
Het is dan ook wel aardig dat Weijerman in een geschiedkundig werk over de politie voorkomt. In een boek van N.Groeneweg, getiteld Van Nachtwacht tot computermacht. Vijftig eeuwen politie en justitie (Zaltbommel 1976), wordt op pagina 88 gesproken over de betekenis van het woord rakker. De auteur schrijft dan: "Weyerman in diens "Rotterdamsche Hermes" (1721) typeert de rakker dan ook nog sarcastisch of cynisch als "een litmaat van de H.Justittie, dewelke 't gemeen (=gewone volk) Rakkers of Diefleyers noemt."
Het lijkt erop dat de politie nog steeds niet graag met JCW direct in verband gebracht wenst te worden, zelfs niet als ze hem nodig hebben voor een objectieve omschrijving. Hoewel geciteerd, komt Weijerman niet in het register noch in de bibliografie voor. Wellicht schrijft de heer Groeneweg over uit een niet nader aangeduide bron. En dat is dan het zoveelste voorbeeld van verkeerd gebruik van bronnenmateriaal.
Ik heb gezocht naar het citaat in de Rotterdamsche Hermes maar het niet kunnen vinden. Kan iemand het citaat in de RH of in de eventuele bron van Groeneweg thuisbrengen? Natuurlijk zou dit soort speurwerk naar aanleiding van een studie over de politiehistorie niet nodig moeten zijn. Maar ja.

DOUBLETTEN, EXEMPLAREN

Onze vriend P.J.Buijnsters, Witsenburgselaan 35, Nijmegen, verzoekt ons in een schrijven van 30 okt. 1978: "Zou het mogelijk zijn om in de Medelingen van de Stichting JCW van tijd tot tijd een ruilbeurs van doubletten JCW ruimte te geven? Ook een zoeklijst van bijzondere items of exemplaren zou, wat mij betreft, welkom zijn".
Vanzelfsprekend willen wij dit verlangen graag inwilligen. De redactie is daarbij echter totaal afhankelijk van inlichtingen van de vrienden en/of belangstellenden. Het lijkt daarnaast belangrijk om het JCW te informeren over het simpele bestaan van exemplaren ook in partikulier bezit.
Wie dus doubletten wil uitwisselen; vragen heeft over bijzondere items of exemplaren; het bestaan kent van werken in partikulier bezit: wordt vriendelijk verzocht zijn moeilijkheid of informatie naar het adres in het hoofd van de Mededelingen te sturen.
Overigens is nog nooit in de Mededelingen geformuleerd dat indien JCW-geïnteresseerden feiten of meningen van/over JCW en zijn werken ontmoeten, zij die met een gerust hart, ook zonder expliciete uitnodiging of verzoek, kunnen opsturen naar de redactie. Alle informatie is welkom.

+

Prettige jaarwisseling